

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KAZAK DESTANLARI (TRANSKRİPSİYON,
AKTARMA, METİNİN GRAMERİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aliya BASHENOVA

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Selçuk KIRBAÇ

OCAK – 2007

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KAZAK DESTANLARI (TRANSKRİPSİYON,
AKTARMA, METİNİN GRAMERİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aliya BASHENOVA

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

Bu tez 22/01/2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkaların bilimsel eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalınması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İmza

Adı-Soyadı

Aliya Bashenova

Tarih

22.01.2007

ÖNSÖZ

Destanlar, atalarımızdan bize kalan değerli edebî miraslardır. Milletlerin geçmişlerini, geçmişten uzayıp gelen geleneklerini, hatıralarını bizlere destanlar söylerler. Hem edebî hem de tarihî anlamda destanlar en önemli belgelerdir. Dilekçiler için de bu önemlerinin yanısıra sözvarlıklarının özellikleriyle de ön plâna çıkarlar. Barındırdıkları eski unsurlar, ifadeler, deyimler, atasözleri hep sözvarlıkları içindeki önemli ayrıntılardır. Bu bakımdan destanlar aynı zamanda önemli dil malzemeleridirler.

Destanların bütün bu özellikleri göz önünde bulundurularak böyle bir çalışmanın yapılmasına karar verildi. Bu çalışma için Kazak Türkçesinde Kiril alfabesiyle yazılan “Dastandar” kitabı alındı. Bu kitabın içinde altı tane Kazak destanı vardır. Çalışmanın sınırları çizilerek destanlardan beş tanesi incelendi. Önce Kiril alfabesinden Latin alfabesine transkripsiyonu yapıldı. Ardından Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine tercüme yapıldı. Son olarak da gramer yönünden bir inceleme yapıldı. Bu incelemede sesbilgisi esas alınarak metinde yer alan ses değişiklikleri ve ses olayları incelendi.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımcı olan, destekleyen danışman hocam Yard.Doç.Dr. Selçuk Kırbaç’a teşekkürlerimi sunarım. Her zaman yanımda olan tüm arkadaşlarıma ve aileme de şükranlarımı sunarım.

Aliya Bashenova

22.01.2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: TRANSKRİPSİYON	9
BÖLÜM 2: AKTARMA	239
BÖLÜM 3: DİL ÖZELLİKLERİ	451
3.1. İmla ve Ses İlişkisi	451
3.2. Ses Bilgisi.....	453
3.2.1. Ünlüler	453
3.2.1.1. Ünlülerdeki Ses Değişmeleri.....	453
3.2.2. Ünsüzler.....	460
3.2.2.1. Ünsüzlerdeki Ses Değişmeleri.....	461
3.3. Ses Olayları.....	469
3.3.1. Metatez (Göçüşme)	469
3.3.2. Kelime Başında Ünlü Türemesi.....	470
3.3.3. Kelime Başında Ünlü Düşmesi.....	470
3.3.4. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi.....	471
3.3.5. Kelime İçinde ve Kelime Gruplarında Ses Düşmesi.....	471
3.3.6. Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi.....	471
3.3.7. Kelime İçinde ve Kelime Eklenirken Ünsüz Sesleri Düşmesi.....	472
3.3.8. Kelime Sonunda Ses Düşmesi	474
3.3.9. Benzeşme (Asimilasyon)	475
3.3.9.1. İlerleyici (Progressivti) Asimilasyon	475
3.3.9.2. Gerileyici (Resressivti) Asimilasyon	476
3.3.9.3. Toğıspalı (Karşılaşmalı) Asimilasyon	478
3.3.10. Aykırılışma.....	478
3.3.11. Haploloji	479
SONUÇ	480
KAYNAKÇA	481
ÖZGEÇMİŞ	482

KISALTMALAR

- A.G** : Asilbek - Göljahan
B.J : Bolat – Janat
Ĝ.Q : Ĝayar Qatın
Q. : Qarqabat
P.U.A : Patşanıñ ulı Äbdilmalik

Tezin Başlığı: Kazak Destanları (Transkripsiyon, Aktarma, Metnin Grameri)

Tezin Yazarı: Aliya BASHENOVA

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Selçuk KIRBAÇ

Kabul Tarihi:

Sayfa Sayısı: 5 (ön kısım)+ 482 (tez)

Anabilim dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Bilim dalı: Yeni Türk Dili

Bu tez Türk dilinin Kıpçak grubuna dâhil olan Kazak Türkçesinin Destanları üzerine yapıldı. Bu destanlar, Kazakistan'da 1990 yılında M. O. Auezov adındaki Edebiyat ve Sanat Enstitüsü tarafından yayımlanmış "Dastandar" kitabından alındı. Bu kitap Kazak Türkçesinde ve Kiril alfabesiyle yazılmıştır.

Tezin giriş bölümünde Kazak Türkleri, Kazak Türkçesi ve Kazak Destanları hakkında bilgi verildi. Tez üç temel bölümden oluşmaktadır. Öncelikle metinlerin Kiril alfabesinden Latin alfabesine transkripsiyonu ve satır numaralandırılması yapıldı. İkinci bölümde destanlar Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarıldı. Bu bölüm Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi sözlüklerinden faydalanılarak hazırlandı. Üçüncü bölümde metnin grameri yapıldı. Gramer bölümünde ses bilgisi, ses değişiklikleri ve ses olayları metinlerden örnekler gösterilerek sunuldu. Örneklerin yanına da metin adı ve satır numarası parantez içinde gösterildi. Ses değişiklikleri ve ses olayları konusunda Kazak Türkçesi Gramer kitaplarından da faydalanıldı. Sonuç bölümünde ise Destan metinlerinden ve gramer çalışmalarından Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında bir paralellik olduğu tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Kazak Destanları, Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Ses Değişiklikleri, Ses Olayları

Title of the Thesis: Kazakh Epics (Transcription, Translation, Grammar Of The Text)

Author: Aliya BASHENOVA

Supervisor: Assistant Prof. Dr. Selçuk KIRBAÇ

Date:

No. Of Page: 5 (pre text) + 482 (main body)

Department: Turkish Language and Literature

Subfield: New Turkish Language

This thesis is about the epics of Kazakh Turkish which belongs to Kipchak group of Turkish language. These epics are excerpted from the book named "Destanlar/Epics" which is published in Kazakhstan in 1990 by M.O. Auezov Institute of Literature and Art. This book is written in Kazakh Turkish with Cyrillic alphabet.

In the introduction of the thesis information is given about Kazakh Turks, Kazakh Turkish, and Kazakh Epics. This thesis consists of three main chapters. Firstly, transcription of the texts from Cyrillic to Latin alphabet and the numbering of the lines have been made. In the second chapter, the epics are translated from Kazakh Turkish to Turkey's Turkish. This chapter is prepared by using Kazakh Turkish and Turkey's Turkish dictionaries. In the third chapter the grammar of the text has been made. In the grammar section, voice information, voice changes and voice events are presented by showing examples from the text. Together with examples, name of the text and the line number are given in parenthesis. Kazakh Turkish grammar books are used to give examples about voice changes and voice events. In conclusion chapter, it is determined that there is parallelism between Kazakh Turkish and Turkey's Turkish depending on our epic texts and grammar studies.

Keywords: Kazakh Epics, Kazakh Turkish, Turkey's Turkish, Voice Changes, Voice Events

GİRİŞ

Kazak Türkleri

Bugün Kazak Türklerinin yaşadığı ülke olan Kazakistan Türkistan'ın geniş bozkırları ile eski Türk Anayurdu olan Altaylara kadar uzanan bir Türk Cumhuriyetidir. Kazakistan'ın kuzeybatısında Volgograd, Saratov, Orenburg ve Çelebi vilayetleri; kuzeyde Omsk vilayeti; kuzeydoğuda Sibiryaya bölgesi; doğusunda Doğu Türkistan; güneyinde Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Özbekistan'a bağlı Karakalpak muhtar bölgesi bulunmaktadır. Kazakistan batıdan doğuya doğru, İdil nehrinin aşağı mecrası ve Hazar Denizi'nin kuzey sahillerinden Doğu Türkistan'a kadar 2.500 km uzunluğunda ve kuzeyden güneye doğru aşağı yukarı 1.700 km genişliğinde 2.717.300 km² sahayı kapsamaktadır. 1999 sayımına göre nüfusu 17 milyon, başkenti Astana'dır (Kokıbasova, 2006:16).

Kazak Türkçesi

Kazak Türklerinin ve Kazak Türkçesinin tarihi 15 yüzyıldan başlar. Kazak Türkçesi Kazakistan'da ve başka memleketlerde yaşayan Kazak Türklerinin konuştuğu dildir. Kazak Türkçesi, Kazakistan Cumhuriyetinin resmi dilidir (Tüymebayev, 1996:3).

Kazak Türkçesi Kıpçak dil grubuna girer ve yapısı bakımından çekimli dildir. Kazak Türkçesinde Arapça ve Farsçanın etkisi oldukça azdır, ama Rusçadan çok etkilenmiş ve çok sayıda kelimeler almıştır (Bekturov, 2006:7).

Kazak Türkleri 1926 yılına kadar Arap alfabesini kullanmış, 1926 – 1940 yıllarında Latin alfabesini kullanmış, 1940 yılından itibaren de Kiril alfabesini kullanırlar. Kazakistan'da şu anda Kiril alfabesi kullanılmaktadır. Kazak Türkçesinde 42 harf vardır (Buran ve Aklaya, 2006:193).

Destanlar

Destan kelimesi dilimizde çeşitli manalar ifade etmektedir. Lügat manası "hikâye, efsane, masal" demektir. Halk edebiyatında nazım şekillerinden biri destan adını taşır. Halk edebiyatında destan, koşma şeklinde fakat çok uzun olan ve bir vakayı hikâye eden nazım şeklidir. Destanlar çeşitli konularda meydana getirilir. Bir kısmı adı, zamanı ve

yeri belli gerçek hadiseleri hikâye eder. Kahramanları ve savaş hikâyelerini tasvir eden destanlarla zelzele gibi, yangın gibi veya bir vezirin katli gibi hadiseleri anlatan destanlar bu nevidendir. Bundan başka, hayattaki garip ve gülünç hadiseleri ele alan, tuhaf tipleri, âdetleri gösteren topluluk hayatının doğurduğu vaziyetleri ve makbul olmayan huyları konu olarak işleyen destanlar da vardır. Demek, destanlarda bir milletin başından geçen çeşitli hadiseler, felaket ve saadetler, yenilgi ve başarılar, aralarından yetişen ve bu hadiselerde önemli roller alan kahramanlar, o milletin dünyanın meydana gelişi, insanların yaratılışı, kendi türeyişleri ve ölüm hakkındaki düşünceleri ve inanışları yer almaktadır. Destanların bir kısmı inanılması mümkün olmayacak kadar hayalidir. Bir kısmı ise tarihi vakalara dayanır (Özkan, 1997:538).

Çok eski ve zengin bir tarihe sahip bulunan Türk milletinin çeşitli boyları arasında birçok destan meydana gelmiştir. Fakat bunların metinleri bugüne kadar tam olarak gelememiştir. Bugün ilk devir destanlarından sadece Oğuz Kağan destanı metnine sahip bulunmaktayız. Türk destanlarının bir kısmı İslam'dan önce teşekkül etmiş, bir kısmı da İslamiyet'ten sonra meydana gelmiştir. Destanlar şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

1) İslamiyet'ten önceki destanlar:

1. Yaratılış Destanı

2. Saka Destanı

a. Alp Er Tunga parçası

b. Şu parçası

3. Hun – Oğuz Destanı

4. Köktürk Destanı

a. Bozkurt parçası

b. Ergenekon parçası

c. Köroğlu parçası

5. Siyenpi Destanı

6. Uygur Destanları

- a. Türeyiş parçası
 - b. Mani dininin kabulü parçası
 - c. Göç parçası
- 2) İslamiyet'ten sonraki destanlar
1. Manas Destanı
 2. Çingiz Han Destanı
 3. Timur Destanı
 4. Seyyid Battal Gazi Destanı
 5. Danişmend Gazi Destanı

Bu destanlardan başka, efsaneleşmiş ve masallaşmış bazı kahramanlık hikâyeleri de vardır. Halk içinde tesirleri uzun asırlar yaşamış olan, manevi ve milli vasıflarına hayranlık duyulan kahramanlar etrafındaki menkabe ve rivayetler zamanla efsanevi ve destanî bir hal kazanmaktadır. Bu çeşit epik hikâyelerin en önemlisi Dede Korkut Hikâyesidir. Kahramanlık masal ve hikâyelerin destanlardan farkı, bunlar şiir şeklinde değil, nesir olarak ifade edilir (Özkan, 1997:540).

Kazak Destanları

Kazak folklorunun yapısında genel muhtevası ile görkemliliği, kahramanları ile mevzu yapısı yönünden de farklı olan büyük eserler var, onlar da – destanlardır. Destan – birçok Doğu ve Güney Asya halklarında ortak olan folklorik ve edebi bir tarzdir. Genelde destanda kahramanlar padişah, vezir, onların çocukları, dini adamlar, tüccarlar olur. Dini destanlarda ise peygamberler ve halifeler, sahabeler başkahramanlar sayılırlar. Dini destanlarda düşmanlar, İslam'a karşı memleketlerdir. Genel destanlarda ise devler, periler ve başka bir padişahlığın kişileridir. Destanlarda en önemlisi – kahramanların kaderi, onların başından geçen olayları, başka kişilerle ilişkileridir. Destanda başkahramanın kahramanlığı değil, onun kaygıları, dertleri, üzüntüleri, sevgilisiyle kavuşma veya amacına ulaşma yolunda geçirdiği sıkıntıları anlatılır. Böylece, başkahramana ait iyi karakterleri ile düşmanın kötü niyetini açık gösterir. Destanların dili Orta Türkçe dönemindeki Türk diline yakındır. Metinlerde Eski Türkçe

kelimelere, Arapça ve Farsça kelimelere de karşılaşır. Destanlarda rüya görme motifi sık kullanılır. Bu motif destanların her türünde, çoğunlukla hikâyelik ve aşk destanlarında karşılaşır. Rüya görmek bazen tüm eserin temeli olup, başkahraman onu gerçekleştirmeye çalışır. Destanlarda olay çoğu zaman şehirlerde ya da onun yanında geçer. Destanın başkahramanı kapalı, güzel bir bahçe içinde yaşar. Destan olayları uzakta, Kazak halkı merak eden memleketlerde Mısır'da, Şın Maşın, Bağdat, Şam gibi şehirlerde geçer. Kahramanlar da Kazak çocukları değildir, ama Müslüman'dır. Kahramanların anne- babası da Kazakların zengin beyleri, hanları da değil, Kazaklar görüp- bilmeyen, tek hisse- destanlardan duydukları acayip memleketlerin padişahları, emirleri, vezirleridir. Bir de destandaki coğrafya da, hayvanlar da, bitkiler de başkadır. Bunlara bakmadan, destanlar halk arasında dağılmış ve Kazak halkı kendi eseri olarak kabul etmiştir(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 11-13).

Kazak destanları büyük iki gruba ayrılır:

- 1) Doğu memleketlerdeki olayları işleyen destanlar. Bu tür destanlar hikâyelik, aşk, dini, kahramanlık.
- 2) Kazak halkının kendi topraklarında meydana gelen mevzulara göre yapılan destanlar. Bunlar toplumsal sevgi ve masal destanlarıdır(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 15).

Aşk destanlarının yapısı genelde aynı tarzda olur. Onlarda birbirini seven iki gencin üzüntülü kaderi anlatılır. Destanda kahramanlar birbirini rüyalarında görüp, aşık olur, bazen birbiri hakkında birilerinden duyar ya da resmini görüp aşık olur, yiğit güzel kıızı aramaya çıkar, ama yola hemen çıkmaz. O önce aşk derdine uğrar, hastalanır ya da dünyadan vazgeçip, kendi başına dolaşır gider. Bazen kendi sevgisi hakkında kimseye anlatmaz. Anne- babası çocuğunun özlem halini görüp, her türlü şifa kullanırlar, falcıları çağırır. Sonradan kahramanın hastalığının nedeni açıklanıp, anne- babası sefere çıkmaya izin verir. Yanına yüzlerce yaverlerini alır. Yolda birçok olaylarla karşılaşır ve sonunda kıza kavuşur(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 16).

Kahramanlık destanları Orta Çağın sonunda meydana gelmiştir. Bu tür destanda konu, bahadırın kahramanlığı ve başka hareketleri, düşmandan intikam almak, sevdiği yarını kurtarmak gibi olabilir. Bu, biraz masala benzer. O yüzden bu tür destanlar pek araştırmamışlardır(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 17).

Dini destanlar Sovyetler Birliđi zamanında yasaklanıp yayımlanamayan, araştırılmayan destanlardır. Bu tür eserlerin yapısı ve konusu İslam dinine, onun peygamberlerine ve sahabelerine bağışlanmıştır. Dini destanlar kazak halkının arasında en çok 19.asırda yayılmıştır. Mesela: “Qissa ənhasre – i Rasulnıñ Miğrajğa qonaq bolđanı”, “Haza kitap Muhammed Hanafiya”, “Qissa Zarqum”, “Qissa Salsal”, “Äbuřahma” gibi destanlar. Bunları iki gruba ayırabiliriz: 1) Tam dini nasihat eden destanlar, 2) Müslüman Peygamberleri ile evliyalarının hayatını, dönemini beyan eden destanlar. Genelde, dini destanların en önemli amacı – İslami nasihat etmek ve İslami hayatı yerleştirmektir. Bu yönden de şöyle gruplandırabiliriz: 1) İslam’ın özel şartları ile kurallarını ve onları bozduğu için kullanılacak cezaları beyan eden destanlar, 2) İslam’ın bahadırları hakkında, onların Müslüman dinini yayma yolunda yaptığı kahramanlık hareketlerini gösteren destanlar, 3) Muhammed Peygamberin ve ondan sonraki dört halifenin İslamiyet’i yerleştirmede yaptığı hareketlerini anlatan destanlardır(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 18).

Kazak Destanlarının büyük bir parçası – hikâyelik destanlardır. O yapısı ve mevzusu yönünden başka destanlardan farklı olur. Hikâyelik destanların mevzusunun temelini acayip işler, olaylar, önceden duyulmayan, toplumun kabul ettiği örf – âdete aykırı olan, kalıplaşmış hayattan yanlanmış, yani hayatta herhangi bir tesadüf kısa bir hikâyelik anlamı ve şekli olan olay, bir sözle hikâyeden oluşur. Olay gülünç ya da inanılmaz şaşırtıcı, basit, karmakarışık, anlaşılması zor bir olay olur. Mevzunun mantıklı kararı hareketlerin beklenmeyen durumda bitmesiyle faklılaşır(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 21).

Toplumsal Sevgi destanları 18 – 19 asırlarda Kazak topraklarının her tarafında yer alan tarihi olaylar ve sosyal meseleler destan mevzusuna dönüşür. Bu eserlerde sadece aşk, sevgi değil, tarihi ve sosyal konular da meydana çıkmıştır. Bu destanlarının sırasına “Qalqaman – Mamır”, “Enlik – Kebek”, “Ayman – şolpan”, “Aqböpe – Sawıtbek” gibi destanları söyleyebiliriz. Bunlarının çoğunun yazarı olmuş, ama halk arasına yayılmış ve zamanla folklorluk eser olarak kabul edilmiş. Onun neticesinde halk arasındaki versiyonları da meydana gelmiş. Bu eserlerin içinde halk arasına çok yayılanı “Qul men qız”, “Nazımbek pen Külşe”, “Talaylı men Ayımqız” gibileri. Bu tür destanların mevzusu böyledir:

- 1) Kız ile yiğit birbirine aşk olur, yiğit – fakir, kız – zengindir. Fakat kızı başka birisiyle nişanlandırmışlar.
- 2) Gençler beraber olamayacağı durum olduğu için kaçarlar.
- 3) Onları bulurlar, bazen iki boy arasında tartışma olur.
- 4) Yiğit taraf ceza öder ya da gençleri kızı isteyen tarafa bırakırlar.
- 5) İki genci kinli olanlar öldürürler, bazen onları ayırıp, kızı nişanlısı götürür.

Bunlar işte Kazak halkının toplumsal hayatını gösterir(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 19).

Masal destanlar eski hikâyeleri temele alır ve destan yapısında anlatır. Bu tür destanlar 19 asrın sonu 20 asrın ilk yarısında meydana çıkmışlar. Bu, yani, kazak folklorunun, örf – âdetinin Sovyet zamanında da kaybolmadığını ispatlar. Bu eserlere “Qubağul”, “Jaskelen”, “Qulamergen”, “Ayaz biy”, “Jetim men wuâzir” destanlarını sıralayabiliriz. Bu destanların yapısı böyle olur:

- 1) Evlatsız anne – baba, kahramanın acayip doğuşu ve büyümesi
- 2) Kız ile yiğidin birbirine rüyalarında aşk olması
- 3) Yiğidin kızı araması, kızın köyüne gelmesi, ikisinin buluşması
- 4) Kız ile yiğidin kaçması, takipçilerin bulması
- 5) Takipçilerle yiğidin savaşı, yenmesi, memleketine sağ – salim dönmesi.

Destanlar kız ile yiğidin büyük düğün yapmasıyla biter(Kaskabayev ve Azerbayeva, 2004: 20).

Destanları halk içinde toplayıp, söyleyenlerden yazıp alanlar, kendisi düzettiği yayımlarken mutlaka kendi ismini katmışlar. Destanların ortaya çıkmasında, gelişmesinde, halk folklorunda önemli yer almasında yazar, şairlerimizin rolü büyüktür.

Günümüzde Milli Kütüphane El Yazmaları bölümü ve Edebiyat ve Sanat Enstitüsünün El Yazmalar Merkezinde bütün versiyonlarıyla birlikte 600'e yakın destan vardır (İbrayev, akt., Çınar, 1998:21).

“Dastandar” kitabı

Kazak Halk Edebiyatının çok ciltli “Dastandar” kitabının birinci cildir. Bu ciltte “Bolat – Janat”, “Patşanın ulı Abdilmalik”, “Ğayar Qatın”, “Qulqanı – Zeberşe”, “Qarqabat”, “Asılbek – Güljahan” adlı hikâyelik destanlar alınmıştır. Bu güne kadar sadece “Bolat – Janat” destanı yayımlanmış. Diğer destanlar Milli Kütüphane El Yazmaları Bölümünde ve Edebiyat ve Sanat Enstitüsünün El Yazmalar Merkezinde saklanmışlardır.

“Bolat – Janat” destanı, “Sawda İşan”, “Opasız İşan” adlarıyla ünlüdür. Destanı ilk olarak söyleyen Nuralı Nısanbayulı. Bundan sonra birçok yazarlar düzetip kendi nüshalarını yazmışlar. Destan 1974 yılında “Sawda İşan” adıyla yayınlanmıştır. Bu cilde Akkojaev Sultanbek’in yazdığı nüshası verilmiştir. Nüsha Edebiyat ve Sanat Enstitüsünün El Yazmalar Merkezinde saklanıyor: 104 – dosya, 6 – defter, vakfa 1962 yılında gelmiş, toplayan Mambet Jaulıbayev.

Destanın konusu - dindir. Destanda din sahibinden başka da olumsuz kahramanlar vardır. Mollanın zalimliğiyle kıyasladığımız zaman diğerlerinin suçu gülünç bir olay olarak kabul edilir. Destana temel olan olay Şolak şehrinde geçer. Olaya Makalbay’ın genç kızını emanet ettiği İşan’ın katılması, onun halk arasına çok dağılmasına neden olmuş gibidir. Başkahramanın geçirdiği her türlü zorluklar, maniler ve onları yenmedeki onun sabrı, hayata denen hevesliği, iyiliğe denen inancı, akıllığı, zekiliği, kurnazlığı şaşırtır.

“Ğayar Qatın” destanı önceden yayınlanmamış. Kozıbağar şairinden destanı 1935 yılında halk şairi Sayadil Kerimbekov yazıp almış. Nüsha Milli Kütüphane El Yazmaları Bölümünde saklıdır: 923 – dosya, 4 – defter, Arap harfiyle yazılmış.

Bu destanda kadının sadıklığı konudur. Kadın bütün yaptıklarını kocasını sevdiği için, ona yardımda bulunmak için yapar. Kadının zengin kocası fakir kalır. Sonra kadın kocasına yardımcı olma niyetiyle pazara gidip 400 tengeye yüzünü gösterir. Sonradan para kazanmak niyetiyle şehrin saygılı adamlarını – dükkâncıyı, kasapçıyı, kadiyi evine çağırır. Her seferinde kadının önceden habersiz giden kocası gelirmiş. Böylece üç kere tekrarlanır. Kadın kocasıyla her seferinde hem kandırıp hem cezalandırırdı. Sonunda

üçü kadınla kocasından intikam almaya çalışır, ama bu sefer de kadın kurnaz çıkar. Fakat sonuçta hepsi cezasını alır.

“Patşanın ulı Abdilmâlik” destanı da önceden yayınlanmamış. Destanı 1936 yılında Dayır Abdikarimulı halk içinden toplayıp yazmış. Nüsha Milli Kütüphaneye El Yazmalar Bölümünde saklıdır: 837 – dosya, 2 – defter, Latin harfiyle yazılmış.

Destanda konu – kahramanın güzel kıza aşk olmasıdır. Destanın özeti böyledir: Papağan kuşunun dişisi yavrularını kurtarıp, kendisi ölür. Bu olaya önemsiz bakan erkek papağanı gören han kızı evlenmemeye karar alır. Ama yiğit nasıl olsa onunla evlenmeli. Bunun için kızın kararını değiştirecek çözüm bulmalı. Bu çözümü vezir bulur. Vezir kız silahını kendisine kullanır. Boyacı olarak tanışan vezir saraya gelip kızın gördüğü olayı çizer, ama orda erkek papağan ölür. Şaşıran kıza bu olayı görüp hiçbir zaman evlenmeyeceğine söz eden han oğlunu anlatır. Kız yiğide aşk olup, istekleri gerçekleşir.

“Qarqabat” destanı da önceden yayınlanmamış. Halk arasında çok dağılmış bu destanın on versiyonu vardır. Onlar “Şerizat – Külşat” adıyla bellidir. Nüsha Edebiyat ve Sanat Enstitüsü El yazmalar Merkezinde saklıdır: 309 – dosya, Kiril harfiyle yazılmıştır, toplayan Z. Seytgapparova. Bu nüshası kahramanın babasının adıyla atanmış. Destanın en eski nüshası Batı Kazakistan’da bulunmuş. O 1870 – 1880 yıllara kâğıda yazılmıştır.

Destan padişahın dul, hamile kalan karısının eziyetle öldüğünden başlar. Bu annesinin karnındaki evladın- padişahın oğlu, mirasçısı dünyaya gelmemesi için Zulmat vezirin yaptığı işti. Hamile kadını öldürmek halk aklına sığmayan, insanı insan edecek karakterlere aykırı olan, ağır bir suçtur. Annesi ölse bile, dünyaya gelen çocuk sağ kalır. Büyüdükten sonra halkı zorlukçu, adaletsiz padişahı kurtarmak için, annesinin intikamı, babasının tahtı için savaşır.

“Asılbek – Güljahan” destanı da önceden yayınlanmamış, destanın iki versiyonu bellidir. Bu nüshasını yazan N. Jusinaliyev. Nüsha Edebiyat ve Sanat Enstitüsü El Yazmalar Merkezinde saklıdır: 132 – dosya, 3 – defter, Kiril alfabetiyle yazılmıştır. Enstitü vakfına 1959 yılında alınmıştır.

Bu destanda Asılbek ve Kasımbek denen iki yiğit olur. Asılbek çok okuyan bilimli olur. Kasımbek de okumayan cahil olur. Fakat ikisi beraber büyüyen arkadaşları. Kasımbek evlenir ve hayvancılık yapar. Asılbek ise şehir şehir dolaşırken Güljahanla buluşur.

Güljahan da çok okuyan bilimli idi. İki evlenirler ama çekemeyen Kasimbek yalan delille ikisini ayırır. Sonuçta Güljahan'ın akıllığı ve zekiliğiyle suçlular herkes kendi cezasını alır, suçsuzlar da muradına erirler.

BÖLÜM 1: TRANSKRİPSİYON

Bolat- Janat

1. Bismilla sözdiñ uranı,
2. Bismilla dep bastasa,
3. Är istiñ jeter muratı
4. Är sabaqtıñ basında
5. Bir bismilla turadı
6. Eki ayat qılıp şıǵarǵan
7. Bul sözdi kelip Nuralı
8. Şoqay eken ruwı,
9. Boralday eken turaǵı.
10. Ötirik pe ras pa,
11. Nuralıǵa obalı.
12. Nazım qılıp şıǵarǵan
13. Sözinin joq qılawı.
14. Qanşa aytsa da toymaydı
15. Tıñdaǵan erdiñ qulaǵı.
16. Bos sözbenen bos arqan,
17. Tabılsa piser burawı.
18. Ol şıǵardı, biz ayttıq,
19. Şıǵarǵan erge surawı
20. Ras bolsa eger de
21. Bar şıǵar erge sawabı
22. Beker bolsa qıyın jol,
23. Teñdeser jerde jawabı
24. Adamnıñ bolmas aytqanı,
25. Allanıñ bolar unawı.

Buriñǵı ötken zamanda Noǵaylı degen elinde, Şolaq degen şaharda Maqalbay degen bir bay bar eken. Bolat, Janat degen bir ul, bir qızı bar eken. Sawda İşan degen bir işanı bar eken. Maqalbay bir küni Ürim şaharına jol jürmek boldı. Özi sawdager eken. Üy jayın işanına tapsırayın dep işanına kelgen eken.

26. Bir künderi Maqalbay,
27. Keldi jetip pirine.
28. Qarañdar sözdiñ türine
29. Qol tapsırıp pir qılğan
30. Tänti edi bastan dinine.
31. Aynalayın, taqsır- ay,
32. Jürmekşi boldım Ürimge!
33. Qatın- balam üyimde,
34. Körip tur, taqsır, künige!
35. Amanat sizge tapsırdıq,
36. Biz kettik jerdin tübine.
37. Ataña atam qol bergen,
38. Aramdıq joq ed teginde.
39. Ölim bar da qaza bar,
40. Osılay kirdi köñlime.
41. Bolatım qaldı qolında,
42. Şıbın janım jolında.
43. Jıyın bolar, toy bolar,
44. Jürgizbe, taqsır, kemine!
45. Janatım qaldı qolında,
46. Olay- bılay bop ketsem,
47. Qosa ber öziñ teñine.
48. Sawda İşan ayttı: - Maqalbay,
49. Dawletten asıp boldıñ bay.
50. Tört tülük malğa birdey say,
51. Dünyelikten köñlin jay.
52. Aytpaytuğın söz eken,
53. Awzına aldıñ, bul qalay!
54. Qay jerdiñ dämi buyırsa,
55. Aydaydı eken bir quday!
56. Men bir duğa qılayın,
57. Türegel de qolıñ jay!

58. Qayda barsaŋ, onda bar,
59. Joliŋdı açsın qudayım!
60. Aman- esen kelersin,
61. Köp jeme beker wayım!
62. Qaşan sodan kelgenshe,
63. Qozıŋdı aman körgeŋse,
64. Tilektes bolıp turayın,
65. Bes uaqtı bes namas,
66. Batasın da surayın!
67. Amanat bizge tapsırdıŋ
68. Üy- jay, qatın, balaŋdı.
69. Künige üş köreyin,
70. Üyin tügil qalaŋdı.
71. Öziŋ de nanba duşpanğa,
72. Zamana tübi jamandı.
73. Tağı ketşi dayındap,
74. Bolat penen Janatqa.
75. Jürmesin jaman talapta.
76. Aman- esen kelersin
77. Jüre ber, erim, tarapqa.
78. Osimı aytıp Sawda İşan,
79. Allawakpar, bar! – dedi.
80. Men de aytayın bir sözdi,
81. Qulaŋıŋdı sal dedi.
82. Qastıq oylap köp adam,
83. Oyına munı al dedi.
84. Adamdı şaytan azğırsa ,
85. Aqılı bolar dal dedi.
86. Oylamaspın qıyanat,
87. Kewdemde tursa jan, - dedi.
88. Bul sözdi estip kwanıp,
89. Maqalbay üyge kaytadı.

90. Jan- tanimen İşannıı,
91. Iqılasın bayqadı.
92. Ulı- qızın şaqırıp,
93. Ösiyetin aytadı.
94. “Ulım- qızım – şırınım,
95. Tilinen şıqpa piriniı.
96. Jasıınan ädep uyrensen,
97. Arkimnen ozar ilimiı.
98. Ne dese pirin qabıl kör,
99. Bolat pen Janat qulınım!
100. Sen de tında, alalım,
101. Duşpanniı tilin almaıın.
102. Amanat aqqa tapsırıp,
103. Alısqa ketip baramın.
104. Dwalas bolıp tura ber,
105. Bolat pen Janat qaraıım!”
106. Maqalbay bul sözin,
107. Bari de maqul köristi.
108. Tentek desin nesine,
109. Tapsırııan son bir isti,
110. Tapsırdı dep İřanęa,
111. Quwanısıp külisti.
112. Ürimge jönep bay ketti,
113. Basqarıp turęan bul boldı.
114. Neşe ay, neşe kün boldı.
115. Arasında bir aydıı.
116. Bir adisa sır boldı.
117. Äweli tatu kisiniı
118. Ayaęı munša jır boldı.
119. Bir künderi Janat qız
120. şay quyıp otır pirine,
121. Ündemewşi ed künige.

122. Aşıq boldı Sawda İşan
123. Janattıñ körip türine.
124. Qıpşa beldi, qalam qas,
125. Uqsaydı beyiş ürine.
126. Adamzatqa uqsatpas,
127. Qarasa bayqap türine.
128. Ne qılıp munda jürgen dep,
129. Beyiştän uşıp kelgen dep,
130. Osılay kirdi kewline.
131. Neşe türli qubılıp,
132. Uqsaydı duw, perige.
133. Joq bolsa da özinde,
134. Bar şığar ata teginde.
135. Eki beti anarday,
136. Eki közi panarday.
137. Bul sekildi suluwdı
138. Körgen emes ömirde.
139. Mısalı janğan jalınday,
140. Aq betinde kirşik joq,
141. Aq tawıqtıñ qanıday.
142. Qanşa aytsa da jete almas
143. Sululuqtıñ tübine.
144. Esi ketip esinep,
145. Bileginen ustadı.
146. Jıgıla jazdap sürine,
147. “Beri otır” dep nusqadı.
148. Qız şeginip bulqındı,
149. Aşulanıp şulqındı.
150. Qara qustay qonqandap,
151. Qızğa İşan umtıldı.
152. Sonda İşan söyledi:
153. Qarağım, Janat, şırağım,

154. Bir arızım bar aytayın,
155. Estir me eken qulağın.
156. Aşiq ot tüsti işime,
157. Qaytip şıdap turayın!
158. İşim tola qayğ-ı- dert,
159. Kökiregim tolı wayım.
160. Malım tügil, jan qurban,
161. Bolamın desen jubayım!
162. Maqul desen beldi şeş,
163. Tarqasın meniñ qumarım!
164. Sen de keldin on bekse,
165. Men de keldim qırıq bekse.
166. Qırıq altığa şığarda
167. Aşiq qıldı qudayım!
168. Özimdi öziñ unatsan,
169. Denemdi bağış qılayın.
170. Esitken son bul sözdi,
171. Endi Janat qaradı.
172. Neşe alwan qubılıp,
173. Qası menen közi qıyılıp,
174. “Ne deysin, taqsır, pirim!”- dep,
175. Qaradı biraz burılıp,
176. “Bolmaydı” dep basın şayqadı,
177. İşanmıñ niyetin bayqadı,
178. Renki jaman qubılıp.
179. Aşılmağan bala edi,
180. Aqılğa diqan dana edi,
181. Söz aytpadı swırılıp,
182. Onda İşan söyledi.
183. Qızdañ bir kewli urılıp:
184. Almasañ eger tilimdi,
185. Körmeseñ qabil muñımdı.

186. Öltiremin kümansız,
187. Endi aytayın sıyrımdı.
188. Aytpap pa edi Maqalbay,
189. Tarbiyet qıl dep piriñdi.
190. Äkene şağıp ötinsem,
191. Üş tumşa körmes qunıñdı.
192. Abaylap qoy, qarağım,
193. Aytqanımdı aqır qılamın!
194. Aştıqta tağat joq,
195. Ulı sözde uyat joq,
196. Ayatı bar qurannıñ.
197. Künine körip turğanşa,
198. Künige aşıq bolğanşa,
199. Pışaqpen bir- aq uramın!
200. Osını aytıp turğanda,
201. İşan moynın buğranda,
202. Ketti şığıp qolınan,
203. Bwırşınday umtılıp.
204. Biraz kuwdı soñınan.
205. Sonda da Janat aytpaydı.
206. Neğıp bolsın qumar dep,
207. Äşeyin qızğan şığar dep.
208. Şınımenen könili awsa,
209. Jamannan kewlim sınar dep.
210. Kılıwet jayda joliğıp,
211. Ekinşi jäne surar dep.
212. Aramdıq qılsa müridine,
213. İşandı quday urar dep.
214. Jaqsı dewsi ed moldalar,
215. Kisi ayıbın aşpağan,
216. Muratqa jeter saspağan.
217. Bul arada joq eken,

218. Ekewinen basqa adam.
219. Bir künderi Janat qız,
220. Şay quyıp otır tağı da,
221. İşip otır İşanı,
222. Jerge qoyıp keseni,
223. Qızğa İşan umtıldı.
224. Qoyanday qılğan kuw dünie
225. Neşe awliye, neşeni.
226. Dastarhannan arı ötip,
227. Bileginen ustadı,
228. Beri otır dep nusqadı.
229. Qız şeğini bulqındı.
230. Aşulanıp şulqındı.
231. Qara qustay qonqandap,
232. Qızğa İşan umtıldı.
233. Sol waqıtta bulqınıp,
234. Ketti şığıp qolınan.
235. Sawdanıñ işi qaynadı.
236. Aşıqtıqtıñ jolınan.
237. Jılap- enirep Janat jür,
238. Müsapirlik älinde.
239. Äne- mine degeşe,
240. On bes kün ötti sol künde,
241. On bes küni ötken son,
242. On altı kün bitken son,
243. Bir künderi Janat qız
244. Qumğan aldı qolına,
245. Piriniñ turdı jolına.
246. Qolına sudı kuymaqqa,
247. Barıp edi janına,
248. Atana nalet quw Sawda,
249. Ustay aldı bilekten.

250. Süymekşi bolıp betinen,
251. İlgergi aytqan tilekpen.
252. Aşulanıp Janattıñ
253. Otı şıqtı jürekten.
254. Kewli qattı tünerdi,
255. Sıydı İşan bilmedi.
256. Aşulanıp Janat qız,
257. Qumğanmen urıp jiberdi.
258. Dala bop İşan jıǵıldı,
259. Bası jerge tıǵıldı,
260. Qız üyine jöneldi.
261. Mına sırdı bilmedi
262. Aǵası men anası.
263. Aqır jeter tübine
264. İşannıñ qılğan jalası.
265. Munday bolıp şıqpaǵay
266. Adamzattıñ balası.
267. Janatqa tiydi bir kesel,
268. Bolǵanşa qaşan dawası.
269. Otız kün jattı İşan da,
270. Betiniñ bitpey jarası.
271. Aman- esen qayttıq dep,
272. Tüyege jükti arttıq dep,
273. İşanǵa kelip tüsedı,
274. Maqalbaydın sälem-naması.
275. Aldınan şıqtı Sawda İşan,
276. İlesip Bolat balası.
277. Qala almadı İşannan
278. Köziniñ aǵı- qarası.
279. Saǵınıp baydı kalǵan joq,
280. Dünye tilep barǵan joq,
281. Bar edi qızben talası.

282. Bay menen İşan jolıǵıp,
283. Otırıp jerge ornıǵıp,
284. Ekewiniń sırlasqan
285. Söziniń türin qaraşı!
286. Maqalbay sonda söyledi:
287. Assalawmaǵaleykum,
288. Aldiyar, taqsır, pirimiz!
289. Saw- salamat jürsiz be,
290. Aşılǵan bawday gülimiz.
291. Tarıqqanda jadet etip,
292. Jalbarındı- aw tilimiz!
293. Sawdagerlik qurısın,
294. Körmegendi kördik biz!
295. Tüwemiz ölip, jük qalıp,
296. On segiz ayda keldik biz.
297. Şahar halqı aman ba,
298. Ülken- kişi, inimiz!
299. Alǵanım sorlı aman ba,
300. Bayaǵıday zaman ba!?
301. Aş pa, toq pa üyimiz?!
302. Bolat keldi, Janat joq,
303. Äldeqanday künimiz!
304. Körgenşe taǵat bizde joq,
305. Qaraǵım Janat dinimiz,
306. Közimniń aǵı - qarası.
307. Sonday – aq bolıp tuwar da
308. Ar momınnıń balası.
309. Basına tüspey jür me eken,
310. Duşpannıń qılar jalası.
311. Aynalayın, taqsır – au,
312. Janattan habar beriniz.
313. Sonda Sawda söyledi:

— Janatıñ, Maqal, aman-dı.

314. Qılğan isi jaman-dı.
315. Adamzat qılmas is qıldı
316. Aytqalı keldim habardı.
317. Ärkimder kelip oynadı,
318. “Qoy” dedim qanşa, qoymadı.
319. Topır qıldı saraydı,
320. Şahardıñ külli boydağı.
321. Buzawdı jastan qaşırdıñ,
322. Bolmadı-au jumıs oydağı!
323. Qızıñ- ulıñ boy jetse,
324. Mañdayğa bitken sor dağı!
325. Ärkimder añdıp qızıñdı,
326. Jamandar bastı iziñdi-
327. Ayuwannan da äri bop,
328. Qızıñız jaman buzıldı.
329. “Qoy” dedim talay zekirdim.
330. Aqtadım tatqan tuzımdı.
331. Şükir, alla, salamat,
332. Aman kördim jüziñdi.
333. Kewli qattı tünerdi,
334. “Qoy” dep pirim aytıñ dep,
335. Qumğanmen urıp jiberdi.
336. Esimdi jiydim bir zaman,
337. Muñımdı ekşim bilmedi.
338. Betimde jaram qabağat,
339. Siz ketken soñ osınday
340. Jumıs boldı alamat!
341. Keterinde barşasın
342. Tapsırdın nege amanat?!
343. Küzetşi boldım üyiñe,
344. Kele me dep jamanat,

345. Endigisin öziñ bil,

346. Keldiñ, erim, salamat!

Alhissa, Maqalbaydıñ asuw otı işine tüşip ketti. Bolattı äkep buyırdı:- Janattı öltirip, sahatına keltirip, mağan bir belgisin äkep ber!- dedi. – Jıldam barıp, jıldam kelmesen, ekewiñdi de aq qılıp jiberem,- dedi.

Sonda Bolat üyine şaptı. Atın baylap, esikti aşıp kep qarağanda Janattın közine közi tüşip, jarq ete qaldı.

Endi öltiruge bata almadı. Ne keyinge qayta almadı. Mumı birewge ayta almadı. Atasının lebizin qaytara almadı. Jalğız qarındasın ölimge qıya almay, köziniñ jasın tıya almay, zar- zar jılap otırıp Janatqa Bolattıñ aytqan ğazalı edi deydi:

347. Qarağım Janat, qaydasıñ,

348. Bul sözdıñ tapşı aylasın!

349. Keter boldın, qarağım,

350. Dünyeniñ körmey paydasın

351. Sözimniñ osı tazası,

352. Äkemniñ bar ed qojası.

353. Aqırı jetti tübiñe,

354. Qojanıñ qılğan jalası!

355. Keşikpey, şıraç, jıldam şıq,

356. Ağañnıñ joq mazası.

357. Jetkensiydi, qaraqım,

358. Ömiriñnin qazası.

359. Naqaq bolmas aq jumıs

360. Kinälinin jazası.

361. Äkem mağan buyırdı,

362. Öltirgin burın özimmen,

363. Kelgin deydi tezinen!

364. Öler boldıñ, qarağım,

365. İşanniñ jala sözinen.

366. Şıbın janım qurbandı.

367. Jaltıldap turğan köziñnen!

368. Aynalayın, qarağım,

369. Jawap alğın anañnan.
370. Öletin boldıñ jaladan,
371. Turğın, şıraç, kiyinşi,
372. Keteyik şığıp qaladan,
373. Aytqanı boldı piriniñ,
374. Qalmaydı budan jan aman.
375. Ne dese piri unaydı,
376. Bezdi atañ baladan.
377. Turğın, şıraç, keteyik,
378. Jılap turıp öteyik,
379. Dawren sürip dalada.
380. Osını aytıp turğanda
381. Kirip kepti anası
382. Jılap- eñirep tur eken
383. Qızı menen balası.
384. Ne boldı dep suradı,
385. Ulı- qızı jıladı,
386. Bağanağı jumıstıñ
387. Bärin de bayan qıladı.
388. Habarı joq söz edi,
389. Sorlı anası jıladı ay.
390. Anası sonda söyleydi:
391. Esimnen tandim men dedi,
392. Jalğız özi keptesin,
393. Birge ket, Bolat, sen dedi.
394. Sorlı ananıñ ermegi,
395. Qaraqım, eki ködegim,
396. Keşikpey endi jönegin,
397. Şınımenen ayrılısam,
398. Keşikpey men de ölermin.
399. Bardı jok qıp jibergen
400. Qudireti küşti qudanıñ,

401. Qudiretine ne dermin,
402. Turğın, balam, keşikpey,
403. Uzap ketşi alısqa,
404. Bilinbey ketsin dereğiñ.
405. Näsip qılsa bir alla,
406. Maqşar küni körermin.
407. Osını aytıp anası,
408. Quşaqtap turdı balası.
409. Sonda Janat söyleydi:
410. Aman bol endi, şeşem-ay,
411. Qalmaymın munan esen-ay,
412. Aqırı jetti túbime,
413. Jüzi qara İşan-ay.
414. Sütine, ana, riza bol,
415. Keşpey me äkem, keşe me,
416. Bizderge qılğan küşine-ay.
417. Zarlanbay, ana, riza bol,
418. Allanıñ qılğan isine-ay.
419. Äkeme sälem degeysiñ,
420. İşanmenen qosılıp,
421. Merekesi köbeysin.
422. Uln menen qızıñ öldi de,
423. Munan artıq ne deysiñ.
424. Ölimge bizdi buyırdı,
425. Bilmedi, ras, jalğanın.
426. Pende qara dese de,
427. Özine ayan allanıñ.
428. Aqiqat bolar bul jumıs,
429. Aqırı şaynar barmağın.
430. Osını aytıp balası,
431. Quşaqtap tur anası.
432. Betinen jılap suyedi,

433. İŖi ottay küyedi.
434. İŖin örtep ot qıldı,
435. Qos perzenttiñ küyigi.
436. Anası ayttı: - Jan balam,
437. Sözge qulaq sal, balam.
438. Näsip bolsa köremin,
439. Tapsırdım aqqa bar, balam!
440. Jöneldi bular birlesip.
441. Bir atqa ekew mingesip.
442. EŖ adamğa bildirmey,
443. ŖeŖesimen tildesip.
444. İlimi ğayıp jumısqa,
445. Bola ma pende kün kesip!
446. Endi zawlap jönledi,
447. Birtalay jerge keledi,
448. Ŗıqqa jerde Ŗahardan
449. Artınan bir it eredi,
450. Bolat pen Janat köredi.
451. Artındağı Janat qız
452. Bolatqa söyley beredi:
453. Aynalayın, jan köke,
454. Kewlime keldi bir aqıl,
455. Körseñiz eğer siz maqul,
456. Qaşqanmenen bul elden,
457. Qutulmaymız biz aqır.
458. Qayda barsam abıroy
459. Artımda senin qalğanıñ.
460. Bärinen de sol abzal,
461. Äkemnin tilin almağıñ.
462. İtti atıp öltirip,
463. Kiyimniñ bärin qandağıñ.
464. Öltirdim dep qızıñdı,

465. Äkemdi barıp aldağın.
466. Qoya ber meni dalağa,
467. Körermin basqa sağlanın.
468. Kiyimimdi körsetşi,
469. Äkemnin jalğız özine.
470. Körinbesen izdeter,
471. Äwelgi kelgen keziñde.
472. Qanşa jigit ertip ap,
473. Tüsip alar iziñe.
474. Kiyimimdi körgen soñ,
475. Aldına bärin üygen soñ,
476. Neşe quday ursa da,
477. İlanar ma esen söziñe!
478. Ekewmiz birdey ölmeyik,
479. Jol azabın körmeyik.
480. Sen qaytşı, kökem, tezine!
481. Sol waqıtta ol Bolat
482. Qoramsaqqa qol saldı,
483. Qozıjawırın oq aldı.
484. Qaharı qattı tutasıp,
485. Oylamay turdı obaldı.
486. Jurek, sawrı ezilip,
487. Kewli boldı qarañğı,
488. Bärinen bawır jaman-dı!
489. Sadağın alıp bezedi,
490. Atayın dep kezedi
491. Bolattın kewli buzılıp,
492. İtke aytqan mınaw sözi edi:
493. E, januwar beyzaban,
494. Atpaqqa könlim tigildi,
495. Kötersin Sawda qunındı.
496. Tilektes bop şığıp eñ,

497. Tastayın dep pe em tügıñdi.
498. Rıza bol joldas aqıña,
499. Kerekke terek jıǵıldı.
500. Osını aytıp boldı da,
501. Sadaǵın tarttı şirenip,
502. Qıñsılap it quladı.
503. Tumsıǵı jerge tirelip,
504. Bolattıñ köñili buzıldı.
505. Juregi jaman küyiniñ.
506. İşi toldı şemenge,
507. Qabaǵı tastay tüyilip,
508. İya, januwar, beyzaban,
509. Jetti, mine, ajalıñ!
510. Keler küni belgisiz,
511. Ajalı taǵdır qazanıñ.
512. Bülindirgen beykünä
513. İşanǵa bolsın azabıñ.
514. Osını aytıp boldı da,
515. Kiyimin şeşip aladı.
516. İşi- tısın toltırıp,
517. Jılıday qanın jaǵadı.
518. Appaq eti jaltırıp,
519. Janañaş Janat qaladı.
520. Janattın Bolat betine
521. Jılap- jılap qaradı.
522. Tösin bastı Janat qız,
523. Qaytemin, köke, mınanı!
524. Sonda Bolat söyledi:
525. Aynalayın, qaraǵım,
526. Qan bolıp qaldı-aw köyleǵıñ,
527. Kări tartar meni küyigiñ.
528. İtti atıp öltirip,

529. Kiyimimdi qanda dep,
530. Äkemdi barıp alda dep.
531. Osı edi aytqan buyımın.
532. Aynalayın, qarağım,
533. Seni tastap dalağa,
534. Awılğa qaytip baramın!
535. Eş bolmasa joq boldı
536. Aqıldasar adamım!
537. Meni de äkem öltired,
538. Tiri dep şıqsa habarıñ!
539. Qarağım seni körege
540. Bar ma eken tağı zamanım!
541. Ötirik pe, ras pa,
542. Allağa ayan sırıñız.
543. Qıyanat qıldı piriniz,
544. Körgenşe sahat turıñız.
545. Qarağım seni körege
546. Bar ma eken tağı künimiz!
547. Osını aytıp boldı da,
548. Közinin jasın tögedi.
549. Birin- biri quşaqtap,
550. Bet- betinen öbedi.
551. Aydalada mundastı,
552. Maqaldıñ eki ködegi.
553. Aman bol, Janat! – dedi de,
554. Endi Bolat qır astı,
555. Bolattan Janat adastı.
556. Qudiretimen qudanıñ,
557. On besinde jarastı.
558. Endi Janat aqırdı,
559. Nar buraday baqırdı.
560. Toqta! – dep, - köke, - şaqırdı.

561. Jetip keldi sekirip.
562. Ne aytasıñ dep ökirip.
563. Sonda Janat söyledi:
564. Aynalayın, jan köke,
565. Sözge qulaq sal, köke!
566. Ata- anamnıñ aldına,
567. Oynap- külip bar, köke!
568. Sen bararsıñ adaspay,
569. Bizge kaysı jol töte!?
570. “Ayt” degen medew tüyege,
571. Boljal berip ketseyşi!
572. Duğay sälem degeysin,
573. Qurbı menen qurdasqa,
574. Birge ösken muñdasqa.
575. O, dariğa, qayteyin,
576. Ayrılıp kettim bir basqa!
577. Ekinşi sälem elime,
578. Ösip öngen jerime.
579. Oylanbay, köke, qayt endi.
580. Wayım tüser kewliñe!
581. Aşumen äkem aytsa da,
582. Oyına tüser tübinde.
583. Bolmawşı edi qadirıñ
584. Aldımda jürseñ künige.
585. Ölsem quran oqır eñ,
586. Tirimin, köke, bul künde.
587. Sonda Bolat atınan
588. Qarğıp tüsti sekirip.
589. “Aynalayın, bawırım”,- dep,
590. Quşaqtap aldı ökirip.
591. Endi meni urdıñ dep,
592. Men bir turğan şınar em,

593. Opırılıp sındım dep.
594. Tiriligim qurısın,
595. Senimen birge turdım dep.
596. Jılap jürip öteyik,
597. Kelmeydi elge jürgim dep,
598. İtti atıp öltirip,
599. Janına zıyan keltirip,
600. Özime özüm qıldım dep...
601. Sonda Janat söyleydi:
602. Jılama, köke, muñayma!
603. Täwekel qılğın qudayğa!
604. Alla salğan bir iske,
605. Pende sabır qılmay ma!?
606. Tögiledi tasığan,
607. Jeteledi ketilgen.
608. Şın jalğızdan ün şıqpas,
609. Et kesip alsañ etinen.
610. Aqtı quday naq qalmas,
611. Qayta ber, köke, niyetiñmen.
612. Qutılmaysıñ jetelep,
613. Qayta ber, köke, tötelep.
614. Qataysın dep kewili,
615. Külgensidi erkelep.
616. Jaman- juman adamday
617. Bet aldına saspağın.
618. Jan şıqpaydı ajalsız,
619. Bul aqıldı tastağın.
620. Bayına araz qatınday,
621. Jaramas köke qaşpağın.
622. Äweli qattı jumıs qoy,
623. Aqırın küt, arıstanım!
624. Ärkimniñ jaqsı amanı,

625. “Janı basqa” degen söz.
626. Kökiregi bar ğoy basqanıñ.
627. Tiri bolsam körermin,
628. Ajalım jetse ölermin,
629. Qıla ber, köke, bas qamın!
630. Bul sözge Bolat qatayıp,
631. Atına tağı minedi.
632. Qaramadı Janatqa,
633. Elge şaba jönedi.
634. Közden jası köl bolıp,
635. Atınıñ moynı sel bolıp,
636. Äkesine keledi.
637. Öltirdim dep qızındı,
638. Kiyimin äkep beredi.
639. Şulğawın da tastamay,
640. Aldına äkep üyedi.
641. Kiyimdi tügel körgeñ soñ,
642. Aldına tügel üygeñ soñ,
643. Öldi ğoy dep senedi.
644. İşinen şıqqan sur jılan,
645. İşi ottay küyedi.
646. Teris qarap qoñqıldap,
647. Awırğanday ıñqıldap,
648. Közinen jasın tögedi.
649. Omırawın iyiskelep,
650. Jağasın alıp süyedi.
651. Esitken soñ bul sözdi,
652. Qatını keldi jügirip,
653. Jıgılıp neşe sürinip.
654. Öz balañdı öziñ öltirip,
655. Ne boldı sağan bülinip!
656. Şağımşınıñ qaldıñ ba

657. Tuzağına ilinip!?
658. Körem be dep jılawlı ed
659. Janatjan, qalqam, seni de!
660. Şağımşığa ilesseñ,
661. Öltirersin meni de.
662. Sonda Maqal söyledi:
663. Jılama, bayqus, alalım,
664. Jumıstıñ tile bararın.
665. İşimnen şıqqan sur jılan,
666. Küyip janıp baramın.
667. Bolar is bolsa bop ketti.
668. Endi qanday qılamın!
669. Bul dünyede bar ma eken,
670. Men aqımaqqa uqsağan!
671. Ölermin aqır qusadan,
672. Jaña bildim ökinip.
673. Aqırın aqtan tileyik,
674. Ketermiz be eken jetilip?!
675. Älhissa endi dalağa jalañaş ketken Janat qızdan estiniz.
676. Endi Janat jügirdi,
677. Ökpesin alıp qolına.
678. Bir japıraq lıpa joq,
679. Beyşaranıñ boyında.
680. Qay jerde qalam dep jılaydı,
681. Ölmeytin joq oyında.
682. On bes kün jürdi jügirip,
683. Jolbarıs, qasqır jolında.
684. Birewi kelse jep keter,
685. Tük qaru joq qolında.
686. Buyabanıñ işinde,
687. Saqtawın qara munı da!
688. Tabanınan tas ötti,

689. Mañdayınan kün ötti.
690. Qudireti küşti bir alla
691. Otis kündej jügirtti.
692. İt murını ötpeytin
693. Bir qalınğa kep jetti.
694. Janattı quday öltirmey,
695. Bir ağaştan ketirmey,
696. On segiz kün bolğanda,
697. Ağaşqa qızdı kidirtti.
698. Bir top qara ağaştı quşaqtap, köziniñ jası burşaqtap, jüre almay qaldı alşaqtap.
699. “Aqırı öldim” dep Janattıñ aytqan jırı
700. “Aynalayın jaratqan
701. On segiz mıñ älemdi
702. Basqa- basqa taratqan.
703. Bul pälege tus boldım,
704. Qay peyilim, qanday sebepten!
705. Ne sebepten ayrıldım,
706. Jalğız ağam Bolattan!
707. Qalmasamşı ayrılıp,
708. Quyırığın ustap torı attan
709. Jalğız özim qañğırıp,
710. Kettim şığıp suwattan.
711. Ölmegende nem qaldı,
712. Ayrıldım aw kuwattan!
713. Äzäzil qoja, quw qoja
714. Ölmedi me eken uyattan!
715. Jasımnan jala japsırıp,
716. Bey- bereke jılatqan.
717. Balañnıñ kelsin aldına,
718. Adasqan laqtay zarlatqan.
719. Aqtı quday naq qılğan,
720. Jılağandı da jubatqan!

721. Äzäzildi – qojanı,
722. Qay waqıtta kez qıldıñ,
723. Jasımnan munday söz qıldıñ!
724. Ata- anamnan bezdirdiñ,
725. Jer- jahandı kez dirdiñ.
726. Bilinbey kettik elge biz,
727. Müsäpir boldıq demde biz.
728. Bolğan şığar bir qate,
729. Ası- japı pendemiz”.
730. Osını aytıp jıladı,
731. Şeşesi tüsip esine.
732. Oydağı joq kez keler,
733. Bolsa buyırıq nesibe.
734. Osını aytıp jığıldı,
735. Künbatısqa bas berip.
736. Künşığısqa kösile,
737. Osımen öldi Janat qız,
738. Uzata berem nesine!
739. Sol waqıttar bolğanda,
740. Ağašta ölip qalğanda,
741. Keptesin bayğus armanda.
742. Ölgem joq, özi talğanda,
743. Bir padişa bar edi,
744. Aqılğa diqan dana edi,
745. Jas öspirim bala edi.
746. Öziniñ atı Haldarşa,
747. Akesi Juldız han edi.
748. Öziniñ teñin taba almay,
749. Bir aşıqqa zar edi.
750. Kündiz- tüni qasında,
751. Qırıq jigit bar edi.
752. Bir künderi Haldarşa

753. Qus sala şıqtı oñaşa
754. Qılayın dep tamaşa,
755. Jürip ketti ilgeri,
756. Qızıqpenen bilmedi,
757. Artınan erdi qırıq jigit
758. Tamaşasın körgeli.
759. İt murını ötpeytin
760. Bir qalıñğa enedi.
761. Aq tuyğın qusı tiledi
762. Ne ekenin de bilmedi.
763. Añ tügil torğay körmedi,
764. Qoymağan soñ talpınıp,
765. Öletin boldı alqınıp.
766. Lajınıñ joğınan
767. Uşırıp, siltep jiberdi.
768. Bir biyik qondı ağaşqa,
769. Şaqırdı qanşa kelmedi,
770. Ämbeden şeber bir quday
771. Är küyge salar pendeni.
772. Atınan tüsti Haldarşa,
773. Ağaştı barıp körgeli.
774. Bul sekildi ağaştı
775. Joq eken burın körgeni.
776. Japırağı jayqalıp,
777. Oñdı- soldı teñselip,
778. Samalmen bası şayqalğan.
779. Eñ uşın örge köterip,
780. Butağın tömen qaytarğan,
781. Birine- biri ıǵılıp,
782. Birine- biri sıǵılıp,
783. Birine- biri tıǵılıp,
784. Neşe aluwan qubılıp.

785. Şamalı jerde padişa
786. Qasına keldi jügirip.
787. Jupardıñ iyisi ańqıdı.
788. Tura qaldı kidirip,
789. Peş bolıp padişa,
790. Türegeldi jıǵılıp.
791. Ayday bolıp jatır bir suluw
792. Qarasa padişa tigilip.
793. Jetip keldi qasına,
794. Beli nāzik qız eken,
795. Bulaǵan altın şaşına
796. Ökpesine qol saldı,
797. Aq tösten kelip asıra,
798. Süldesi jatır, janı joq,
799. Kirpigi jatır qıymıldap,
800. Söylesuge tabı joq.
801. Äri- beri tolǵadı,
802. Tolǵasa da bolmadı,
803. Aşıq boldı padişa,
804. Qasına qızdıñ końǵalı.
805. Uşırıp qusın jiberdi,
806. Qasında qızdıñ bolǵalı.
807. Ölse, kömip qolımen,
808. Tirilse özi alǵalı.
809. Tirilmese osı qız,
810. Uwade bedri allaǵa,
811. Qasında ölip qalǵalı.
812. Endi patşa köterdi,
813. Jatqan qızdıñ kewdesin.
814. Lipa qılıp stanın,
815. Kiygizedi jeydesin.
816. Endi patşa jıladı,

817. Qayğimen közin buladı.
818. Qızdın janın suradı,
819. Bilmey tur berer, bermesin.
820. Qırq jigit kelip qarasa,
821. Bolıptı ülken tamaşa.
822. Tilep jatır patşası,
823. Bir qudaydın bermesin.
824. Qatar turıp qırq jigit
825. Şuwıldadı allağa,
826. Beykünä suluw ölmesin,
827. Osını bersen patşama,
828. Qoyşınıñ qızı demesin
829. Özi alsın patşa,
830. Eşbirewge bermesin.
831. Eş bolmasa mälim qıl,
832. Osı qızdın basınan,
833. Ötip ketken keşesin,
834. Jaña öspirim jas bala,
835. Bekerge ölip jürmesin.
836. Osını aytıp qırq jigit
837. Qırğa şıqtı, keşesti,
838. Keşeskende ne desti.
839. Patşağa ayttı birewi,
840. Su tamızsañ maqtamen,
841. Ajalsız bolsa ölmes-ti,
842. Şınımenen jetse qazası,
843. Tilegenmen bermes-ti.
844. Ölgen adam tirilip,
845. Bul dünyege kelmes-ti.
846. Maqul körip padişa,
847. Birewdi suga şaptırdı.
848. Su tügil şeker taptırdı,

849. Su tamızıp maqtamen,
850. Qırıq jigit basta naq turdı.
851. Aştıqtan jatqan qız sorlı,
852. Tamğan sayın jaqtırdı,
853. Köterip basın siypalap,
854. Şekerge äkep baqtırdı,
855. Eki şutıp, üş jutıp,
856. Közin aşıp qaradı,
857. So turğan ämbe halayıq
858. Qızdı ürge baladı.
859. Ortasında ayday bop,
860. Padişai körip Janattıñ
861. Közi ottay janadı.
862. Qızdı alıp tiriltip,
863. Şaharğa alıp baradı.
864. Qoja- molda jiyğızıp,
865. Nekesin patşa qıyğızıp,
866. Janattı patşa aladı.
867. Qosılmaqqa patşağa,
868. Jaattıñ kewli qaladı.

Älhissa, onda Janat kelip padişarğa qosılıp jükti boladı. Toğız ay, on kün köterip bir qız tuwdı. Ol qız bir jasar, eki jasar, uş jasar boladı. Bir künderi Haldarşa qırıq jigitin ertip alıp, ańğa şıqtı. Añnan kelip, atın baylap üyine keldi. Patşanın üş jasar jas qızı patşağa talpınıp tura umtıldı. Haldarşa qızın köterip alıp, o betinen bir, bu betinen bir süydi.

Janat bosağağa süyenip turıp: “Uh, quday-ay” dep kürsinip jağasın ustadı. Patşanın aşu-qaharı keldi. “Men ketken soñ birewdi aşına qılıp alıpsıñ ğoy. Sonıñ keletin küni eken. Sol kelmey qalatın boldı, mına patşa neğip keldi dep sonı oylap uhilediñ! Közimniñ tirisinde seni öltirip, bu dünyeden keteyin”, - dep qılışın suwırıp aldı. Qatınıniñ jağasınan ustap basqa tartıp jiberetin şaqqa jetti. Qılıştıñ astında turıp Janattıñ patşağa aytqan zarı edi:

869. Arızım bar, jubayım,
870. Tıñlasañ arız qılayın.

871. Sırtım- bütün, işim- şoq,
872. Kökiregim tola wayım,
873. Şabamın desen, şabıñız,
874. Kinäm bolsa tabıñız,
875. Tarqasın, taqsır, qumarıñ,
876. Öltirseñ de sizge joq.
877. Menen barar obalım.
878. Bolmasa, sabır qılıñız,
879. Sizge bir bayan aytayın.
880. Şolaq degen şaharım,
881. Noğaylı degen el edi,
882. Ayhay, dünya- ay, qayteyin.
883. Ösip- öngen jer edi.
884. Äkemniñ atı- Maqalbay,
885. Şärden- şärge qıdırğan
886. Sawdagerlik öneri,
887. Bir küni äkem mal aydap,
888. Ürimge qaray jönedi.
889. Şaqırıp alıp mal- mülkin
890. Dayındadı pirine,
891. Körip tur dedi küniğe.
892. İşanniñ niyeti buzılıp,
893. Jaqpadı menin dinime.
894. Uyıqtatpadı türtkilep,
895. Qudaydıñ qadir tünine.
896. Salmadım qulaq kepine,
897. Qumğanmenen siltedim
898. Jara tüsti betine,
899. Minäsar boldı bul jumıs
900. İşanniñ aram niyetine,
901. Sol sebepten men kettim,
902. Dünyeniñ şığıp şetine.

903. Bir künderi bolğanda,
904. Äkemiz keldi qaladan,
905. Üş ayşılıq aradan.
906. Aldınan şıqtı işanım
907. Betindegi jaramen.
908. Ata- anamnan bezdirdi
909. Beykünä beker jalamen.
910. Quşaqtasıp ayrıldım,
911. Beyşara bolğan anadan.
912. Qol ustasım jöneldim,
913. Bolatjan jalğız balamen,
914. Onan da qaldım ayrılıp,
915. Qanatımnan qayrılıp,
916. Qula düz miyday daladan
917. Ämirimen allanıñ
918. Seksen kün ötti aradan,
919. Ölsem sonda ölmes pe em,
920. Qılışınnan qorıqpaymın,
921. Ölimge tüsip jarıtpaymın.
922. İnşalla, padişam,
923. Munan da qalğan jan aman.
924. Kökemdi elge qaytardım,
925. Bir aqıldı unasıp,
926. Aydalada ayrıldım,
927. Şuwıldasıp, julasıp,
928. Japanğa jalğız qañğırdım,
929. Barınşa dawsım şıñğırdım.
930. Ketken soñ kökem qır asıp,
931. Bir jerge eki kelmedim.
932. Jolbarıs, qasqır, ayudan,
933. Basqa maquluq körmedim.
934. Ortasında solardıñ

935. Seksen kün jürdim adasıp.
 936. Aqırı öldim bir jerde,
 937. Tawsılğan soñ tuz- näsip.
 938. Uş kün jattım ıñıldap,
 939. Kirpigim jattı qıymıldap,
 940. Denem men janım talasıp.
 941. Quday sizdi kez qıldı,
 942. Qarasam közdi bir aşıp,
 943. Ölsem sonda ölmes pe em,
 944. Öz qolıñnan kömbes pe eñ.
 945. Meniñ kewlim rası,
 946. Öltirseñ meyliñ kinäsip.
 947. Süydiñ alıp balañdı,
 948. Sonda esime men de aldım,
 949. Atam menen anamdı.
 950. Oylansam işim ört bolar,
 951. Bärinen bawır jaman-dı.
 952. Köretuğın kün qayda,
 953. Bolatjan jalğız aғamdı.

Älhissa, sonda parşa ayttı: “Osı sekildi zariñdı mağan qosılmay turıp nege aytpadıñ? Men seniñ qızığınmen jürrippin de koyıppın. Seni körgen jerden nekelep alıppın da koyıppın. Men patşa emes ekenmin, urı ekenmin. Bolmasa, sen osı zariñdı aytsañ, ata-anaña tabıstırıp, muratıña jetkizip barıp almaymın ba?” – deydi. Osını aytıp patşa el-jurtın jıynadı. Aqıldasıp, keñesti. “ Mınawmenen jiberemiz” dep qırıq tüyeniñ üstine altın- kumis, meruwert, marjan, gawhar artıp toltırdı. Qırıq tüyege qırıq jigiti qostı. Qıyamettik dosı bar edi, qırıq jigitte bas etip onı tağı qostı. Qırıq tüwe jükti arttırıp, ortasına bir kökpardı şaptırıp, üş jasar qızı men qatının dosına tapsırıp, osınday tamaşamen barıp, tamaşamen keliñder dep şıǵarıp saldı. Küni- tüni tınbastan on bes kün, on bes tün tarttı. Bir jerge barıp qonǵanda, tün ortası bolǵanda, janniñ bəri uyqıdaǵı kezinde dosınıñ qatınǵa aşıq bop qol salıp jatqan jeri edi. Janat oyanıp qarasa, dosı eken. Qıbır- jıbır etkende bilip qalǵan eken. Dosınıñ kökireǵinen iterip, sonda Janattıñ aytqan sözi edi:

954. Ay, dosım, munıñ kalay, tart qolıñdı,
955. Bilmediñ uykımenen oñ solıñdı.
956. Jaqınım jattan jaman qılatuğın,
957. Naşapaz bolma, dosım, sart porımdı.
958. Esikten soñ bul sözdi,
959. “Aha” dep dosı umtıldı.
960. Jaman kewlim sındı dep,
961. Aydan appaq aq jüziñ,
962. Dosıñdı aşıq qıldı dep.
963. Sağan qumar bolğanım,
964. Bir märteme bolğanım.
965. E, bolmasa ajalım,
966. Marhabatı bolmay ma
967. Sizdey asıl tazanıñ.
968. Burın küna qılmasañ,
969. Men tartayın azabın.
970. Osımı ayırıp bul dosı,
971. Betinen süydi hanımınıñ.
972. Kewdesine artılıp,
973. Quşaqtap aldı moynınan.
974. Endi qatın jek kördi,
975. Dosınıñ qılğan oyınan.
976. Oynama, dosım, qoy, dedi,
977. Qudaydıñ atı dos degen,
978. Oylasañ edi oy dedi.
979. Jaqınsınıp padişam.
980. Qosıp berdi qasıña.
981. Jaqındıqtıñ jolına,
982. Minäsar jumıs osı ma?
983. Oynap äzil qıldırıñız,
984. Qıyanat qılma dosıña.
985. Öziñdi satıp näpsige

986. Şaytanmen bolma aşına.

Älhissa, sonda dosı aşuwanıp patşanıñ üş jasar qızın qılışpen salıp qalıp eki böldi. Kewdesin o jaqqa, denesin bu jaqqa laqtırıp jiberdi. Anda Janat qorıqtı. Qızdı öltirgen neme meni de öltirer. Oynamasam, jaqındağanda öltirer dedi.

Qoy, dosım, qızdı alğan quday ul berer, kel oynasaq oynayıq. Siz mağan asılğan waqıtıñızda jüregim aynıp qusqım keldi. Bir sağat bolsa da jan rahat körsin. Ana suğa şomılıp parbozdanıp kel, - dep bir şölmek araq, sabın men iyis su berip dosın suğa aydap jiberdi. Dosı barıp suğa şomılıp jatqanda qatınñıñ ğazalı edi:

987. Endi Janat juladı,
988. Qayğımın közin buladı,
989. Qubılağa qaray turadı.
990. Jan jaratqan jabbarım,
991. Bul päleden saqtağın.
992. Pirimnen körip qıyanat,
993. Dosımnan da opa tappadım.
994. Aman körset özine,
995. Padişamnıñ aq malın.
996. Ölgenim joq qorlıqtan,
997. Qutulmadım zorlıqtan.
998. Jetkey de aqqa dattarım,
999. Qutılsam qaşıp jöner em,
1000. Ata- anamdı körer em,
1001. Ajalım kelse öler em,
1002. El- jurtımnan ayrıldım,
1003. İşannıñ jala sözinen.
1004. Qutulmadım qorlıqtan,
1005. Qandı jas ağıp közimnen.
1006. Tağı qaldım qamawda,
1007. Qutqargın, alla, tezinen,
1008. Ayrıldım qayrat, ölimnen,
1009. Qayda barsam quw basım,
1010. Qutulmadı zälimnen.

1011. Jer jüzinde äwliye,
1012. Tiledim medet bäreñnen.
1013. Osını aytıp bul qatın,
1014. Endi qaşıp jöneldi.
1015. Zor berip qaşıp keledi,
1016. Artındağı dosına,
1017. Bilinbey ketti-aw deregi.

Älhissa, ana dosı suğa tusıp, özin- özi parbozdap qatındı qoyıp ketken jerine kelse, qatın tügil däneje de joq. Olay qarap, bulay qarap taba almadı. Tañ atıp kele jatqanda qasındağı qırıq jigitin oyatıp aldı. Qatın ketip qaptı. Bir kün qarap, eki kün qarap, tört kü qarap taba almadı. Qırıq jigi tayttı: “Qoy, padişğa barayıq, qatınıñ qaşıp ketti”, - dep. “Patşa bärimizdi darğa tartadı, patşağa barmayıq”, - dep dosı aytadı. “Aspañğa uşqan joq, jerdeğı adamdı qaray bersek tabamız”, - deydi. Aqırı qırıq kisi bir jaq, qırır kisi bir jaq bolıp qırıq jigittin aytqanımen patşağa qaytıp baradı. Sonda dosınıñ qırıq jigitke bas bolıp, qatınmenen qas bolıp, patşağa aytıp tuğran sözi edi:

1018. Assalawmağaleykum,
1019. Aldıyar, taqsır hanımız,
1020. Sözge qulaq salıñız.
1021. Özimdi öziñ dos bilseñ,
1022. Lebizime nanıñız.
1023. On bes kün jürip tınbastan,
1024. Ortağa alıp bärimiz,
1025. Qonbay jürdik asığıp,
1026. Neşe qır kettik asırıp,
1027. Bir jerge barıp qoñanda,
1028. Tün ortası bolğanda,
1029. Ayımdı aldıq qaşırıp,
1030. Qızın soyıp ketipti,
1031. Köme almay betin jasırıp.
1032. Qaytıp keldik, taqsır- ay,
1033. Tasığan kewil basılıp,
1034. Munıñ özi keñes-ay,

1035. Şılyi tegin emes-ay!
1036. Küder üzip patşadan,
1037. Qızın soyıp jönesi-ay!
1038. Mumıñ özi qay amal,
1039. Aqılım jetpey boldı-aw dal,
1040. Qasında bolsañ öziñ de,
1041. Qılmaqsı eken bir zalal.
1042. Qızın soyıp ketiıpti,
1043. Muratına jetiıpti,
1044. Kimdi ayawşı ed şunaq qar!
1045. Estigen soñ bul sözdi,
1046. Endi patşa: “Äy!” dedi,
1047. Bu söziñdi qoy dedi.
1048. Ras bolsa bul söziñ,
1049. Boptı ğoy mağan toy dedi.
1050. Qırıq jigit bolıp, dos bolıp,
1051. Qılğanıñ ba sor dedi.
1052. Osını aytıp padişa,
1053. Ekpetinen quladı,
1054. Uzunnan suladı,
1055. Öksip- öksip juladı,
1056. Janattıñ tartıp küyigin,
1057. Köringen kökti juladı.
1058. Qıyal tüsip kewline,
1059. Köterip basın aladı.
1060. Patşalığın tastadı,
1061. Patşa bir is bastadı.
1062. Külä kiyip basına,
1063. Dosın ertip qasına,
1064. Diwanalıq qıladı.
1065. Janattı bir- aq körgeli,
1066. Armansız bolıp ölgeli

1067. Sol waqıttar bolğanda,
1068. Dosı da esirik boladı.
1069. Patşamenen ilesip,
1070. Birge ketip baradı.
1071. Kete bersin ekewi,
1072. Ayağı qanday boladı.

Älhissa, dosı: “Qatın tabılsa, patşanı qalay ma, meni qalay ma, mağan araq sabın men iyis su berip suğa şomıluwğa jibergen özi ğoy” dep tañ qalıp ketip baradı.

Endi Janattı tıñlañız. Janat neşe kün, neşe tün qaşıp, neşe qırdan asıp, köziniñ jasın şaşıp, bir qoyşığa keldi. Qoyşığa kelse, qoyın juwsatıp, aqtağa toyıp, qıp-qızıl şiyqandap bolıp jatır eken. Aqlı da az eken, bası taz eken, samaydan ağıp iriñi, joq eken onşa bilimi. Qaşıp jürge qatın eken dep, qatındı tarpa bas salıp uwmajday- uwmajday berdi.

Sonda koyşıdan bosana almay astında jatıp Janattıñ aytqan ğazalı edi:

1073. “Aynalayın, şopanım,
1074. Aq betimdi qışıttı
1075. Säwkele qara saqalıñ.
1076. Esiriktiñ belgisi,
1077. Bilmeydi eken qatarın.
1078. Oyınıñ ba, şınıñ ba,
1079. Özim-aq tura jatamın.
1080. Aynalayın taz- batşa,
1081. Ne deseñ de qılayın,
1082. Uwade qılşı turayın,
1083. Köringenge olja qıp,
1084. Osınday qıldı qudayım.
1085. Talay tazdı körip em,
1086. Ädemi eken goy şırayıñ.
1087. Aynalayın, taz- batşam,
1088. Ne deseñ de köneyin,
1089. Tileğiñdi bereyin,
1090. Auwlıña ayda koyıñdı.
1091. Men soñıñnan ereyin.

1092. Bir qoy soyıp, nekelep,
1093. Halqıñnıñ al işinde,
1094. Ol da öziñniñ mereyiñ.
1095. Aydalada alısıp,
1096. Bu qılğanıñ jaramas,
1097. Körgenderdiñ bări mas,
1098. Üyiñe barıp, bişara,
1099. Bir qoy soyıp, etiñdi as.
1100. İygilikti körersiñ,
1101. Bolsa uzun ömir-jas.
1102. Sol jerde özim tiyeyin,
1103. Tamağıñnan süyeyin,
1104. Aynalayın, altın bas”.
1105. Bul sözge qattı quwanıp,
1106. Äri- beri aymalap,
1107. Eki emşegin uwqalap,
1108. Ayqaylap qoydı kul bayğus,
1109. Tegin qatın aldım dep,
1110. Tazdıñ kewli tasıdı.
1111. Tula boyı bılqıldap,
1112. Buwındarı bosadı.
1113. Aqılmen aldap qoyşınıñ,
1114. Janat kewlin basadı.
1115. Şubalğan qoydıñ şañımen
1116. Munan da Janat qaşadı.

Älhissa, Janat neşe kün, neşe tün qaşıp, neşe qırdan asıp, qarnı aşıp, qayratı qaşıp, etegin basıp, öldim- taldim tegende bir padaşığa jetip keledi. Aldında eki jüzdey mal eken, özi şal eken, bir qatınğa zar eken, boyında bir atım oğı bar eken, tayağın dombıra ğıp qatınğa qarap bir öleñ aytadı:

1117. Qalıptı Zeñgi atadan pada jaymaq,
1118. Jayıp em sawaptı dep tübin oylap.
1119. Sen qatın, perimisiñ, adambısıñ,

1120. Oy, toba-ay, qaydan jürsinq gül-gül jaynap.
1121. Oyun menen külkige tıym bar ma,
1122. Şığayın şer qumardan külip-oynap.
1123. Sen, qatın, bayıñ bar ma, şınıñdı aytşı,
1124. Men jürmin pada jayıp äli boydaq.
1125. Osını aytı padaşı,
1126. Qara qustay bas saldı.
1127. Şeginip qatın jasqandı,
1128. Padaşınıñ kiyimin
1129. Jırtıp-jırtıp tastadı.
1130. Jırtılmay kiyim qalmaq,
1131. Bitetuğın bolmaq
1132. Qatın men şaldıñ janjalı,
1133. Ayağınıñ basına
1134. Tüsip ketti dambalı.
1135. Jaña iylegen kesektey,
1136. Tusawlı şapqan esektey.
1137. Şaldı quday qarğadı,
1138. Sonda Janat jıladı,
1139. Qayğımın közin buladı.
1140. Birinen qaşıp qutılmaq,
1141. Biri aldımında turadı.
1142. Şal baba, sabır qılğın dep,
1143. Bir sağat mäwlet suradı.
1144. Arızım bar, tıñlasañ,
1145. Tübinde bar zalalı,
1146. Şariğat jolın qılmasañ.
1147. Qayır qıldım, şal baba,
1148. Seniñ qılğan isiñe,
1149. On ese artıq jigitten
1150. Abaylasam küşiñe,
1151. Üyiñe barıp aqıl sal,

1152. Ülken menen kişiğe.
1153. Bir qoy soyıp nekelep,
1154. Halqıñnıñ al işinde,
1155. Şermendeşilik qılma dalada,
1156. Nekesin qatın ala ma?
1157. Meniñ izdep jürgenim,
1158. Siz sekildi mal tabar.
1159. Burın tiysem, tiymes pe em,
1160. Jaña öspirim balağa.
1161. Kewdeñdi, babam, köter-ay,
1162. Alal juptı jaqsılıq,
1163. Şirkin dünya beker-ay!
1164. Qaqpanday qattı süyegiñ,
1165. Etimnen tastay ötedi-ay.
1166. Ömiriñniñ jağında,
1167. Sabır qılsañ ne etedi-ay!
1168. Äli de bolsa sabır qıl
1169. Sabır qılğan azamat
1170. Muratına jetedi-ay!
1171. Osını aytıp turğanda
1172. Padaşı süydi betinen.
1173. Şıqpağın,- dedi,- kepimnen,
1174. Qıyamettik kulıñmın
1175. Aytıñ ba,- dedi,- niyetiñmen.
1176. Lajsız Janat keledi
1177. Toptanğan sıyr şetimen.
1178. Janattı körip şal baba
1179. Közi ottay janadı,
1180. Oybay salıp ayqaylap,
1181. Auwılğa sıyırday aydadı,
1182. Jamırap ketti buzawı,
1183. Şaldı quday qarğadı.

1184. Aljıǵan qaqpas, quw jal dep
1185. Talay qatın qarǵadı.
1186. Talay kempir eñirep jür
1187. Töǵilgen soñ ayanı.
1188. Bul Janattıñ tiymeydi,
1189. Jürgen jerge qayranı,
1190. Osı qaşıp keter dep
1191. Soñınan şalı qalmanı
1192. Abaylap Janat ta,
1193. Qutılar zaman bolmanı.
1194. Bulañ etip, bult etip,
1195. Sılañ etip, sılt etip
1196. Üyine Janat keledi.
1197. Üyin körıp şoşınıp,
1198. Köziniñ jasın tögedi.
1199. Üy degeni kepe eken,
1200. Şetkerirek töbe eken,
1201. Jastıq tügil, körpe joq,
1202. Bir kesekti jastıq qıp,
1203. Jatıp jürgen neme eken.
1204. Sonda da kewli Janatta,
1205. Janattı alıp jatpaqqa.
1206. Qudireti küşti qudanıñ
1207. Ölmegen qulı köp eken.
1208. Uwade berip al Janat
1209. Padaşıǵa tiymekke.
1210. Bir qap saldı iyinine
1211. Tezek terip kelmekke.
1212. Şal bayǵus ta jügirdi
1213. Bir qoy tawıp kelmekke.
1214. Nebir şaldar keledi
1215. Qoydıñ etin jemekke.

1216. Şaqırmağan adam da,
1217. Keledi bari ermekke.
1218. Qoja- molda keledi
1219. Nekesin qıyıp bermekke,
1220. Balalar da jügirdi
1221. Qatınınj türin körmekke,
1222. Şaldı quday qıynap jür,
1223. Körpe- tösek jıynap jür,
1224. Jatpaqşı sol kün tösekke.

Älhissa, şal baba bärin tügendep alıp kelse, qatın tügil däneme joq, anda şal baba halıqtı jıyıp: “Ey, halayıq, neşe jılday mal baqtım, qatın körmey zar qaqtım. Meyli ol qatın tiysin, tiymesin köziñmen kör dep bata beriñder” dep bata surap, jürüp ketti.

1225. Endi Janat jöneldi,
1226. Tanaday közi jarqıldap,
1227. Altın kebis sartıldap,
1228. Sırğası altın kürektey,
1229. Altındı şaşpaw salpıldap
1230. Zor berip qaşıp keledi,
1231. Olay- bulay bultıldap,
1232. Patşadan şıqqan quw sorlı,
1233. Tuw biyedey bılqıldap.
1234. Aldında jeti xalender,
1235. Ortasında bulardıñ,
1236. Jetip kepti ülpildep,
1237. Bärinen jaman bul boldı,
1238. Joliqqan adam sor boldı.
1239. Tus-tusınan umtıldı,
1240. Äñgi esektey diñkildep,
1241. Bir diwana ustadı,
1242. Janattıñ kelip qolınan,
1243. Birewi kepti soñınan.
1244. Ne qılsa da minäsar,

1245. Jeli turdı oınan.
1246. Qaşıp edi şeğnip,
1247. Jabıldı bəri tobınan.
1248. Biri minip üstine,
1249. Biri tartıp tüsirdi,
1250. Opır- topır talasıp.
1251. Astında Janat jılaydı,
1252. Ökpesi jaman qısılıp,
1253. Qıymıldaydı barınşa,
1254. Jatqan joq özin usınıp.
1255. Aynalayın, jaratqan,
1256. Bul ne degen kep boldı,
1257. İşim tola dert boldı.
1258. Artımnan qaşıp qutılsam,
1259. Aldımnan janğan ört boldı.
1260. Jolıqsam kimge artılıp,
1261. Jelke şaşım şöp boldı.
1262. Jalañ ayaq jar keştim,
1263. Qay peylimnen ep boldı.
1264. Japsırdıñ quday jalanı,
1265. Öten qıldım dalanı.
1266. Tarıqqanda medetsiñ,
1267. Qawıs- qıyas janabı,
1268. Bulardı tegis sanadı.
1269. Qudireti kuşti bir alam,
1270. Tizesi ötip baradı,
1271. Qılamın qanday mınanı.
1272. Endi Janat söyledi,
1273. Söylegende büy dedi:
1274. Aynalayın, şer, dedi,
1275. Bəriñ de birdey er dedi.
1276. Aytqanıma kön dedi.

1277. Bayge qılsaŋ qaytedi,
1278. Bes Őaqırım jer dedi.
1279. Bariŋ de maĝan kel dedi.
1280. Qalĝanıŋ qal sol jerde,
1281. Ozĝanıŋ jansın eŋbegi.
1282. Meyliŋ patşa, meyliŋ kul,
1283. Sonıŋa kondim men dedi.
1284. Ozĝanıŋ meyli alĝanıŋ.
1285. Qaramaymın qayrılıp
1286. Patşa da bolsa qalĝanıŋ.
1287. Intımaqpen is biter,
1288. Jaramas beker janjalıŋ.
1289. Sizder- buqa, men- sıyr
1290. Durıs emes bolĝanıŋ.
1291. Janattıŋ aytqan sözine
1292. Diwanalar nanadı.
1293. Kiyimderin ŐeŐinip,
1294. Jalaŋ ayaq boladı.
1295. Etek-jeŋin turinip,
1296. Quntıyıp bari aladı.
1297. Biri- patşa, biri- qul,
1298. Biri- nazik, biri- zor,
1299. Barin qılĝan quday der,
1300. Jarısqa Şıqtı durkirep
1301. BuwırŐınday kukirep.
1302. Munar bolıp azıraq,
1303. Jaŋbır jawdı sirkirep
1304. Diwanalar quwandı.
1305. Denesine sıyıŐpay,
1306. Talasumen ali jur,
1307. Bir-birine qıyıŐpay,
1308. ŐiŐisip qalıptı,

1309. Tarqamas bular urıspay
1310. Diwanalar ketedi.
1311. Birtalay jerge jetedi
1312. Arasında bulardıñ
1313. Altı saǵat ötedi.
1314. Endigi näwbet diwana
1315. Jarısuwǵa ketedi.
1316. Birinen- biri ötedi,
1317. Ötkeni ozıp ketedi.
1318. Öldim- taldım degende
1319. Bir uzımı jetedi.
1320. Jetip kelse, Janat joq
1321. Jüregin jaman örtedi.
1322. Söyte- söyte olardıñ
1323. Bäre tügel keledi.
1324. Birinen-biri köredi,
1325. Töbelese beredi.
1326. Töbelesti körgen soñ,
1327. Janat uzap jönedi.

Älhissa, endi Janat neşe kün, neşe tün qaşıp, qarnı aşıp etegin basıp, qattı jaman sasıp, Şolaq qalaǵa jetip keldi. Äkesiniñ üy- jayın körıp, tuwıp- öksen jerin körıp bir söz aytqan jeri eken:

1328. Ras pa, ötirik pe kelgenim-ay,
1329. Bes jıldı qayran jerdi körgenim-ay.
1330. Kuwanış han ornında, han taǵında
1331. Aman ba, ädiletti beglerim-ay.
1332. Bälege neşe türli jolıqsam da
1333. Sonda da ajalım joq, ölmedim-ay.
1334. Tüsemın älde bolsa qanday küyge,
1335. Qayteyin bu dünyege senbedim-ay.
1336. Körindiñ közime ıstıq öksen jerim,
1337. Kir juwıp, kindigimdi kesken jerim.

1338. Mısalı türli gawhar şamşıraqtay,
1339. Nalamen su sepkendey öşken jerim.
1340. Amal joq peşeneme jazğan eken,
1341. Qaydağı duşpan boldı dos körgenim.
1342. Esebin öziñ mağan tapsırmasañ,
1343. Mänisin taba almadım eştemeniñ.
1344. Turmısın qalıbında Şolaqqala,
1345. Biz sekildi muñlıqqa qarap qana.
1346. İşanı qol tapsırğan işindegi,
1347. Osınday kesapatı mol-aq qala.
1348. Bul elge tuz-däm aydap tağı keppin,
1349. Talaq tastap ketip em birjolata.
1350. Bir jerdi at baspağan üş basar dep,
1351. Buringı qariyadan qalğan sana.
1352. Körgenim bir küngidey bolmas edi,
1353. Aldımnan külip sıqsa Bolat ağa!

Älhissa, osını aytıp köziniñ jasın tögip, qabırğasını sögip, äkesiniñ meymanhanasına el jatıp qalğanda kirip keldi. Onısın körip, munısın körip, birewin iyiskep, birewin süyip, jılap- sıqtap otırdı. Oylandı patşalıqtan kiyip sıqqan kiyimderin tastayın dep, endi bir is bastayın dep, barlıq kiyimderin şeşip, meymanhananıñ bir tükpirine tıǵıp tastap, üstine köşe- köşeni qıdırıp jürip, jaman- jaman kiyim kiyip aldı. Ayaǵına eski mäsi ildirip, özin- özi büldirip, basına tazdıñ kepeşin kiyip, samayınan iriñ aǵzıp, buringı qız atı da, Janat atı da, qatın atı da qaldı. Endigi jerde bir taz başta boldı. Äkesiniñ bazar ortasında bir dükeni bar edi, esiginiñ aldın sıpırıp, tazalap, tabaldırıǵına mañdayın koyıp, uyıqtap, rahattandı. Erteñ ertemen bay dükenine keldi, sasıp ketken bir taz jatr. Jügirip kelip artqa tewip jiberdi, qarǵıp turıp qarasa, äkesi eken, äkesine qarap tazşa balanıñ aytqan öleñi edi:

1354. E, jan ata, bet aldına tebe berme,
1355. Bir närsen joǵalmasa sözge berme,
1356. Ketedı temir aǵıp, kumis şirip,
1357. Jatsa da altın jerde kögere me?
1358. Törelık talay janǵa bergen ediñ,

1359. Äsili, şının aytsa, urı öle me,

1360. Aqtı quday naq qılmas degen qayda,

1361. Aq töl turıp qaranı jibere me?-

Dep köşeni kezip jüre berdi. Keşke bay dükenin japqan soñ, tağı kelip, sıpırıp tağı jattı. Erteñine bay kelse, keşegi taz tağı jatur, kelgen boyimen tazdı tağı tewip jiberdi. Taz da ornınan qarğıp turıp, bir awız öleñ aytıp jiberdi.

1362. Küzettim dükeniñniñ pulı bar dep,

1363. Bir närse urdıñ ba, ata, urladı dep.

1364. Aparıp altınıñdı boqqa tıqsañ,

1365. Keter me eñ almay tastap bılğandı dep.

1366. Artı tügil betine tañba saldım,

1367. Mänispen oylanbadıñ urğan-dı dep.

Äkesi üşinşi küni dükenine kelse, taz- başta tağı jatur. Tağı pärmenimen jügirip kelip tewip jiberdi. Beli bülk ete qaldı, quyırğımen jerge sılq ete qaldı, şıday almay ıñq ete qaldı. Ornınan qarğıp turıp, tağı da bir öleñdi aytıp jiberdi:

1368. Jan ata, künnen künge asırasıñ,

1369. Aşuwdan qaysı küni basılasıñ.

1370. İlgeri qariyadan qalğan maqal,

1371. “Sart tebedi,- dewşi edi,- aşınasın”

1372. Künige on märtebe tepkeniñmen,

1373. Tögersiñ aqır bir kün közdin jasın.

1374. Keteyin ket deseñiz tağı qañğıp,

1375. Bir alla bet aldımnan jarılqasın.

1376. Eñirep teppek tügil jiberer eñ,

1377. Bir körseñ kepeşin ap tazdıñ basın,

1378. Ahaw näzik, kettim azıp,

1379. İşan menen dostımnan jürmin jazıp.

Sol kezde bay: “Kepeşiñmen qurı, basıma kiyemin be onı ne degen şayır tazsıñ öziñ, mağan aylıqqa jüresıñ be?”- dedi.

“Jüremın”,- dedi taz. “Sen mağan jumıs qıp oñdırmaysıñ, erikken- erikkenimde öleñ aytıp berseñ boladı”,- dedi. “Ata, men öleñdi jüdä jaqsı aytamın”,- dedi taz. Ekewi uwade- şatr jasap, öz äkesine özi qızmetke turdı. Keşke taz- batşanı üyine ertip bardı.

İşandı şaqırtıp tamaq berdi, işanğa: “Taqısır, mına tazdı aylıqqa salıp aldım, öte öleñşi eken”,- dedi. İşan ayttı: “Bul dünyeniñ qızıǵı- öleñ men jır ğoy, aytqızınız”,- dedi, sonda bay: “äy, tazım, mına işandı maqtaşı”,- dedi. Sonda taz- batşanıñ işandı maqtap aytqan öleñi edi:

1380. Beyopa bul dünya jalğan zaman,
1381. Aqılın talay erdiñ alğan zaman.
1382. Şaytan- qas, näpsi- duşpan, dünya- şolaq,
1383. Aşığılıq işan menen hannan qalğan.
1384. Äzäzil ilimdi edi şaytan bolğan,
1385. Näpsiğe işan bar ma aldanbağan,
1386. Jaratqan wayımsız jalğız ötti,
1387. Bir özi dünya izdep sandalmağan.
1388. Bu künde işan bar ma, qoja bar ma,
1389. Näpsisi sahuwattı taza bar ma?
1390. Körseter jeti tozaq qoja- molda,
1391. Är türlü uşıratar jazalarğa.
1392. Qoja menen işandardıñ ebi tiyse,
1393. Araq pen aram deydi bozalar da.
1394. Zeketin adaldaydı malı barlar,
1395. Kim aytsa soğan nanğan imandılar.
1396. Bu künde sahuwattı qoja qayda,
1397. Müridiniñ qız- qatınıñ aynaldırar.

Anda işan qarǵıp turıp, taz- batşanı ustap ap, tepti ğoy kep. Tebe- tebe esikten şıǵarıp jiberdi. “Endi men otırğan jerge kemle”,- dedi. İşan üyine qayıp ketti. Darbazanıñ esiginiñ adında taz- başta jılap otırıp aldı. İşannan tayaqtı ölgense jedi...

Anda Bolat ağası bayağı Janattı tastap ketken jerge künige bir barıp keler edi. So küni 2-3 kün qonıp, endigäri kelmeytin bolıp, jılap- eñirep darbazadan kirip bara jatır edi, sonda ağasına qarap taz- batşanıñ jiberen öleñi edi:

Oısı bugün bir sır bar. Qılasız künde seyil- tamaşanı,

1398. Öziñe at- äbzeliñ jarasadı.
1399. Jürripsiz hannıñ ulı hanzada bop,
1400. Aldap ket sawğa berip qaraşanı.

1401. Ötkizdim siz sekildi neşe mırza,
1402. Muñlığa men sekildi qarasadı.
1403. Basım taz, aqlım az, men bir jetim,
1404. Ağajan sen qarassañ, jarasadı.
1405. Qudanıñ qudiretine qarasañız
1406. Ekewi de bir- birinen adasadı.
1407. Anda ağası ayttı: “Sol adasqanñıñ biri- men. Osınday oqığa bolsa aytıp berşi,
kewilim köteriler me eken”- dedi.
1408. Aynalayın, ağajan,
1409. Kewilimde bar köp öleñ,
1410. Jağadı sözge ne degen.
1411. Üyrenip edim köp jumbaq,
1412. Eski körgeñ könenen.
1413. Ağasızdı ne degen?
1414. Bağasızdı ne degen?
1415. Jağasızdı ne degen?
1416. Eki tuyğın uşıptı,
1417. Bir tuwısqan eneden.
1418. Biri- maral, biri- erkek,
1419. Arazdasıp jönegen.
1420. Jöneltipti birewin,
1421. Bilmeydi ekşim deregin.
1422. Bilmeydi ata- anası,
1423. Köziniñ aq- qarası.
1424. Öldi degen beker gäp,
1425. Bilemin tiri, şaması.
1426. Böten emes, böge emes,
1427. Bir kisiniñ balası.
1428. İzdep kelse inisi,
1429. Tanımaptı ağası,
1430. Bul zamannıñ qojası,
1431. Älemdi örter ösegi.

1432. Mäweli ağaş maqtanar,
1433. Terektiñ bolmas kösegi.
1434. Ötirik pe, ras pa,
1435. Osılayşa desedi.
1436. Ağası qaytip jür eken,
1437. Joğalsa bizdey inisi.
1438. Aytqan sayın aşılar
1439. Kökirektiñ kir iyisi,
1440. Kökirekte arman köp,
1441. Köz körmese jalğan,- dep,
1442. Osılayşa deydi taz- başta,
1443. İlgeriden qalğan gäp.
1444. Birin- biri körmese,
1445. İnisi izdep kelmese,
1446. Tirliğinen ne payda,
1447. Ayhay, ağa, arman köp,
1448. Bu sözge Bolat tüsinip,
1449. Üyine qaray jöneydi,
1450. Anasının aldına
1451. Jılap- eñirep keledi,
1452. Kele söyley beredi.
1453. Aynalayın, jan ana,
1454. Keledi meniñ jılağım,
1455. Oyıma tüsti şırağım.
1456. Qarağımdı körgendey,
1457. Tartadı eki qabağım.
1458. Esitkendey lebizin,
1459. Duwıldaydı qulağım.
1460. Jürek- bawırım ezildi
1461. Taz- batşanıñ sözine.
1462. Tula boyım dirildep,
1463. Keledi jasım közime.

1464. Lüpildeydi jüregim,
1465. Joliqqanday özine.
1466. Kuwanıştı bolsa eken,
1467. Qapa bop jürgen kezimde.
1468. Aynalayın, jan ana,
1469. Taz- batşağa jıldam bar,
1470. Esikten be eken bir habar,
1471. Qarağımnan ayrılıp,
1472. İzine jılap boldım zar.
1473. Keşikpey, ana, jıldam bar,
1474. Äkeme de bildirmey,
1475. Isabın tapsañ urlap bar.
1476. Osı tazda men bilsen,
1477. Janattan jürgen jurnağ bar.
1478. Lüpildeydi jüregim,
1479. Bosana beredi süyegim,

Osını aytıp turğanda şaharğa on bir diwana jetip keledi. Taz- başta qojayın atasına jetip kelip:

“Ata, mınalar, diwanalar qay jerdiñ diwanası?”- dedi. Atası: “Bul bizdin Şolaqqalanıñ diwanası emes, bir jaqtan kelgender ğoy”,- dedi. “Ata, men jetisken adamın ba?”- dedi tazşa. “Joq”,- dedi atası. “Büginşe meymanhanañızdıñ biyligin mağan beriñiz, men osı diwanalardı bağayın, qağayın, batasın alıp qalayın”,- dedi tazşa. Atası: “Al, meymanhananıñ biyligin bedrim”,- dedi. “Ata, mağan aylığımdı beriñizşi, qarajat qılayın”. “Aylığıñ ne boladı deysiñ, diwanalarğa osı da jeter”,- dep, jetti teñgesin berdi. Taz- başta teñgesin alıp, dükenge barıp, tağam dayındawğa ketti. Söytip on bir diwanağa kelip: ”Kün keş boldı, bizge qonaq bolıñızdar”,- dep ertip kelip, meymanhanasınıñ esigin aşıp jibergende, diwanalar: “Bul diwanağa layıq üy emes, patşağa layıq üy eken”,- dep kire almay turdı. Haldarşa bastap kirip, orın tawıp otırdı. Soñınan diwananıñ bări de kirip orın- orındarına otırdı. Aldına dastarhan jazıp, älgi tağamdardıñ bärin jayıp edi, Maqalbay tañdanıp qaldı. “Apır-ay, meniñ Janatım osı

qaladan tabılar, mına nan men dämdi Janattan basqa ekşim de istemeydi”,- dep kuwanıp qaldı. Taz- batşanıñ atasına qarap aytqan öleñi edi:

1480. Jan ata, qaytarmadıñ tilimizdi,
1481. Ölgense umıtpaspın munıñızdı.
1482. Almaqqa bir duasın qumar edim,
1483. Meymannıñ işine alşı piriñızdı.
1484. Otırsın tamaşa qıp şaq- şaq külip,
1485. Aldırşı qatınıñ men ulıñızdı.
1486. Men sorlı jetim edim kişkeneden,
1487. Ayrılğan ata- anadan, ösken elden.
1488. Äweli jaqtırmasañ, jaqtırarsıñ.
1489. Üyiñe sebeppen tüsirgenmin.
1490. Jan ata, puldı berdiñ surap edim,
1491. Köz jasım kabil boldı jılap edim.
1492. Bu künde esik aldı qul bop turmın,
1493. Bir baydıñ älpeştegen şırağı edim.
1494. Uşıptı eki suñqar bir uyadan,
1495. Men bayğus sol suñqardıñ sıñarı edim.
1496. Aldırşı qatın, bala, işanıñdı
1497. Men sorlı äñgimege qumar edim.

Älhissa, işandı aldırıp, Bolat şeşesimen keldi. Maqalbay Bolatqa: “Esikke de, darbazağa da qulıp sal, taz- batşanıñ bir tamaşasın köreyik”,- dedi. Bolat darbazağa qulıp salğalı kelse, on jasawıl on attıñ üstinde jarşı edik dep jar şaqırıp tur. Bäriniñ dawsı da, sözi de bir jerden şıǵıp tur eken. On jasawıl jarşılardıñ sözi:

1498. Üyde otırğan adamdar,
1499. Bäriniñ de bizge qarañdar.
1500. Sözge qulaq salıñdar.
1501. Aytıp jürgen jarım bar.
1502. Jigitiniñ bar, şalıñ bar,
1503. Joǵımnıñ jolın bilgeniñ
1504. Mıñ mısqal dildä alıñdar.
1505. Juldız hannıñ balası,

1506. Haldarşa ketti joğalıp,
1507. Qay jaqtan izdep tabalıq.
1508. Ay batqanday boldı da,
1509. Ämbe jurt jatır qamalıp.
1510. Ortadan öşip şamşıraq.
1511. Közimiz qaldı ağarıp,
1512. Körgen- bilgen er bolsa,
1513. Mıñ mısqa dildä sanalıq.
1514. Körmedim deseñ de aytındar.
1515. Är jerden surap qaralıq.

Älhissa, Bolat eşteñeni bilmeydi, bul sözdi estigen taz- başta: “Juldız hannıñ balası Haldarşa ma? Beri äkel dildäni, men taq osı jerden, üyden tawıp beremin”,- dedi. Mıñ dildäni etegine sanap salıp berdi. Üyge kirip keldi. Maqalbaydıñ aldına qırq dildä qoydı: “Ata, äwli- jayıñızğa bergenheim, osı bir küngi jıyın üşin bergenheim”,- dedi. Diwanalar men Sawda İşan: “äy, taz, bizge de bermeymisiñ, erteñ bazardan şay alıp işemiz”,- dep edi, taz- başta olarğa: “Sizderdiñ sibağalarıñız mınaw”- dep bir öleñ aytıp jiberdi.

1516. Arman ne, ärkim jese jiyğän malın,
1517. Dünye tögedi eken bettiñ arın.
1518. Bolar ma tañ atqan soñ bir mänisi,
1519. Jaramas tün işinde janjaldarıñ.
1520. Äweli däm, aqırı haram degen.
1521. Urmay ma kesapatı, meymandarım.
1522. Taz- başta osını aytıp türegeldi.
1523. Sawda İşan “aqımaq taz” dep küle berdi.
1524. Küläsin padişanıñ julıp aldı,
1525. Egesi közi körse biler dedi.
1526. Bilmese padişanıñ patşalığın,
1527. Ekinşi mağan zalal keler dedi.
1528. Äwelden aqırına qas bop turğan
1529. Quy işan meni tağı teber dedi.
1530. Osını aytıp köterdi,

1531. Patşanıñ bastan küläsin.
1532. Keşiriñiz, taqsırım,
1533. Taz- batşanıñ kinäsin.
1534. Sizdi izdep kelip tur,
1535. Mıñ mısqal dildä berip tur.
1536. Alğanımdı adal qıp,
1537. Aytım taqsır rasın,
1538. Taq- tajıñdı talaq qıp,
1539. Qañğırğan qalay bir basın.
1540. Altın basın mıs qılıp,
1541. Joldasıñdı qas qılıp,
1542. Quday sizdey qılmasın,
1543. Aynalayın, padişa,
1544. Bir körinşi jarşığa,
1545. Tarqatsın kewil- qapasın.
1546. Sizdi izdep zar jılap,
1547. Dünyeniñ kördi japasın.
1548. Sonan soñ minip tağıña,
1549. İye bol mına bağıña.
1550. Jiynap al Şolaqqalasın,
1551. Boyjetken qız- kelinşek,
1552. Qatındar da qalmasın.
1553. Bir körgennen taniydi,
1554. Qasıñda dosıñ, joldasıñ.
1555. Joldasıñ duşpan bolmasa,
1556. Jolıñız nege bolmasın.
1557. Taba almasañ joğıñdı,
1558. Men tabam joqtıñ iylasın.
Älhissa, patşa äynekten qarasa, on jasawıl tur eken. “Keldiñder me?”- dep edi:
“Keldik”,-dedi. “Şolaqqalanıñ barlıq ayaqtarınan tik turğandarınıñ bärin ertip osında
kel”,- dep buyırdı.
1559. Bul sözge patşa nanadı,

1560. Tabıladı degen soñ,
1561. Kewlinde qarar qalmadı.
1562. Küläsın tastap, taj kiyip,
1563. Esik jaqqa qaradı.
1564. Sağınısқан wäzirler,
1565. Bärin de tanıp aladı.
1566. Ortağa taqtı qurğızıp,
1567. Esikke jendet turğızıp,
1568. Taqqa minip aladı.
1569. Şahardıñ külli adamın
1570. Sol sarayğa qamadı.
1571. Şaharda külli qatın-qız,
1572. Birde-biri qalmadı.
1573. Qaz- qatar bolıp tizilip,
1574. Qası- közi süzilip,
1575. Qatar- qatar turadı,
1576. Dürbisin salıp közine,
1577. Quwat berip özine,
1578. Patşa bir- bir qaradı.
1579. Şıqqır közi şıqpasa,
1580. İşinde Janat bolmadı.
1581. “Qarağım Janat, Janat, Janat!” dep,
1582. Üş märtebe äwez ğıp,
1583. Patşa ayğay saladı.
1584. Munıñ özi qalay dep,
1585. Maqalbay qayran qaladı.
1586. Qarağımınñ atı edi dep,
1587. Jerge Bolat quladı.
1588. Surayın dese patşa tur,
1589. Sorlı anası suladı.
1590. Bul üşewin qaytem dep,
1591. Janattıñ beli sınadı.

Älhissa, sonda patşa ornınan türegelip, tazdı ustap aldı. “Quw taz, halıqtı jıynasañ, joğın şıǵadı dep eñ, joq qoy munda, qane, bar degeniñ, basınđı qırqamın”,- dedi. Taz- başta: “Men ešteñe bilmeymin, biraq bir patşanıñ basman ötker ertegisin biletin edim”,- deydi. “Men sekildi sorlı patşa bar ma eken, onın uwaqıǵası menikinen qalay eken, ayt” – dedi.

Anda taz- başta:

1592. Üyrendim qazı menen biyden ertek,
1593. Bir momın jalamenen küygen ertek.
1594. Köp bolar bas ayaǵın ayta bersem,
1595. Pir basıp mürid qızın süygen ertek.
1596. Birewi, ras, özgesi şılyi zorlıq,
1597. Bir qatın on bir bayǵa tiygen ertek.
1598. Qız saǵınıp äkesin izdep kelip,
1599. Üş künde äkesinen jegen keltek.
1600. Qulaq sap, meymandarım, otıra ber,
1601. Bereyin ajıratıp böltek- böltek,
1602. Bar eken bir kätte bay däremattı,
1603. Bir işanı bar eken qaramattı.
1604. Sol baydıñ bir ulı men bir qızı bar,
1605. Körgen adam oylamas eş perzentti.
1606. Mal-mülkin, qız- qırqın, äwli- jayın
1607. Qolına işanınıñ dayındaptı.
1608. Qızmetinde işanınıñ jürgeninde
1609. Suluwǵa işanınıñ kewli şaptı.
1610. Neşe kün aynaldırıp bolmaǵan soñ,
1611. İşanı betten süyip ustap aptı.
1612. Qız beyşara bulqınıp qaşqan eken,
1613. Qoymaǵan soñ qumǵanmenen salıp qaptı.
1614. Eşbir adam bilmeydi quday biler,
1615. İşanı et pisirim talıp qaptı.
1616. Äkeñ aman- saw keledi dep,
1617. Bir küni şahar halqı habarlaptı.
1618. İşanı üş kün burın ozıp barıp,

1619. Qızıñ jälep boldı dep jala japtı.
1620. Bay nandı şınımenen bul jalağa,
1621. İşanı şaytan boldı eki arağa.
1622. Äkesiniñ tilimenen bala kelip,
1623. Ap qaştı qarındasın aydalağa.
1624. İt öltirip kiyimin qandap alıp,
1625. Körsetti öltirdim dep ata- anağa.

Anda Maqalbay turıp: “Sol qız sol jerde ölip qaldı ma, joq tiri ketti me”,- deydi. “Ol qızdıñ tuğran jerine deyin bilemin”,- deydi taz- batşa. “Ayta berşi, şırağım”,- deydi Maqalbay.

1626. Aldımdağı bayeke,
1627. Bayağı sözdin ayağı.
1628. Öltirdi dep senedi,
1629. İşan men bay bayağı.
1630. Bu da tursın sonımen,
1631. Jatır eken qız bayğus
1632. Bir ağaşqa sayalı.
1633. Jüruwge kelmey şaması.
1634. Sol jerde boldı ayalı.
1635. Sol waqtar bolğanda,
1636. Ağaşta ölip qalğanda,
1637. Ölgen joq biraq talğanda,
1638. Qırıq jigiti qasında,
1639. Altın tajı basında,
1640. Siz sekildi taqsır-ay,
1641. Bir padişa kelipti,
1642. Jatqan qızdı köripti.
1643. Aşıq bolıp padişa,
1644. Qızğa kewlin bölıpti.
1645. Qudireti küşti bir alla,
1646. Tilegin patşa beripti.
1647. Tiriltip patşa aladı,

1648. Şaharğa alıp baradı.
1649. Nekelenip qosılıp,
1650. Boladı eken balalı.
1651. Munan da keter aqırı,
1652. Adamnıñ perzent miwası,
1653. Qudaydan soñğı jaqını.
1654. Süyedi patşa balasın,
1655. Uhilepti qatını,
1656. Bul arağa jetpepti
1657. Padişanıñ aqılı.
1658. Qılışına qol saldı,
1659. Şabamın dep basına,
1660. Kimmen boldıñ dep aşına.
1661. Raqımı keldi patşanıñ,
1662. Jılağan köz jasına.
1663. Qırq jigitin joldas qıp,
1664. Qosıptı mınaw dosına.
1665. On bes kün uday jürgen soñ,
1666. Bir jerge barıp qonğan soñ,
1667. Tün ortası bolğan soñ,
1668. Qol salğan dosı qatınğa.
1669. Sonda qatın bolmadı,
1670. Aytqan tilin almadı.
1671. Qırq jigit jattı uyqıda,
1672. Köbeydi munın janjalı.
1673. Öltirsem qızın körer dep,
1674. Qorıqqan soñ köner dep,
1675. Osılay boldı ittiñ qayalı.
1676. Munan da qatın qutıldı,
1677. Jat qılıp jabbar alanı.

Sonda patşanıñ dosı: “Quw taz, işan men meniñ sorıma duşar boldıñ-aw!”- dep şıǵuwga aynaldı. Patşa dosın qılıştıñ sırtımen perip jiberdi. Esik aldındaǵı eki jasawıl dostı kerip

jiberdi. Urıp- urıp, neşe jerden urıp, işannıñ qasına äkep otırğızdı. “Al sonan soñ qatın qayda ketti!”- dedi patşa. Anda taz- başta:

1678. Aynalayın, taqsır-ay,
1679. Qatınnıñ jolı qutırdı,
1680. Dostan qaşıp qutıldı
1681. Tüs mezgili bolğanda,
1682. Qoyşığa kelgen sekildi,
1683. Äyelin munıñ bilgen soñ,
1684. Qoyşı da buğan umtıldı.
1685. Äwre qıldı julmalap,
1686. Opır- topır talastı,
1687. Qolımen jerdı tırmalap.
1688. Qatıp qalğan quw kesek,
1689. Denesin ketti qıdalap
1690. O dep, bu dep bu qatın,
1691. Budan da ketti iyralap.
1692. Zor berip qaşıp keledi,
1693. Olay- bulay burmalap,
1694. Padaşınıñ üstine
1695. Jetip keldi tuwralap.
1696. Bu da ustap basadı.
1697. Qatın bayğus tırbañdap
1698. Bökse sin alıp qaşadı.
1699. Jaqındasıp, janasıp,
1700. Bir dambalğa talasıp,
1701. Armanda bolıp padaşı,
1702. Budan da qaldı adasıp.
1703. Keledi qatın quwana,
1704. Qutıldım dep zälimnen,
1705. Qol köterip duwağa.
1706. Qarsı aldınan kez keldi,
1707. Uf degende osı jetti diwana.

1708. Bul da ortağa aladı,
1709. Bärin quday qıladı.
1710. Qatın ayttı jarıs dep
1711. Men turamın qalıs dep.
1712. Diwana bəri nanadı,
1713. Diwanalar ketedi,
1714. Birtalay jerge jetedi.
1715. Diwanalar ketken soñ,
1716. Qatın qaşıp jönedi.
1717. Zor berip qaşıp keledi,
1718. Äkesiniñ keldi de,
1719. Dükenine tünedi.
1720. Joğalğın dep äkesi,
1721. Üş kün uday tebedi.
1722. Kim ekenin bilmedi,
1723. Parasattı er bolsañ,
1724. Joğıñnıñ osı deregi.
1725. Maqalbay sonda söyledi,
1726. Söylegende büy dedi.
1727. Aynalayın taz- batşam,
1728. Bir ädisa bar eken,
1729. Bul söziniñ işinde,
1730. Özgesin qaydam bul söziniñ,
1731. Kewlime sana tüsirdi.
1732. Jalğız qızım bar edi,
1733. Periniñ qızı pişindi,
1734. Ölgen edi ilgeri,
1735. Munı eşkim bilmedi.
1736. Tiri bolsa mübäda.
1737. Keledi sağan kelimi.
1738. Şınıñdı aytşı, qarağım,
1739. Munı aytqan sağan kim edi

1740. Aynalayın, Bolay-aw,
1741. Öltirgeniň beker me?
1742. Kelisedi osı söz,
1743. Şırağım şırın- şekerge.
1744. Jalamenen qaňğırğan,
1745. Beykünä jala tötenge.
1746. Endi Bolat kidirdi,
1747. Ayta almadı bögeldi.
1748. Köziniň jası tögildi.
1749. Patşanı közi körgen soň,
1750. Ölemin dedi so künde.
1751. Taz- başta endi söyledi,
1752. Söylegende büy dedi.
1753. Munı aytqan, ata, - men,- dedi.
1754. Aqtı quday jön dedi.
1755. Sen- Bolat bolsañ, men- Janat
1756. Nazarıň salıp kör dedi.
1757. Mawqımdı, köke, basayın,
1758. Dawsıña dawsım qosayın,
1759. Perdesi qursın aşayın,
1760. Berigirek kel dedi.
1761. Abuyırıň jabıldı,
1762. Joğalğan joğıň tabıldı,
1763. Tura tur, patşa, sen dedi.
1764. Tilekti quday bergem soň,
1765. Janattı közi körgen soň,
1766. Patşa saldı ayqaydı,
1767. Aytqanına könbedi.
1768. Ayqayğa ayqay qosılıp,
1769. Şeşesi jaman öledi.
1770. Bular uw-şuw bolğanşa,
1771. “Qaşan ölip ketken” dep,

1772. Sawda İşan li senbedi.
1773. Maqalbay sonnda söyledi:
1774. Ey, şırağımbışı, yapır-ay!
1775. Bar ma eken mendey qapıl ay!
1776. şken otı, janıp tur,
1777. Jarılmay jrek neğıp tur
1778. Otırsı, neğıp, qatın-ay!
1779. Endiği keğes ne kerek,
1780. Qatın, bala uşewin
1781. Qorşap aldı tjirek,
1782. n salıp jılay bastadı,
1783. Kzini, jasın sebelep.
1784. Maqalbay sonnda zarladı
1785. Mağdayına töbelep.
1786. Jalđız qız, jalđız bala edi,
1787. Onan basqa balam joq,
1788. Tjirim saldı bul kyge,
1789. Qılatın iyla şaram joq,
1790. Qaęđırtqan seni sekpen
1791. Neşe azap krsetken.
1792. Qanday qılıp ltirse,
1793. Sawda İřanđa obal joq.
1794. Aynaldırıp basımdı.
1795. Eliktirip alđanı-ay.
1796. Meni quday uğranı-ay!
1797. şırağım, Janat, şırağım,
1798. şıbın janım qurban-ay!
1799. lip ketpey işanni,
1800. Tırp etpesten tuğranı-ay!
1801. Bu dünyede bar ma eken,
1802. Men sekildi quw mağday.
1803. Sonnda patşa söyledi,

1804. Söylegende büy dedi.
1805. Jılama buğan, bay dedi
1806. Joldıñ özi tar dedi.
1807. İşan menen dosımda
1808. Özimniñ kekim bar dedi
1809. Jaqsılıqqa-jaqsılıq,
1810. Jamandıqqa- jamandıq.
1811. Kegiñdi, Bolat, al dedi.
1812. Esitken soñ bul sözdi,
1813. Turdı dosı qañqañdap,
1814. Otır edi tıñ tıñlap.
1815. On tekege bir qasap,
1816. Bardı Bolat taltañdap.
1817. Diwanalar ıǵıstı,
1818. Birin- biri sıǵıstı,
1819. Kületin erler jırtıñdap,
1820. Burıñǵıday oybay joq,
1821. Otırdı Sawda jaw tañdap.
1822. Jeti diwana, dosı, Sawda İşan, bări öletin bolǵan soñ,
1823. Janat şeşeyin dedi.
1824. Sonda Janat söyledi,
1825. Söylegende büy dedi:
1826. Jan ata, qulaǵıñdı sal, şeşeniñe,
1827. Perzentiñ kuwandıñ ba esenine?
1828. Öltirttiñ bir balañdı bir balaña,
1829. Senip ap şaǵımşınıñ ösegine.
1830. Patşam, meni öziñe teñgergeniñ,
1831. İşanniñ dawa tapsañ keseline.
1832. Jazanı birden keyin dosıña qıl,
1833. Qızıñdı eki bölgen keşegide.
1834. Men sorlı osınday bop tentiredim,
1835. İşanniñ jatpaymın dep tösegine.

1836. Padaşı, qoyşı menen diwananı,
1837. Padişam, öziñiz bil bul aranı.
1838. Jaqsı adam qate qılğan jumıstardı.
1839. Üstine sarpay jawıp şıǵaradı.
1840. Ornıñdı padişalıq kökeme ber,
1841. Jubatqan sawap degen jılaǵandı.
1842. Onan soñ qazınañnan maǵan da ber,
1843. Beremin ata- anama sıbaǵamdı.
1844. Endi Bolat turadı,
1845. İşandı bastan uradı.
1846. Şalqasınan jıǵıp ap,
1847. Şıqsıtqa qanjar tıǵadı.
1848. Munı körgen diwana,
1849. Bări jerge buǵadı,
1850. Qulaǵın kesip quntıyıp,
1851. Murnın kesip tımpıyıp,
1852. Saqal- murtın kürep ap,
1853. Quw basın qoydı simpiyıp,
1854. Büyregin qoydı bultiyıp,
1855. Dosına patşa umtıldı.
1856. Tas töbeden terisin
1857. Tabanǵa deyin sıpırdı.
1858. Ekewin de öltirip,
1859. Sahatına keltirdi.
1860. Padaşı, qoyşı, diwana
1861. Qur süldesi otırdı
1862. Janı şıǵıp kewdeden
1863. Süldesi qalǵan sıqıldı.
1864. Qaraşı patşa zeregin,
1865. Jar şaqırtıp qalaǵa,
1866. Mälim qıldı dalaǵa.
1867. Janattıñ berdi tileǵın,

1868. Diwanalar qaşpasın,
1869. Öltirer dep saspasın,
1870. Esitken soň bul sözdi,
1871. Zorğa bastı jüregin.
1872. Diwananı şaqırdı,
1873. Jaqsı jayğa keltirdi.
1874. Toğız atqa mingizdi,
1875. Toğız şapan kiygizdi.
1876. Qoş aytısıp patşası,
1877. El- eline jürgizdi.
1878. Bolattı äkep şaqırıp,
1879. Altın taqqa mingizdi.
1880. Aq iyilip sınıbaydı,
1881. Qaranı eki qılmaydı.
1882. Bärin de östip külgizdi.
1883. Janattı qosıp toy qılıp,
1884. Padişanı jürgizdi.

Ğayar Qatın

1. Ertegi ertedeği kâri küyge
2. Jibine sabaqtalıp otırğan iyne.
3. Betiñniñ bederine juqpalı eken
4. Opalap jağa bersen, şirkin dünye!
5. Ertektiñ ertegisin qurayın da,
6. Şıqpasa elden quraq surayın da.
7. Dastanbay degen kisi bay bop ötken,
8. Tuwısı Türkistannıñ orayında.
9. Deydi eken qoşametpen ärkim “Dastan
10. Türkistan qalasınan baylığı asqan.
11. Qayırı qarındasqa mol kisi eken,
12. Ärkimge qaraylasıp qajet aşqan.
13. Baylıqpen segiz bölme üy saldırğan,
14. Töbesi kök qañıltır köz taldırğan.
15. Altınnan bosağasın äşekeylep,
16. İşine asıl tartıp ot jandırğan.
17. İyisi dünye güldiñ jupar añqıp,
18. Gül qoyıp neşe jerden ırğaldırğan.
19. Är jerden jaqut oyğan, kumis şawıp,
20. Jumaqtıñ sarayınday suluwlandırğan.
21. Ol üyge şğıp ketti dünye pulı,
22. Qalsın dep mura bolıp salğan munı.
23. Qalğanda egde tartıp zorğa körgen,
24. Bazarhan Dastanbaydıñ jalğız ulı.
25. Bolğan soñ bay balası özi maldaq,
26. Qañbaqtay Bazarhanğa bitti sañlaq.
27. Solqıldıq jaña jigit bolğan kezi,
28. Ayağın tältek basıp şalduwarlap.
29. Er jetip eser ösken baydıñ ulı,
30. Bolıptı elden tañdap qatın almaq.
31. Dastanbay balasına aytadı eken,

32. Alsañ al, suluw qızdı elden tañdap.
33. Suluwdan suluw talğap qaşpay maldan,
34. Suluwdan qızıq ötpes dünya jalğan.
35. Jalğızım elden ötken suluw alsa,
36. Minezi basılar dep şalduardan.
37. Boyınşa äkesiniñ ruqsatı,
38. Balası ayday suluw qatın alğan.
39. İnşalla, qarağımniñ qarızınan,
40. Dastanbay qutıldım dep aytıp salğan.
41. Aytayın aqılımdı depti sağan,
42. Bazarhan, beri kelşi, jalğız balam!
43. İye bop murasına tura almasañ,
44. Qorlığı zamananiñ bolar jaman.
45. Atañniñ dawletinen ayrılğan soñ,
46. Bola almas bes tiyındıq elge bağan.
47. Mülkiñdi şaşpay- tökpey kütip usta,
48. Allanıñ aq ölimi kelse mağan.
49. Tañdayın osılay dep bir-aq qaqtı,
50. Awzınan közi alañdap köbik aqtı.
51. Bir awız sodan basqa tilge kelmey,
52. Usınıp ayaq-qolın qaza taptı.
53. Kenetten Bazarhannıñ äkesi öldi,
54. Är üyge şapqılatıp habar keldi.
55. Jıyılıp el- jurtı janazağa,
56. Aruwap Dastanbaydı körge kömdi.
57. Közinde qara qurttay tolıp turğan,
58. Sebebin qazasınıñ bolıp turğan.
59. Äkesi ölgennen soñ baydıñ ulın
60. Qırsıqtıñ qızığına jolıqtırğan.
61. Salınıp qumarpazdıq därtkemge,
62. Dawletin baydıñ şayqap urod qılğan.
63. Deytuğın “şaşpa, tökpe” qayran äke,

64. Qızğıştay qor mal eken qorıp turğan.
65. Bitelep tört asıqtı aladı da,
66. Soğadı därtkemdi baradı da.
67. Qisapsız baydın malı tügesilip,
68. Oslay aqımaq bolıp qaladı da.
69. “Oy, meniñ aqıldı eken atam!” dedi,
70. Bir at pen bir sıyrıǵa taqaldı endi.
71. Qaraytın el betine bet qalmanı,
72. Bürkenip üyde tınış jatam dedi.
73. Utqızdı ata malın dürkin- dürkin,
74. Tawsıldı ısırap bolıp dünye şirkin!
75. Bayaǵı tañdap alǵan suluw qatın
76. Ketpekke uyǵarıldı sonda bir kün.
77. Bazarhan ısırap ettiñ ata malın,
78. Büldirdiñ dünyesiniñ barlıq sänin.
79. Qara jer ölmegeniñ bolsın daǵı,
80. Taqaldıñ jalǵız atqa endi janım.
81. Bolǵan soñ baydın ulı süyip edim,
82. Körkiñ kelgenim joq, Bazarhanım!
83. Qolında az qajeti bolmaǵan soñ,
84. Basında maldı edi dep ne qılamın!
85. Alǵanı bolmaǵan soñ bir önerli,
86. Qatını ketemin dep jüre berdi.
87. Qatınıñ minezine qapalanbay,
88. Bazarhan öz aldına küledi endi.
89. Ey, soqqan, sonşa mäs bop neni bildiñ,
90. Quwanıp quw dalaǵa ne bitirdiñ!?
91. Men be edim saǵan qırsıq bolıp jürgen,
92. Sanasız, ketkenime nege küldiñ!?
93. Ey, qatın, qudiretke tañ qalamın,
94. Sen ketseñ esim ketip sandalamın.
95. “balası aqırı baydın aştan öldi”,

96. Degendey bolğanıma arlanamın!
97. Tört tülük bitken maldıñ say küñinde,
98. Emes pe em süp- süykimdi bay küñimde.
99. “İyesi şıǵasıǵa başsı” degen,
100. Esime kelse edi jay küñimde.
101. Mäselen it boldırsa ürer degen,
102. Adamzat uyalǵanda küler degen.
103. Küysem küyip, jansam da birge janıp,
104. Jalınǵa janıñ birge küyer dep em.
105. Kezimde kedey bolǵan ketem deysiñ,
106. İşim ğoy, iş ötkendi biler dep em.
107. Asılıq aytqanıma külgenim sol,
108. Basımdı ölgen jerde süyer dep em.
109. Qatını beyşaranıñ uǵınadı,
110. Dälelin däl tapqan soñ jıǵıladı.
111. Senimen ölgen jerde birge ölemin dep,
112. Sol betin sol qayıra burıladı.
113. Bazarhan bolmaq bolsañ meniñ bayım,
114. Maǵan ber saǵan kelgen söz ıñǵayım.
115. Öziñnen deme ketse ne qılasıñ,
116. Kuw maldı sen tappaǵan men tabayın!
117. Betime bet perdemdi salayın ba,
118. Şahardıñ bazarına barayın ba?
119. Mınaw dep hordıñ qızı bir teñge ber,
120. Körimdik körgeniñ dep alayın ba?!
121. Beredi meni körip ärkim teñge,
122. Teñgeni telegey qıp tabayın da.
123. Jan saqtaw qıyın bolıp bara jatır,
124. Aytpalıq sırımızdı aǵayınǵa.
125. Tabılǵan tabılǵanda mınaw aqıl.
126. Bärinen jan saqtasaq bäre maqul.
127. Äweli jan saqtamaq parız degen,

128. Boladı sen ketpesen dedi makul!
129. Suluwdıñ sımbatı da biyik edi,
130. Buralsa tal şıbıqtay iyiledi.
131. Teñinen taza- taza asıl kiyim,
132. Añqıtıp ätir- maylap kiyinedi.
133. Layıq osı qatın qanday erge,
134. Suwdırlap teñge, monşaq, marjan perde.
135. Eriniñ ezdigine şıday almay,
136. Baradı özi tüsip täwekelge.
137. Sonda qatın sekildi
138. Qoğalı köldiñ qurağı.
139. Boy nusqasın qarasañ
140. Bekterdiñ mingen pırağı.
141. Eki közin qarasañ
142. Nurdıñ şaşqan şırağı.
143. Altın şolpı, sırğasın
144. Kötere almas qulağı.
145. Sabağınday almanıñ
146. Üzile jazdap buğağı.
147. Däl jıyırma ekige
148. Jeteqabil jası bar.
149. Oymaqtay bolğan awızı,
150. Qalamday ğana qası bar.
151. Jazıq mañday, bota köz,
152. Tüymedey bolğan bası bar.
153. Sere qulaş moyılday,
154. Qap- qara bolğan şaşı bar.
155. Jibektey bolğan tulımı,
156. Pistedey bolğan murını.
157. Otız tisi meruwert,
158. Bet bitkenniñ suluwı.
159. Ayday bolğan beti bar,

160. Qarday bolğan eti bar.
161. Sonday qatın, bozbala,
162. Talabıñ bolsa etip al!
163. Orta boylı dembelşe,
164. Jorğa qazday jürisi,
165. Sılañday basqan suluwıñ
166. Ätir- may sasıp iyisi.
167. Hor qızınday jımıyıp,
168. Ezu tartqan külisi.
169. Awzınan şıqqan lebizdiñ
170. Tättiligi qanttay!
171. Eki emşektıñ arası
172. Qurqultay salğan mamıqtay.
173. Bazardağı halıqqa
174. Özin- özi tanıtpay,
175. Aralap ötip baradı,
176. Suğa jüzgen balıqtay.
177. “Bu neğilğan suluw?” dep,
178. Bazar halqı qaradı.
179. Qarağanda qadalıp,
180. Eki közi taladı.
181. Qarsı aldınan Bazarhan
182. Qarsılasıp qaladı.
183. Hordıñ qızı eken dep,
184. Bir teñgeni aladı.
185. Körimdigi mınaw dep,
186. Qolına qatın saladı.
187. Bir köterip perdesin,
188. Betin aşıp jabadı.
189. Bazar tolğan halıqtıñ
190. Qumarlandı talabı.
191. Körgenine körimdik,

192. Bir teңgeden saladı.
193. Körmegen adam qalmadı,
194. Bermegen pende tamamdı.
195. Teңge salğan dorbası
196. Tolayınan toladı.
197. Sol bazardıñ ämiyni,
198. Solayınan soğadı.
199. Üyge kelip sanasa,
200. Bar aqşanıñ qoğamı,
201. Eki yüz eluw teңgeniñ
202. Esebinde boladı.
203. Beredi sanap- sanap Bazarhanğa,
204. “Sırımdı bilgizbe,- dep,- eşbir janğa!”
205. Jalğız at satıluwğa şaq qaldı ğoy,
206. Joqşılıq qarar emes uyat- arğa.
207. Körkimdi köpten beri paydalansañ,
208. Sebebim tiymes pe edi talay malğa.
209. Qupiya bayımenen quwlıq jasap,
210. Tağı da şıǵıp ketti ol bazarğa.
211. Ketkeni mälimsiz be qanday sırğa,
212. Tabanı qanday aqıl, qanday sırğa.
213. Añsınıñ tazı itindey sılañ qaǵıp
214. Bet alıp kele jatır nawbayşığa.
215. Bölenip ülde- bülde jöneledi,
216. Suluwdıñ siypatı da bölek edi.
217. Deytuǵın Ämiraqın ülken qasap,
218. Tört bolıp eki közi tönedi endi.
219. Asbuzıl, sart pen noğay araladı
220. Basqanıñ dükenine qaramadı.
221. Qadalıp Ämiraqın qalğannan soñ,
222. Sonıñ kep dükenine panaladı.
223. Şıraylım, körkem suluw qanday ediñ,

224. Kelipsiz dükenime,- dedi,- meniň.
225. Köňiliňniň köksegenin ayta bergin,
226. Bolayın tilegiňe,- dedi,- seniň.
227. Ükeke, bar ma seniň eriň,- dedi,
228. Qonaqqa keldiňiz be, kelin?- dedi.
229. Quyırdaq, mantı, palaw, iya samsa,
230. Jey bergin jegeniňşe tegin,- dedi.
231. Sawdağa ketip edi meniň erim,
232. Qatınıň bar ma, qalay?- dedi,- seniň.
233. Segiz jıl şamasında bolıp qaldı,
234. Bilmeymin tiri jür me, öli ekenin.
235. Üy salıp segiz bölme ketip edi,
236. Bolmadı bereketi berekemniň.
237. Ketkeli dört jüz tenge qarız boptı,
238. Ustağan zeynetine merkemniň.
239. Sobdıqtan ertem üyüm satılmaqşı,
240. Eluw göy el qulağı elekemniň.
241. Üy- mülkim kem bağağa ketedi-aw dep,
242. Körindi qorlığı-ay dep kelekemniň.
243. Dünya bulbul uşqan közimizge,
244. Senbeydi seneri joq sözimizge.
245. Birewge ne de bolsa tiysem deymen,
246. Uqsağan tüs- turpatı öziňizge.
247. Buralıp kep maralday keriledi,
248. Baptanıp bir söylewge erinedi.
249. Közine älgi sarttıň äldene bop,
250. Barabar hordıň qızı körinedi.
251. Qalasaň, qalqam, seni alam,- dedi,
252. Qamdanıp keregiňdi tabam,- dedi.
253. Äzirlep dört jüz tenge keş bolğansa,
254. Qonağa sizdikine baram,- dedi.
255. Bügindik qarajatım bolmay otır,

256. Qasapqa munıń jolı qalay,- dedi.
257. Qarbańdap qaltasınan Ämiraqın,
258. Aqşanı jüz eluw som sanaydı endi.
259. Şay- qant, örik, meyiz qorjınğa sap,
260. Qatınğa qurtıp jatır talaydı endi.
261. Bar bolsa ne keregi dayar qıldı,
262. Bul qasap ne qılğanmen jaraydı endi.
263. Qiypaqtap qatın sonda boldı qaytpaq,
264. Qasapqa bolıp otır “qoş- qoş” aytpaq.
265. Bolmadı bas tartatın Ämiraqın,
266. Kuw qatın ańqawlanıp alsa bayqap,
267. Qasaptıń qolın ustap közin qıstı,
268. Qaytpaspın aytqanımnan,- dedi,- taysap.
269. İzinşe kelgen küyşe qayta berdi,
270. Bazardan tús qıyğanda quwday jayqap.
271. Qatındı keşke qasap almaq boldı,
272. Basıla el ayağı barmaq boldı.
273. Beyşara keşke deyin aqtaban bop,
274. Ärkimnen aqşa izdedi qasap sorlı.
275. Teńgeniń bar jerinen surastırıp,
276. Aqşanı tügendeydi qurastırıp.
277. Juwırda bul qasapqa kün bapıyadı,
278. Üstine kiyim kiydi unastırıp.
279. Aynağa dükendegi betin qarap,
280. Biypazdap saqal- murtın suluw tarap.
281. Tügendep tört jüz teńge beretuğın,
282. Jönin de qalıń maldıń aldı sanap.
283. Betiniń bürkeniş bop uyatına,
284. Qızarıp kün de kirdi uyasına.
285. Qatınıń qaqpasınan kirip barmay,
286. Sol sätke qasap jazğan şıdasın ba!
287. Kelgen soń süygen jarı qumarlanıp,

288. Kirgizdi qaqqasınan qatın tanıp.
289. Astınan qoltığıñıñ süyemeldep,
290. Qasaptı otırğızdı törge aparıp.
291. Janınan tört jüz tenge jıp etkizdi,
292. Quw qatın sandığına salıp qoydı.
293. Suluwdıñ sıbdır basqan jürisine
294. Otırdı qasap jazğan añ- tañ qalıp.
295. Qaynatıp işkizedi qızıl şaydı,
296. Et asıp jegizedi appaq maydı.
297. Jegizip as- tamağın äbden sıylap,
298. Jatuwğa eki kisi tösek jaydı.
299. Dey körme öte momın bul qasaptı,
300. “Erterek tez jatqız” dep mazanı aptı.
301. Qasaptı äzil sözge aynaldırıp,
302. “O- bu” dep kuw qatın da qıysaqtattı.
303. Ekewi äzildesip otırğanda,
304. Esikti birew kelip taqıldattı.
305. Añısın az kidirip abaylasa,
306. Qaqpanı onan beter qattı qaqtı.
307. “Jolawşı ketken bayıñ kep turmın” dep
308. Sirtınan qaqpanıñ jawap qattı.
309. Quday- ay, sorlı qılğan endi qayttım
310. Qasapqa,- dedi,- bayım kelip qaqtı!
311. Keptirdi mısımızdı bugün,- dedi,
312. Kütiñiz iygiliktiñ tübin,- dedi.
313. Janımız bügingiden aman qalsa,
314. Tüñilip ketip jürme, künim!- dedi.
315. Dawısıñ qışqırdı ğoy öte, janım,
316. Dawısıñ aşuwanğanda şığadı äniñ.
317. Esimnen öle- ölgense umıtpayın,
318. Osını sezdirimestey ayla tabıñ!
319. İñğaylı özi ğana pana jeriñ bolsa,

320. Tezirek jasıruwdıñ oyla qamın.
321. Kiruwge qara jerdiñ tesigi joq,
322. Betiniñ beti qurısın,- dedi,- jabıñ.
323. Bolmadı qasap kirer jer tesigi,
324. İşinen ilgek salğan sırtqı esigi.
325. Qudaydan ümitker bop saqtañ jürgen,
326. Qatınıñ abajaday bar besigi.
327. Qasaptıñ qasaqana köñilin jebep,
328. Besikke jas baladay jatır bölep.
329. Terbetip qol tartpası bosañ tartıp,
330. “Qaqsamay uyıqtaşı,- dedi,- erterek”
331. Besiktiñ bet körpesin jabadı da,
332. Dalağa qatın şığıp baradı da,
333. Kirgizip qaqpasınan Bazarhandı,
334. Kisi bop amandasqan qaladı da.
335. Ekewi erli- baylı kele jatır,
336. Üyine jolawşı bop kirdi batır.
337. Besikke kirgen jerden közin salsa,
338. Siyrağı sala qulaş şığıp jatır.
339. Boldı ğoy men ketkeli,- dedi,- talay,
340. Ne sumdıq, tapqanbısıñ zina bala-ay!
341. Oynatsan bala tawıp alğanbısıñ,
342. Besikte jatqanıññ mäne qalay!?
343. Boldı ğoy sen ketkeli segiz jılday,
344. Oylama jaman sumdıq,- dedi,- munday!
345. Öziñnen ekiqabat qalmap pa edim,
346. Esiñnen alğan eken tegi quday!
347. Sondağı işte qalğan osı bala,
348. Bekindim sodan beri bala tuwmay.
349. Daladan kirisimiz bolmağan soñ,
350. Tawıstıq üydeğini bolıp jurday.
351. Tawıstıq han qızına bitken maldı,

352. Bolğan soñ jetim- jesir malğa jarlı.
353. Beyşara artımızdan osı balam
354. Meşel bop eki ayağı jürmey qaldı.
355. Aşılğan abıroyğa bolğan qımtaw,
356. Osı üyde ne joq bolsa osı siltaw.
357. Özimnen köp işpese az işpeydi,
358. Beyşara tuwdı bilem işten mılqaw.
359. Qaljağa qara qoydı soyıp edim,
360. Etine neşe qabat toyıp edim.
361. Jolawşı öziñ tüzde jürgennen soñ,
362. Amanjol munın atın qoyıp edim.
363. Oylaşı, sen ketkeli zaman boldı,
364. Bizderge kedeyşilik jaman boldı.
365. Jolıñdı seniñ kütip erge tiymey,
366. Oturmın ermek qılıp Amanjoldı.
367. Äkesi tiri kelip aqjoltay bop,
368. Meşeliñ peşeneli adam boldı.
369. Sapardan aman- esen keldiñ,- dedi,
370. Kelgende şildehana kördiñ,- dedi.
371. Ölgende zorğa körgen närestej ğoy,
372. Sandalmay körimdigin bergin,- dedi.
373. Balamdı bayı aytadı köreyin dep,
374. “Körgen soñ körimdigin bereyin” dep.
375. Besiktiñ betin aşsa közin jumıp,
376. Qapadan qasap jatır öleyin dep.
377. Bul balañ alpawıttıñ atanınday,
378. Tuwmasın bizge bäle taqalınbay.
379. Besikten beli şıqpay netken sumdıq,
380. Küyektey bolıp jatqan saqalın-ay!
381. Süyegi som- somınan bitken bölek,
382. Özi de, quday biler, öte zerek.
383. Osı ğoy nısanalı tuwğan bala,

384. Saqalı tuwa şıqqan bolsa kerek.
385. Özinde jüz kisilik bar ğoy quwat,
386. Boldı ğoy quday qossa bizge miyat.
387. Saqalı qawğaday bop jalğız uldıñ
388. Bolmasın körgen elden tipten uyat.
389. Şıǵarıp ustarasın şalañdattı,
390. Qılam dep jas baladay mumı ziyat.
391. “Bir jerin kesip almay abaylap net,
392. Jarıǵım osı ğoy” dep qatın jılap.
393. Aladı ustarasın bilep- bilep,
394. Ustara qılıpıdaydı saqal tilep.
395. Qasaptıñ saqalınan meken tutıp,
396. Bazarhan tuw quyırqşa otr küzep.
397. Baqşıyıp eki közi bul qasaptıñ
398. Jılmaqtay jigit boldı betin tüzep.
399. “Er bala quday qoysa esen,- dedi,
400. Murındıq elge bolar kösem”- dedi.
401. Sündetke otırǵızbay äli künge,
402. Esinen ketse kerek şeşeñ,- dedi.
403. Basınan musulmanşa pişpe bolıp,
404. Balanıñ jaqsı bolmaq töselgeni.
405. Esersoq er jetken soñ bola berer,
406. Säwrikşe etin sılıp kesem,- dedi.
407. Qatınǵa sol qalay dep aqıldastı,
408. Besikti kessen kes dep qatın bastı.
409. Jaman ğoy jandı jerden jabısqa soñ,
410. Ornınan sonda qasap tura qaştı.
411. Arqalap aǵaş besik arqasına,
412. Qaqpanıñ özin tappay qattı sastı.
413. Besikti arqasınan laqtıra sap,
414. Qoranıñ qaqpasınan qarǵıp astı.
415. Saldırlap qarañǵıda qaldı besik,

416. Adımdı kere qaştı alğa kösip.
417. Şup- şunaq saqal- murttan däneme joq,
418. Entigip öz üyine keldi jetip.
419. “Urındıñ ne pälege, Üke?”- deydi,
420. Qasaptıñ öz qatını tani ketip.
421. “Qatınım, bir qaterden qutıldım”,- dep,
422. Jılaydı sonda qasap bez- bez etip.
423. Sırttağı sawda malğa barıp edim,
424. Keşigip sawda- sattıq qılıp edim.
425. Urındım orta jolda basmaşığa,
426. Uqsata paydanı da tawıp edim.
427. Aldımnan eki urı kez kep qaldı,
428. İlbemdi üstimdegi tonap aldı.
429. Janımnan tört jüz teñge pul ap ketti,
430. Tıp- tiypıl saqal- murttı küzep saldı.
431. Tuwraytın qaruw qılsam bolğannan soñ,
432. Erkine köne berdim pätşağardıñ.
433. “Janıñnıñ qalğanına şükir qıl” dep,
434. Qatını bir toqtısın aytıp şaldı.
435. Qasaptıñ qalmanı ğoy adam siyqı,
436. Qılmas pa erteñ mazaq jurtı külki.
437. “Pendege körinbesem eken deydi,
438. Uyalıp joq bolğan soñ saqal- murtı.
439. Bul qasap özi bilip öz uyatın,
440. Oyladı uştı ğoy dep qasap atım.
441. “Astıñğı jer üyge jasır,- dedi,
442. Saqalım jetkeninşe meni, qatın!”
443. Kirgizip astıñğı üyge qulıp saldı,
444. Qasaptıñ öz qatını tañğa jaqın.
445. Qasaptıñ payda- şerik bolıp jürgen,
446. Deytuğın baqalı bar Qasımaqın.
447. Dükeni ekewiniñ Birge qatar,

448. Deytuğın Qasımaqın qawğa saqal.
449. Dükende mäliş buyım satuwşı edi,
450. Ertenmen jetip keldi osı baqal.
451. Jan dosım, qasapeke,- dedi,- qayda?!
452. Sawdamız qasat boldı sart- noğayğa.
453. Bügingi sawda jönin söyleselik,
454. Keşegi ne boldı eken tüsken payda!?
455. Qaqpadan qorasına engizbedi,
456. Qatını bajalañdap: “Ketiñ, äyda!”
457. “Üyde joq qasapekeñ,ketiñ,- depti,-
458. Qılğalı keşe ketken sırtqa sawda”.
459. Baqaldı qaqpasınan engizbedi,
460. Qasaptıñ mäni- jayın bilgizbedi.
461. Öziñşe payda- paqır qıla ber dep,
462. İziñşe qaytıñız dep jürgizdi endi.
463. Qasaptıñ qatını dep bir albastı,
464. Ayağın Qasımaqın jıldam bastı.
465. Erterek sawda- sattıq qılayın dep,
466. Dükeniñ qulıp salğan kiltin aştı.
467. Qolına kilti menen qulpın alıp,
468. Dükensı dükeniñe kirdi barıp.
469. Mälişin qağıp- silkip jayıp jatsa,
470. Közine eles etken tüsti jarıq.
471. Jalt etip jarq etkenge qaray qalsa,
472. Baradı suluw qatın sıpsıñ qağıp.
473. Qasaptıñ läpkesinen ağıp ötip,
474. Keledi dükensige qayta oralıp.
475. Suluwdıñ sılañdağan sımbatına
476. Awzınan silekeyi ketti tamıp.
477. Toqtatıp söylesuwge qumarlandı,
478. Jasawrap eki közi bal- bul janıp.
479. Ükeke, keliñ munda,- dedi,- qaraq,

480. Mende bar sizge layıq ayna- taraq.
481. Ätir may, jupar sabın, iyisti may bar,
482. Alsañız şettik noqa betke qadap.
483. Şetteyin pulñızdın keregi joq,
484. Alıñız alğanıñşa,- dedi,- qalap.
485. Ayağın sızday basıp zorğa keldi,
486. Şaqırğan dükenşige men mundalap.
487. Kürsindi basın şayqap:- Şirkin ömir,
488. Siz qanday adamsız dep kişipeyil!
489. Jesirmin segiz jıldan bermen qaray,
490. Tüñilip qalğan eken erden köñil.
491. Esepke meniñ bayım jetik edi,
492. Basında sawdamenen ketip edi.
493. Sol jaqtan qatın alıp kelmedi me,
494. Hat- habar bolmadı- aw dep ökinedi.
495. Birewdi alsa dağı menen bölek,
496. Bir habar sonan beri bolsa kerek.
497. Özim de ümitimdi üzip jürmin,
498. Sol jaqta qaza jetip ölse kerek.
499. Sarğayıp jolawşımın jolın kütpey,
500. Birewge tiysem dep em endi erterek.
501. Eskerip esiñizge ala jürgin,
502. Közi aşıq jigit bolsa köñili zerek.
503. Öldi ğoy meniñ bayım sorım jeñip,
504. Üy salıp ketip edi segiz bölük.
505. Ketkeli tört jüz teñge qarız boptı,
506. Satılmaq erteñ üyim bolıp törük.
507. Qolda joq bolğannan soñ dünye tapşı,
508. Üy- mülkim erteñ tura satılmaqşı.
509. Öteytin jigit bolsa qarızımdı,
510. Däl soğan tiyip alsam neğılmaqşı!
511. Dükenşi: - Tiyemisiñ,- dedi,- mengä,

512. Köñjilim ketip qaldı, janım, sengä.
513. Bir körgen körkiñizdiñ sadağası,
514. Tabamın taban awmay tört jüz teñge.
515. Sizge men unatsañız tiyem,- dedi,
516. Siz süyseñ, sizden beter süyem,- dedi.
517. Kelixsen kelbetiñe sımbatıñız,
518. Bola ma sizden ötken küyew?- dedi.
519. Qarbañdap qaltasınan taban awmay,
520. Janınan tört jüz teñge tügendedi.
521. Aqşanı tügel sanap tügel berip,
522. “Sizbenen ömir dawren sürem”,- dedi.
523. Közbe- köz dükenşiden sanap aldı,
524. Jımıñdap qaltasına qatın saldı.
525. Özi biyik qırıq altınşı sandı üyge
526. Körsetti keliñiz dep joramaldı.
527. Kezinde apaq- sapaq kelersiz dep,
528. Jöneldi sıldır qağıp suluw jarı.
529. Kiyinip taza kiyim dükeninen,
530. Bek jüdä Qasımaqın suluwlandı.
531. Jüregi attay tulap lüpil qağıp,
532. Entigip elegizdi odan arı.
533. As batpay jüregine keş batqañşa,
534. Kün bata salañ etip jetip bardı.
535. Nömirin däl aytqan soñ tapasın ba,
536. Tur eken suluw tosıp qaqqasında.
537. Kirgizip qaqqasınan işkerige,
538. Jüregi baqalşımıñ qaqqasın ba?!
539. Aldına tör üyiniñ otırğızıp,
540. Mänimen şayın demdep baptasın da.
541. Pisirip är alwan dämdi tağam,
542. Baqaldı sıylamaq bop jatpasın ba.
543. Keşegi belgili ğoy qılğan käsip,

544. Bazarhan sırtqı esikti qaqpasın ba!?
545. Baqaldıñ eki közi adırayıp,
546. Päleñnen dedi quday saqtasın da!
547. Kim dedi esik qaqqan tıñday qalıp,
548. Qaqpanı sıqırlatqan aşuwlanıp.
549. “Jolaşşı ketken bayıñ kelip turmın” dep,
550. Qoranıñ sırtınan tur ayğay salıp.
551. “Kep qaldı meniñ bayım, baqal,- dedi,
552. Bir päle ekewmizge taqaldı endi!
553. Osıdan körispeytin zaman bolsa,
554. Ölimnen qatal bolar qapañ,- dedi.
555. Ölelik quşaqtasıp qayda ölsek te,
556. Osığan kel qılalıq, qasam,- dedi.
557. Şıdasañ osı sertke jigit bolıp,
558. Quşaqtap köz aldına jatam”,- dedi.
559. Qatını Bazarhannıñ keşigedi,
560. “İt qatın, jıldam şıq!”- dep ekilendi.
561. Ökinip basın şayqap baqal jürse,
562. Kuw qatın betin süyip mekerlenedi.
563. “Körsetpe beti qursın betpaqtıñ,
564. Bir jerge tasala”,- dep ötinedi.
565. Bir arqan bosağada otın jatqan,
566. Buqpalap soğan qaray bekinedi.
567. “Keldi ğoy alabörtip munıñ,- dedi,
568. Otınğa, üke, meni tığıñ,- dedi,
569. Päleden basımdı aman qutqarsañız,
570. Qursın tört jüz teñge şığın”,- dedi.
571. Baqaldıñ zar imanı qalmağan soñ,
572. “Beliñdi täwekelge buwın”,- dedi.
573. “Otıñdı jamılğı qıp jata bergin,
574. Tabarmın bir aylanıñ ıgın”,- dedi.
575. Jalma- jan etpetinen baqal jattı,

576. Üstine bar otındı qatın japtı.
577. “Til şıqpay bizdiñ üyden qalğan ba?”- dep,
578. Bazarhan aşuwanıp ayğay saptı.
579. Quw qatın öşiredi şamın ürlep,
580. Dalağa qarğıp şığıp “bu ne, kim” dep.
581. Qaqpanıñ awzın aşıp Bazarhanğa,
582. Aytpaydı “qorağa kir, üyge jür” dep.
583. Bazarhan aşuwlardı zildi, suwıq,
584. “Esiñnen bolğan ekem seniñ umıt.
585. Jaqtırmay kelgenimdi tursıñ ba?” – dep,
586. Qatının kele jatır üyge quwıp.
587. Bayınan sasqalaqtap qaşqan bolıp,
588. Ürpiyip qatın ketti törge şığıp.
589. Üyine jariq qılıp ot jaq dedi,
590. Däl menen ölmey turıp dedi buzıq.
591. Tawsılğan köpten beri şamnıñ mayı,
592. Jağuwğa joq bolıp tur otın jayı.
593. Birewdi senen urlap tur deysiñ be,
594. Qursın dep körinedi osındayı.
595. Tur edi men kelgende şamıñ janıp,
596. Jetkende tawsıldı ma?- dedi bayı.
597. Bazarhan siriñkeni dir etkizip,
598. “Qayda dep, qatın, şamıñ?”- jalañdaydı.
599. Jalma- jan siriñkeni jağadı kep,
600. Jap- jariq şamın jağıp qaradı kep.
601. Aytasıñ otın joq dep, anaw ne?”- dep,
602. Qatınñ etegine sabadı kep.
603. Qamşimen tarsılatıp sabağan bop,
604. Otındı bosağadan tabadı kep.
605. “Qızğanğan otınıñdı örteyin”- dep
606. Otındı aşuwanıp jağadı kep.
607. Ot qoyıp jan- jağınan örtegen soñ,

608. Qoñırsıp kiyimderi janadı kep.
609. Otındı aşuwanıp jağıp jatır,
610. Qoñırsıp kiyimderi janıp jatır.
611. Bıjıldap saqal- murttan tük qalmanı,
612. Küybendep baqal bayğus negıp jatır!
613. Janınan jalın ötip baratqan soñ,
614. Ornınan qarğıp tura qaştı batır.
615. Qoradan tapır- tupır quwıp şıqtı,
616. Adımdap sasqanınan bastı batır.
617. Köşemen tarsıldatıp kele jatsa,
618. Aldınan “sen kim” depti qasap baqır.
619. Jügirgen alañ- julañ sen kimsiñ?- dedi,
620. Kele jatqan baqal ayttı:- Menmin,- dedi.
621. Osınşa qorıqqanday, baqaleke,
622. Ne qorlıq seniñ öziñ kördiñ?- dedi.
623. Men bugin, qasapeke, qatın aldım,
624. Qatındı almaq bolıp tünde bardım.
625. Jalañdap jatayın dep jatqanımda,
626. Jolawşısı ketken bayı kelip qaldı.
627. Qatınıñ bayı kele aşuwandı,
628. Qoyarğa jer tappadım şıbın jandı.
629. Jatuwğa tösegine tas qalıp em,
630. Sondıqtan saqalımdı örtep saldı.
631. Qasap ayttı:- meni äm keşe qurttı,
632. Saqal men küzep aldı mına murttı.
633. Meni urğan quday seni qosa urıptı,
634. Köruwge bet qalmanı osı jurttı.
635. Küzedi keşe meni, bugün seni,
636. Ne boldı, baqaleke, munıñ jöni!
637. Qazığa bildirelik oqiğanı,
638. Qalmanı munan basqa munıñ emi.
639. Qasaptı öz qatını tıqqan eken,

640. Uyalıp saqalınan buqqan eken.
641. Kün boyı astıñğı üyde qapada bop,
642. İñirde tüzge otıra şıqqan edim.
643. Tünimen qasap, baqal aqıldastı,
644. Ekewi aqıldasıp maquldastı.
645. Qazığa barlıq jaydı bildirmek bop,
646. Bergennen tañ qılıya qadam bastı.
647. Qazığa qasap, baqal jetip keldi,
648. Esikten qol quwsırıp sälem berdi.
649. “Halıqtıñ ädil qorğan qazısı ediñ,
650. Surañız ädildikpen bizdi”,- dedi.
651. “Qazeke, sözimizdi uqşı”,- dedi,
652. Bir qatın ğayar bolıp şıqtı,- dedi.
653. Mıñ somday ekewmizdiñ pulımızdı ap,
654. Küzedi saqal menen murttı,- dedi.
655. Mınanıñ bar kiyimin jiberdi örtep,
656. Solay qıp saqalımdı qurttı,- dedi.
657. Alğızıp abaqtıña salğızbasañ,
658. Qatın buzadı eken jurttı,- dedi.
659. Kezdesti päle qatın bizge tünde,
660. Buzadı tıymasañız jurttı mülde!
661. Esimnen umıtpasam дәl köşesi,
662. Özi biyik qırıq altınşı nөmir üyde.
663. Anıñın aşıp aytpay jasıradı,
664. Adlına qazekeñniñ bas uradı.
665. “Aldıma zalım qatın tez kelsin” dep,
666. Jasawıl, şabarmanın şaqıradı.
667. Özi biyik qırıq altınşı nөmir üydiñ,
668. Qatının quwıp kel dep aqıradı.
669. Halqımda munday buzıq bolmasın dep,
670. Awzınan aşşı köbik şaşıradı.
671. Jasawıl tura şapqan şabarmandar,

672. Şamdağay ilin- jilin ötkir jandar.
673. Nömirin sanap jürip tawıp aldı,
674. Osı üyde bolıptı dep tünde janjal.
675. Qaqpadan suluw qatın şığa kepti,
676. Kisidey tük qılmağan bolıp aňğal.
677. “Üstiñnen qazı aldına arız tüsti,
678. Şaqırtıp jatur sizdi,- dedi,- handar”
679. “Özim de barmaq edim qazı aldına,
680. Tünimen sol ketkizgen mazamdı da.
681. Osıdan han aldında tentek bolsam,
682. Ötinip suramaymın jazamdı da”.
683. Şabarman osı sözben qatındı ertip,
684. Quw qatın oramalmen betin sürtip.
685. Sılañdap, sıldır qağıp, kerbez basıp,
686. Aldına qazekemniñ keldi-aw jetip.
687. Surqiya, beri taman kelşi,- dedi,
688. Käneki, jawabıñdı berşi,- dedi.
689. Baqal menen qasaptıñ mülki qayda,
690. Bulardıñ tür- älpetin körşi,- dedi.
691. Yapırım-aw,- qatın sonda,- qazı-aw,- dedi,
692. Qazeke, aqılıñız az-aw,- dedi.
693. Arız qıp uyalmay- aq kep otır ma,
694. Ekewi qasap, baqal anaw,- dedi.
695. Qazekem, qarınıñız toq- aw,- dedi,
696. Üyimde meniñ bayım joq- aw,- dedi.
697. Ekewi elden şıqqan anıq buzıq,
698. Otırğan qasap, baqal sonaw,- dedi.
699. Kelmey tur segiz jılday meniñ bayım,
700. Aytayın qasap, baqal endi jayın.
701. “Qoynıña alasıñ ba, qaytesıñ” dep,
702. Qiyqañdap keluwşi edi tün sayın.
703. Bayımniñ üyde joğın biluwşi edi,

704. Qiyqañdap osı ekewi jüruwşi edi.
705. Key küni äzildesip, qaljıñdasıp,
706. Key küni mäs- meyram bop küluwşi edi.
707. Jatqalı ötken tüni otır edim,
708. Sıp etip qasap, baqal jetip keldi.
709. Öziñe köpten ğaşıq, ıntıqız dep,
710. Ekewi uyalmaştan bergin dedi.
711. Jüziqara, beti qurğır şimirikpey,
712. Zorlamay öz betiñmen köñgin dedi.
713. Uyat joq ulı sözde osı jöñdi,
714. Üstime ekewi de kelip töñdi.
715. Haywannıñ qatarında eki doñız,
716. Şınımen zorlamaqsı boldı meni.
717. Etip ım qoroqqannan soñ alayın dep,
718. Tösekti ädemilep salayın dep.
719. Birewiñ jat, birewiñ üyiñe qayt,
720. Iğıñdı özim bilip tabayın dep,
721. Tösekke qasap ayttı:- Men jatam dep
722. Baqal aldımnenen men jatam dep.
723. Dawrıǵıp tün işinde baqal, qasap,
724. Tösekke ekewi de talastı kep.
725. Tösekke baqal kelip jatıp aldı,
726. Saqalın mına qasap jiberdi örtep.
727. Qasaptı ana baqal jıǵıp aldı,
728. Bas salıp saqal- murtın küzep saldı.
729. Jür edi tañ atqanşa jaǵalasıp,
730. Joq bolıp tañǵa jaqın ketip qaldı.
731. Bilmeymin budan basqa eştemeni,
732. Ekewin saytan türtip janım qaldı.
733. Tüksiyip Nüsip qazı aşuwlandı,
734. Şaqırıp jendetterin jıyıp aldı.
735. Bayǵustı qasap, baqal jalañaştap,

736. Artına qırıq şıbıq düre saldı.
737. Aldına qazekemniñ qustay sayrap,
738. Türlendi sonda qatın güldey jaynap.
739. Ötirik,- dep,- seniñ isiñ qasap, baqal”,
740. Qazekem düre soğıp jiberdi aydap.
741. Jüregi qazekemniñ alıp- uşıp,
742. Suluwğa qırındadı közin qısıp.
743. “Qatınım jaqında ölip qalıp edi,
744. Sonda da ketiñiz,- dep,- şay- pay işip”.
745. Suluwdı üy jağına ertip bardı,
746. Är türlü qıyal oylap qazı Nüsip.
747. Üy mülkim azıp- tozıp ketpes edi,
748. Bir qatın jibi tüzuw bolsa pısıq.
749. Suluwdı ertip barıp öz üyine,
750. Üy mülkim aqırıp tur bul dünye.
751. Şırağım, jibiñ tüzuw körinedi,
752. Bolıñız meni süyseñ buğan iye.
753. Qazeke üy turmısıñ jaraydı eken,
754. Öziñe külli jurt ta qaraydı eken.
755. Awzıñnan ädilette sözdi estip,
756. Aldıñnan top- top bolıp taraydı eken.
757. Tiyermin bayğa tiysem endi sizge,
758. Eşkimniñ keregi joq sizden böten!
759. Qazeke, sizdiñ üyden on ese artıq,
760. Üyimdi keşke barıp körseñ eken!
761. Bağasız baysız qatın bolğan zaman,
762. Birewden bir mıñ teñge qarız alğam.
763. Töleytin mezgilinen ötip ketti,
764. Ötirik uşğınan şıqtı tamam.
765. Mıñ teñge bugin tawıp tölemesem,
766. Satılmaq törük sawda bolıp oğan.
767. Uğraşı üydiñ mülkin qiymas eken,

768. Jasınan közi qurğır üyir bolğan.
769. Suluwğa dedi qazı:- Qıñılmağın,
770. Mıñ teñge kerek bolsa, mine, alğın!
771. Sizdiñ üy ömir berse bizdiñ mülük,
772. Ekewmiz bir tilekte boldıq, janım!
773. Qarızıñ qanşa bolsa alğın, qaraq,
774. Umtıldı sandıǵına kiltin ala- aq!
775. “Qarağım, qarızıñnan tez qutıl” dep,
776. Mıñ teñge buljıtpastan berdi sanap.
777. “Jöneldi kün batqan soñ kelersiz” dep,
778. Aqşanı sanap alğan älgı jalap.
779. Sılañdap sılañ qaqqan jürisine,
780. Qazekem eki közin qaldı qadap.
781. Artınan alağızıp kün de battı,
782. Qazekem tüzetedi boy- siypattı.
783. Qarıs urıp qatını ölgen kâri boydaq
784. Meylinşe suluwlanıp qazdañ qaqqan.
785. Qazınıñ anıq jası alpıs beste,
786. Köredi sonday täwir mahabbattı.
787. Tüzetip boy- siypatın kün batqanşa,
788. Entelep beywaqıtta kele jattı.
789. Kele jatır qazekañ
790. Asa tayaq qolında.
791. Aylandırıp äzäzil
792. Sendirmektıñ jolında.
793. Aq şapanı jelbegey,
794. Aq säldesi basında.
795. Kâri boydaq qazekañ
796. Alpıs bestıñ jasında.
797. Köziniñ aldı kölkildep,
798. Buwındarı selkildep.
799. Beywaqıtta beymezgil

800. Enteley basıp eñkildep.
801. Appaq quwday saqalı
802. Jelmenen birge jelpildep.
803. Kele jatır qazeken
804. Elbireñdep, elpildep.
805. İñir tünde qazınıñ
806. Eki ökşesi tırsıldap.
807. Qaqpasına qatınıñ
808. Jete bere tıñ tıñdap.
809. Kökiregi kirildep,
810. Entigedi ıñqıldap.
811. Qatın şıqtı qaqpadan
812. Erkeley basıp bılqıldap.
813. Sır alğızbay suluwğa
814. Kuwandı qazı quwtıñdap.
815. Jürip berdi ekewi
816. Üyge qaray sırtıldap.
817. Suluw qatın sekildi
818. Sınaptay sözge jultıldap.
819. Sılañ qaqtı qazığa
820. Neşe türli qıltıldap.
821. Mırs- mırs küler qazeken,
822. Murtınan külip ırsıñdap.
823. Qazını üyge kirgizip,
824. Otırğızdı törine.
825. Qızıqtım dep qazınıñ
826. Ädil basqan mörine.
827. Sener bolsañ sözime
828. Şöp salmaspın köziñe!
829. Qalay salsañ, qazeke,
830. Köne berem teziñe!
831. Şal bolsañ da juldızıñ

832. Istıq boldı özime.
833. Sizge berer as- tağam
834. Dayındadım kezine.
835. Örik, meyiz, bawırsaq
836. Dastarhanğa saladı.
837. Mayın salıp, qantın
838. Janı qalmaq şağadı.
839. Qaynap jatr qazanı,
840. Qazekemniñ tamağı.
841. Qazı- qarta, jal- jaya
842. Qazığa tartqan tabağı.
843. “Kel, qazeke” degende,
844. Qaqpanı bayı qağadı.
845. Suwqanı ketip qazınıñ
846. Üreylenip qaladı.
847. Esiginen sığalap
848. Eñkeye qatın qaradı.
849. “Jolawşı ketken bayıñ” dep
850. Ayğay- süreñ saladı.
851. Sonda qatın ökinip,
852. Qabağın qars jabadı.
853. “Bayıñız ba sizdiñ?” dep
854. Qazekeñ aldı mazanı.
855. Keldi ğoy dep oylaydı
856. Saqalımniñ tajalı.
857. “Kel, täwekel, qazeke,
858. Arqalamay jalanı,
859. Bir- aq körip alalıq,
860. Osıdan kelgen jazanı”
861. Sonda qazı söyleydi,
862. Jaladan boldı- aw qaza- dep.
863. Atası edim bul jurttıñ,

864. Ata- babam Manakök,
865. Qazısı edim hakıqtıñ,
866. Mülde boldım qara bet.
867. Bul päleden qutqarsañ,
868. Umitpaspın jäne,- dep.
869. Qayta- qayta jalındı,
870. Jıldamıraq tıqqın,- dep.
871. Ölim boldı bul mağan.
872. Qazısı edim jurttıñ,-dep.
873. Tabağıñdı jasırıp,
874. Tamağıñdı qurtqıñ,- dep.
875. Eriñizge körsetpe
876. Mağan asqan etiñdi.
877. Endi meni tasala,
878. Tasa jerge betimdi.
879. Müdiwär bop qatınğa
880. Qazekem solay ötindi.
881. Şını ayağın, tabağın,
882. Dastarhanın jıynadı.
883. Qazekemdi noqtalap,
884. Mal qusatıp sayladı.
885. Eşbir qayda tığuwğa
886. Qazınıñ boyı sıymadı.
887. Qazıq qağıp burışqa,
888. Taptı solay aylanı.
889. Buydasınan qazıqqa
890. Qazekemdi bayladı.
891. Topan tökti aldına
892. Maljañ- maljañ şaynadı.
893. Ölgен buzaw terisi
894. Üstine jawıp jayladı.
895. Eki közi baqşıyıp,

896. Qazınıñ jayı bolmadı,
897. Qazını baylap qazıqqa
898. Sırtqı esikke baradı.
899. Bazarhandı kirgizip,
900. Qaqpasınan aladı.
901. Quwday jorğa quw qatın
902. Kötine baylap şalanı.
903. Bayımenen mäs bolıp,
904. Arsalañdap qaladı.
905. Jamılıp jatqan jabağı,
906. Qazekeme manağı
907. Ne näirse dep Bazarhan,
908. Tesile kep qaradı.
909. Burışta jatqan närseniz,
910. Nemene dep köredi.
911. “Mınawıñ ne, qatın?”- dep,
912. Bayınıñ közi tönedi.
913. Mänisin aytam maldıñ dep,
914. Qatını söylep jönedi:
915. Öziñ tüzge ketkende,
916. Jalğız sıyır bar edi.
917. Ata malı januwar,
918. Tüsi- tügi qara edi.
919. Jılda- jılda buzawlap,
920. Mal bolğanda mal edi!
921. Sen ketkeli mal etip,
922. Jalğız sıyır bağuwşı em.
923. Jılda tuwğan buzawın,
924. Jılda soyıp aluwşı em!
925. El qatarlı aq işip,
926. Jazdıñ küni qaluwşı em.
927. Aq boranğa köktemde

928. Uşıp öldi ol endi.
929. Ata malı januwar
930. Jan saqtağan sol edi.
931. Bir sawğanda bir şekek,
932. Süti de onıñ mol edi.
933. Ölgennen soñ enesi,
934. Jetim buzaw ködegi.
935. Topan tögip aldına,
936. Asırawğa könedi.
937. Enesine uqsağan,
938. Ösip- önip keledi.
939. Tiri bolsa buzawım,
940. Sıyırımı töleydi.
941. Ata malı januwar,
942. Uğraşı ma, erkek pe?
943. Ülken maldıñ türindey
944. Jetim buzaw köntek pe?
945. Ata malı ösimtal,
946. Bu da bolsa tuqım,- dep,
947. Erkek pe?- dep buzawdın
948. Ustay aldı butın kep.
949. Erkek buzaw eken,- dep,
950. Qısıp ustap turadı.
951. Qazı julıp qazıqtı,
952. Kewdesine uradı.
953. Tura qaşıp qaqpadan,
954. Qaı sasıp şıǵadı.
955. Attan salıp artınan,
956. Erli- baylı quwadı.
957. İşinen oqıp qazekem,
958. Esimi aǵzam duǵanı.
959. Noqtası bar basında,

960. Topanı bar awzında,
961. Köşemenen tarsıldap,
962. Kele jatqan siyaqtı.
963. Ne boldı dep aldınan
964. Qasap, baqal ekewi
965. Qarsı şığıp suradı.
966. Saqalın julıp qazekem,
967. Qara bet bop jıladı.
968. Keşegi kün isiñdi
969. Otkaz qılıp senderdiñ.
970. Qara basqan qazını
971. Qudaydıñ şığar urğanı.
972. Meni munday qıldı-aw,- dep,-
973. Jälep qatın keşegi,
974. Qazıq penen noqtanı
975. Sonda qazı şeşedi.
976. Qazısı edim halıqtıñ,
977. Boldım- aw,- dep esegi.
978. Qazımenen sırlasıp,
979. Qasap, baqal ekewi.
980. “Öltirelik qatındı
981. Aqıldasıp” desedi.
982. Jer astımen barmasaq,
983. Aldırmaydı esebin.
984. Dayındaydı qazılar
985. Balta, kürek, baltasın
986. Ötkir qayrap aladı.
987. Qorasınıñ artınan
988. Üyin tosıp qazadı.
989. Jerdiñ astın keweektep,
990. Qazıp ketip baradı.
991. Üş kün qazıp üşewi,

992. Oşaqınıñ basınan
993. Tepsek bolıp qaladı.
994. Dürsilinen oyanıp,
995. Qatın şamın jağadı.
996. “Qasap, baqal, qazılar,
997. Osılar” dep tabadı.
998. Erli- baylı ekewi
999. Balta, pışaq aladı.
1000. Uyıqtamay küzetip,
1001. Üydiñ işin bağadı.
1002. Oşaqınıñ basınan
1003. Ayaqtay jeri tesilip,
1004. Tıñdağalı qulağın
1005. Baqal kelip saladı.
1006. Añdıp turğan quw qatın,
1007. Jerden qulaq şıqqan soñ,
1008. Pışaqpen otap aladı.
1009. Sonda baqal ıñırsıp,
1010. Qulağın basa qaladı.
1011. “Ne boldı?” dep baqalğa
1012. Qasap, qazı baradı.
1013. “Oyaw eken, bular” dep,
1014. Naldi etikti birew kep,
1015. Basıp ketti qulaqtı,
1016. Mijıp ketti tabanı.
1017. “Neğıp jatır ekn” dep,
1018. “İyiskep munı bilem” dep,
1019. Qasap murnın tığadı.
1020. Jer astınan bir bastıñ
1021. Murnı bütün şığadı.
1022. Pışağimen quw qatın
1023. Siypay qağıp jiberdi.

1024. Julınıp murnı qaladı.
1025. Sır bilgizbey tistenip,
1026. Şıdamdı qasap jıladı.
1027. “Ne boldı?” dep qasaptan
1028. Qazekem kelip suradı.
1029. “Oyaw eken süyek qas:
1030. Zalım qatın öşti” dep,
1031. “Kekti quday qaytarsa,
1032. Ajalı munıñ jetti” dep,
1033. “May tujıtıp jatqanday
1034. Bawırsağı pırsılta,
1035. Murnıma tiyip ketti” dep
1036. Qasap ta sının aytpadı.
1037. Qazekem bolar epti dep,
1038. Sonda qazı oylaydı;
1039. “Qazanına şaptırıp,
1040. Sidigimdi siyeyin.
1041. Bar tamağın aramdap,
1042. Sonan üyge kireyin.
1043. Erli- baylı ekewin
1044. Tirseginen tileyin.
1045. Osılay dep qazekem,
1046. Däsmayasın şığardı.
1047. Añdıp turğan bul qatın
1048. Munı körip quwandı.
1049. Bürık jeri qazınıñ,
1050. Qojantığa unamdı.
1051. Kesip alıp qazınıñ,
1052. Sündettedi bulardı.
1053. Qazınıñ dawsı baj etti:
1054. “Qasap, baqal kelseñşi,
1055. Bağanadan, it baqal,

1056. Kesip aldı desenşi!
1057. Jalbıratıp menikin,
1058. Kesip aldı oñdırmay!
1059. Esim awıp baradı,
1060. Ekewiñ meni köterşi!”
1061. Qasaptıñ joq murını,
1062. Baqaldıñ joq qulağı.
1063. “Menen, senen boldı” dep
1064. Birin- biri uradı.
1065. Sabalasıp üşewi,
1066. Birin- biri quwadı.
1067. Qızıl ala qan bolıp,
1068. Älemderge tañ bolıp,
1069. Säske mezigil bolğanda,
1070. Köşege kep şıǵadı.
1071. Üşewiniñ siypatın
1072. Şahar halqı köredi.
1073. Sol şahardıñ äkimi
1074. Dälel hannıñ janjalğa
1075. Uwäzirleri keledi.
1076. “Ne jetpeydi senderge,
1077. Ne boldı?”- dep olardıñ
1078. Jönin suray beredi.
1079. Sonda üşewi ketedi,
1080. Ängimeniñ şınına.
1081. Qorlıǵı men qatınıñıñ
1082. Özdi- özdi muñına.
1083. “Hanğa bizdi aparsañ,
1084. Qatındı sal sınına.
1085. Bizben birge ala jür,
1086. Qaldırma,- dep,- munı da!”
1087. Uwäzirleri Däleldiñ

1088. Bayı menen qatındı
1089. Üyinen quwıp aladı.
1090. Dälel hannıñ aldına
1091. Qasap, baqal, qazını
1092. Aydap ketip baradı.
1093. “Asqınğan is eken” dep
1094. Besewin dep ap kelip,
1095. Han aldına saladı.
1096. Qasap, baqal, qazekem,
1097. Han aldında tanbadı.
1098. Aytqanınan manağı.
1099. Qatın menen Bazarhan
1100. Alda- bilda tanadı.
1101. Qasap, baqal, qazığa
1102. Jala jaba jabadı.
1103. Besewin de Dälel han,
1104. Zındağa salıp qamadı.
1105. Neşe kündey Dälel han
1106. Jeke- jeke basınan
1107. Jeke jawap aladı.
1108. Aqırında aqıqat,
1109. Anıq şının tabadı.
1110. Bes arqan otın jıyğızıp
1111. Ädildigin bilgizip,
1112. Besewin de jağadı.
1113. Buzılğan öñkey buzıqtıñ
1114. Öspesin dep örkeni
1115. Besewin de Dälel han
1116. Otqa jağıp örtedi.
1117. Kimi tentek, kim maqul
1118. Osılay biter ertegi.
1119. Sol waqıtta Dälel han

1120. Halqına buyırıq qıladı.
1121. “Joğaltıñdar köşeden,
1122. Ölimi jaman mınanı!
1123. Tozañı munıñ uşpasın
1124. Bälesi jurtqa juğadı.
1125. Tozañı tiyse birewge,
1126. Jurt buzılar munan”,- dep
1127. Munday buzıq qumardan,
1128. Osınday bäle, tuwar,- dep,
1129. Bulardıñ külin şahardan
1130. Awlaq jerge şıǵar!- dep,
1131. Aramğa tawıp artıñdar,
1132. Adalğa bäle juǵar dep...
1133. Aywanda aram osı mal,
1134. Artatın munı mınaw,- dep,
1135. Esegi kimniñ bar bolsa,
1136. Ilañ boldı eline...
1137. Şomın tañıp iyesi,
1138. Alıp keldi beline.
1139. Örtengen ölik külderin
1140. Tasta, dedi,- aparıp,
1141. İt işpestiñ köline!
1142. Tozañı şıǵıp uşpasın
1143. Tasta,- dedi,- aparıp.
1144. Adamnıñ baspas jerine!
1145. Örtengen ölik külderin
1146. Qırıq esekpen tartadı.
1147. Orının qırıp, sıpırıp
1148. Bir qaşırǵa artadı.
1149. İt işpestiñ köline
1150. Öligin töǵip qaytadı.
1151. Sonı aytqan adamdar

1152. Bir qatının kesiri
1153. Bir qaşırğa, qırq esek
1154. Jük boldı dep aytadı.
1155. Bazarhan, qatını, qazı, qasap, baqal
1156. Jazağa uşırastı ülken qatal.
1157. Kesiri bir qatının qırq esekke
1158. Jük boldı bir qaşırğa degen maqal!

Patşanıñ ulı Abdilmälik

1. Qolıma qalam aldım juma küni,
2. Jazıp tamam qıldım kündiz- tüni
3. Musanıñ zamanında bir padişa,
4. Bolıptı, älewmetter, tıñda munı
5. Özi patşa üyinde qazınası köp,
6. Bu dünya maqsutına köñli toq.
7. Seksenge sol waqıtta jası kelgen,
8. Armanı bır- aq onıñ- joq balası
9. Padişa perzent üşin jedi uwayım
10. Äwelde jazbağanda bir qudayım.
11. Bir quday mağan perzent bere me?- dep,
12. Padişa ümit eter jıl- jıl sayın.
13. Seksenge keldi padişa äli ümitti,
14. Qudayım raqım eter ärbir sätte.
15. Musanıñ bir kün patşa jolın tostı
16. Bir dawa bola ma dep işki dertke.
17. Aytadı rabbım meni patşa qıldı
18. Häm özi jarılqağay bizdey quldı.
19. Qudanıñ därgahına jetkiz, taqsır
20. Bere me, ya bermey me mağan uldı.
21. Jöneldi Tor tawına Musa käläm.
22. Wağda berdim aytpasqa joqtı şaram.
23. Qudaydıñ därgahına aytqan şaqta,
24. Jawap berdi Musağa alla tağalam.
25. Mahpusda oğan perzent jazbadım men
26. Surama jazbağandı, Musa, endi sen.
27. Dünyeniñ barşa maqsutın bersem- dağı
28. Etkemin onıñ basın perzentten kem.

29. Payğambar munı estip qaytadı endi
30. Aytqanın bastan- ayaq aytadı endi.
31. “Tağdırdı sağan bala jazbadım” degennen soñ
32. Minäjat patşa allağa aytadı endi.
33. İllahi bendeñ bar ma mendey ğarip
34. Basıma mehnat isti qoydın salıp.
35. Tuyaqsız men padişa bolğanımşa,
36. Jasımda qoysañ edi janımdı alıp.
37. Üyi dür perzentiniñ gülstanday,
38. Perzentsidiñ mekeni güristanday.
39. Tuyaqsız men padişa bolğanımşa
40. Jasımda jatsam edi güristanda.
41. Zarlanıp bir kün patşa tağı keldi
42. Ğariptiñ köñlinde tolğan şerdi
43. Tağı barıp qudaydan surap körşi
44. Tipti bala bermese laj bar ma?
45. Tor tawına Musa tağı keledi endi
46. Padişanıñ sözini aytıp tiledi endi.
47. “Oğan bala bermeymin” degennen soñ
48. Esitip munı tağı qaytıp keldi.
49. Padişağa tağı aytadı osı jaydı,
50. Sağan bala bermeydi dep bayandaydı.
51. Balanı bermeytinin estigen soñ,
52. Padişa bihal bolıp zar jılaydı.
53. Musağa mazalanıp tağı keldi,
54. Bayağı sözini qayta aytadı endi.
55. “Bir tilegin bendeniñ bermey me alla
56. Biz tügil tilek alğan şaytan” dedi.
57. Ayañday Tor tawına keldi Musa,

58. Toqsan awız söz ayttı endi Musa
59. “Bir qulıñ sizge zarlıq eter tilep
60. Bir ul berseñ netedi?”- deydi Musa.
61. Qudayım payğambarğa berdi jawap
62. “Meni oylasa tapqanı onıñ sawap.
63. Bir uğıl bedrim endi oğan, Musa,
64. Ömiri üş kün bolar onıñ biraq”
65. Musa qayttı täñirimen söylesip söz,
66. Aldınan tağı patşa jolıqtı kez...
67. “Bir bala berdi,- deydi,- sizge alla
68. Ömiri qısqa üş künde aladı tez”
69. “Şın ba eken estigenim osı söziñ,
70. Perzent dep sarğaydı meniñ jüzim.
71. Bergeni mağan bala ras bolsa,
72. Bermespin onı qayıp qudayğa özim”
73. Padişa bul sözimen keldi üyine
74. Bir qıyal tüsip onıñ jäne oyına.
75. Halqın jıynap padişa toy qıladı
76. Keledi köp halayıq bul toyına.
77. Toy qılıp qazınanıñ kiltin aştı
78. Ğaripke, müsäpirmen qayır şaştı.
79. Bir kezde hanımı da buwaz boldı
80. Patşanıñ munı körip köñli tastı.
81. Künde esikten kepteydi köp halayıq
82. Jatadı Ğarip- müskin altın alıp.
83. Toğız ay, on kün tamam bolğan şaqta
84. Hanımnan tuwdı ayday bop bala Ğarip.
85. Dünyeniñ tört burışına saldı habar
86. Toy toylap, sawıq jasap jattı olar

87. Kün ötkeni bilinbey, tün ötkeni
88. Jıyılıp halayıqtar oyın salar.
89. At jeterde qalmadı kelmegen jan
90. Bir- birin tanımaydı sonşa adam.
91. Ğarip- miskin teñeldi ülken bayğa,
92. Qayırdı sonşa körip padişadan.
93. Künde toy padişa üyinde, künde sawıq,
94. Eş pende jüre almaydı jöndi tawıp
95. Jeti jıl ötkennen soñ taqsır Musa
96. Patşağa keldi bir kün köñli awıp
97. Köredi köp halayıq toylar toydı
98. Äkelip Musağa da tağam qoydı.
99. Bir bala qızmet etip aldında jür,
100. Payğambar munı körip oylaydı endi
101. Balasın padişanıñ endi bildi,
102. Ayañdap Tor tawına keledi endi.
103. “Ne sebepti bul jeti jasqa keldi?”
104. Dep sawal bir allağa beredi endi.
105. “Aytadı munşa nege jasar uzaq,
106. Aytıp ediñ ömiri üş- aq kün- aq.
107. Pende ötirik aytsa eger, alla tağalam
108. Aytasıñ ornıñ dozaq, qattı ğazap
109. Kelipti patşa ulı jeti jasqa,
110. Dep ediñ üş kün ömiri äwel basta
111. Ya, rabbım, ötirik söz siz aytsañız,
112. Jalğan söz neğıp aytpas sizden basqa”
113. Qudayım payğambarğa jawap berdi
114. “Ey, Musa, jawabım tur tıñdap,- dedi,
115. Sadaqa qaurmenen ol padişa,

116. Tapqandür ziyada ülken sawap.
117. Estigennen ol patşa toy qılıp jür,
118. Şığardı sadaqamen ol qanşa pul.
119. Är adam uğılınıñ ömirin tilewşi edi
120. Köp tilewimen ömiri uzarğanı sol”
121. Munı estip kep padişağa ayttı tağı
122. “Uğılınıñ köterildi bugün bağı.
123. Qudayım uğılıñ jasın uzaq etti,-
124. Dep ayttı,- köñiliñniñ ketsin dağı.”
125. Padişa şükir dep toy qıladı.
126. Bul toyda Musağa da sıy qıladı.
127. Bir moldanı padişa aldı balasına
128. Saray sap berdi şarbaq dalasına.
129. Segiz jılda oqıp jetti moldasına
130. Qaraşı bul balanıñ danasına.
131. Moldası özi ğalım, aqın edi,
132. Äm jäne bek ziyada aqıldı edi.
133. “Meniñ bilgen önerim tamamaldı”,
134. Dep bir küni balanı alıp keldi,
135. Balasın padişanıñ alıp keldi,
136. “Baq berdi balañızğa alla,- dedi,
137. Meniñ bergen ğılımım tāmam boldı,
138. Tabıñız menen başka molda”,- dedi.
139. “Oqıt dep berip edim balam sağan,
140. Men riza, ey, molda, endi sağan.
141. Seniñ bilgen öneriñ bilse eger,
142. Soğan da tawbe allağa bolar mağan.
143. Sen, molda, jasıñ ülken, köp kördiñ sol,
144. Men seni molda ğoy dep tapsırdım qol.

145. Patşalıq saltanatın qursın balam,
146. Äwelden aqırına sen başsı bol.
147. On besten on altığa keldi bala,
148. Aqlı kämil tolğan aqır jäne.
149. Boy köterip bir qızıq körip kelsin,
150. Şäkirtinđi ertip şıǵıp kel saharağa...”
151. Qaytadı üyelerine üş kün jürip,
152. Padişağa qurmetpen sälem berip,
153. Körgen- bilgen, estigenin bayan etip,
154. Sarayına keldi ekewi oynap- külip.

Älhissa, Äbdilmälik şahizada bir küni bazarğa barmaq bolıp, ustazın alıp bazarğa kelip körgen närseleri.

155. Aqıldı pende azar ma,
156. Asıldan kiysesñ tozar ma.
157. Aqlı keñ hanzada
158. Tüsti köñli bazarğa.
159. Endi keldi bazarğa,
160. Bir dükennenñ işinde
161. Jolıqtı molda bazarğa
162. Ol dükende ton kördi,
163. Bir suretke ğaşıq bop,
164. Tabıların zor kördi.
165. Tonda suret saylanğan,
166. Balanıñ bası aynalğan.
167. Aşıq otı dert bolıp,
168. Sol jerde tili baylanğan.
169. Molda jaman sasadı,
170. Köñilin qayǵı basadı.
171. Munı körgen jamaǵat

172. Qorıqqanının qaşadı.
173. Molda keldi üyine,
174. Habar berdi hanına.
175. Ulıña päle kez bolıp,
176. Qayğı saldı janına.
177. Bir dükenge kelgen soñ,
178. İşine onıñ engen soñ,
179. Balanıñ jayın bilmedim,
180. Jolıqtı qanday zalımğa...
181. Balanıñ tili baylandı,
182. Meniñ de sorım qaynadı.
183. Balam ne is boldı dep,
184. Ata- anası zarlandı.
185. Alıp keldi moldası,
186. Tamdı jerge köz jası.
187. Ulınıñ esi ketkendey,
188. Ne bäle berdi allası.
189. Ulıma bäle kez boldı,
190. Bir bala mağan köp pe edi.
191. Padişa qıp meni jarattıñ,
192. Bir balağa qarattıñ.
193. Onı mağan köp körip,
194. Ömirimdi tarıltıñ,
195. Balama bolğan ne qayğı,
196. Tabılar ma bir qayla.
197. Tabılar ayla bolmasa,
198. Ne kerek dünya bir şalğa.
199. Közimnen aqqan qan boldı,
200. Basıma atpas tañ boldı.

201. Jan- jan balam, jan balam,
202. Sen ediñ meniñ bir panam.
203. Basıña tüsti ne bäle,
204. Sırındı aytşı sen mağan.
205. Sen sırındı aytpasañ,
206. Men de öleyin, joq şaram.
207. Eş jawap bermes bala atasına,
208. Köz salmas sözdiñ durıs- qatasına,
209. Moldağa jarlıq etti endi patşa,
210. Qasında bol balanıñ jatasın da.
211. Patşa balgerlerdiñ jıydı bärin,
212. Jıynap alıp aytadı işki zarın.
213. Qoja, molda, täwipti jıyıp ayttı,
214. Dawasın tapqan alsın dünya malım.
215. Şaharda barşa täwip jıynaladı,
216. Padişa balamdı jaz dep buyıradı.
217. Üş kün qarap täwipter jaza almadı,
218. Qulağı joq, tili joq ne qıladı.
219. Şığarmas osı bala eş dıbısın,
220. Halıqtıñ bala alıp tur barlıq esin.
221. Täwipter qarasa da jaza almadı,
222. Qızğa ğaşıq ekenin qaydan bilsin.
223. Ärkimniñ qayǵısı bar öz basında
224. Talaptı söz qaytpaydı joldasına.
225. Bul halıqqa bala söz qatpağan soñ,
226. Söyletip kördi endi moldasına.
227. “Ustaz haqındı aytıp kör, molda, oğan
228. Joq edi onan basqa munda tuğan.
229. Birewge aytsa sırın sizge aytar,

230. Bolmasa dawa joq-tı tipti buğan”
231. Molda kelip şäkirtine aytadı söz
232. “Nege tiliñ baylandı aytıñız, siz
233. Ata- anañ jolınan awırırmaq,
234. Ustaz aqım kerek pe edi biluwiñiz.
235. Nendey bäle kez boldı sen balağa,
236. Basıñdı saldı rabbım ne bälege.
237. Osı sırıñdı aytpasañ, janım balam
238. Artamın ustaz aqım moyñıñızğa”
239. Osınşa molda aysa da söz qatpadı,
240. Alğaşqı öz oyınan eş qaytpadı.
241. Molda jılap osınşa surasa da,
242. Qulağı, tili joqtay söz aytpadı.
243. Bul bala şığarmadı eş dıbıstı,
244. Tamam halıq balanıñ qamın jesti,
245. Bir sebep söylewine bolar ma dep,
246. Şahizada añğa şığıp kelsin depti,
247. Bul sözbenen şahizadamı mingizdi atqa
248. Eş til qatpas sonda da adamzatqa.
249. Jol jürip bular kele jatır edi,
250. Kez boldı balalı üyrek jamağatqa.
251. Balasın tastap üyrek aspanğa uştı,
252. Uşqan üyrek basına bäle tüsti,
253. Bir waqıtta kökten kep bir qarşığa
254. Uşıp ketken üyrekti ilip tüsti.

Sonda şahizada Äbdilmäliktiñ qarşığa ilip tüsken üyrektiñ ölgenin körgende aytqan sözi:

255. “Boy tasa qılsañ eğer qutulğanıñ,
256. Bolmasa sen ajalğa tutılğanıñ.
257. Til tasa qılsañ bäle qağas bolar,

258. Tilge toqtaw bermeseñ qutırğanıñ”
259. Solay dep şahizadanıñ şıqtı tili
260. Nökerlerdiñ esitti bări muni.
261. Süyinşi padişadan surayın dep,
262. Şapqılap elge qaray ketti biri.
263. Muni esitip padişa toy qıladı,
264. Süyinşiğe biyhisap sıy qıladı.
265. Balası saharadan kelgennen soñ,
266. Al endi söyletuwge oy qıladı.
267. Burnğıday söylemeydi tağı da ulı,
268. Padişanıñ muni körip qaldı köñili.
269. “Süyinşini nege ötirik alad” dep,
270. Süyinşi ağan adamdı
271. Jendetke darğa asuwğa buyıradı.
272. Jendetke osılayşa qıldı buyırq,
273. “Süyinşi nege aladı oylap sumdıq,
274. Balanıñ tili şıqtı dep ötirik,
275. Kelemej qılamısıñ, yaqi quwlıq”.
276. Jendetter alıp muni jöneledi,
277. “Toqta,- dedi han ulı bögeledi.-
278. Boy tasa qılsañ bäle qağas bolar,
279. Tilge toqtaw bermeseñ tek öledi”.
280. Şahizada bul sözdi aytıp jāne qoydı
281. Muni da kuwanış qıp qıldı toydı.
282. Tağı tilsiz boldı da jatıp qaldı,
283. Padişa söyley me eken dep oylaydı oydı.
284. “Bilmedim bul ulımnıñ burın piyğılın
285. Aytpas pa, molda, sırın sizge, ulım.
286. Surañız şäkirtiñnen endi barıp,

287. Birewge aytsa, endi aytar sizge sırn”
288. Molda keldi sırn suray şahizadağa,
289. Şahizada otır edi oñaşada.
290. Jalınıp sırnıdı ayt dep qoymağan soñ,
291. Söyledi padişa ulı, mine, sonda.

Molda kelip, şahizadağa hal- jayıñdı ayt dep surağan soñ, şahizada Abdilmälik dükende tonda körgen äyeldiñ süretin bayan etip, soğan ğaşıq bolğandıñın aytqanı:

292. “Bazarğa sizben erip barğan edim,
293. Qolıma men bir tondı alıp edim,
294. Salıptı bek tamaşa bir suretti,
295. Men soğan qarap közim salıp edim.
296. Bir qızdıñ sureti eken ay siypattı,
297. Bilmeymin mağlum emes onıñ zatı.
298. Qay jerlik, qay şaharlıq belgisi joq,
299. Joq eken tım bolmasa jazğan hatı.
300. Közime közi onıñ ketti tüsip,
301. Qanat bolsa izder em qus bop uşıp.
302. Mını qaydan tabamın dep aytar dep
303. Atama ayta almaymın sosan şoşıp.
304. Peri me, ya adam ba mağlum emes,
305. Siypatı bar, janı joq, söz söylemes.
306. Siypattap mıñnan birin ayta almaymın
307. Jumaqta hor qızı da onday emes.
308. “Bir suretti kördim men,
309. Aşıp tonniñ işinde
310. Kündiz oydan kepteydi,
311. Tünde meniñ tüsimde
312. Sizdiñ sağın sındırar,
313. Moldeke, meniñ isim be,

314. Aşıp tonnuñ işinde
315. Bir suretti kördim men,
316. Ğaşıq otı dert bolıp,
317. Soğan muqtaj boldım men.
318. İzdewge atam qıymas dep,
319. Tilsiz, saqaw boldım men.
320. Nuradım hasıl bolmasa,
321. Ömirimdi joydım men.
322. Turarım joq jerimde
323. Jürerim joq elimde
324. Jar ğaşığım şıqpaydı.
325. Jatsam- tursam köñilimde
326. Dawası munıñ tabılar,
327. Atam jıysın elimdi,
328. Jılawmen küni ötsin dep
329. Bir mazarat körindi.
330. Ol jarımdı körmesem,
331. Tiri bolıp jüruw joq.
332. Hor qızdarı kelse de,
333. Moyınımdı buruw joq.
334. Atam aqıl tappasa,
335. Ötkeni dür dünye boq”
336. Bul sözdi molda estip kuwanadı
337. Bul sözdi köñiline qup aladı.
338. “Balañız qızğa ğaşıq bolıptı” dep
339. Padişanıñ qulağına söz saladı.
340. Padişa bul sözbenen jıydı jurtn
341. Jıynap alıp aytadı işki dertin.
342. “Bir qızğa balam ğaşıq bolıptı” dep

343. Aytadı perzentiniñ hikayatın.
344. “Bul küngi kün, jurtım- aw, mehnat küni,
345. Sizderge bayandayın endi munı.
346. Jıynalğan köp halayıq, aqılın tap
347. Qalayşa tabıladı munıñ jöni.
348. Jıynalıp kelgen älewmet
349. Qayğığa saldı qudiret
350. Bir suretti köruwmen
351. Ğaşıq boptı ol perzent.
352. Aqılı munıñ bolmasa,
353. İşine tüser qayğı dert.
354. Adam ba ya peri me,
355. Perzentim munı körer me.
356. İzdep barsa perzentim,
357. Adam bolıp keler me.
358. Han adassa aqıldan,
359. Jurtı aqıl berer me.
360. Älewmet aqıl tabıñdar
361. Bul qayğını joyıñdar.
362. Üyde beker turmañdar,
363. Är tarapqa şabıñdar.
364. Jer jüzinde bar bolsa,
365. Onı izdep tabıñdar.
366. Ayttırıp onı keliñder,
367. Qalıñ mağla söylesip,
368. Bar malımdı beriñder.
369. Bar malım eger az bolsa,
370. Öz basımdı beriñder.
371. Perzentim menen ketpesin,

372. Qayğılı bizdi etpesin.
373. Jalğızımnan ayrılıp,
374. Qanatımnan qayrılıp,
375. Jasım jetip ulğayıp,
376. Öler sağım bolğanda,
377. Bizge degen duşpandar
378. Muradına jetpesin”.
379. Jıynalıp barşa jurtı kelisedi,
380. Hal- jayın şahizadanıñ bilisedi.
381. Aytılğan dükendegi tondı aldirtıp,
382. Halayıq suretti körisedi.
383. “Jihanda munday jandı kördiñ be?”- dep,
384. Köp halıq bir- birinen suratsı endi.
385. Padişa qayğı- dertten jüre almadı,
386. Jıyılğan jurttı eş derek bile almadı.
387. Bir adam biler me eken dep oylap edi,
388. Eş adam murat hasıl qıla almadı.
389. Körmediniz mundaydı,
390. Han söziñdi tıñdaydı.
391. Bolmağan soñ bir habar,
392. Jalğızı üşin zarlaydı.
393. Tağı da aqıl tabıñdar,
394. Ąr tarapqa şabıñdar.
395. Qol astımda, halayıq,
396. Kelmegen adam bar şığar.
397. Kelmegen adam bar bolsa,
398. Şaqıruwğa barıñdar,
399. Bul sözimdi ol jannıñ
400. Qulağına salıñdar.

401. Ol adam da etsisin
402. Hanınıñ qandar zarı bar.
403. Han sözün jarya qıldı qarındasqa,
404. Kim iye balam ketse, mal men basqa.
405. Bar eken kelmey qalğan bir kâri şal,
406. Qart adam özi kelgen üş jüz jasqa.
407. Bir adam şaqıruwşısı keldi barıp,
408. Atqa salıp ärenj dep keldi alıp.
409. Han şaqırdı degen soñ, laj bar ma,
410. Jağın tañıp kelipti bul şal ğarip.
411. Han taqsır, ne maqsutqa şaqırdıñız,
412. Kelip tur şaqırğan soñ paqırñız.
413. Han sonda tondı äkelip saldı aldına,
414. Tağılım bolsa aytıñız sizge osı qız.

Sol waqıtta älgi üş jüzge kelgen kâri şal bul qızdan habar bilmeytindigin, kimniñ qızı ekendigin tanımaytındıñın, biraq tabuğa aqıl beretindigin aytqanı:

415. “Köp jasqa kelgen qart edim,
416. Dünyeni kezgen sart edim.
417. Bul zamannıñ aldımın,
418. Burınğınñ artı edim.
419. Är tarapqa jürgenmin,
420. Talay jerdi körgenmin,
421. Talay şahar kezgenmin,
422. Öz elimnen bezgenmin.
423. Keruwen bolıp qıdırıp,
424. Talay dâwren sürgenmin.
425. Hañğa talay barğanmın,
426. Talay tartuw alğanmın,
427. Meyman bolıp är jerge,

428. Talay qızdı körgenmin.
429. Kördim sonda munday jan,
430. Kördim suret boldım tañ.
431. Munı menen surama,
432. Men bilmeymin, taqsır han.
433. Sonda da aqıl aytayın,
434. Meniñ tilimdi alsañız,
435. Toğız joldıñ torabı,
436. Soğan bir üy salsañız,
437. Alıp barıp bul tondı
438. Üy işine jaysañız.
439. Ötken- ketken keruwenniñ,
440. Bärin meyman qılsañız.
441. Keltirse, meyman qudiret
442. Jayılıp tursa sügiret,
443. Tanımas pa bir adam.
444. Jönin aytsa sizge adam,
445. Sonda qayğın ketpey me,
446. Ğaşıq bop jañğan şahizat,
447. Muradına jetpey me.
448. Osını istep köriniz,
449. Jurt iyesi, taqsır han!”
450. Käriniñ bul sözün han qadıl aldı,
451. Balası bayağıday jatıp qaldı.
452. Han buyrıǵı, moldası altın alıp,
453. Jolına şaldıñ aytqan bir üy saldı.
454. Toqtatıp köp keruwendi meyman qılıp,
455. Keruwenniñ jolın tosti endi bular.
456. Ötken- ketken bəri de tek ketpeydi,

457. Attı- jayaw bolsa da meyman bolar.
458. Osı boymen bul molda bir jıl jattı,
459. Qolınan talay keruwen tağam tattı.
460. Bir jıl ötti, bermeydi ekşim habar,
461. Moldağa sol surettiñ derti battı.
462. Üş jüz tüyeli bir küni keldi keruwen,
463. Jayulı turğan tonniñ suretin
464. Barşası tamaşalap kördi keruwen.
465. Suretten köz ayırmas keruwen bası,
466. Ötpeydi tamağınan işken ası.
467. Aldına qoyğan tamaq tek qarap tur,
468. Surette barşasınıñ tek tamaşası.
469. Tamağın işip tamam boldı keruwen,
470. Molda ayttı: “Nege äkelip ettim meyman?”
471. Qoyğan tamaq bäre de tekke qaldı,
472. Suretke qaraysızdar sizder neden?”
473. Keruwenbası söyleydi işki sırın:
474. “Qalmasın köñiliñde, molda, kirin.
475. Janı bolsa han qızı der edim men,
476. Sureti tur qur jasalğan jaman jerin.
477. Bar edi patşamızda osınday qız,
478. Sebebi osı bolar tamaşamız.
479. Eş böteni joq edi дәl osınday,
480. Qudayım ayturmasın ötirik söz,
481. Sol qızdın qırıq kәnizek qasında tur,
482. Altın taq, baq dawleti basında tur.
483. Körgen jan muptala bop ketuwşi edi,
484. Janı joq sol hanşamız osında tur”.
485. Quwanıp molda söyler til men jaqtan,

486. Molda surap: “Kütemin iman haqtan,
487. Şaharıñ nedür keruwen, jeriñ qayda?
488. Aytsañız keldiñizder qay taraptan?”.
489. Keruwen bası aytadı: “Tıñda, sözim,
490. Sapar jürip aşılğan meniñ közim.
491. Toğız aylıq jol bolar osı aradan,
492. İranniñ keruwenimin meniñ özim”.
493. “Osı qız osı küni bar ma, joq pa?
494. Bar bolsa, keruwenim ayt, qay tarapta
495. Küyewge berilgen be, bermegen be?
496. Keruwenbası tağı da munı anıqta.”
497. “İran şaharında patşa qızı,
498. Qazir bar, tiygen joq küyewge özi,
499. Küyewge tiymeymin dep uwağda qılğan,
500. Şart qılğan bir waqıtta bardür sözi”.
501. “Ne şartı bar, küyewge nege tiymes?
502. Sert eken mınaw özi pende süymes.
503. Küyewge tiymeytuğın sebebi ne?”
504. Keruwenbası söyleydi bastan ayaq:
505. “Neteyin men sırımdı sizden ayap,
506. Qızı üşin patşa salıp altın saray,
507. Ornatqan aynalasında bir baq şarbaq.
508. Aytayın ol baqşanıñ men siypatın,
509. Körse adam ğajap etedi sayahatın.
510. Sanduğaş, bulbul, totı,- bări sonda,
511. Keltirmen mıñnan birin sözben şartın.
512. Kirseñ şıqqıñ kemleydi ol baqşadan
513. Kirseñ basıñ aynalar tamaşağa.
514. Birewi baqşadağı totıqustıñ,
515. Baqşada bir ağaşqa salıptı uya.
516. Balapan uşar mezigil tayağanda,
517. Ol baqtan bir ört şıqtı tıñdap qara.

518. Küydirdi ol baqşanı ört şıqqan soñ,
519. Söndirdi köp halayıq ört şıqqan soñ.
520. Hanşa sonda qarap turğan eken,
521. Jalını terezeden köp şıqqan soñ.
522. Hanşa sol waqıtta turdı qarap,
523. Oy oylap köñili bop ärbir tarap.
524. Uyası ağaşimen küygennen soñ,
525. Totıqus töbesinde jürdi zarlap,
526. Ağaştıñ töbesinde jürdi totı,
527. Şaladı bul totını örttiñ otı.
528. Erkek totı jolamay qaşıp ketip,
529. Hanşanıñ munı körip ketti kutı.
530. Balapan üşin urğası ölip qaldı
531. “Ah” dep munı hanşa oyına aldı.
532. Bala üşin ana ğarip öledi eken,
533. Men de osınday bolarımın ne etem baydı.
534. Tiymeymin ne qılsam da endi bayğa,
535. Ötse дәwren aynalıp keluw qayda,
536. Şartı bar osılayşa hanşanıñ,
537. Keldi me köñliñiz endi jayğa”.
538. Bul sözdi molda estip quwanadı,
539. Köñiline bul sırlardı qup aladı.
540. Patşağa alıp barıp keruwenderdi,
541. Bärine altın- kumis sıy qıladı.
542. Quwanıp patşa berdi talay maldı,
543. Keruwennen qızdıñ halin anıq biledi.
544. Birqatar sol arada kün ötedi
545. Qırıq qaşarğa azıq pen altın artıp
546. Jürmek bop, molda jabdıq tüzetedi.
547. Jürmekşi keruwenmen boldı molda,
548. Bul haldı şahizada da bildi sonda.
549. Moldasimen saparğa bir baruwğa

550. Habardı atasına saldı sonda.
551. Patşa ruqsat berdi balasına,
552. Köziniñ ağı men qarasına.
553. Altın şatır säwletpen jolğa atanıp,
554. Qırıq qızmetker jäne aldı öz qasına.

Şahizada keruwenmen erip qızdı izdep jürmekşi bolıp, at tonın, köş jabdıq, joldas-joraların saylap, şahardan şıqqan soñ, ata- anasına, el- jurtına aytqan sözderi:

555. “Qayran atam, jan atam,
556. Ayrılmaz edim, jan atam.
557. Basıma qayğı tükendür,
558. Ört bolıp işim piskendür.
559. Ketemin dep oylap pa em,
560. Qoymadı ğoy bul qapa.
561. Bul suretke dos eken,
562. Ne rabbım, ne şaytan
563. Suret tongğa sızılğan,
564. Körip köñilim buzılğan.
565. Köriskeñşe kün jaqsı,
566. Qoş aman bol, atajan.
567. Qay waqıtta kelermin,
568. Jüziñizdi qaşan körermin
569. Özim tuwıp körmegen,
570. Jerlerde ata jürermin.
571. Atam, aman bol körgenşe
572. Jäne aynalıp kelgenşe
573. Tiri bolsa janımız
574. Salamat bolsa tänimiz.
575. Jazbasa tağdır şaram joq,
576. Jıl on eki ay bolğanda
577. Bir habardı berermin.
578. Şahizada osını aytıp jolğa tüsti
579. Zar jılap elin qıymay zorğa tüsti.

580. Altı ayday kele jatır sapar şegip,
581. Talay jerdiñ dämin tatıp, suwın işti.
582. Toğız ay sapar şekti jolda jürüp,
583. Körmegen ne tamaşa jolay körip.
584. Qadam bassa, jer- sudıñ bäri bölek,
585. Qabilan, şeri, jolbarıs jür jügirip
586. Kiyik penen arqar, qulja, maraldarı
587. Qasında jügirip jür balaları.
588. Neşe türli qus, aqnıñ bärin körip
589. Adasıp ketti esinen sanaları.
590. Bul qalıpta toğız ay jüredi jol,
591. At arımas, kiyim köp, tamağı mol.
592. Toğız ay tämam bolğan waqıtında
593. İnan şaharına ayrıldı jol.
594. Keruwen men şahizada jäne molda,
595. İrannıñ şaharına keldi sonda.
596. Keruwenge altın- kumis berip ayttı,
597. “Demeñiz eş jan keldi erip munda”
598. “Aytpayıq,- dedi,- keruwen tiri janğa”
599. Jatqızıp şahizadanı sol arağa.
600. Sırşı tonın üstine kiyip alıp
601. Keruwenmen kirdi molda İnanğa.
602. Şahardı qıdıradı bastan- ayaq,
603. Bir qolında şelegi jäne tayaq.
604. Jolıqtı bir bay buğan kelgen jerden,
605. “Üyim bar, sırlaymısıñ, ey, sen sayaq?”
606. “Men sırşı üy tabılsa, sırlap jürgen
607. Talay üydi munan burın sırlap körgen”
608. “Qanşa aqı alasıñ, aşıp aytqın,
609. Üyimdi sırlay qalsañ, sırınmenen”
610. “Aqımaqısıñ ba, aqılın bar ma seniñ?
611. Alasıñ qanşa bağa deysiñ menen

612. Bağala önerimdi körgennen soñ,
613. Men almaymın jaqpasa aqı senen”
614. “Jaraydı, olay bolsa, sırla üyim,
615. Bereyin jaqsa öneriñ, köp bul, buyım”
616. Osı sözben sırladı üyin molda,
617. Sol baydan almayınşa jalğız tiyin.
618. Bir waqta üydi sırlap molda boldı
619. Äweli bir üy sırlap saldı joldı.
620. Sodan soñ birden- birge ketti alıp,
621. Birinen- birin sırlar molda artıq,
622. Bolmaydı hatqa jazıp, tilmen aytıp
623. Bul habar patşağa da estiledi,
624. Üyi bar şaqırmasın o da qaytip.
625. Molda keldi şaqırğan soñ patşağa
626. “Bir üy salıp berip edim hanşağa.
627. Sırlap ber sol üyimdi, sırşı mağan,
628. Alasıñ onıñ üşin qanşa bağa?”
629. “Aqılsızdıñ aytasız sözün patşa,
630. Alasız deysiz mağan qanşa aqşa?
631. Men eş narse almaymın burın sizden
632. Biraq mağan nökermen kelsin hanşa.
633. Hanşa joldasimen mağan kelsin,
634. Bolasız, patşa, razı sırlap bersem”
635. Bul sözben qızın şaqırıp aldı patşa,
636. “Al, sırşı, qızım mınaw,- dedi,- körseñ
637. Sırşı kördi bul kelgen hanşanı,
638. Qırıq kânizek kelip tur buğan bäre
639. Jüzinen nur tögilip kündey suluw
640. Tağat qıp turar emes adam janı.
641. Siypattap ärqaysısın köredi anıq,
642. Adam qızı boldı eken bular neğıp.
643. Kiygenderi qamqa ton tursa bağıp,

644. Didarları hor qızı dep oylaysın,
645. Körip bolıp sırşınız jarar deydi.
646. Üydi sırlay bastadı kelgen jerden,
647. Äweli krilsanı sırlaydı endi.
648. Sırlaydı birinşi üyge sırşı kirip,
649. Siypatın ayta almaymın men keltirip.
650. Qaşa öneri bar bolsa ayamadı,
651. Qaysibirin jazayın munıñ terip.
652. Birinen- birin sırlap bul ziyada,
653. Körgen adam qılğanday janın piyda.
654. Törgi üyine kelgen soñ hanşanıñ,
655. Suretin qızdarımen jasadı endi.
656. Boyınday ärqaysısının boyı bar- dı
657. Hanşanıñ qırıq qızımen nurı bar- dı.
658. Ärqaysısın özindey jasadı qoyıp
659. Tağı da bir qiyaldı oyına aldı.
660. Jasadı qarsı aldınan hannıñ ulın
661. Qasında qırıq jigiti salar oyn.
662. Üstine altın taqtıñ otırğızıp,
663. Körseñ jaqqa tayanıp otır qolın.
664. Aldına ornatadı baq şarbaqtı,
665. İşinen ağızadı bir bulaqtı,
666. Aldına ornatadı baq şarbaqtı,
667. İşinen ağızadı bir bulaqtı,
668. Neşe türli şarbaqtıñ qusın jasadı,
669. Tört kiyikti bulaqqa äkep jäne ornattı.
670. Ornattı dört kiyikti su basına
671. Ekewi ergen laq anasına.
672. Biri- ata, biri- ana laqtardıñ,
673. Jasadı şahizadanıñ däl qasına.
674. Su işe kelgen laqtardıñ,
675. Ağımı qattı eken bulaqtardıñ.

676. Suğa ketip baradı eki laq,
677. Jamağat, buğan salıñ, qulaqtarıñ.
678. Bayqamay suğa ketti eki laq,
679. Artınan ata kiyik tüsti jılap,
680. Urğası anaday jerge barıp,
681. Ğajaptanıp turadı şıdap qarap.
682. Osılay sırlap bolıp berdi habar,
683. Üydi körer bolğan soñ keldi bular.
684. Birinen- biri artıq sırlanğanın,
685. Barşası tamaşa etip kördi bular.
686. Eñ törgi üyge keldi bular aqır:
687. Körisip bastan- ayaq kele jatır.
688. Keregege jabısıp turğan özin,
689. Köredi nökerimen hanşa paqır.
690. Şoşıp biraz turdı da keldi jaqın,
691. Ğajayıp дәl özindey kördi qalpın.
692. Biraq suret jamı joq demeseñiz
693. Naq özderine uqsas etken qalpı.
694. Hanşa ğajap bolmasın buğan nağıp,
695. Tağı da oñdı- soldı turdı bağıp.
696. Diydarı özderiniñ porımınday,
697. Jürgizip, söyletpegen neğıp jan qıp.
698. Qaraydı tağı hanşa oñdı- solğa,
699. Tağı da ğajap suret kördi sonda.
700. Altın taqtıñ üstinde bir şahizada,
701. Körse jağın tayanıp otır qolğa.
702. Aldında qırıq önerpaz bar jigiti,
703. Körgen adam aqlı qalmas tipti.
704. Hannıñ ulın körgen soñ hanşanıñ,
705. Aqlı qalmay basında sawal etti.
706. “Munıñ kim, sırşı, ayt mağan,
707. Bolayın razı men sağan.

708. Suretin ğajap jasapsıñ,
709. Jönin aytqın, bul ne adam?”
710. Sawalına hanşanıñ,
711. Sırşıdan sıqtı bul qalam.
712. “Süyedi ärkim öz elin,
713. Öz elimde gözelim.
714. Jaqsığa jaqsı äwes dep,
715. Şahizadamdı körsin dep,
716. Jasap edim, hanışam.
717. Jaqpasa eger köñiliñe,
718. Öşireyin joq şaram”.
719. “Ras pa, söziñ jalğan ba,
720. Boydaq pa, qatın alğan ba?
721. Şahizada ma, qara ma?
722. Aytıñız, jayın sen mağan”.
723. Sırşı jawap oylaydı,
724. “Qatımı joq, almaydı,
725. Özine- özi sert qılğan,
726. Basına bäle salmaydı.
727. Qatınnan erkek uyalmas,
728. Sebebi nedür nege almas?”
729. “Dert eken mınaw bek jaman
730. Sırıñdı bizge aytpasañ,
731. Derkte uşırar ğaziz bas”.
732. Sırşı sonda ağadı:
733. “Menen suraw qılğanşa,
734. Aldıñdağı, hanışa,
735. Suretke köziñ sal.
736. Şahizada bir baq jasatqan,
737. Sarıp etip qanşa mal.
738. Ğajap baqşa edi ol,
739. İşinde aqqan bulaq bar.

740. Dağdı alıp buşaqtan
741. Su işedi kiyikter.
742. Bir waqıtta bir- ekew,
743. Su işuwge kelipti.
744. Janında eki lağı bar,
745. Su işip olar turğanda,
746. İlip alıp ketipti.
747. Ağıını qattı bulaqtar,
748. Şıǵarıp sudan alam dep
749. Laqpenen birigip,
750. Atası ketip baradı.
751. Allağa qılıp nalanı,
752. Köz aldında duşpanğa,
753. Ot penen su- tilsiz jaw
754. Neğıp qıysın balanı.
755. Bulardı körip anası,
756. Ürkip barıp anaday,
757. Boy tasa qılıp turadı.
758. Sayrañdağan han ulı,
759. Közimen körip ol munı
760. Aqlı bolğan onıñ dal,
761. Qorıtqanı bul boldı,
762. Tipti qatın almaymın,
763. Qatın alıp dünyede,
764. Basıma bäle salmaymın.
765. Endi mağan tawpıh ber,
766. Aynalayın, haq jappar
767. Qatın alıp ne eteyin,
768. Elimnen bezip keteyin.
769. Kiyiktey bolıp ölermin,
770. Menen bala tuwsa eger.
771. Osılay dep hanışa- aw,

772. Qatın almas şahzadam,
773. Osınday etken şartı bar”
774. Hanşa ayttı: “Sırşı, tıñda sözim,
775. Men de şart etip edim özime- özim.
776. Men dağı erge tiymeymin dep, uwade etip em,
777. Küygen totı körıp özim.
778. Men buzdım bugün endi uwademdi,
779. Ol qabil juptılıqqa körse meni.
780. Jaqında bolsa, sırşı, aytşı mağan,
781. Keleyin barıp körıp, kelse jöni”
782. “Alıs emes, şahizadam jaqın jatır,
783. Tusında qaqpıñızdıñ altı şatır.
784. Janında qaqpıñızdıñ, ey, hanşam,
785. Elden bezip, jolawşı bolıp jatır”
786. “Olay bolsa şahizadağa aytqın meni
787. Barayın bugün oğan jarım tüni.
788. Barıp ayt, şahizadaña keledi dep,
789. Aytamın öz kisimdey körıp seni”.
790. Şelegen sırşı qolına ilip aldı,
791. Köñilin hanşanıñ bilip aldı,
792. Tämamdap şahizadağa barşa jayın
793. Qalpınşa öz kiyimin kiyip aldı.
794. Tün ortası bolğanda keldi hanşa,
795. Qasında nökeri bar ergen qanşa.
796. Körisip eki ğaşıq birin- biri,
797. Esi awıp ğajap emes talıp qalsa.
798. Körisip eki ğaşıq talıp qaldı,
799. Jüzinen bir- biriniñ esi awdı.
800. Qasındağı joldastarı ekewin de,
801. Turğızıp su bürkisip äreñ aldı.
802. Ekewi bir- birine jaydı quşaq,
803. Közinen jası ağadı selge uqsap.

804. Söz ornına közderinen jası ağıp,
805. Ğaşığı jarım desedi sözderi osı-aq.
806. Sol boyımen söz qatpağan hanşa qayttı
807. Bardı da özi jayın patşağa ayttı:
808. “Men taptım özime layıq bir şahizada
809. Meni soğan bersin dep habar ayttı.
810. Kelipti qaqpamızğa hannıj ulı,
811. Men qabıl quptılıqqa kördim sonı.
812. Oğan atam bermese meni eger,
813. Qaytadan bayağımday boldım sorlı”
814. Bul sözdi atası estip qabıl aldı,
815. Toy jasap biyhisap soydı maldı.
816. Süniyeti payğambardıñ osılay dep,
817. Şaqırıp şahzadanı qasına aldı.
818. Sünnetin payğambardıñ qıldı patşa,
819. Köp jasawmen uzattı qızın patşa,
820. Qırıq tüye, qırıq qaşırğa jügin artıp,
821. Jäne qırıq qız küñ men qul berdi patşa.
822. Patşa seksen narğa jügin arttı,
823. Uzatıp qızın bulay ğazal ayttı.
824. Sureti ğaşığı bolğan qolğa tiyip,
825. Şahzada köñili şat bolıp elge qayttı.
826. Sonda patşa qızın uzatıp şıǵarıp salıp qıymay artınan jılap, qoştasıp

aytqan sözderi:

827. “Yapırım- ay, şın ayrıldım jalǵızımnan
828. Jalǵızım, janım, nurı bar qızımnan.
829. Bulbulım ertek etken qoldan ketti
830. Basıma ornatıldı aqır zaman.
831. Jıların seni oylasam kün men tün,
832. İlahhi, kinäli etpe, men qulıñdı.
833. Jılamayın desem de köñilim bosap,
834. Jatırın kötere almay endi munı.

835. Künäğa jazılmasın meniñ munım,
836. İşimde osı edi barlıq sıırım,
837. Bolğanşa otız qızım, ä, dariğa- ay,
838. Ayaq- qolı joq bolmadı jalğız ulım.
839. Ulım bolsa, ol menen keter me edi,
840. Ornı qurıp qalıptı bugün endi.
841. Bir perzentim bar edi ayrıldım men,
842. Süyermin quwanış qıp endi kimdi?”
843. Patşa jılap, zarlap ketti qaytıp,
844. Sırınıñ köñilindegi bärin aytıp.
845. Sureti ğaşıq bolğan qolğa tiyip,
846. Şahzada jöneldi sırnay tartıp.
847. Şahzada qırıq küñ, qırıq qulmenen.
848. Seksen nar, altın- kumis jasawlarmen.
849. Oyun- külki, sawıqtıñ bärin körip
850. Köñiliniñ kele jatır närimenen.
851. Keledi barşaları kün- tün qatıp
852. Bolmaydı şattıqtarın tilmen aytıp.
853. Sawıq pen oyun külki endi bolar,
854. Salğan meymanhanağa keldi qaytıp.
855. Sayladı joldasınan bir jigitti
856. Süyinşi suray ol jigiti ozıp ketti.
857. Jol eken üş ayşılıq eki arası,
858. Bolğanda bir ay on kün jetip kepti.
859. Kelse otr eken patşa jılap,
860. Ulımdı esen körset dep haqtan surap.
861. Sabırsızdıq qılğanmen keler joq dep
862. Patşa otır eken tağı şıdap.
863. Bolmağan bir jıl on eki ay habarları
864. Padişa sonıñ üşin ketken zarı.
865. Köñili qapalanıp otırğanda,
866. Köredi kelgen patşa bir adamdı.

867. Qarasa öz şaharınıñ adamı eken,
868. Süyinşi barşa sözdiñ kilti eken.
869. Köñiliñdi söz köterer degen bar- dı,
870. Aldıñ jar bolsa dağı eter bekem.
871. Habarın estip patşa talıp qaldı,
872. Quwanıp bir allağa nalıp qaldı.
873. Süyinşi dep patşağa kelgen adam,
874. Quwantıp birtalay mal alıp qaldı.
875. Patşa köp jurtımen şıqtı aldınan
876. Körisip balasımen amandasıp,
877. Kelinin alıp keldi şaharına.
878. Quwanış toy patşa etedi endi,
879. Barşası muradına jetedi endi.
880. “Men qartaydım uğılım taqqa minsin”
881. Dep patşa jurtqa ükim etedi endi.
882. Aqırı patşa boldı jalğız ulı,
883. Şat boldı barşasınıñ köñili endi.
884. Sırşınıñ sebebi men äm qariya,
885. Tawıptı aqılmenen olar mını.
886. Barşası jetti aqır muradına,
887. Qosılıp ğaşıq bolğan suretine.
888. Ümitker biz de jürgen ğarip qulmız
889. Allanıñ qıyın emes qudiretine.
890. Aqırı bul dünyeden olar da ötti,
891. Bir- birlep bizge aqır näwbet jetti.
892. Oquwşı qol köterip bir duğa qıl
893. Aqırı osılayşa tamam bitti.

Qarqabat

1. Burinğı ötken zamanda
2. İlgeri ötken adamda,
3. Şaharında Ürimniñ
4. Patşa ötken Qarqabat,
5. Ädildep ükim jürgizgen,
6. Bolmağan ekşim zara- zat
7. Jetim- jesir, miskinge,
8. Köp qılğan eken marhabat
9. Bir perzenttiñ joğınan
10. Qapalı boldı qabağat
11. Jas iyisin köre almay,
12. Bolmadı qursan köñil şat
13. Bir küni patşa tüs körip,
14. Jıynadı jurtın sol zamat
15. Aytayın tüstiñ mazmunın
16. Tıñdağın dedi jamağat.
17. Älhissa, patşa tüs körip, tüsinde türli is körip jurtın jıynap alıp aytıp jatqan jeri edi:
18. “Qulaq sal, jurtım, uwäzirim
19. Bir türli bugün is kördim
20. Esigimniñaldında
21. Baylaptı mäwe şınarım.
22. Birewin alıp jeyin dep,
23. Men ğarip äwes qılğanım.
24. Köterildi joğarı,
25. Bolmadı ila şığarım.
26. Jetkizbey ketti aspanğa,
27. Qurıdı şöldep därmenim.
28. Birewin alıp jey almay,

29. Tarqamay qaldı qumarım
30. Jaqsılıqqa joriñdar
31. Art jağın qayğı qılamın.

Älhissa, patşanıñ eki uwäziri boladı. Biriniñ atı- Dana, ekinşisiniñ atı- Zulmat edi. Dana uwäziri oñ jağında turuwşı edi. Bul Dana patşanıñ senimdi uwäziri edi. Ekinşi uwäziri Zulmat patşanı jaman kökuwşı edi. “Patşa ölse, men tağına iye bolamın” dep tilew tilep jürip edi. Dana Zulmattan burın men joriyın dep Dananıñ patşanıñ tüsin jorıp turğan jeri edi.

32. “Ras pa, taqsır, belgiñiz
33. Jorılıq munı endi biz
34. Baylasa mäwe şınarıñ,
35. Bir ul tabar qatınıñ,
36. Süyinşi, şahım, beriñiz,
37. Äwelgiñnen süyinip,
38. Keyingiñnen küyiniñ,
39. Qapalı bop tur köñilimiz.
40. Mäweni qalsañ jey almay
41. Bola ma qısqa ömiriñiz.
42. Täwelder bolıp zalımğa,
43. Tartarmız japa köbimiz
44. Mäweñiz pisse tüsiñde,
45. Er jeter ösip ulıñız
46. Uzap ketse alısqa,
47. Ajırar uldan şegiñiz.
48. Perzentiñ qaşan öskense
49. Sandalar meken- elimiz.
50. Zorığıp jürip aqırı,
51. Ulıña tiyer orniñız.
52. Öz balañ surar orniñdı

53. Soğan keldi jönimiz.”
54. Osılay dep patşağa,
55. Dananıñ aytqan naqılı
56. Jalğız- aq patşa özi edi,
57. Janaşır joq jaqını.
58. Halıqqa patşa bop edi,
59. Bolğan soñ basım aqılı.
60. Tilewi sol ärkimniñ
61. Bändeniñ bolsın aqırı
62. Tilewin berip patşanıñ,
63. Bolıptı jükti qatını
64. Jılap jürgen kezinde
65. Köz jasın alla köredi
66. Tilewin berip patşanıñ,
67. Qatını jükti bop edi
68. Eki qabat qatındı
69. Patşanıñ közi köredi
70. Quwanış kirip işine,
71. Kewline şattıq enedi.
72. İştegi jatqan näreste,
73. Patşanıñ jalğız közi edi.
74. Janaşır joq jaqını,
75. Jalğız- aq patşa özi edi.
76. Joruwı kelip Dananıñ,
77. Patşağa awruw kelgeni.
78. Keselinen şoşınıp,
79. Danağa habar beredi.
80. Şaqırtqan soñ patşanıñ,
81. Aldına Dana kep edi.

82. Dananı körip patşanıñ,
83. Tapsırıp aytqan sözi edi:
84. “Senen basqa kisige,
85. Senbeymin, Dana”,- dep edi.
86. Jılap turıp patşanıñ
87. Danağa aytqan sözi edi:
88. “Köre almay kettim uldı” dep,
89. Osını aytıp eñiredi.
90. Ketpedim dep iyiskep,
91. Köziniñ jasın tögedi.
92. “Ul tapsa mumı taqqın” dep,
93. Bes mısqał gawhar beredi.
94. “Patşa boldım Ürimge,
95. Tiygen joq jañğa zalalım.
96. Men bolsam endi dünyeden,
97. Danajan, qayıp baramın,
98. Özim bolsam jalğız em,
99. Qızığın körmey ağanıñ,
100. Ne inim joq artımda,
101. Körmedim retin balanıñ,
102. Danajan, sende jalğız eñ,
103. Uwäzir mağan bolğanıñ.
104. Köre almay sen de bir perzent
105. Qayğısın tarttıñ jaranıñ.
106. Zulmat bolsa qas edi,
107. İatey me, qaydam, zalalın.
108. Perzentimdi köre almay,
109. İşimde ketti armanım.
110. Ayamay iyiskep süye almay,

111. Tistewli ketti barmağım.
112. Köziñniñ qırın sala jür,
113. Körmesin qorlıq- zalalın.
114. Danajan, sağan tapsırdım,
115. Jetimnen bolsın habarıñ.
116. Köztürtki bolıp jürmesin
117. Şeşesi men qarağım”.
118. Oslayşa degende,
119. Dananıñ köñili buzıldı.
120. Köziniñ jası sorğalap,
121. Eteğine şubırdı.
122. Osmı aytıp patşanıñ
123. Jalğannan közi jumıldı.

Älhissa, Qarqabat patşanıñ ornına patşa saylawğa Ürim şaharınıñ halqı tegis jıynaldı. Qarqabat patşa basqa jaqtan kelip, Ürim şaharına aqlınıñ danışpandılığimen, jalğızbastı bolsa da, halıqqa patşa bolğan edi. Dana da Ürimge basqa jaqtan awıp kelgen edi. Söytip Qarqabatqa uwázir Dananıñ da perzenti joq edi. Janaşır tuwısqandar da joq, jalğız bası edi. Ağayınınıñ köpigimen Zulmat patşa boldı. Dananıñ halı jete almay qaldı. Zulmat zorlıqpen patşa bolıp alğan soñ, halıqqa bılay dep jarlıq taratadı:

124. “Bäriñe jarlıq etemin,
125. Ülken- kişi teñdesim.
126. Basıñdı kosıp bəriñniñ,
127. Ortağa sağlan keñesim.
128. Amaldarlar qol qoyıp,
129. Möriñdi basıp beresiñ.
130. Qatınıñ sözün söyleseñ,
131. Kimde-kim bolsañ ölesiñ.
132. Ölgen patşa äyeli
133. Ul bala tuwıp jürmesin.
134. Balası ösip bir küni,

135. Jürmesin istep egesin.
136. Ata- muras tağımdı,
137. Özime bergin demesin.
138. Eki qabat qatındı
139. Öltirip mağan beresiñ,
140. Öltirsem deymın, halayıq,
141. Munımdı qalay köresiñ?”
142. Osılayşa degende,
143. Dananıñ köñili buzıldı.
144. Qabırğası sögilip,
145. Omırtqası бүgildi.
146. Renjip, bek qapa bop.
147. Dananıñ jügi jıǵıldı.
148. “Öltirgin” dep qatındı,
149. Zäñgilerge buyırdı.
150. Zäñgiler urıp töbelep,
151. Körsetti jaman qıyındı.
152. Şarası joq zar eñirep,
153. Beyşara qatın küyindi.
154. Zarın aytıp jalınıp,
155. Qoynına jası quyıldı.
156. Artınan izdep barmaqqa,
157. Ölimnen alıp qalmaqqa,
158. Tilläni berip ölimnen,
159. Ajıratıp almaqqa
160. Sol waqıtta er Dana
161. Sanadı tillä- tiyındı.
162. Zäñgiler urıp qatınını.
163. Eki qolın bayladı.

164. Art jağınan tepkilep,
165. Aldına salıp aydadı.
166. Janınan şoşıp jaltaqtap
167. Qatınını közi jaynadı.
168. Urıp, soğıp, töbelep,
169. Awlaqqa alıp barıldı.
170. Sonda qatın zarlanıp,
171. Zänğilerge jalındı.
172. “Aynalayın, zänğiler,
173. Aytayın toqta zarımdı.
174. Bir jılşa ğana kütsenşi,
175. Qarqabat patşa jarımdı.
176. Eş ayıbım joq edi,
177. Jükteme bosqa qanımdı.
178. Sizderden sawğa suraymın,
179. Şıbınday jalğız janımdı.
180. Muni estip zänğiler,
181. Aşuwlalıp esirdi.
182. Tunşıqtırıp qatınını
183. Joğaltıp ünin öşirdi.
184. Pısaqpen jarıp tastadı.
185. Kinäsiz äyeldi öltirdi.
186. Bolısar buğan adam joq,
187. Qorlıqpen ketken sekildi.

Älhissa, zänğiler äyeldiñ işin jarıp, japanğa tastap ketti. Dana zänğilerge tillä berip, äyeldi ajratıp alayın dep, artınan kelip qarasa, äyeldi jarıp zänğiler öltirip ketipti. Dana beysara patşanıñ qaharınan qorqıp, äyeldi köme almay, lajsız jılap üyine qaytıp ketti. Sol küni tüsine enip, äyel Danağa mınanı aytıp tuğran jeri edi:

188. Danağa ayan berdi, qatın kelip,

189. Jüruwşi ed tirisinde jaqın körip,
190. “Ä, Dana, şınımenen kömbediñ be?
191. Erimniñ joldas bolğan aqıl berip.
192. Jüzimdi jasıruwğa jaramadıñ,
193. Qolımnan tuz tatqızdım, tağam berip”
194. Oyansa Dana şoşıp, tüsi eken,
195. Kömbekke köñiline aldı maqul körip,
196. Qatındı kömeyin dep soda Dana,
197. Qasına qarap turdı jaqın kelip
198. Äyeldiñ ölip qalğan bawırında
199. Emşegin bir näreste jatır emip.
200. Dana balanı körip mınanı aytıp jatqan jeri eken.
201. “Hanşa, sizden ayrılıp,
202. Qapalı boldım qabağat.
203. Sizdi qaytip kömgenşe,
204. Qıla almay jürdim eş tağat
205. Aq isi qara bolmaydı,
206. Tawıpsıñ bir ul salamat.
207. Perzentindi körgen soñ,
208. Bolıp tur qursan köñil şat.
209. Aman bolsañ näreste,
210. Tabarsıñ dedi дәrejat”.
211. Osmı aytıp er Dana,
212. Bir jardı kewlep lezette,
213. Bawırına saldı balanı
214. Tapsırdım dep amanat,
215. Emşeginen aqqan süt,
216. Sorğalap jatır qabağat.
217. Aqqan sütti körge soñ,

218. Bolarsıñ dedi salamat.
219. Üñgirden tesik istedi,
220. Körsin dep jarıq ne alamat.

Älhissa, balanıñ aman- esen qaluwına mınaw sebep eken. Sol kün ayı bitip, küni jetip tuwatuğın sağıattıñ mezgili eken. Zänğiler qatınıñ işin jarıp tastağanda, balanıñ denesine pışaq darımastan anasınan tuwğanday bolıp bala saw- salamat qala bergen eken. Bala tuwılğan küni zulmat tüs körip, tüsinde özine qawıp is körip, tüsin aytıp jatqan jeri edi:

221. Tüsin aytıp patşamız,
222. Halıqqa qarap otırıp,
223. “Jıyılıp kelgen qalayıq,
224. Oyandım bugün şoşınıp.
225. Tüsimde bala jolbarıs,
226. Qalama kirdi zorsınıp,
227. Äskerdi jıynap urıspaqqı,
228. Aldınan şıqtım tosınıp,
229. Urısuwğa äsker jaramay,
230. Aybatına şıdamay,
231. Şahardan qaştı joslıp.
232. Qolımdağı mada jolbarıs
233. Umtıldı soğan talpınıp
234. Urısar dep bosattım,
235. Turğan soñ küşpen julqınıp.
236. Awzın süyip aymalap,
237. Quwandı oğan qosılıp.
238. Älgi bala jolbarıs
239. Özime qayta umtıldı,
240. Äskerimdi qomsınıp.
241. Qolımdağı mada jolbarıs,

242. Köldenej turdı ol şığıp.
243. Arağa tüsken uqsadı,
244. Köziniñ jası josılıp.
245. Sıyladı sonı şamada,
246. Turıp em jaman qorqınıp.
247. Daq salmay ketti jayına
248. Oylap em beldi opırar.
249. Jaqsılıqqa jorıñdar,
250. Körmesem edi qorşılıq.

Älhissa, Dana halıqqa: “Patşa aşuwanba, men jorımın” dedi. Sonda halıq şuw ete qalıp: “Dana, köñiliñe tuwra kelgen isti jorı” dedi. Jurt Danağa senip, onıñ patşanıñ tüsin tuwra jorıp turğan jeri edi:

251. “Ras pa, taqsır, şınıñız
252. Joriyıq endi munı biz.
253. Jolbarıs körseñ tüsiñde,
254. Bolmaydı jaqsı tübiñiz.
255. Bir bala sizben soğısar,
256. Sizge aytqan, patşa, sırimız
257. Sol bala surar ornıñdı,
258. Osığan keldi tüsiñiz.
259. Äskeriniñ qaşsa josılıp,
260. Jaw bolar sizben jurtıñız.
261. Arağa tüsse tüsiñde,
262. Jolbarıs mada güliñiz.
263. Awzın süyse aymalap,
264. Qosılar soğan qızıñız.
265. Ölimnen qızıñ ap qalar,
266. Oylanıp munı jüriniñiz,
267. Ayıpqa, patşa, buyırma,

268. Keptesin ustap, jınıñız”

Älhissa, jer üñgirinde jatqan ölgen äyeldiñ bawırındağı baladan habar alayıq. Bir- eki jolbarıs, biri- mada, biri- arlan, üñgirde jatqan balanı körip, munı jep biz awqattanayıq dep balağa tönip turğan waqta mada jolbarıs arlan jolbarısqa bılay dep turğan sözi edi:

269. “Perzent izdep ekewmiz,
270. Köñilimiz jürdi buzılıp,
271. Kündiz- tüni tınıstanbay
272. Taw men tastı qıdırıp.
273. Äp ketelik üñgirge,
274. Balağa turmın qızıǵıp”
275. Arlanı da unattı,
276. Tüksigen jüni jıǵılıp,
277. Ala jöneldi arqalap,
278. Turmadı toqtap kidirip
279. Quwanıp ketip baradı,
280. Neşe türli qubılıp.
281. Ayağı jerge tiymesten,
282. Umtıla basıp jügirdi
283. Jas balanı arqalap,
284. Üñgirge alıp baradı.
285. Dünje tätti miwadan,
286. Adlına töǵıp saladı
287. Ata- anadan on ese,
288. Artıq etip baǵadı.
289. Balanı baǵıp şeriler,
290. Jata tursın üñgirde,
291. Aytayın Mısır qalanı
292. Şaharında Mısırdıñ
293. Müşqulat degen bar edi

294. Dünyesi esepsiz,
295. Patşa qatar jan edi
296. Dünyemen isi joq,
297. Oylağanı bala edi.
298. Jılawmenen qamıǵıp
299. Bir perzentke zar edi.
300. Qayǵısımen perzenttiñ
301. Mügedek bop qap edi.
302. Ürimge bir kün şıqpaqqa,
303. Köñiline qıyal ap edi.
304. Bir mıñ tüye şıǵarıp,
305. Bärine başsı bop edi.
306. Jüz jigitti qosşı qıp,
307. Ürimge qarap jür edi.
308. Birneşe kündej jol jürip,
309. Azǵana emes mol jürip,
310. Ürimge jetiip keledi.
311. Burınǵı ötken Qarqabat
312. Müşkildiñ dosı sol edi.
313. Müşqulat pen Qarqabat
314. Jan qıymastay dostı edi.
315. Birin- biri körmese,
316. Dünyeniñ joq keregi.
317. Tatuwlıǵı sonşalıq,
318. Janın da qıyıp beredi.
319. Qarqabat patşa ölgeli
320. Munıñ da osı kelgeni.
321. Molanıñ kelip qasına
322. Quran oqıp basına,

323. Köziniñ jasın tögedi.
324. Altın zer salıp, sawda etip,
325. Ürimnen qayta jönedi.
326. Dünye ısap joq,
327. Artqanı altın zer edi.
328. Toğız torqa, şäyi, atlas
329. Qımqaqtan maqpal köp edi.
330. Aşıp- arıp susadı,
331. Bayaban dala şöl edi.
332. Erinderi kezerip,
333. Közderi äbden kögerip,
334. Bir tawğa jaqın keledi.
335. Özi biyik quzar taw,
336. Kök ala taw der edi.
337. Kök ala tawdı qağ jarıp,
338. Sarqırap aqqan özeni.
339. Kele jatqan jeri edi,
340. Suwı möldir kümistey,
341. Bul özendi köredi.
342. Susını qanıp su işip,
343. Allağa şükir der edi.
344. Maysañğa jügin tüsirip,
345. Jatuwğa köñil böledi.
346. Bular jatsın demalıp,
347. Şeriden habar beredi.
348. Şerilerdiñ qolında
349. Qarqabat erdiñ ködegi.
350. Balanı qanday baqtı eken
351. Şeriniñ jayın köredi.

352. Jolbarıqa jas bala
353. Däl bir jasta kezikti,
354. Awzına saldı emşegin,
355. Tartınbay bala emipti.
356. Susı basım bolsın dep,
357. Aydahar ötin beripti.
358. Jürekti, küşti bolsın dep,
359. Awzına şaştı köbikti.
360. Jüzi suluw bolsın dep,
361. Altınğa buwlap kömipti.
362. Erkeletip balanı,
363. Özine berdi erikti.
364. Alma, alşa, jüzimdi,
365. Adlına qoydı örikti.
366. Dünya türli miwadan
367. Balağa terip beripti.
368. Denesinen şıqqanday,
369. Balanıñ köñili senipti.
370. Kün ıstıq bolıp sol küni,
371. Eki şer susap zerikti.
372. Tınıq su tawıp işpekke,
373. Köñilderi jelikti.
374. Jas balanı arqalap,
375. Atşa jortıp kelipti.
376. Üstine adam balası,
377. Jahanda asqan körikti.
378. Kerwen jatqan özenge,
379. Eki jer jetip kelipti.
380. Sawdagerdi bayqamay,

381. Su jaqqa köñil bölüpti.
382. Su işip jatqan şerini,
383. Sawdagerler köripti.
384. Üstine adam balası,
385. Kerwender bayqasa.
386. Segiz ben toğız şaması,
387. İreñi jas balanıñ,
388. Jıyırmadan ülken qarası.
389. “Arqan ker” dedi Müşqulat,
390. Solardıñ ülken ağası.
391. Bir awız ğana jol edi,
392. Tas özenniñ jağası.
393. Quwanıp ketti Müşqulat,
394. Kenkendey qayğı salası.
395. Arqan kerdi jol tosıp,
396. Adamdar şulap barşası.
397. Jañğırıp ketti dawıspen
398. Taw men tastıñ dalası.
399. Arqandı kerip jüz kisi,
400. Qaşatın jolın şamalap.
401. Jan qamın ğıp eki şer
402. Jöneldi tastı panalap.
403. Balağa arqan soqtıqtı,
404. Tüsirdi jerge orap ap.
405. Ustatpay jür şırqırap.
406. Tutqınğa aldı qamalap.
407. Tewip bala ayaqpen,
408. Eki qolmen sabalap.
409. Şıñğırıp jür ayqaylap.

410. Birese julıp tırmalap,
411. Kiyimderin talqandap,
412. Bet- awzın qoydı jaralap.
413. Ata- anadan ajırap,
414. Qayğırıp bala eñiredi.
415. Şerini koqtap zar eñirep
416. Köziniñ jasın tögedi.
417. Qol- ayağın bekitip,
418. Kerwender alıp jöneldi.
419. Bala qılıp ağılın dep
420. Müşqulatqa beredi.
421. Qarqabat pen Müşqulat
422. Jan qıymas tatu er edi.
423. Müşqulatqa kezikti,
424. Qarqabat erdiñ ködegi,
425. Dosınıñ ulı jolıǵıp,
426. Müşküldiñ boldı degeni.
427. Kerwender quwanıp,
428. Ortaǵa alıp keledi.
429. Mısırǵa kelip Müşqulat
430. Halqına toy qıp beredi.
431. Burında toy ğıp Mısırda
432. Ozǵanı budan joq edi.
433. Dünje türlü jemis pen
434. Palawdı jurta tögedi.
435. Halıqtıñ bärin jıyıp ap
436. Türlü awqat berip bögedi.
437. Patşa qatar Müşqulat
438. Adam edi mard oylı.

439. Qoy, sıyrdan esep joq,
440. Tuw biye, qur at soydı.
441. Riza bolıp toyına,
442. Ğarip- ğasir halıq toydı
443. Balağa attı qoyuğa
444. Jıynaldı jas pen qart oylı
445. Şeriniñ sütin emgen dep,
446. Şerquwat dep at qoydı.

Älhissa, Müşqulattıñ Şerquwatı toğız jasqa keldi. Altınsarı degen biyesi aq kekil qulın tuwdı. Munı Şerquwatqa bäsire etip, en sap berdi. Arada tört jil ötti. Balanıñ jası on törtke keldi. Aqkekil dönen boldı. Sol waqta bala atasına barıp: “E, ata, añ awlap, qus salıp, tamaşa etkim keledi”, - dedi.

Atası: “Boladı, şırağım”, dep sawıt- saymanın, er turmanın saylap, qasına qırıq jigit qosıp jöneltip turğan jeri eken:

447. Balanı saylap jasadı,
448. Aqkekil tulpar mingizip,
449. Su jürgizip gawhardan,
450. Tillädan jabdıq turğızıp.
451. Oq ötpesin dedi de,
452. Bolattan sawıt kiygizdi.
453. Semserdi berip qolına,
454. Almastan qılış ilgizip.
455. Qırıq jigit qostı qasına,
456. Säwletpenen jürgizip.
457. Är şahardı tanıttı,
458. Bilmegendi bilgizip.
459. İt qostı arqar, elikke,
460. Uytıtıp böken quwğızıp.
461. Qız, jigit aymalasqanday,

462. Bärinen boldı bul qızıq.
463. Qursan qıldı joldasın,
464. Qızıq söz ayıp külgizip.
465. Jolıqtı bir top kerwenge,
466. Sözge aldı bala turğızıp.
467. “Assalawmağaleyküm,
468. Ağalar, bolsın jolıñız,
469. Alıs emes awılğa,
470. Meymandar, jürip qonıñız.
471. Ängimeñdi ayta ket,
472. Köremiz jaqsı sonı biz.
473. Ötinemiz sizderden,
474. Bir küşne bizben bolıñız”.
475. Kerwender ayttı: “Şırağım,
476. Asığsız köbimiz,
477. Meyman bol dep ötindiñ,
478. Jaqsı ğoy tipti onıñız.
479. Qona almaymız üyiñe,
480. Uzaqta äli jolımız.
481. Raqmet, jan balam,
482. Köñil qoyıp bizderge,
483. Qulağındı sal, balam,
484. Ürimnen şıǵıp kelemiz.
485. Sözime aytqan sen, balam,
486. Şaharında Ürimniñ,
487. Zulmat degen bar, balam.
488. Tozdırıptı öz jurtın.
489. İstegen isi jap- jaman,
490. Sonı körip tañırqap,

491. Aqlım oryan- dal, balam,
492. Burınǵı ötken patşası
493. Qayırlı eken Qarqabat
494. Jetim- jesir, miskinge
495. Köp qılǵan eken marhabat.
496. Somı aytıp jurtı şuwlaydı,
497. Bolmaǵan eken zarazat.
498. Dünyeden köşıpti,
499. Qarqabat tawıp zor apat
500. Qalıptı jükti qatını,
501. Tapsırǵan eken amanat.
502. Öltiripti Zulmat,
503. Bekerge istep qıyanat.
504. Zalım eken patşası,
505. Zar eñirep otır jamaǵat.
506. Zulmattıñ bul künde,
507. Bir perzenti bar eken.
508. Ayıbı qız demeseñ,
509. Artıqşa tuwǵan jan eken.
510. Oymaq awız, külüm köz,
511. Näzik beldi, şırın söz,
512. Jurt maqtawday bar eken,
513. Qızdıñ atı Qundızşa,
514. Nökeri bar körindi,
515. Oynap jür bawda qırıq qızşa.
516. Altınday, jaqut, gawharday,
517. Jaltıldap otır juldızşa.
518. Jazıq mañday, aq qabaq,
519. Toliqsıp otır ür qızşa.

520. Köñilinde tiyttey şer qalmas,
521. Jalğanda sonı kim quşsa.
522. Dünyeni tärk eter,
523. Özindey jigit bir tursa”...
524. Älhissa, qırıq jigitke qoştasıp Ürimge baruwğa bala talaptanıp, qırıq
jigitten äkesine sälem aytıp jatqan jeri edi:
525. “Qasımda nöker qırıq jigit,
526. Joq edi eşbir jamanıñ.
527. Biraz kün boldı meniñ de,
528. Sizdermen joldas bolğanım.
529. Riza bol joldas aqıña,
530. Eşqaysıñ qapa bolmağın.
531. Ürimnen şıqqan kerwennen
532. Esittimn zalım habarın.
533. Aşuwım kelip özimdi,
534. Toqtata almay baramın.
535. Zorlıqşıl eken esittim,
536. Zalımğa oyran salamın.
537. Alla näsip aylasa,
538. Qızı men tağın alamın.
539. Tağdırım bitse eger de,
540. Sol jerden kelmey qalamın.
541. Atama duğay sälem de,
542. Sol üşin tuwğan balamın.
543. Bir barsın izdep äskermen,
544. Boladı qanday zamanım.
545. Köñilime qayğı etemin
546. Atamnıñ jalğız qalğanın”.
547. Osını aytıp Şerquwat,

548. Ürimge qaray jönedi.
549. Tüyemenen jürgenge,
550. Otız kündik jol edi,
551. Salt attı tınbay jürgende
552. Jıyırma kündik jol edi.
553. Aqkekilge qamşı urdı,
554. Qoltıgın sozıp keredi.
555. Tulparğa qamşı basadı,
556. Süyegi tulpar Aqkekil,
557. Esinep awzın aşadı.
558. Tuyağına ras tiyse,
559. Artına oqtay atadı.
560. Ekpinimen tulpardıñ
561. Uşa almay qustar jatadı.
562. Qos tanawı jelibirep,
563. Awzınan köbik şaşadı.
564. Jaqındap qaldı Ürimge,
565. Ağarıp tañ da atadı.
566. Kele jatır tulparı,
567. Ayaqtarı tarsıldap,
568. Tuyağınan şıqqan ot
569. Şaqpaq tastay jarqıldap.
570. Aqkekil tulpar oynaqtap,
571. Naqıştı sulıq saqıldap,
572. Ornatqan gawhar quyısқан
573. Sawırına sartıldap.
574. Almas qılış janında,
575. Sawıtqa soğıp şaqıldap.
576. Bawda jürgen qırıq qızğa

577. Şerquwat keldi jaqındap.
578. Qırıq qız körip bayqamay,
579. Nağıp jür deydi jalpıldap
580. Toliqsıp bala buralıp,
581. Qızdarğa keldi jaltıldap.
582. Qırıq qız körip tamsanıp,
583. Bala eken deydi tatımdı- aq.
584. Qundızşa ayttı qırıq qızğa:
585. “Şulama, sizder, sañqıldap,
586. Qasına taman barayıq.
587. Sawleti bar bala eken,
588. Añğarıp sözün qarayıq.
589. Tasağa atın baylañdar,
590. Körmesin eşbir halayıq.
591. Jaqtırsaq eger qırqımız,
592. Birewmiz er qıp alayıq.
593. Tisiñnen söz şığarma,
594. Bir awız ğana bolayıq.
595. Älhissa, sonda qırıq qız ayttı:
596. “Qundızşa, bala emes bizge layıq,
597. Öziñiz er ğıp ala ber,
598. Söziñde aytqan turayıq,
599. Tillädan oyu bastırğan
600. Şuğa körpe jabayıq.
601. Eki asıldı bir qosıp,
602. Tamaşağa qarayıq”.
603. Qırıq qız osılay dep,
604. Balağa Qundız keledi.
605. Kelgen soñ bılay dep edi:

606. “Bekzadam, bolsın jolıñız,
607. Ordağa kirdiñ suramay,
608. Körmelik ayıp onı biz.
609. Siz sıqıldı juldızğa
610. Jeter me sozsaq qolımız.
611. Sawıt- sayman, jarağıñ,
612. Qalayşa kelgen porımıñ.
613. Suraymız ayıp körmeñiz,
614. Qay şahardan keldiñiz.
615. Süyegiñ taza bala eken,
616. Patşağa uqsas belgiñiz.
617. Kele jatıp bet alıp,
618. Bawdağı bizdi kördiñiz.
619. Añsarıñ awıp kelgen soñ,
620. Biz jaqqa tarttı köñiliñiz.
621. Ata- anañ kim bolar,
622. Qalayşa, qalqam, jöniñiz?”
623. “Mısırdan şıǵıp kelemin,
624. Bir jaqsı qız izdenip.
625. Kündiz- tüni uyqı joq,
626. Bayaban dala tüz körip.
627. Tınbastan kün- tün jol jürip,
628. Däl tüste turmın kez kelip.
629. Attıñ basın burıp em,
630. Bawlardıñ sizdi men körip.
631. Jay- mänisim osınday,
632. Jür edim jurttan qız körip.
633. Teñimdi tawıp berseniz,
634. Iqtiyar jäne sizde erik.

635. Teñimiz eger bolmas,
636. Äwre bop bosqa jürmeyik.
637. Meni layıq körmeseñ,
638. Basqa elden tağı izdelik.
639. Osılay dep Şerquwat,
640. Qılıqsıp nazben buraldı.
641. “Şirkin- ay” dep qızdardıñ
642. Awzınan suwı şubardı.
643. Bir maqsattı oylanıp,
644. Qunduzşa bir söz şıǵardı.
645. Qırıq qız otır aldında,
646. Jaqtırmay jürsiz bulardı
647. Birewin de mensinbey,
648. Bop otır köziñ munarlı.
649. Jastıq дәwir az- aq kün,
650. Eşkim de toqtap turmadı.
651. Tilimdi alsañ, beksadam,
652. Qumarın sizben turǵalı.
653. Ordağa bugün bir jatıp,
654. Tarqatsam deymın qumardı”
655. Aqkekil attı körsetpey,
656. Sarayğa tasa qamadı.
657. Jem ildi kilem dorbamen,
658. Joñışqa taza saladı.
659. Ertip jürdi ordağa
660. Şerquwat sındı balanı.
661. Bir ilgeri, bir keyin
662. Qılıqsıp basıp qadamı.
663. Küyewlerşe sızılıp,

664. Tolıqsıp ketip baradı.
665. Birewdi birew körmeytin
666. Bop edi qutpan qarañğı.
667. Jibek, kilem, atlas,
668. Şayı körpeler saladı.
669. Aspazı awqat dayındap,
670. Aldına äkep qoyadı.
671. Äzildesip däm jesip,
672. Balanıñ meyiri qanadı.
673. Sol waqta Şerquwat
674. Qundızğa nazar saladı.
675. Sıpayı sözben äzildep,
676. Külimsirep qaradı.
677. “Hanışa, beri keşli” dep,
678. Qolınan tartıp aladı.
679. “Ne aytasız, janım” dep,
680. Qasına Qundız baradı.
681. Qundızşa keldi qılıqsıp,
682. Moynına qoldı saladı.
683. Buwını bosap balbırap,
684. Talıqsıp ketip baradı.
685. Aymalasıp, iyiskesip,
686. Meyiri taza qanadı.
687. Uyqınıñ qamın istewge
688. Jayına qırıq qız taradı.
689. Qımbattı asıl şayıdan,
690. Şuğa körpe jabadı.
691. Mäpiya degen saqaw qız
692. Körinbey buğıp qaladı.

693. Qırıq qızdardıñ işinde
694. Urısqaq osı jamanı.
695. Quwtıñdağan quw tildi,
696. Küldirgi edi şamalı.
697. Ornınan turdı julqınıp,
698. Tas- talqan bolıp qaladı.
699. “Patşağa barıp aytamın” dep,
700. Ayqaydı ol saladı.
701. Aşuwanıp, burqıldap,
702. Patşağa jetip baradı.
703. Aldına kelip patşanıñ,
704. Bılay dep aytqan habarı.
705. Oqiyğasın qızınıñ
706. Aldına kelip saladı.
707. “Ädeyi keldim, taqsır- aw,
708. Aldınızda bolğalı.
709. Bir jigit keldi Mısırdan,
710. Şıraylı eken ajarı.
711. Bir künnen astı, ey, şahım,
712. Qızıñmen Birge bolğalı.
713. Jügirip keldim aşuwmen,
714. Qızıña tiydi zalalı.
715. Qırıq qız da qurmettep,
716. Qızıña qostı balanı.
717. Uyıqtamay añdıp jatır em,
718. Qızıñız jılap qalğanı.
719. Ülken emes, kişi emes,
720. Orta ğana boylı eken.
721. Jılatıp qoydı qızıñdı,

722. Adıranıdağan sorlı eken.
723. Nāzik beldi qızıñnıñ
724. Qanday ğıp jönin qoydı eken?
725. Älpeştep baqqan qız edi,
726. Qay jerin, taqsır, oydı eken?”
727. Munı estip padişa,
728. Köñili qapa boladı,
729. Qayğığa işi toladı.
730. Balağa qosıp qurtayın,
731. “Joq,- deydi,- qızdın obalı”
732. Eki zeñgi bosattı
733. “Bala men qızdı jegin,- dep,
734. Dalağa basın tastama,
735. Qolıma äkep bergin,- dep,
736. Öltirgen belgin sol bolsın,
737. Köz körıp köñilim sensin,- dep.
738. Bağıp jatqan patşanıñ
739. Zeñgileri köp edi.
740. Altawı onıñ zor edi,
741. Äsirese işinde,
742. Qarqabattıñ zayıbın
743. Öltirgen altaw osı edi.
744. Bosattı patşa ekewin,
745. Şerquwat, qızğa jöneldi.
746. Ordasına Qundızdın
747. Zeñgiler jetip keledi.
748. Kele jatır aqırıp,
749. “Qaydasıñ, bala, öldiñ,- dep
750. Ajal aydap, jügermek,

751. Bul jerge nağıp keldiñ!”- dep
752. Qarsı jürdi Şerquwat,
753. “Kelseñ kel, men de ermin,- dep
754. Aqırğanmen aybat qıp,
755. Jüregim ürikpes meniñ dep.
756. Qorqatuğın adamıñ,
757. Men emes, zäñgi, seniñ” dep
758. “Söyleme” dep balağa,
759. Zäñgiler jetip baradı.
760. Albastıday eki däw
761. Ortağa aldı balanı.
762. Jas balanıñ basına
763. Zäñgiler gürzi saladı.
764. Gürzisin qağıp jiberdi
765. Şerquwat erdiñ amalı
766. Jiberdi atıp sadaqtı,
767. Semserin tartıp qaladı.
768. Qılışın şawıp jiberdi,
769. Zeñgiler taptı qazanı.
770. Menmensip kelgen eki däw
771. Sol jerde opat boladı.
772. Eki däwdi jayratıp,
773. Şerquwat qursan boladı.
774. Ekewi öldi altawdıñ,
775. Tört däwden habar aladı.
776. Mäpiya saqaw jügirip,
777. Patşağa jetip baradı.
778. Osı boyı Mäpiya
779. Patşağa keldi jügirip,

780. Apıraqtap asıǵıp,
781. Toqtamadı kidirip.
782. “Quw balanıñ küşine
783. Janımnan kettim tüñilip.
784. Jibergen eki dāwiñniñ
785. Ap qoydı moynın suwırıp.
786. Söylerge äli kelgen joq,
787. Apşısın qoydı quwırıp.
788. Kewdemde janım qalmanı,
789. Qaradı maǵan burılıp.
790. Quw baladan şoşındım,
791. Jolbarıs şeri porımdı.
792. Büyte berse bul bala,
793. Bögeydi seniñ jolıñdı.
794. Qızıñızdı qılıjtıp,
795. Qaynatıp qoydı sorıñdı.
796. Älpeştep baqqan kızıña.
797. Oylaspay istep toyıñdı.
798. Nesine taqta otırsıñ,
799. Ayawlı jeriñ oyıldı”.
800. Mäpiya osılay degende,
801. Patşa qapa boladı.
802. Saqawdıñ sözün esitip,
803. Patşa esinen tanadı.
804. Sasqalaqtap Zulmat
805. Bolmadı sabır qararı.
806. “Eki dāw naşar edi” dep,
807. Tört dāwdi tañdap saladı.
808. Ülkendigi tört dāwdiñ

809. Töbeden ülken qaramı.
810. Pil siyaqtı terisi,
811. Üngirge uqsas qabağı.
812. Qomdı tüye sıyğanday
813. Tamağınñ keñdigi.
814. Jarlıq etip Zulmat,
815. “Tört дәwge barğın” dep edi,
816. Muni esitip zeңgiler,
817. Şerquwattı izdep jönedi.
818. Jer- jihandı jaңğırtıp,
819. Balamen qızğa keledi.
820. Sustı, jaman aybattı,
821. Tört дәwdi bala köredi.
822. Kömegi joq balanıñ,
823. Jalğız- aq quwat özi edi.
824. “On üş jasar bala em” dep,
825. Köñiline qayğı enedi.
826. Esine tüsip jalğızdıq,
827. Köziniñ jasın tögedi.
828. Barmağın tistep qayğırıp,
829. Ertpedim joldas dep edi.
830. Ayıbı bala jastığı,
831. Küşine biraq senedi.
832. Qundızşa qız zarlanıp,
833. “Saqtay gör, alla, - der edi.
834. Balanı, egem, saqtay gör,
835. Tolmağan jası kem edi.
836. Kesirim meniñ tiyer me,
837. Birewdiñ jalğız ködegi.

838. Estuwşi em Müşkilde,
839. Perzentke zarlı neme edi.
840. Qayırlı jetim- miskinge
841. Qayırtı tiygen er edi.
842. Jolbarıstan ayırıp,
843. Asırıp aldı dep edi.
844. Mısırdan şığıp bir özi,
845. Ürimge jalğız kep edi.
846. Ötirik pe, ras pa,
847. Menimen juptı bop edi.
848. Muhambet jârdem etpesen
849. Beyşara jetim öledi.
850. Batırlardıñ piri edi,
851. Ğalımnıñ tiygen kömegi.
852. Eger jârdem etpesen,
853. Qundızdan öluw sebebi”.
854. Osılay dey zarlanıp,
855. Ayttı jılap nalanı.
856. Zeñgiler sonda aqırıp,
857. Qaqpağa jetip baradı.
858. “Darbazanı aşqın” dep,
859. Ayqay- süren saladı.
860. Aşpadı Qundız esikti,
861. Talqanday kirdi qaqpanı.
862. “Jügermek, neğıp jürsin” dep,
863. Ortağa aldı balanı.
864. Tört jaqtan tiyip zeñgiler,
865. Şerquwat erdi qamadı.
866. Almas qılış semserdi

867. Şerquwat qolğa aladı.
868. Tolmağan jasqa Quwattı,
869. Jabılıp tört it taladı.
870. Nayzamen tüyrep Şerquwat
871. Qılışpen sermep şabadı.
872. İnğayına kep qalsa,
873. Semserdi tartıp qaladı.
874. Jas balağa tört töbet
875. Boy beretin bolmadı.
876. Älsiredi Şerquwat,
877. Tiytıqtap şarşap şamalı.
878. Jas bala endi şarşadı.
879. Boyında quwat qalmadı.
880. Tula boyı dirildep,
881. Buwındarı taladı.
882. Sır bermey jür sonda da,
883. Zeñgilermen alısıp.
884. Şoşqağa tiygen bürkittey
885. Zeñgilerge jabısıp,
886. Ar- namıstı oylanıp,
887. Denesin ustap qarısıp,
888. Omırtqa taldı oyısıp,
889. Qabırğası qayısıp
890. Tizege tize soğıstı,
891. Baqayşağı mayısıp.
892. Qulawğa bala aynaldı.
893. Eki ayağı şalınısıp.

Älhissa, Qundızşa balanıñ jıǵılatının bayqap, paluwandardı aqımaq qılıp, maqtap turǵan jeri edi. Bul tört paluwandardıñ atı- Qapal, Qapalmen tuwǵan ekinşisi- Sapal edi, üşinşisi- Aypar, törtinşisi- Ayparmen birge tuwǵan Jappar edi.

894. Qundızşa suluw sol waqıtta
895. Bir aqıl taptı oylanıp,
896. Qurtayın dep törtewin,
897. Esebin tawıp oylanıp.
898. Kiyindi asıl kiyimin,
899. Hor qızınday saylanıp.
900. Betine tutıp perdesin,
901. Burala basıp tolğanıp.
902. Zeñgilerge ayttı Qundızşa:
903. “Küşije turmın tañğalıp.
904. Rüstem, Dastan, Äli de,
905. Par kelmes sizge, ağa, anıq.
906. Olar da şıdap tura almas,
907. Bolsa da salsal, er Mälik”.
908. Jamanday berdi balanı.
909. Ötirik jılap zarlanıp.
910. “Üş kün boldı kelgeli,
911. Ket desem ketpey sandalıp.
912. Eter dep zalal qorqamın,
913. Aşuwı kelse şamdanıp.
914. Aştan ölsin qorlıqpen,
915. Zıdanğa tasta aparıp”.
916. Perdesin alıp Qundızşa,
917. Körsetti jüzin sonda anıq.
918. Aqılın aldap almaqqa
919. Qundızşa betin aşadı.
920. Reñin körip zeñgiler,
921. Esi ketip sasadı.
922. Aqıldan müldem adasıp,

923. Bulardan degbir qaşadı.
924. Gawharday közi jarqırap,
925. Qundızşa nurın şaşadı.
926. Qiyğaş qası sızılıp,
927. Tartqanday sımğa jasadı.
928. Qara köz, kirpik sürmeley,
929. Nurına nurın qosadı.
930. Adamzattan bölekşe,
931. Üri men piri bolmasa.
932. Aqıldan adam adasar,
933. Betine kelip qarasa.
934. Ülbiregen tamağı
935. Buğağı appaq tamaşa.
936. Eki iyığı taqtayday,
937. Qıp- qızıl beti almaşa,
938. Salalı moyın jup- jumır,
939. Tulğası bitken jarasa.
940. Meruerttey tisteri,
941. Pişini kelgen, ras, ä!
942. Oymaq awız, külim köz,
943. Nâzik beldi, şırın söz,
944. Bâri de ğaşıq unasa,
945. Oylasadı zeñgiler.
946. “Alayıq,- dedi,- qalasa.
947. Qundızşa bolsın aytqanıñ
948. Deseñ de bizge araşa.
949. Zındañğa öziñ tastay ğoy,
950. Qolıña berdik bolmasa.
951. Öltirdi dep öziñ ayt,

952. Eger de ataŋ surasa.
953. Birewmizdi taŋdap al,
954. Küyew dep ataŋ unasa”.
955. Qundızşa aptı aqılmen,
956. Zeŋgilerdiŋ aylasın.
957. “Paluwan, sizder körinđer,
958. Mazaqtap qırıq qız baylasın.
959. Tekeşikti baqırtıp,
960. Quyqasın qırıq qız şaynasın.
961. Ayamas qızdar öşikken,
962. Şıqpaytın etip jaylasın.
963. Baqılđağan tekeşik
964. Esine tüsip oylasın.
965. Art jağınan tepkilep,
966. Özderi qızdar oynasın.
967. Tört batırđıŋ küşterin,
968. Qutırğan jetim bayqasın.
969. Qundızşanıŋ sözine
970. Maqtanıp dāwler küledi.
971. Qundızşanıŋ ädisin,
972. Tep- tegis qızdar bileği.
973. Ortağa alıp urğansıp,
974. Zındaŋğa qaray jönedi.
975. Tep- tegis halıq uyqıda,
976. Ortası tünniŋ kezi edi.
977. İşaretpen Qundızşa,
978. Bılayşa buyırıp beredi.
979. Zındaŋğa barğan jerinde
980. Bekitip bayla dep edi,

981. Baylağın degen bul sözi
982. Bos qoyğın onı degeni.
983. Zeberles degen bir qızı
984. Qundızşa oğan senedi.
985. Bekitip bayla degenin
986. Zeberles qız da sezedi.
987. Sol qırırq qızdıñ işinde
988. Zeberles edi serigi.
989. Qundızşa men ekewi
990. Dostasıp tatuw bop edi.
991. Şerquwattı bosatıp,
992. Jayına qırırq qız jönedi.
993. “Bekitip baylap saldıq” dep,
994. Däwlerge habar beredi.
995. “Qursawlap temir şegemen
996. Qaladı- aw ölip” dep edi...
997. Qundızşağa ırjaqtap,
998. Basılmay dävler eleñi.
999. Közin qıstı Zeberles,
1000. Qundızşa munı biledi.
1001. Şerquwat qaytıp bildirmey
1002. Sarayğa kelip kiredi.
1003. Tesikten qarap tasalap,
1004. Dävlerdi körıp tur edi.
1005. Qundızşa sözge sap otır
1006. Tüsinip bala biledi.
1007. Zänğiler ayttı suluwğa,
1008. “Biliñiz bizder kim?- deydi.
1009. Törtewmiz de paluwan,

1010. Jönimizdi bil,- deydi.
1011. Aybattanıp aqırsaq,
1012. Qılamız talqan kül,- deydi.
1013. Qundızşa, bir söz aytamız
1014. Jalğan emes, şın,- deydi.
1015. Törtewmizdi unatsañ,
1016. Birewmizdi tañdap tiy”,- deydi.
1017. Qundızşa ayttı: “Maqul- aq,
1018. Şartıma aytqan tur,- deydi.
1019. Ortadan äyel etuwıñ,
1020. Batırlar, uyat, bil,- deydi.
1021. Sıpayılap söz aytsañ,
1022. Aqımaq nadan bilmeydi.
1023. Munıñdı atam estise,
1024. Sizderdi jaqsı körmeydi.
1025. Bäreñ de asqan perisiñ,
1026. Qanday qız, sirä, tiymeydi.
1027. Birewiñ arnap alıñdar,
1028. Talasqanıñ sın,- deydi.
1029. Küresip jıǵıp alıñdar,
1030. Tiyyeyin soǵan men,- deydi.
1031. Jıqqanıñ bayla bekitip,
1032. Senderge şartım sol,- deydi.
1033. Jıǵılǵan jatsın baylanıp
1034. Buzbaǵan şarttı er,- deydi.
1035. Osınday şart istesuw,
1036. Burınnan qalǵan jol,- deydi.
1037. Sol waqıtta zäñgiler,
1038. Osı aytqan söziñ jön,- deydi.

1039. Kim jıǵar eken bayqap tur,
1040. Köziñmen, ayım, kör,- deydi.

Älhissa, Qapal men Sapal bir tuwǵan, Aypar men Jappar bir tuwǵan edi. Qapal men Aypar, Sapal men Jappar küresip turǵan jeri edi.

1041. Qundızşa suluw bularǵa
1042. Qalıs bop sınap turadı.
1043. Sol mezigilde, şaması,
1044. Jarım tün awǵan waǵı.
1045. Eki juptan saylanıp,
1046. Kürekse dāwler şıǵadı.
1047. Aypardı Qapal köterip,
1048. Astına basıp uradı.
1049. Sapaldı Jappar sereytip,
1050. Şoqparday atıp jıǵadı.
1051. Birewiniñ aǵası, birewiniñ inisi
1052. Ekewi namıs qıladı.
1053. Şart boyınşa bekitip,
1054. Ayaq pen qolın buwadı.
1055. Baylanǵan körip Aypardı,
1056. Namıs qıp Jappar qızardı.
1057. Sapaldı körip Qapal da,
1058. Reñi qaşıp quwardı.
1059. Egeske tüsti paluwandar,
1060. Sabırını şıdap turmadı.
1061. Isa kernep denesin,
1062. İşterin aşuw tırnadı.
1063. Dāw arsalañ degen sol,
1064. Art jaǵın payım qılmadı.
1065. Ustasa tüsti beldesip,

1066. Qapaldı Jappar jıǵadı.
1067. Jappar mindi üstine,
1068. Zorsınıp Qapal quladı
1069. Qol- ayaǵın tas baylap,
1070. Awzına saban tıǵadı.
1071. Üşewi tas bop baylandı,
1072. Jalǵız- aq Jappar qaladı.
1073. Özdi- özin eptep qurtım dep,
1074. Qundızşa işten quwandı.
1075. Kirgizip işke Jappardı,
1076. Suluw qız mazaq qıladı.
1077. Älhissa, Jappardı işke kirgizip, Qundızşanıñ Jappardı mazaqtaǵanı:
1078. Qundızşa ayttı Japparǵa,
1079. “Tabıldı sizdey qatarım,
1080. Jer jüzine jayıldı,
1081. Paluwan Jappar ataǵıñ.
1082. Bular da sizden jıǵıldı
1083. Zorsınıp Qapal- Sapalıñ,
1084. Astıña basıp ekewin,
1085. Bir öziñ baylap matadıñ,
1086. Siz sıqıldı er turǵanda,
1087. Basqamen qaytip jatamın.
1088. Tekeşik öñkey balaǵa,
1089. Basımdı qalay şatamın.
1090. Tösensem tösek boladı,
1091. Qawǵaday qalıñ saqalıñ,
1092. Awzıña süyseñ sıyamın.
1093. Qaqpasınday apanıñ.
1094. Ezuw qalay keliksen,

1095. Jağasında jannıñ,
1096. Murnıña sonday qumarın,
1097. Qırında sünge, jotanıñ.
1098. Saqal- murtıñ keliksen,
1099. Qamısında nuw qopanıñ.
1100. Tanawıñ jaqsı tañqıyğan,
1101. Tanawında botamnıñ.
1102. Tisiñ de iri ayqasqan,
1103. Par kelmes tisi arlannıñ.
1104. Erniñ de ülken körnekti,
1105. Qaqpağında tospanıñ.
1106. Sizdiñ belin jinışke
1107. Qapal, Sapal boqqarın.
1108. Üş künde neke qıyalıq
1109. Ruqsatın alıp atanıñ.
1110. Atadan ruqsat bolmasa
1111. Tayağı tiyer batanıñ.
1112. Üş künge şıda, batırım,
1113. Nekelep sizben jatamın”.
1114. Qılıqsıp nazben buralıp,
1115. Osılay Qundız dep edi,
1116. Arsalaqtap Jappar er,
1117. Qasına qızdın keledi.
1118. “Qundızşa seniñ jolıña,
1119. Bir janım qurban der,- edi.
1120. Sen süyseñ, men de süyemin”,-
1121. Dep üstine tönedi.
1122. “Şaq kelmes mağan eş pende
1123. Qarsılıq qılsa öledi.

1124. Osı da mağan jeter” dep,
1125. Şaşınıñ uşın öbedi.
1126. Jaqındatpay aylamen
1127. Qundızdıñ aytqan öleñi:
1128. “Tulğası kelispese
1129. Er bola ma,
1130. Elerdi tüsinbeytin
1131. Der bola ma
1132. Ezbeler erdiñ isin istey almas,
1133. Töbeşik asqar tawmen teñ bolar ma.
1134. İşine jayın balıq jüze almasa,
1135. Toqtawsız şuqırdağı köl bolar ma.
1136. Dewşi edi batır adam el qorğanı.
1137. Batırsız eş waqıtta el bolar ma,
1138. Ar da bar, batırlarda uyat ta bar,
1139. Oylawdan onday kisi kem bolar ma.
1140. Qosılsaq asıǵıspen nekelenbey,
1141. Esikten elge, batır, jön bolar ma.
1142. Asıqqan- şaytan isi, degen söz bar,
1143. Eşqanday şaytan jürmes jer bolar ma.
1144. Üş küñge, süygen jarım, şıday turǵın,
1145. Estise basqalarǵa söz bolar ma”.
1146. Osılay Qundız degende,
1147. Mäpiya jetip keledi.
1148. Märiya saqaw Jappar men Qundızşanı köredi.
1149. “Sorlı Jappar ırjaqtap,
1150. Otırsıñ nesin?”- dep edi.
1151. Bul sıyaqtı arsalañ,
1152. Aldawǵa tez- aq könedi.

1153. Bilip qoydım, aqımaq
 1154. Tuzaqqa tüşip öledi”.
 1155. Osını aytıp saqaw qız,
 1156. Tıraıdap qaşa jönedi.
 1157. Qundızşa qız saqawdı
 1158. Ustaıdar, qırq qız”,- dep edi.
 1159. Osılayşa degende
 1160. Qırq qız japtı qaqqanı.
 1161. Qırqı da tegis jügirip,
 1162. Qaşatın jolın ap qoydı.
 1163. Jappar da jetti umtılp,
 1164. Saqawdı bürip bas saldı.
 1165. Quyrıǵına şapaqtap,
 1166. Saw jerin qoymay daq saldı.
 1167. Qundızşanıı aldında
 1168. Saqawdı süyrep apardı.
 1169. Patşaǵa aytıp barar dep,
 1170. Onı da baylap tastadı.

Älhissa, Qundızşa Jappar dawege: “Sizdiı küşıjizge riza boldım, mına daweırdi qalay bayladııız, meniı de ayaq- qolımdı baylanıızşı, köreyin. Osı deyin birewdiı ayaq- qolın baylap körmedim, bolmasa qol- ayaǵımdı baylatıp körmeppin”,- dep külimdep, bir öleı aytıp turǵan kezi edi.

1171. “Ĝaşıǵın Ĝaşıq jarı saǵınadı,
 1172. Sizdey jar maǵan qaydan tabıladı.
 1173. Äyelden altın bastı erkek artıq,
 1174. Erine äyel kisi baǵınadı.
 1175. Bet kelse qatın adam
 1176. Er pirine,
 1177. Tozaqqa aqirette salınadı.

1178. “Tamaşa oñaşada eteyik” dep,
 1179. Külimdep paluwanğa jalınadı,
 1180. “Körmeuwşi em qol- ayağı baylanğandı.
 1181. Qalayşa baylanğandar tañıladı.
 1182. Baylañız, meniñ qolım men ayağımdı,
 1183. Daq tüser azar bolsa neğıladı”.

Älhissa, Jappardıñ esi ketip: “E, säwlem, qolıña daq tüsse, jāne üş küñge jiberip silemdi qatırsıñ, seniñ qol- ayağıña daq tüskense, meniñ betime daq tüssin”,- dep qalbaqtap, arsalaqtap turadı. Qundızşa ayttı:

1184. “Elimsiz, asqar taw bölek belimsiz,
 1185. Şın jüregim süyetin
 1186. Arıtsan tuwğan şerimsiz.
 1187. Baylamaymın qolıñdı,
 1188. Boladı künä, pirimsiz
 1189. Basqa qız kelip baylasa,
 1190. Köredi qalay köñilñiz.
 1191. Baldızdarıñ baylasın
 1192. Qızığın oynap köriñiz,
 1193. Köterilip qalmaq ma,
 1194. Qızdarmen oynap belıñiz.
 1195. Qaybirin oynap süyseñ de,
 1196. Bilersiz, erim öziñiz.

Älhissa, Jappar zäñgi arsalaqtap, Qundızşağa qarap: “Aqıl- izetiñe qazir ölsem de ırzamın, qızdardıñ bāri de kelsin, jezdesin körsin, dep qolın sozıp, ayağın bügip, baylay beriñder” dep, baylatuwğa iqtıyarlıq berip jata beredi.

Qundızşa qırıq qızğa: “Jezdeleriñe kelip, qasına kelip, qolbaylasuw oynap, qumarlıqtarıñdı tarqatıñdar”,- dep qırıq qızdı jezdesine japtı. Sonda Zeberles qız Şerquwatqa qızdıñ kiyimin kiygizip, qırıq qızdıñ qasına qosıp qoyğan edi. Otız toğız

qızdı qasına qosıp, Şerquwatpen qırıq qız etip, paluwannıñ qol- ayağın baylawğa jiberip turğan kezi edi.

1197. Zeberles qızdıñ amalı,
1198. Öneri saqan köp edi.
1199. Aqılı artıq qırıq qızdan,
1200. Bilimdi jäne zeregi.
1201. Qırıq qızdı bastap Zeberles,
1202. Jezdege qaray jönedi.
1203. Kiyimin kiyip qızdardıñ
1204. Şerquwat birge keledi.
1205. Saqal- murttan belgi joq,
1206. Boyjetken qızday reñi.
1207. Aralasıp qızdarmen
1208. İşkeri bala kiredi.
1209. Qıp- qızıl beti almaday,
1210. Qızdan da artıq körnegi.
1211. Qızdarğa qarap ırjaqtap,
1212. Jezdesi Jappar küledi.
1213. Sözi qopal, siyqı joq,
1214. Aqılsız esi kem edi.
1215. Qız tügil qatın körmegen,
1216. Jabayı ösken neme edi.
1217. Kisilik iyisin sezbeydi,
1218. Qırıq qız bayqap biledi.
1219. Äzildesti Japparmen,
1220. Qızıq söz aytıp ne türli.
1221. “Söylemey neğıp otırsıñ,
1222. Şığarmay jezde, dertiñdi.
1223. Däwlerdi baylap tastapsıñ,

1224. Orında, jezde, sertiñdi.
1225. Qumarlanıp kep turmız,
1226. Körmekşi bolıp körkiñdi”
1227. Äzildesip Japparmen,
1228. Ortağa alğan sekildi.
1229. Jezdemiz sizben oynaymız,
1230. Tıñdamaymız kepiñdi.
1231. Jezdege saldı topırdı.
1232. Qulağın däwdiñ sozğılap,
1233. Moynına şığıp sekirdi.
1234. Qundızşa ayttı Japparğa:
1235. “Tulğanız şeri porımdı,
1236. Birdey ğıp alla jaratqan,
1237. Aldı- artıñ, oñ men solıñdı.
1238. Aytayn bir söz, sizge, erim,
1239. Körmeñiz ayıp onımdı.
1240. Uwade sizben etip ek,
1241. Deseniz eger orındı.
1242. Mende qızıq köreyin,
1243. Qızdırdı qızdar közimdi.
1244. Bolmasa ayıp sizge, erim,
1245. Baylasın ayaq- qolıñdı.
1246. Jappar ayttı: “Ayımjan,
1247. Qılmaymın eki söziñdi,
1248. Äsirese qırıq qızdıñ
1249. Birewi jaman körindi,
1250. Belimdi oynap qısqanda,
1251. Körsetti jandı közime,
1252. Oynawınan şoşındım,

1253. Jiberme, qalqam, sonıñdı.
1254. Sındı ma, qaydam, janı joq,
1255. Oynap ed qısıp qolımdı.
1256. Eger oğan baylatsañ,
1257. Tıñdamas bar- joğıñdı.
1258. Sizden meni ayırıp,
1259. Qaynatar, jarım, sorıñdı.

Älhissa, Qundızşa Şerquwatqa qarap: “Äy, qız, sen tärtipsiz ekensin, buzıq oynağanşa, qızıq oyna, jezdeñniñ esinen şıqpaytın etip oyna, büldirip oynağanşa, jezdeñniñ şeksilesin qatırıp, küldirip oyna, endi osı oyın aqırğı oyın, birjolata men quawanatınday tındırıp oyna”,- deydi. Bala tüsinip: “Maqul, jezdeme körmegen qızıqtı körsetip oynayın” dep küldi.

1260. Osılay dep sol waqta
1261. Ornınan qırıq qız turadı.
1262. Opır- topır jezdemen
1263. Tamaşa istep quradı.
1264. Äsirese, bir baldız
1265. Jezdeniñ janın şığardı.
1266. Qanday qız, küşi mol deydi
1267. Menen de bul qız zor deydi
1268. Qızdardan Jappar suradı.
1269. Küşti baldız jezdesin
1270. Köterip jerge uradı.
1271. Oyını jaman eken dep,
1272. Toñqaya jezde quladı.
1273. Qırıq qız qaldı jayına,
1274. Jalğız- aq baldız jığadı.
1275. “Jezdejan, jayıñ qalay?” dep,
1276. Qol- ayağın buwadı.

1277. “Äzildeymin, jezde,- dep,
1278. Qumartıp qapsıñ sen de,- dep,
1279. Silkilep murtın buradı.
1280. Jas jigit bolğın, jezde,- dep,
1281. Saqalın tütüp juladı.
1282. “Baldızdın oyını qurısın,
1283. Qundızşa kel,- dep jıladı.-
1284. Munday baldız qurısın.
1285. Qızdardın isin qılmadı.
1286. Qoy desem de qoymaydı.
1287. Kereñ be qaydam, qulağı.
1288. Qız da bolsa küşti eken,
1289. Jolbarıstay siyağı.
1290. Alarım öziñ kelmeñ,
1291. Mınaw qız jazım qıladı”
1292. Tañğa tayaw bop edi,
1293. Sabaq, badıq uwağı.
1294. “Äzilim ğoy, jezde”,- dep,
1295. Ökpesin qısıp sığadı.
1296. Oynaymız dep “tüyebas”
1297. Üstine qızdar şığadı.
1298. Qol- ayağı baylawlı,
1299. Köteruw qayda bulardı.
1300. Opırılıp omırtqa,
1301. Qabırğa qıyrıp sınadı.
1302. Oyınñıñ artı şın bolıp,
1303. Jappar da közin jumadı.
1304. Baldızdardın oynınan
1305. Jezdesi ölip tınadı.

1306. Tastadı qırıq qız şuqırğa,
1307. Üş дәwden bayan qılalı.
1308. Qapal, Sapal baylawlı,
1309. Aypar da jatır qısılıp.
1310. “Qızben Jappar ketti” dep,
1311. Qapa jep, qayğı işigip,
1312. Bir jarım kün baylanıp,
1313. Bări de ketken isinip,
1314. Qırıq qız keldi topırlap,
1315. Bilmekke körip jügirip,
1316. Bir- birin qılış qolında,
1317. Keldi qızdar jutınıp.
1318. Öltirmekke üş дәwdi,
1319. Saylanıp kelgen kütinip,
1320. Şerquwat bala işinde,
1321. Äskerşe basın qutırıp.
1322. Şerquwat erkek porımda,
1323. Zäresin qoydı uşırıp.
1324. “Öltirme, jandı qaldır,- dep,
1325. Bas izey berdi ötinip,
1326. Sizge, erim, bizdi aydağan,
1327. Zulmat patşa tıqsırıp.
1328. Barmaymın desek qoymaydı.
1329. Aydaharday ısqırıp,
1330. Qundızşa Jappar aylanıp.
1331. Qaramay ketti pısqırıp.
1332. Şinjirmen baylap tastadı,
1333. Üze almay qoydıq ışqınıp,
1334. Quzdızşağa talastıq,

1335. Ter qısıp bizdi uşınıp.
 1336. Qundızşa bizge şart qoydı,
 1337. Jıqqanıñ al dep ısıqırıp.
 1338. Nesine ayta beremiz,
 1339. Öziñ de tursıñ tüsinip,
 1340. Ölgense sizge biz berik,
 1341. Jalındıq qoldı quwsırıp
 1342. Eger bizge nanbasañ,
 1343. Zındañğa qoygın tüsirip,
 1344. Janımız qalsa boladı,
 1345. Ölgennen jaqsı tirşilik.
 1346. Meyiri tüsti balanıñ,
 1347. Etken soñ jılap muñşılıq.
 1348. Baylanğan дәwdi öltirsem,
 1349. Bolmaydı dedi kisilik.
 1350. Dәwlerdi bala bosattı,
 1351. Uwayım qılmay tiksiniñ,
 1352. Özderiñ bilgin, дәwlerim,
 1353. Duşpandıq etseñ, küş kirip
 1354. Osını aytıp turğanda,
 1355. Tañ atıp qaldı kün şıǵıp.

Älhissa, zäñgiler sonda Şerquwatqa şın köñilmen ırza bolıp, patşanı körmeymiz, aytqanına könbeymiz, senimen birge patşağa qarsı soǵısqa şıǵamız, dep Şerquwatıñ qasında jata beredi. Tawdaǵı ata- anası eki jolbarıs baladan ajırap, qapalanıp, qayǵı jep, jılawda boladı. Sol balanı izdep tawıp alalıq dep ekewi Ürimge qaray bet qoyıp, ketip bara jatqan jeri edi.

1356. Ata- anası ekişer,
 1357. Balanı oylap eñiredi.
 1358. Oylansa işi örtenip,

1359. Köziniñ jasın tögedi.
1360. Jıynadı küşin jolbarıs,
1361. Arıstan, qabilan şeri edi.
1362. Awızdarı on qarıs,
1363. Qaytpaytın jawdan er edi.
1364. Ata şeri jol bastap,
1365. Ürimge tartıp jönedi.
1366. Jer- jihandı jañğırtıp,
1367. Ürimdi basa kiredi.
1368. Keledi eki jolbarıs
1369. Köziniñ jasın tögedi.
1370. Oqtın- oqtın ökirip,
1371. Perzentim qayda der edi.
1372. Sütün emgen Şerquwat
1373. Tüsinip sözin biledi.
1374. Süt emizgen anasın,
1375. Atasın bala köredi.
1376. Tağat toqtap tura almay,
1377. Şerquwat jetip keledi.
1378. Qurmettep ata- ananı.
1379. Qol quwsırıp iyilip,
1380. Şerquwat jetip baradı.
1381. Ata- anası şeriler,
1382. Közin aşıp qaradı.
1383. Aqırıp kelip arsañdap,
1384. Aymalay berdi balanı.
1385. Jarıla jazdap jüregi
1386. Quwandı öte şamalı.
1387. Mekirenip, ıñırsıp,

1388. Üstine tüşip baradı.
1389. Betine basın süykelep,
1390. Qalmanı sabır qararı.
1391. Adasqan qoy men qozıday
1392. Jamırasıp qaladı.
1393. Jolbarıs jatsın tabısıp,
1394. Müşkilden habar qılalı.

Älhıssa, Müşqulat Mırzalıq degen bir jıgıttı jüz jıgıtke bastıq etıp, mıñ tüyeni Mısırdan Ürimge şıǵarıp Şerquwatıñ habarın surastıra kel dep jumsaǵan edi. Jolbarıstarmen Şerquwat tabısıp jatqan kezde, Mırzalıq keruvenimen qasman ötip bara jatqanda, Şerquwatı körip qalıp, “toqta” dep şaqırıp turǵan jeri edi.

1395. Qasman ötip baradı
1396. Sol waqıtta Mırzalıq,
1397. Şerquwat sonı şaqırdı,
1398. Toqtaǵın mırza, suralıq,
1399. Sol jıgı tayttı Quwatqa,
1400. Qayttım dep altın- zer alıp.
1401. Körgen zaman alǵaştı- aq,
1402. Şerquwat qalǵan bul tanıp.
1403. Joldas bolǵan burınǵı
1404. Qırıq jıgıtıñ biri eken.
1405. Quşaqıtay aldı bul barıp.
1406. Mırzalıq ayttı:
1407. “Şerquwat,
1408. Atañnan bayan qılalıq.
1409. Ürimge balam ketti dep,
1410. Zar eñirep atañ jılanıp,
1411. İzdeymin dep balamdı,
1412. Jıynadı äsker qamdanıp,

1413. Sansız äsker patşadan,
1414. Dayar bop qalğan qolğa alıp,
1415. Kep qalğan şığar jaqındap,
1416. Qap edi şıqpaq bop jıynalıp”
1417. Osını aytıp bolğanşa,
1418. Kep qaldı Müşkil sonda anıq
1419. Eki jüz mınñ äskermen
1420. Aspanğa şanı şubalıp.
1421. Balanı qorğap şeriler,
1422. Aynala qorşap ıñıranıp
1423. Awzın aşıp esinep,
1424. Körsetip küşin qırlanıp,
1425. Qapal,
1426. Sapal,
1427. Aypar da,
1428. Demalıp qaldı tıñlanıp.
1429. Patşamenen urıspaqqa
1430. Qapal men Sapal surlanıp,
1431. Jappardan Aypar ayrılıp
1432. Bul da aşuwlı jındanıp.
1433. Älhissa, Müşqulat pen Şerquwatıñ tabısıp jılap jatqanı edi.
1434. “Şerquwat jetip baradı
1435. Atajan, köziñ aşqın dep.
1436. İzdegen balañ men dedi.
1437. Küder üzip qapsıñ” dep.
1438. Quşaqtay aldı Müşqulat
1439. “Adasqan qozım taptım dep.
1440. Jılap jatır sağıñıp,
1441. Oylamay meni jattıñ dep

1442. Qartayğanda atanđı
1443. Bir qızğa bola sattıñ dep.
1444. Aytatuğın saqtağan
1445. İşimde arman- dertim köp
1446. Oyıña tipten almadıñ,
1447. Qayğıda qaldı qartım dep
1448. Ata- anañbolsa menñdegen.
1449. Ne bolar eken artım dep
1450. Jastığındı oyğa almay,
1451. İsteymin batır saltın dep,
1452. Kelmedi me oyıña,
1453. Sarsañ bop qalar halqım dep.
1454. Bara jatqan keruwennen
1455. Esittiñ qızdıñ deregin,
1456. Azşılıqtıñ dertinen
1457. Sol qızdı izdep jönediñ.
1458. Jalğız äri jaspın dep,
1459. Uwayım- qayğı jemediñ.
1460. Jasıñ jetse er jetip,
1461. Munşa uwayım jer me ediñ.
1462. Jürgende de deytuğın,
1463. Perzenti köp şal men be edim,
1464. Bir balanıñ dertinen
1465. Qayğısı asqan şerli edim.
1466. Janım qaytip şıdasın,
1467. Ağayımı saylı sen be ediñ.
1468. Öziñmen tuwğan bala joq,
1469. Sonı oylap şarşap menñdedim.
1470. Betiñnen süyip alayın.

1471. Mawqımdı basıp qalayın
1472. Qasıma jaqın kel dedi
1473. Bolmadı sabır şıdamım.
1474. Betiñdi, qalqam, bur”,- deydi.
1475. Atası aştı qoyının,
1476. Erkelep kelip Şerquwat,
1477. Quşaqtap aldı moyının.
1478. Sağıñıp körgen quşaqtap,
1479. Aymalap jatır ay- küñin,
1480. Üyirinen adasqan
1481. Tabısqanday tay- qulın.
1482. Müşqulat jatsın tabısıp,
1483. Danadan habar bereli.
1484. Sağıñıp jürgen er Dana
1485. İşinen qayğı jer edi.
1486. Balanıñ qayda ketkenin,
1487. Bile almay eñirep jür edi.
1488. Jas iyisti köre almay,
1489. Zarıqqan erdiñ biri edi.
1490. Qoyğan jerden joğaltıp,
1491. Taba lamay zarlap jür edi.

Älhissa, Dana uwäzir balanıñ qayda ketkenin bilmey, zarlap taba almay jürgende, qalağa bir jas paluwan bala kelipti degen habar estiydi. Sol meniñ kördegi adasıp qalğan Qarqabattıñ balası şıǵar dep, Zulmatqa körinbey balağa kelip, Qarqabatqa uqsatıp, aqiyqat balanı tanıp, sonda Dananıñ baladan atı- jönin, kimniñ balasıñ dep surap turğan jeri edi.

1492. “Adasıp qaydan jürsiñ,
1493. Janım balam,
1494. Intızar bolıp keldim men de saǵan.

1495. Jüzime jılı jüzdi körinesij.
1496. Kim bolar seni ösirgen ata- anañ?”
1497. “Kisiniñ siz siyaqtı balasımın,
1498. Köziniñ ağı menen qarasımın.
1499. Bilmeymin ata- anamnıñ kim ekenin,
1500. Jetim qap jas kezimde adasıppın.
1501. Ülkeydim jolbarıstıñ sütin emip,
1502. Er jetip duşpandarmen talasıppın.
1503. Siz de, ata, jöniñizdi tüsindirgin,
1504. Bas qosıp, sizge bugün janasıppın?
1505. “Şırağım, men arañniñ Danasımın
1506. Sasqanda aqıl qosqan häm esi edim.
1507. Qarqabat seniñ atañ ädilette,
1508. Jumısın jürgizetin kisisi edim.
1509. Patşa bop seniñ atañ ötken edi,
1510. Jalğannan opat tawıp ketken edi.
1511. Qolıma bir gawhardı özi berip,
1512. Tapsırıp amanat qıp ketken edi.
1513. Qatınım bir ul tapsa, taqqın dedi,
1514. Ay- küni şeşeñniñ de jetken edi.
1515. Ornına zalım Zulmat patşa bolıp
1516. Ölimge anañdı ükim etken edi.
1517. Öltirdi anañızdı zaqım berip,
1518. Ölimnen alsam dep em altın berip.
1519. Artınan jetkenimşe jarıp tastap,
1520. Köme almay qorıqqanımnan ketkem jılap.
1521. Ketippin jılap jatıp uyqığa enip,
1522. Jatıp em şırt uyqıda qapalanıp.
1523. Söylesti menimen qart anañ kelip.

1524. “E, Dana, şınımenen kömbediñ be,
1525. Jüruwşi em tiri künde jaqın körip.
1526. Jüzimdi jasıruwğa jaramadıñ,
1527. Erime joldas bop eñ aqıl berip”.
1528. Oylasam, sonda şoşıp tüsım eken
1529. Kömuwdi maqul kördim, oyıma alıp,
1530. Anañdı kömeyin dep sol waqıtta,
1531. Qasına qarap turdım jaqın kelip.
1532. Anañnıñ ölip qalğan aq tösinde,
1533. Emşegin bir näreste jatır emip.
1534. Sen ediñ eşmek emgen, kördim deydi,
1535. Qasıña jaqınıraq keldim deydi,
1536. Tapsırğan atañızdıñ amanatın
1537. Moynıña gawhar tağıp bedrim deydi.
1538. Bes mısқан moynıñdağı jarqırağan
1539. Gawhardıñ meniñ taqqan belgim edi.
1540. Qulınım, endi ölsem armanım joq,
1541. Taba almay jürgen edim, kördim deydi
1542. Basayın jüregimdi bir quşaqtap
1543. Añsadıñ, betten süygiz kelgin” deydi.
1544. Quşaqtap jatır aymalap,
1545. Perzentsiz edi bul körip
1546. Munı estip Şerquwat,
1547. Buzıldı köñili surlanıp,
1548. Toptan äsker maydanğa,
1549. Zulmat jatır şığarıp
1550. Qayratqa mindi Şerquwat,
1551. Asımp jaraq qolğa alıp
1552. Jer- jihandı jañğırtıp,

1553. Şeriler şıqtı ıñıranıp
1554. Arıstandar aqırıp,
1555. Qayratın jıydı qırlanıp
1556. Müşqulat ayttı qolına
1557. “Şıǵıñdar, toqtap turmalıq,
1558. Qundızşa qız balanıñ
1559. Ömirin şındap suranıp
1560. Ne bolar dep zamanım”,
1561. Köz jasın tögip bul körip
1562. Şerquwat mindi tulparǵa
1563. Nayza men qılış qolǵa alıp
1564. Müşqulattıñ äskeri
1565. Bular da şıqtı qamdanıp
1566. Qasına aldı Şerquwat
1567. Jolbarıstarın şaqırıp
1568. “Şerquwat sonda jönedi,
1569. Aqkekil atqa qamşı urıp
1570. Şerquwattıñ soñınan
1571. Şeriler ketti zat urıp
1572. Şerquwattıñ soñında
1573. Ketken joq bosqa qañǵırıp
1574. Şerquwat ayqay salǵanda,
1575. Jolbarıstar da aqırıp
1576. Şerquwat kimge umtılsa,
1577. Bular da soǵan qarsı urıp
1578. Talqandap ketip baradı.
1579. Qıyratıp jawdı japırıp
1580. Qapal, Sapal, Aypar da,
1581. Bular da şıqtı aqırıp

1582. Müşqulattıñ äskeri
1583. Turğan joq bular tartınıp
1584. Zulmattıñ äskerin
1585. Ürimnen quwdı qaşırıp.
1586. Munı körıp Zulmat
1587. Qarsı jürdi jılap ah urıp
1588. Şerquwattıñ adlına
1589. Zulmat keldi bas urıp.
1590. Älhissa, Zulmattıñ Şerquwat balağa jalınıp bir söz aytıp turğan jeri edi.
1591. Aynalayın, şırağım
1592. Aldıña kelip jıladım
1593. Ayağıña jıgılıp,
1594. Aldıña kelip quladım,
1595. Ötipti menen bilmestik.
1596. Aytqanıña turamın
1597. Tağıñ da, bağım seniki,
1598. Janımdı senen suradım.
1599. Älhissa, patşanıñ ayıbın betine basıp, Şerquwattıñ sondağı aytqan sözi
1600. “Adlıma neğıp keldiñ, kelmes patşa,
1601. Dünyeden öz oyınşa, ölmes patşa.
1602. Jılasa jayın aytıp jükti qatın,
1603. Köz jasın şıbın qurlı, körmes patşa
1604. Jalınsa jükti qatın ayamap eñ,
1605. Jetimge jalınasıñ endi neğıp?
1606. Meniñ atım burınğı
1607. Qayırlı Qarqabat
1608. Jetim, jesir, miskinge,
1609. Köp etken eken marhabat
1610. Dünyeden ketipti

1611. Sol atam tawıp zor apat
1612. Qalıptı jükti anamız
1613. Tapsırğan eken amanat
1614. Jükti anamdı öltirip,
1615. İstepsin zulım, qıyanat,
1616. Ölgen anam işinen
1617. Tuwıppın tiri salamat
1618. Öltirmekke buyırdıñ
1619. Tuwmağan kündep balasın
1620. Zalımdıqtı istediñ,
1621. Oylamay aq pen qarasın.
1622. Jolıqpas eñ bul küнге,
1623. İstesey istin sarasın.
1624. Jolbarıs baqtı jasımnan,
1625. Körmedim ajal, qazasın
1626. Müşqulat baqtı bala qıp,
1627. Mısırdıñ kördim qalasın
1628. Mingizdi tulpar saymañdap,
1629. Jabdıqtıñ saylap tazasın
1630. Tillä sawıt kiygizdi,
1631. Altınnan salıp jağasın
1632. İt jügirtip, qus salıp,
1633. Dünyeniñ şaqtım mazasın
1634. Sol kündegen jetim- men,
1635. Kemlesin patşa zeyiliñ.
1636. Tuwmağan kündep balanı,
1637. Tap boldı nege peyiliñ?
1638. Müsâpir äyel jalınsa,
1639. Tüspeydi qanday meyiriñ?”

1640. Solayşa degende
1641. Qundızşa jetip keledi
1642. Kelip söyley beredi
1643. Joriğanı Dananıñ
1644. Osında anıq keledi.
1645. Ömirin surap zulımnıñ
1646. Qundızşa bılay degeni
1647. “Aynalayın, ber, deydi
1648. Ökingenmen ötken is
1649. Ornına qaytip kelmeydi,
1650. Ustap alğan oljañdı
1651. Bir sapar, jarım, ber”- deydi
1652. Jılap turğan zarlanıp,
1653. Şerquwat kördi Qundızdı
1654. Közi tüsip ketken soñ,
1655. Qıymaydı tağı qurğırdı.
1656. Lajı joq eşqanday,
1657. Äyelsiz, sirä, kim jürdi!
1658. Öltirer edi zulımdı,
1659. Qıymaytın närse büldirdi,
1660. Sonda Şerquwat Qundızşağa qarap
1661. “Sen üşin, Qundız, keşirdim,
1662. Etpeymin tarlıq men”,- deydi.

Asilbek- Güljahan

1. Bağdatta patşa bolğan Ğabdimälik
2. Keñeygen kezeginde halifalıq,
3. Bağınğan batıs- şıǵıs memleketi,
4. İslamdıq tuw kötergen jumıla halıq
5. Mekendep Bağdat jerin arab, türük,
6. Qalmaytın ejelgiden ğadat- ğurıp.
7. Türlişe şaruwa jiyğan adamdar köp
8. Bazarda sawda etip, mal ösirip,
9. Kärimbay, Sälimbaylar bay bolıptı
10. Mal- mülki saltanattı say ötipti,
11. Dostıǵı bir- birine sonday adal
12. Aralas alıs- beris jay bolıptı
13. Balası Kärimbaydıñ Qasimbek- ti
14. Balası Sälimbaydıñ Asilbek-ti
15. Oqısa, oynasa da Birge ösip,
16. Dos bolıp eki mırza ösip jetti.
17. Asilbek oquw bilip, ğalım boldı,
18. Dañqtı maǵlumattı mälim boldı
19. Aldanıp saltanat pen mal- mülikke
20. Qasimbek özi nadan zälim boldı
21. Patşanıñ oñ közinde bular bolıp,
22. Sıylasıp zor siyapat, qurmet körip
23. Baylardı huzırına qabil etti
24. Padişa Ğabdimälik köñil bölip
25. Ekewi balaların sınğa berdi
26. Aqılmen Mälik patşa sınap kördi,
27. Bilimin sır- siypatın tergep qarap.
28. Asılğa gramota maqtaw berdi,
29. Asıldı bilim bazar qatarına,
30. Kuwälik berdi sultan qatarına.
31. Qasımdı dedi oqımağan nadan jigit

32. Sayrandar mal baqtırğan otarına
33. Kärimbay Qasımbekke qalıñ berdi
34. Belgili mar atanğan malın berdi
35. Asılbek qız tañdaytın, jaratpaytın
36. Qasımnıñ tañdap alğan jarın kördi
37. Qasım ayttı: “Baldızım budan körkem
38. Alasıñ, qızığasın onı körseñ!
39. Köreyin körkemiñdi maqul”,- dedi,
40. Asıl da, baldızın da şaqırdı erteñ.
41. Suluw körkemsiydi Asılbekke,
42. İykemdep ügittedydi Qasımbekke
43. Söylesip, äzil sözben til qağısıp,
44. Sınadı qulqı ädebin Asılbek te
45. Suluw qız keriledi qasın kerip,
46. Zorayttı mäjilisti Qasım körip
47. “Oqımağan nadan qız kerek pe” dep
48. Baldızın unatpadı Asıl körip
49. Bul sözge Qasım ketti aşuwanıp,
50. Dosına şań tiygizbes qatuwanıp
51. Asılbek ğılım iyesi, bilimdi adam
52. Suluw qız tañdamalı isi onıñ
53. Sonımen biraz ğana künder ötti,
54. Sol üşin ökpelewmen Qasım ketti,
55. “Jarıñdı tañdap alğan körermin” dep
56. Qasımbek awır sözben sertter etti
57. Sälimbay balasına söz aytadı
58. “Qartaydım qalıñdıq al”, dep aytadı
59. Biraq ta ajal jetip ölip ketsem,
60. Arman dep qayğı qasiret jep aytadı”
61. Asılbek jubatadı ata- anasın,
62. “Qayğırma tıyıp al dep köz jasıñdı
63. Äyeldiñ teñi emes keregi joq,

64. Tiley ber tilegimdi qara basım”.
65. Asılbek mırza boldı toptan ozğan,
66. Köp adam jete almadı qolın sozğan
67. Asılbek özi ğalım, özi jomart
68. Tärbiye saltanatı qatar qonğan
69. Sälimbay balasına aqıl berdi
70. Köp körgen dünyeni aqıldı er- di
71. “Aralap, dedi, eldi sayahat et”,
72. Degendi Asılbek te maqul kördi
73. Köp malmen Asıl mırza Şamğa jürdi,
74. Köp adam keruwen tartıp jolğa jürdi
75. Sändigpen jibek şatır, kilem jawıp
76. Troyke päweskemen alğa jürdi.
77. Bağdattan Şam şärine aydap jürdi
78. Keruwenşi nökerlermen täwir qoldı
79. Şaması eki juma jol jürgende,
80. Degenge keruwen saray jaqın keldi,
81. Bul boldı keruwen saray Ahmet baydıñ,
82. Jolawşı keruwenşiler körgen qayran
83. Ädeyi tärbiyeşi adamdarmen
84. Jıl boyı toqtawı joq on eki aydıñ
85. Ol üşin azıq tamaq jetetuğın,
86. Keruwender toyıp işip ketetuğın.
87. Ahmet bay bul künderde ölgen eken,
88. Ornına qızıl miras etetuğın.
89. Jiberdi saray bastığı keruwenderge
90. Mırzası nökerlermen keruwenderdi.
91. Tügeldey bizge jürip qonaq bolsın,
92. Eş adam kelmey ketpes jürgender de
93. Demalıp qonaq boldı sarayında,
94. Suradı atı- jönin häm jayın da.
95. Sälimbay äkem atı, men- Asılbek,

96. Şaqırttı tanısaliq dep qojayınğa.
97. Saray bastığı Asılğa söyledi söz,
98. “Kelmeydi ol qojayın dep küderiñdi üz
99. Äkesi Ahmet baydan qalğan miras,
100. Güljahan şeşesimen ol jalğız qız
101. Güljahan köp oqığan bu da ğalım,
102. Äkesiniñ baylığimen jurtqa mälim
103. Bolğanda özi körkem, özi dana,
104. Jetpeydi jüzdesuwge seniñ häliñ.
105. Asılbek bul sözine ğajap qaldı,
106. Äzilmen joldastarğa mazaqtandı
107. Jiberip bir joldasın qağaz jazıp,
108. Asılbek qız körüge talaptandı.
109. “Güljahan bizden sälem anañızben
110. Alıñız şın iltifat jäne bizden.
111. Balası Sälimbaydıñ men Asılbek
112. Tanısıp söyleselik közimizben”
113. Dep jazdı Güljahanğa Asıl izgi,
114. “Qız tañdap jaratpaytın Asıl siz be?
115. Burında habarıñdı estuwşi edim,
116. Bolmaspın layıqtı men de sizge
117. Jüre ber joliñ bolsın, bazarıña,
118. Şamda qız, köp alarsıñ nazarıña
119. Baruwğa meniñ sizge waqıtım joq,
120. Ata- enem, ölgen äkem mazarına”
121. Asılbek qattı kördi sözi mändi,
122. Köre almay qızdıñ jüzin qapalandı
123. Äytkenmen, saparına jüre berdi,
124. Körem dep qaytarında aq Güljahandı
125. Jol jürip eki Cuma Şamğa jetti
126. Arada talay ıstıq şaңdar ötti
127. Keruwennen nökerinen ozıp barıp,

128. Demalıp az ğana kün bazar etti
129. Bazarğa sattı buldap barğan malın
130. Dabılı Asılbektiñ boldı mälüm
131. Bazarda birneşe kün seyil qurıp
132. Dayındap qajetiniñ aldı bärin.
133. Bazarda bir top adam körinedi,
134. Munda bar sawda- satuw delinedi
135. Qaras bir ğajayıp saqına eken,
136. Bar halıq sonı aluwğa jeligedi.
137. Asılbek keldi topqa sawdaladı,
138. Alsam dep Güljahanğa oylanadı.
139. Saqına özi ğajap, özi qımbat,
140. Köp halıq äli kelmey qawmaladı.
141. “On altın haqı,- dedi, ya saqınanıñ,
142. bir üydiñ haqı turadı jiyğan malı”
143. Asılbek on altındı aldı berip,
144. Etedi üydi jariq jaqqan şamnan.
145. Bazardan qayttı elge keruwenimen,
146. Kelisken saltanattı seruwenimen.
147. Awlına Ahmet baydıñ jaqın kelip,
148. Nökermen ozat jürdi köringennen.
149. Nökermen Asıl mırza kelisedi,
150. Bul jerde bir jeti kün dem etedi,
151. Şaqırtıp Güljahandı köremin dep,
152. Nökerler munıñ qalay demes edi.
153. Jiberdi qağaz jazıp bir joldasın
154. Basqarğan serik edi nöker basın,
155. Güljahan şeşesimen aqıldasıp,
156. Baruwğa berdi uwade mäslihatın.
157. Jazğan hat öleñ edi Güljahanğa,
158. Öleñdi oqıp qoş aldı Güljahan da.
159. “Bul jigit damışpanıñ özi eken,- dep,

160. Söz jazğan tätti dämdi bul mısaldı”
161. Asılbeğin qızğa öleñi
162. “Sälem jazdıq, Suluw qız,
163. Salamat bol, suluw qız!
164. Sizder onda, biz munda,
165. Saw bolalıq siz ben biz
166. Jatırmısız beyhalde,
167. Dabılıñ şıqqan jihanğa.
168. Azamatıñ, nökeriñ,
169. Kel qonaqqa, meymanğa.
170. Bizdiñ şatır aq şatır,
171. Altın barqıt taq şatır.
172. Mäjilisimiz körkeyip,
173. İşken şarap bal tatır.
174. Tanısalıq, körelik,
175. Alısalıq, berelik.
176. Qoş alısıp dostasıp,
177. Maqul sözge erdelik.
178. Biz kelemiz bazardan,
179. Öziñe mälim sapardan
180. Şaqırğanğa kelmeytin
181. Kimdi kördiñ qasarğan.
182. Men Sälimbay balası,
183. Elim Bağdat qalası.
184. Ğabdulmälik padişa
185. Süyenişti panası.
186. Hat jazuwşısı Asılbek,
187. Anıq tüsin dosım dep.
188. Qaldırmastan ala kel,
189. Bolsa da sonşa dosıñ köp!”
190. Üş awız Güljahan da öleñ jazdı,
191. Joğarğı mektep körgen bilimpaz- dı.

192. Az söylep, köp mağına tuğizatın,
193. Äyelde jeke tuwğan ol sabaz- dı!
194. Güljahannıñ Asılbekke hatı:
195. “Baralıq, Asıl mırza, şaqırğanğa,
196. Barmasaq ayıp bolsa şaqırğanğa.
197. Sır alıp, däm tatisuw bizge äwes,
198. Öziñdey asıl zatpen qadirmende
199. Bizdiñ el Bağdat jerin jaylamağan,
200. Äzil söz bizge aytpaydı qaymana adam
201. Jomarttıq saltanattıñ bäre öziñde,
202. Jigitte bolıp tursın aylalağan.
203. Jatırmin min taba almay söziñizden,
204. Köreyik mäjilistesip öziñizben.
205. Jazmıştan ozmış bolmayd degender bar
206. Tağdır küş buyırmasa özge sizden”
207. Qız keldi troyka men küyme jegip,
208. Tañ etpes körgen adam oğan nağıp?
209. Anası birge otır Sara degen,
210. Turmista körgen emes beynet jegip
211. Asılbek mırza edi şıqqan dañğa,
212. Arnadı gawhar jüzikti Güljahanğa.
213. Hat jazıp mör basuwlı qızğa berdi
214. Quwandı sıy- qurmetke Güljahan da.
215. Güljahan hattı oqıdı öleñmenen,
216. Söz mänisi sekildi tereñdegen
217. Şeşesi el adamı keñes qurıp
218. Bäre de mäslihat etem degen
219. Asılbektiñ qızğa hatı
220. “Suluw qız, bugün kördim ay jüziñdi
221. Kümisten on sawsağıñ tartqan sımdı
222. Bağdatta elden ozğan men Asılbek,
223. Qız tañdap jüruwşi edim sendey sımdı.

224. Jariq etken qarañğını seniñ nuriñ,
225. Az sözdi, mağınalı işki sıriñ.
226. Köruwge sıypatıñnan min taba almadım
227. Öleşsiz sağan bitken aqıl- bilim.
228. Arnawlı aldım sağan gawhar jüzik,
229. Alınğan on tilläğa haqı üzdik
230. Qurbılıq belgim bergen alıp turşı
231. Kerekse şam boladı jariq tüsip.
232. Bilimniñ pan oqığan daryasın,
233. Aqılıñ aqılıma jariyasın
234. Tappadım körkem suluw sayrañdap ta,
235. Bağdat bazarınıñ jer qiyasın.
236. Mağan teñ boldıñ jihan asıl aynam,
237. Tiyip tur jomarttıqpen elge paydañ.
238. Bul sıırım mağan maqul, sağan qalay?
239. Jürelük erli zayıp etip sayran.
240. Bul sözdin jauabım ber maqul körseñ,
241. Qoş aytıp süyer jar dep jaqın körseñ
242. Kele jatqan alıs jerden biz jolawşı
243. Jön şığar aqıldasıp küni erteñ.”
244. Güljahan da sälem hattı derew jazdı
245. Jazılğan sälem hatta sözi dämdi
246. Jumsadı bir jigitke berip kel dep,
247. Hat jazıp öleñmenen körkem, sändi.
248. Güljahanıñ Asılbekke jazğanı:
249. “Körkem jigit Asıljan,
250. Älewmetiñ bar urğan.
251. Bir suñqardı öziñdey,
252. Men de küttim jasımnan
253. Körkem, suluw ajarıñ,
254. Saltanat, sändi bazarıñ
255. Layıqsız dep kim aytar,

256. Jazılsa sizben azalım
257. Kütkenim meniñ sendey- di
258. Öziñdey sabaz kelmeydi
259. Baqıt, дәwlet kernese,
260. Teñ izdep erler jeldeydi.
261. Bizge keliñ qonaqqa
262. Asıqpay qonaq bol apta
263. Sır- sıypatıñ tanıldı.
264. Kim ekeniñ de surap ta.
265. Aruw jigit ay jigit,
266. Sağan teñdes qay jigit
267. Abıroylıq, adamdıq,
268. Bäre öziñde say jigit
269. Sensiñ meniñ deñdesim,
270. Padişaday kelbetiñ.
271. Küniñ tüsse jamanğa,
272. Köre alam ba el betin.
273. Talay jigit söz salğan,
274. Qaray- qaray köz sağan.
275. İziñe basqan turmaydı,
276. Bolmaydı sendey jol salğan!
277. Körkem, suluw bizder bar,
278. Biz kütemiz sizdey jar
279. Hat jazuwşı Güljahan,
280. Süyer dosıñ ıntızar!”
281. Şaqırdı şabarmanı Güljahanniñ,
282. Güljahan suluw edi bul jahannan.
283. Asılbekke hat keldi öleñmenen,
284. Quwandı talabımdı maquldadı.
285. Güljahan qabıl alıp qonaq etti,
286. Qurmetşi, sawıqşılar mol- aq edi
287. Udayı üş kün jalğas qonaq etip,

288. Tügeldey nökerlerge sıylıq jetti.
289. Güljahan Asılbekke tiymek boldı
290. Eki jas birin- birin süymek boldı
291. Şeşesi el- dosına aqıldasıp,
292. Qudalıq maquldastı ğurıp jolda
293. Jiberdi awılına joldastarın,
294. Tapsırdı äkesine bazar malın.
295. Äkesin el adamı şaqırtadı,
296. Qudalıq jürgizuwge sıylıq zañın.
297. Asılbek jata berdi qayın elde,
298. Körgeni künde qızıq seruwende.
299. Keruwender Bağdatqa barıp jetti
300. Ötkizip neşe künder pelde pelde.
301. Sälimbay şaqırtadı Esim dosın
302. Bärine mälim etti köñil qosın
303. Arnawlı joldastarmen jolğa şıqtı
304. Qudanı ötkizuge ğurıp keşin.
305. Qarsı alıp qudalardı etti qurmet
306. İşinde Asıl da bar birge jürmek.
307. Qonaqtıñ sarayında ornalastırdı,
308. Jetetin neşe küнге etken qurmet.
309. Uzattı Güljahandı birge jürdi,
310. Qızıqtar bolıp ötti ärbir türli
311. Kelini Güljahandı körgennen soñ,
312. Armansız Sälimbaydıñ köñili tındı.
313. Güljahan köş boyında päweskemen
314. Bozbala soñına ergen äwespenen
315. Ay jüzi jarqıraydı Güljahannıñ,
316. Körinip anda- sanda näweskeden.
317. Toyında Sälimbaydıñ Qasım da bar,
318. Ne türli soraqını Qasım tabar
319. Güljahan özi körkem, özi dana,

320. Qasımın körip könjili ottay janar
321. Oslay biraz kün men aylar ötti,
322. Saltanat sayasattı jaylar ötti
323. Elimiz Güljahandı tanıstırıp,
324. Asılbek dos- esterin sayran etti.
325. Bir kezde äzil etti Qasım kelip
326. “Äyeliñ özi körkem, özi kerik.
327. Äyeldi qanşa süyip maqtasañ da,
328. Bolmaydı oydagıday aqıl- serik!
329. Jaqsı äyel bağa jetpes jan joldasıñ,
330. Talaptı jigit tabar qor bolmasın
331. Oqığan aqıl iyesi adal äyel,
332. Men nanam er adamnan kem bolmasın.
333. Äy, Asıl, äyeliñe nandıñ nege?
334. Jaqsını elden tañdap aldım deme
335. Jaqsı äyel talay erdi satatuğın
336. Sır alıp, boy üyretip kele kele”
337. Asılbek.
338. Men onday nadan äyel almadım da,
339. Elinen Bağdat ğiraq tañdadım da.
340. Dostığı aqirettik äyelder bar,
341. Tañdağan äyeliñe şambadıñ ba?
342. Qasımbek.
343. Äy, Asıl, bul sözime nanbağanıñ,
344. Bolmaydı äyel sınaq barlağanıñ.
345. Aylıq jolğa sapar şıq sınaq berem
346. Kim ekenin eldi kezip tañdağanıñ.
347. Şart etti ekewi de mal- mülkin,
348. Qol qoydı şart qağazğa bular erkin
349. Äyeliazsa Asılbek jeñilgeni,
350. Beredi Qasımbekke jiyğan mülkin.
351. Azdırsa Güljahandı Qasım jeñbek

352. Bul uşin Qasım mırza etpek eñbek
353. Eger de äyel azbay, siypat tappay,
354. Ol künde mal- mülkin Qasım bermek.
355. Bul kezde Sälimbay da ölip edi,
356. Asılbek tügel qoja bolıp edi.
357. Qasımbek öte jawız, küñşil adam,
358. Ädisi qara aqılğa tolıq edi.
359. Asılbek bazar şıǵa dayarlandı
360. Ol uşin keruwen tüzep bazar maldı
361. Jürwdiñ bul bazarǵa emes maqul,
362. Güljahan tús kördim dep azarlandı.
363. “Tüsimde at- toñımen sayǵa tüstiñ,
364. Küte almas qasiret- qayǵı jayǵa tüstiñ.
365. At- toñıñ, kiyimiñmen sadaǵa dep,
366. Qutqardım sebebimen eñbek küştiñ”
367. Asıl ayttı: “Bazarǵa baram,- dedi,
368. Menşikti özgermesin talap,- dedi.
369. Tús tülkiniñ boǵı degen bar ğoy,
370. Kirgizbe köñilime alañ”,- dedi.
371. Asılbek bazar ketti keruwen qolmen
372. Bayaǵı keruwen saray kelgen jolmen
373. Tıñdalsın endigi söz Qasımbekten
374. Uwädeni orındamaq şartqa bergen.
375. Qasımbek Güljahanǵa keldi barlap,
376. Äzildep Güljahandı bilmek barlap.
377. Esigi Güljahannıñ kilittewli edi,
378. Şaqırdı jalşı äyelden habar almaq.
379. Jalşı äyel as pisirgen Ajar edi,
380. Jumısım bar Güljahanda Ajar dedi.
381. Ajar barıp Güljahanǵa habar etti
382. Qasımbek qızmeti bar surar dedi.
383. Güljahan Qasımbekten ıǵıspadı,

384. Mende joq Qasimbektiñ jumıstarı
385. Ol üşin budan bılay tağı kemle,
386. Şeşiler Asılbekten jumıs hali.
387. Qasimbek munıñ üşin qapalandı,
388. Şart ta bar orındaytın küşti zañdı
389. “Qaytkende Güljahandı azğıram” dep,
390. Uyıqtamay uwayım şekti atar tañdı.
391. Jarlı edi jarımağan Ajar qatın,
392. Ötindi Qasım oğan iyip basın.
393. “Jüzikti qolındağı urlap ber” dep,
394. Bul üşin bir mıñ somday aldı qatın.
395. Su berdi Güljahanğa juwınarlıq,
396. Qasımınñ orındamaq bergen jarlıq,
397. Güljahan jüzikti alıp jerge qoydı
398. Ajardıñ jumısı edi su quyarlıq.
399. Su quyıp su sawıtın alıp ketti,
400. Jüzikti jan qaltağa salıp ketti.
401. Quwanıp Ajar qatın uqsattım dep,
402. Qasimbekke jüzikti alıp jetti.
403. Güljahan jüzik joğın jarlamadı,
404. Aytuwğa urlattım dep arlanadı.
405. Qasimbek jüzikti alıp köñili tınıp,
406. Tağı da qayla qarap qamdanadı.
407. Balası Qumarşa edi Saparbektiñ,
408. Jas jigit täwir edi jetkinşektiñ.
409. Ötirik Qumarşanı tığa saldı
410. Jala üşin Güljahanğa etken sertin.
411. Ol üşin Ajar qatın ayğaq bolmaq,
412. Güljahandı, Qumarşanı zina qılmaq.
413. “Jihannıñ töseginen ustadım,- dep,
414. Tözbedi ölip ketti soqtım qoldap”
415. Qasimbek bar josparın dayarladı,

416. Joyuğa Göljahandı ayanbadı.
417. Asıldı şart boyınşa jenuw bolsa
418. Joq edi Qasimbektiñ ayar malı.
419. Ay jürip Asılbek te keldi eline,
420. Bir jürgen nöker bolıp erleri de.
421. Göljahan köñili tasıp quwanadı,
422. Asıldıñ aman- esen kelgenine.
423. Qasimbek Asılbekti aldap jürgen,
424. Şartı köp orındaytın ärbir türden
425. Asılğa kelisimen bayan etti,
426. Ketkeli tapqanıñ dep körgen- bilgen.
427. Äyeliñ Qumarşa men zina qılğan,
428. Aramğa adalıñdı iyba qılğan.
429. Bul üşin Ajar qatın aşıq ayğaq,
430. Sebebi aqımaqsıñ dünye quwğan!
431. Qoynınan Qumarşanıñ ustap aldı,
432. Öltirdim qapiyada bir- aq saldım.
433. Janınan gawhar jüzik jäne şıqtı
434. Qayğırıp ızasınan esten tandım.
435. Asılbek nanıp buğan esi ketti,
436. Qasımniñ aytqan sözge sertke jetti.
437. Män- jayın bolğan istiñ surap edi,
438. “Ras” dep Ajar qatın şalt etti.
439. Qasimbek ayttı: “Sertterim orındaldı
440. Beresiñ ömir baqıy jıyğan maldı.
441. Aqılsız bir äyelge sonşa nanıp,
442. Körmedim añqaw- aqımaq sendey jandı”
443. Asılbek ah uruwmen qapalandı,
444. Beretin kün tuwdı dep mal men jandı
445. Tez türde eki qayıq äzirletti,
446. Teñizge jibermekşi Göljahandı.
447. Qayıqtıñ tartatuğın eskegi joq,

448. Baq qaytsa taban tayıp espegi joq.
449. Suğa ketip Güljahan ölsin dedi,
450. Bilmeydi bul keñeste Güljahan joq.
451. “Esen- saw bazarıñnan kelgeniñ be,
452. Kidirmey birden üyge kelmediñ be?”
453. Güljahan Asılbekke añ- tañ qaldı,
454. Apırım- ay, ne kinäm bar dep öz boyımda
455. Asıl ayttı: “Sumenen sayrandalıq,
456. Körelik tañ- tamaşa Bağdat barıp.
457. Azıqtıñ keregi joq”, dedi Asılbek,
458. Jihan şıqtı bir- bir qabat kiyim alıp.
459. Mingizdi Güljahandı şar qayıqqa,
460. Jihan ayttı: “Eksek joq şar qayıqta”.
461. Asıl ayttı: “Ol qayıq tirkewli tur,
462. Qorquwğa men turğanda layıq pa?!”
463. Teñizben bular ketti sayran etip,
464. Asılbek tawıspadı oylap jetip.
465. Qayığın Güljahannıñ qoya berdi,
466. Qoş aytıp keyin burıp ağıp ötip.
467. Jöneldi “Qoş, saw bol!”- dep Asıl keyin,
468. Güljahan oylamadı oğan deyin.
469. “Äy, Asıl, oynama!”- dep dawıstadı,
470. Güljahan dep oyladı munı oyın.
471. Jihannıñ Asılğa aytqanı:
472. “Äy, Asıljan, Asıljan,
473. Oynadıñ ba, Asıljan!
474. Ajarıña qarasam,
475. Şıray- jüziñ aşılman.
476. Munday oyın kördiñ be,
477. Nege qaştıñ qasımnan!?
478. Eskeksiz qayıq üstinde,
479. Qorıqtıñ oynap basımnan.

480. Jibermeşi tereŋge,
481. Iğındap qayıq josılğan!”
482. Asılbektiñ Güljahanğa jawabı:
483. “Güljahan sumen ağıp ölersiñ de,
484. Turmısqa basqa tüsken körersiñ de.
485. Öziñniñ zulımdıǵıñ keldi aldıña,
486. Qaltañda hat oqısañ körersiñ de.”
487. Güljahan hattı körip qapalandı,
488. Tüsindi Qasimbekten bolğan qaldı.
489. “Naqaqtan bir pälege qaldım- au!”- dep,
490. Asıldıñ amalına esten tandı.
491. Güljahannıñ eskeksiz qayıq üstinde bara jatıp, Asılğa qarap tolğaǵanı:
492. “Jan- joldasım Asılbek,
493. Bas qosqanıñ asıl dep.
494. Baylıq- baqıt arılmas,
495. Tabı taza näsil dep.
496. Jamandıqqa qıyǵanıñ,
497. Men üşin ösek jıyǵanıñ.
498. Oǵan ne amal eteyin,
499. Duşpandı dosım dep,
500. Araǵa şaytan jürgizgen,
501. Kewdege nälet kirgizgen.
502. Qasiret- qayǵı kül salıp,
503. Nälet soqsın, Qasimbek!
504. Qasımğa nege nanǵanıñ,
505. Duşpanıñ edi ol seniñ.
506. Bolar saǵan kün eken,
507. Talan- taraj jan malıñ.
508. Bile almadıñ, Asıljan,
509. Sırım joq edi senen jasırǵan.
510. Aramızǵa ot salǵan
511. Qasimbektiñ armanın,

512. Ajal jetse kim ölnes,
513. Obalıñ seni jibermes!
514. Jigit bolsañ, Asılbek,
515. Kinälasıp tügendes.
516. Äy, Asılbek, Asılbek,
517. Bazar şıǵıp keşiktiñ.
518. Maǵan nege öşiktiñ?
519. Bolmasın saǵan bildiñ be,
520. Maǵan nege öşiktiñ!?
521. Bolmasın saǵan bildiñ be,
522. Maǵan nege näsıptiñ!?
523. Ajalıma aydadıñ,
524. Jaman aqıl oyladıñ.
525. Aqırettik dosım- ay,
526. Ölimge meni bayladıñ!
527. Halıqqa qıldıñ kelemej,
528. Estigen adam ne demes,
529. Aǵızdıñ meni teñizge,
530. Basatuǵın jer emes.
531. Adal edim bilmediñ,
532. Jan dosıñdı kündediñ.
533. Beykünä jandı öltirgen
534. Qasımbekti kim dediñ!
535. Qılmısım bolsa istegen,
536. Espatıñ bolsa tüstegen.
537. Armanım joq öltirseñ,
538. Sonday bir awır ispenen!
539. Maǵan qaza etem dep,
540. Qumarşanı öltirgen.
541. Janına qaza keltirgen,
542. Köre almaǵan aramza,
543. Oylaǵanın jetkizgen.

544. Onımenen ant etken,
545. Antıñ seniñ bar eken.
546. Bir awız sözdiñ qunı üşin,
547. Malı- mülkin şart etken.
548. Opasızdıñ saldarı- ay,
549. Bilgen erge ar eken.
550. Mumı nege bilmediñ,
551. Men käripti kündediñ!
552. Aq- qarasın ayırmay,
553. Aqılğa tapşı sen be ediñ!?
554. Qara jürek Qasımniñ
555. Oylağanı bar edi.
556. Ğaşıqtıqtıñ zarı edi,
557. Aytuwğa waqıt bermediñ.
558. Qapı edim bilmediñ.
559. Maqsatı bolmay qor edi.
560. Tağdırım meni aydağan,
561. Tar qayıqqa baylağan.
562. Awızğa jeytin jemim joq,
563. Bolamın qaytip qayta adam!
564. Qalmanı halim ölmekke,
565. Tağdırıma könbeske.
566. Talanı tasıp, baq keşti,
567. Aynalıp qayta kelmes te.
568. Asılbek pen Qasimbek,
569. Qumarşanıñ qunı üşin
570. Men käriptiñ arı üşin,
571. Bir qayırılıp teñdese.
572. Qara jürek Qasimbek,
573. Basıña tüssin jasıñ köp,
574. Jahannamğa bararsıñ,
575. Ädil ükim kesdesse.”

576. Göljahannıñ Asılbekten küder üzip, teñizge qarap jalbarıñanı:
577. Jutamısıñ şınımen,
578. Basaranıñ teñizi.
579. Estip, körgen pende joq,
580. Awızdan şıqqan lebizdi,
581. Adamğa zawal keltirgen,
582. Söylegen sözdiñ semizi.
583. Jawdırağan közderim,
584. Mañdayğa bitken egizi.
585. Jeldey qayıq üstinde,
586. Kezdesip munday müşkilge.
587. Däwrenimdi tanıdım,
588. Dep bugün soñğı negizi.
589. Tağdırı bugün şeşildi,
590. Tapsırdım qaqqa niyetimdi.
591. Meni bugün körmese,
592. Mağan da ömir esil- di.
593. Keñ dünya mağan tarıldı,
594. Kimge aytamın zarımdı.
595. Bar ğalamnıñ qojası,
596. Körmeseñ öziñ halimdi!
597. Eskeksiz qayıq üstinde,
598. Ölemin dep eş bildi.
599. Butası joq aq teñiz,
600. Ötkizdim üş kün, üş tündi.
601. Soqqan jelge jöneldim
602. Bu teñizdiñ tübine.
603. Mağan degen tağdır kün,
604. Erteñgi me, bugün be?
605. Sara hanım atanğan,
606. Şeşem seni körmedim.
607. Bir körip seni ölmedim,

608. Üş kün, üş tün suğa ağıp,
609. Uyqı berip suğa ağıp,
610. Ajalım jetip mençdedim.
611. Jüregim qorqıp jarılma,
612. Men üşin dünya tarılma.
613. Tosqan künim boldı ma,
614. Basım aman şağında!
615. Uyqı berip qayğı aldım,
616. Uşan teñiz aynaldım.
617. Jarday qulap soğılğan,
618. Aq bas tolqınğa aydaldım.
619. Qanat qağıp uşqan qus,
620. Bäreñ de munda kelmeysiñ.
621. Qus jürmeytin teñizge
622. Aydağan meni kim deysiñ!
623. Tamaq, azıq mende joq,
624. Meni körer pende joq.
625. Qara jerge zar boldım,
626. Men sıyarlıq jer de joq!
627. Osı kezde bolğanda,
628. Sumen aqqan bir burıs,
629. Qayıqqa keldi dup- durıs,
630. Qosaqtadı jawlıqpen,
631. Qayıqqa bekem dep bolsın küş
632. Bekem qıldı qayıqtı,
633. Qawipten endi ayıqtı.
634. Sudan basqa tağam joq,
635. Aştıqtan äbden tarıldım.”
636. Güljahan uyıqtap ketti jılay- jılay,
637. Solıptı almaday- aq bitken şıray.
638. Oyanbay küni boyı uyıqtap qaldı,
639. Qayırlap bir aralğa keme turdı- ay.

640. Oyansa qara jerge turğan qayıq,
641. Quwandı qara jerge köñili bayıp.
642. Tağı da qayğılanıp öleñ ayttı,
643. Köñilin öleñmenen juwıp- şayıp.
644. Güljahannıñ araldı körıp aytqanı:
645. “Köringen mınaw aral ma,
646. Kimder munda aralda?
647. Arıstan, ayu, jolbarıs,
648. Meken teber aralğa.
649. Aral tolğan añdar ma,
650. Adam qorqar tañdar ma?
651. Men ğaripke bolmasa,
652. Atatuğın tañ bar ma?
653. Aral tolğan jemis- ti,
654. Bolatın edi kelisti.
655. Talanıma tap bolğay,
656. Aştığım meniñ jetisti.
657. Rahattı kün mağan joq,
658. Quwanam bolsa tamaq toq.
659. Kökiregimdi örtegen,
660. Duşpanımnan tiygen oq.”
661. Qozğalsın endigi söz Asılbekten,
662. Bolmasa şart qojası Qasımbekten.
663. Sumenen Güljahandı qoya berip,
664. Kez edi orındaytın şarttardı etken.
665. Asılğa Qasım keldi sardarmenen,
666. Asıldın talası joq janjalmenen.
667. Asılbek mal- mülikten tügel sıqtı,
668. Mıñ som alıp türlüşe joldarmenen.
669. Asılbek jomart edi, keñ peyildi,
670. Azğa sınıp, köpke taspas, keñ peyildi.
671. Mıñ somdı bir- eki ayda tamam etti,

672. Jomarttın mäjilispänen ärdäyimde,
673. Qasımnan surap edi jüz som berdi,
674. Kelme dep budan bılay asıl erdi.
675. Jüz somğa Asıl, sirä, küneltpedi,
676. Qasımnan sawğa surap kele berdi.
677. Ayrılıp aqılınan arıdı endi,
678. Tawsıldı basıp jarlıq bäri de endi.
679. Dos küyip, duşpan külip qorlıq körip,
680. Turmıstın tüsti basqa türi de endi.
681. Bir küni Qasım oylap aqıl taptı,
682. Sotpenen ükim qoyuğa aqıldastı.
683. “Mal ustap şarbağınan ustadım” dep,
684. Asıldı şın joyuğa maqul taptı.
685. Sotta ayğaq bolatın Ajar qatın,
686. Ol üşin Ajar tolıq aldı bäsın.
687. Ayğaqpen bes jıl türme sot qoyılıp
688. Asıl tögip jöneldi közdin jasın.
689. Al endi söz söyleyin Güljahannan,
690. Köp körgen qasiret- qayğı bul jihannan
691. Altındı sınay almay mıs dep bilse,
692. Säwlesin öşiretin mazdap janğan.
693. Qayıqtan şıqtı sudın jağasına,
694. Talasıp bätterektin panasına.
695. Dawıs bar arqırağan, kürkiregen,
696. Tap boldı kiyt balıqtın qazasına.
697. Kiyt balıq su jağalap oynaқтаған,
698. Arıtsan onı aңdıp sumdıq salğan
699. Azuwlı aң şapqan jerden alıp tüsti,
700. Kiyt balıq sol sätinde ölip qalğan.
701. Biraq ta kiyt balıq ta öte mıqtı,
702. Böksesimen kiyt balıq ta urıp jıqtı.
703. Arıtsan beli üzilip o da öldi,

704. Sıbağası ekewiniñ boldı mıqtı.
705. Ölgenin ekewiniñ körip bildi,
706. Jermin dep kiyt balıqtı köñili tındı.
707. Amaldap şaqpaq tastan ot tamızıp,
708. Biraz kün kiyt balıqpen ayqat qıldı.
709. Kinäsiz öte naqaq adamdar bar,
710. Ğayıptan tariqqanda riyzıq tabar.
711. Qayğı tünde barıp uyıqtar jeri,
712. Japanda jalğız özi kimge nanar!
713. Kiyimin alıp şıqqan kiydi sonda,
714. “Tilekti ata- baba” dedi oñda!
715. Jas jigıt özi körkem bolıp şıqtı,
716. Küñirenip öleñ aytıp anda- sanda.
717. Güljahannıñ jalğız jalbarıp aytqan öleñi:
718. “Tağdırım, ükimiñe kördim- aw men,
719. Ąrqaıda ümitim köp, raqmetiñ keñ,
720. Ayrılgan turmısı men el- jurtınan,
721. Dünyede pendeñ bar ma menimen teñ!?
722. Men qalayşa aralda turmıs etem,
723. Qala ma mınaw añdardan janım esen!?
724. Bezindim büytip tirlik etkenimnen,
725. Ajal ber şın belimdi buwdım bekem!
726. Bolmasa bir sebepter keltire kör,
727. Duşpanğa meni añdığan ete gör tor.
728. Alşayıp bala künnen öksen basım,
729. Osılay azıp- tozıp bolam ba qor.
730. Men jalğız japan tüzde qayda baram,
731. Bolmay tur tirşilikte meniñ şaram.
732. Bul küyde ölmey tiri jüre alam ba,
733. Bir janıq tariqtım ğoy körset mağan!?
734. Añdar bar ayu, qasqır adam jeytin,
735. Köruwge şıdap bolmayd adam keypin.

736. Kelmeydi jatsam uyqım, tursam külkim
737. Özgerdi qasiretpenen meniñ keypim.
738. Men qalay bul küyimmen kimge senem,
739. Tözbedi dıbıs sezsem meniñ denem.
740. Bar bolsa mağan degen riyzıq demiñ,
741. Bärin de keltir mağan jıynap berip!
742. Qoymaydı erik özime aydağan däm,
743. Kezinde boldı mende jaynağan şam.
744. Bir zawal kämilime körip turmın,
745. Bola ma mağan bir kün atatın tañ.
746. Munı aytıp muñayadı begirekte,
747. Qaraydı türegelip tönirekke.
748. Tıñdaytın, söylesetin bir adam joq,
749. Öleñ söz tirelip tur kökirekte.
750. Bir kezde şıqtı aralap jemis barlap
751. Tört adam şığa keldi buğan añdap.
752. Quwanıp adamzat dep şattansa da,
753. Jabayı adam ba dep qaşa barlap.
754. Tört adam Güljahanğa dawıstadı,
755. Aqılmen bu da qorqıp tawıspadı.
756. “Mälim et, sizder kimsiz, jaqındama”,
757. Dep Jihan qorıqsa da awıspadı.
758. Olar ayttı: “Biz munda arestandar,
759. Barlığı mıñnan artıq arestan bar.
760. Ayıpkerler jiynağan lager dedi,
761. Oyladı munda qanday turmıstar bar?”
762. Surasa bular kelgen Añqaradan,
763. Munı bir äkim sanap antalağan.
764. On jıldıq ükim alğan adamdarmız,
765. Jaqsılıq joq pa dedi zañ tarağan?
766. Kiyim joq, saqal şaştar ösip ketken,
767. Özgergen añ siyaqtı adam kepten.

768. Bəri de müldem naqaq bolıp şıqtı,
769. İsterin ayta jatar ötken- ketken.
770. Olarmen keldi birge qalın qolğa,
771. Adamnıñ aş- jalañaş bəri sonda.
772. Ärkimder öz betimen tamaq tappaq,
773. Aştıqtan azğındıqtan jürgen zorğa.
774. Suradı Güljahannan: “Sen kimsiñ?!- dep,
775. Adamğa bul aradan kemeysiñ,- dep.
776. Bul jerler halifalıq lager edi,
777. Jay adam bul arağa kemleydi”,- köp.
778. Jihan ayttı: “Bağdattan men jolawşı,
779. Kememen sayran ettik köp jolawşı,
780. Keme sınıp köp adam qarıq boldı,
781. Men kettim bir taqtaymen qiya qayşa.
782. Surasañ özim atım Jihanşa- dı,
783. Bitirgen orta mektep bilim sanı.
784. Qıyındıq esten ketpes kördim talay,
785. Etem dep sumen sayran jer qıyanı.”
786. Bir adam bul lagerdi basqaratın,
787. Järdemşi etti Jihanşamı hat jazatın.
788. Olarğa kiyim, tamaq bere bermeyd,
789. İsteytin jumıs ta joq basqaratın.
790. Lagerde hatşı bolıp bir jıl turdı,
791. Jetkizdi joq tärtipti ärbir türli.
792. Adam köp aş- jalañaş, häm mügedek,
793. Bulardıñ bärin jazıp hatqa tizdi.
794. Aldırıp adam etti saqal, şaşın,
795. Paek berip tüzedi işer asın.
796. Bul üşin padişadan jarlıq aldı,
797. Jasatıp kazarmalar etpey laşıq.
798. Jılına eki ret qatınap Bağdatpenen,
799. Ortalıq halifalıq Bağdat degen.

800. Kirem dep dārihiyun mektebine,
801. Hat jazdı halifağa barmaqpenen.
802. Bir küni keldi jarlıq halifadan,
803. Bağdatqa kelsin degen halifa häm.
804. Jihanşa lagermenen amandastı,
805. Ädeyi burın bar dep padişadan.
806. Jol jürüp su jolımen Bağdat keldi,
807. Ruqsatpen kirip hailfağa sälem berdi.
808. Halifa hal- jayların surap qarap,
809. Oquwğa kiresiñ dep talon berdi.
810. Jihanşa bir jas jigipen oqığan,
811. Mektepke dārılfiyunnıñ kirdi sonan.
812. Maqtawmen pän bitirgen qağaz alıp,
813. Oquwda eki jılday küni tolğan.
814. Jihanşa baq arasın aralaytın,
815. Qızdarğa, jigitterge qaramaytın.
816. Nökermen patşa qızı tuwra keldi,
817. Kezi edi baw- abqşasın aralaytın.
818. Nurjamal patşa qızı söz söyleydi,
819. “Äy, jigit, sen kim ediñ?!-
820. Dep söyleydi.
821. Beri kel, qaşpa bizden tanısaliq,”-
822. Tağı da äzil- mazaq qıp söyleydi.
823. Şihanşa ayttı: “mektepte oquwşımın,
824. Aqılğa pän negizin toquwşımın.
825. Bul jerler sizder jürer bağı eken,
826. Biluwşi edim, men jayıma ketuwşımın.
827. “Äy, esimiñdi aytşı, qoş kelesiñ,
828. Bul jerge ertemen de keş kelesiñ.
829. Jüremiz baq işinde sayran etip,
830. Layıq pa nege bizden seskenesiñ?”
831. “Bağdattıñ Jihanşısı meniñ atım,

832. Äygili halifağa jazğan hatım.
833. Joğarğı darilfiyun klasında,
834. Kerekse taba alarsıñ asıl zatın”.
835. Dedi de jüre berdi mektebine,
836. Nurjamal tañırqadı öktemine.
837. “Oypırım- ay, bir qayırmay ketkeni me!
838. Jaraydı- aw osı jigit,- dep,- teñime.”
839. Bir küni izdep bardı Jihanşığa,
840. Uzamay tawıp aldı aytqan şama.
841. “Jihanşa izdep keldim, dos bolayıq,
842. Azıraq sayrandalıq jür baqşağa.”
843. Qoymadı alıp ketti baq basına,
844. Qaratpay Jihanşığa joq basına.
845. Söylesip äzil- mazaq, türli baqas,
846. Unattı Jihanşını basqası da.
847. Nurjamal şeşesine ötinedi,
848. “Dosım bar dārılfiyunda oquwşı edi.
849. Qonaqqa şaqıramın äzirlik et.”
850. Degendi şeşesi de maqul dedi.
851. Şaqırdı Jihanşanı, qonaq boldı,
852. Türlişe tätti tağam, şärbat boldı.
853. Nurjamal Jihanşağa sezdiredi,
854. Men sizge ğaşıq jarıñ degen joldı,
855. “Jigitpin äy, Nurjamal, özim jalğız,
856. Bolmasa oquw- bilim jäne malsız.
857. Patşanıñ Ğabdumälik sen qızısıñ,
858. Qoya tur bul söziñdi bolar mänsiz.”
859. Nurjamal qayğıradı munan keyin,
860. Köñili Jihanşanıñ bolmay beyim.
861. Şeşesi Nurjamaldıñsuray berdi,
862. Sırıñdı ayt dep sen üşin uwayım jeyin.
863. Nurjamal şeşesine ayttı sırın,

864. Dosım dep Jihanşağa ğaşıqtığın.
865. Jihanşa ray sözün bere almadı,
866. Dep aytıp jarlılıq pen jalğızdığım,
867. Şeşesi ayttı: “Nurjamal, uwayım jeme,
868. Qutulmas nağız süyseñ onday neme!
869. Sultanmen ol jayında keñeseyin,
870. Jamaljan, ol armanıñ bolmas deme.”
871. Sol üşin hanım aytıp keñes boldı,
872. Sultan da munıñ qata demes boldı.
873. Jihanşa qaperimde joq emes edi,
874. Hanımğa ayttı: “Bul söziñ mağan qondi”.
875. Halifa buyırq jazdı Jihanşağa,
876. Oquwda eki jıldar bolğan şama.
877. Jumısıñ bar halifa ağzam quzırında,
878. Jaza ber tıñdamaşañ kelmey jana.”
879. Jihanşa buyırqtı oqıp tañğaladı,
880. Bolğanın Nurjamaldan añğaradı.
881. “Saw basım zor pälege qaldım- aw” dep,
882. Türlişe aqıl oylap, zañ qaradı.
883. “Apırım- ay buğan qaytem, şın aytam ba,
884. Şın aytsam özi alam dep şunayta ma!
885. Bolmasa Nurjamaldı alam deyin,
886. Etermin oğan ayla bılayşa da.”
887. Jihanşa keldi derew sarayına,
888. Halifa kirsin dedi öz aldına.
889. Halifa: “Mına jerge otır,- dedi,
890. Tap boldı oydan da tıs äzir niyetke.
891. Türlişe baqas etti pän jolimen,
892. Jihanşa jawaptastı zañ jolimen.
893. Ğılımi Jihanşanıñ jetik edi,
894. Dünye- oy islamılıq bar jolimen.
895. Suradı Jihanşanıñ ata- tegin,

896. Tağı da turması men baylıq Őegin.
897. Balası Sälimbaydıñ men Jihanşa,
898. Ağam dep aytıp saldı Asılbegin.
899. Halifa Nurjamaldı usınadı,
900. Jihanşa qapalanıp qısıladı.
901. “Ämirlik qatarına qosarmın” dep,
902. Halifa uwade berdi qupiyalı.
903. Halifa endi bildi asıl ğoy dep,
904. Uqsaydı Asılbekke aqıl- oy dep.
905. Jihanşa rizalıĝın mälim etti,
906. Siz qabıl bolĝanda maqul ğoy dep.
907. Jihanşa küyew boldı Őarasızdan,
908. Osınday halge jetti panasız jan.
909. Halifa toy jasadı, el Şaqırdı,
910. Bul toyĝa jıynaladı Őamasız jan.
911. Jihanşa Nurjamalmen bir kün jattı,
912. Mäjilis ölenmenen tañ da attı.
913. Uwade etti Nurjamalĝa üş cumanı,
914. Nekesiz qoldanbalıq dep aram zattı.
915. Bolsın dep üş cumada neke toyı,
916. Halifa maqul dedi aytqan boyı.
917. Hat jazdı halifaĝa arız etip,
918. Bar edi Nurjamaldıñ aqıl- oyı.
919. Ämirlik ber äkimŐilik lawazımmen,
920. Köreyin äkimŐilik han fäzilin.
921. Asılbek, Qasımbekter araz edi,
922. Tergeyin osılardıñ kim jazıĝı.
923. Ämir etip taĝayındap hatın berdi,
924. Päweske, troykeli atın berdi.
925. Tergewge zor qılmıstı adamdardı,
926. Joĝarĝı sudyalıq haqın berdi.
927. Aynalıp üş cumaday jürmek boldı,

928. Ämir bolıp Jihanşanıń köñili toldı.
929. Baǵdatpen atandırdı, saltanatpen,
930. Qorǵawşı aqırandarı bir top qoldı.
931. Tergedi sot isterdi lagerdegi
932. Joǵarǵı ańqaralıq ämirdegi.
933. On jıldan ükim alıp naqaq ketken,
934. Bosatpay jürgenderdi zäbirdegi.
935. Jaǵalap keldi sonan öz eline,
936. Qasimbek jetip otır kemeline.
937. Mal- mülkin Asılbektiń tügel biylep,
938. Köndirdi jumıskerlerdi degenine.
939. Tergepti Asılbektiń isin qarap,
940. Qoyıptı Asılbekti joqqa sanap.
941. Lagerden Asılbekti aldirtadı,
942. Jariyaladı sot isin qayta qarap.
943. Äkesin Qumarşanıń şaqırtadı,
944. Bilemisiń kim öltirdi Qumarşanı?!
945. “Ajar qatın bir kezde aytıp ed” dep,
946. Araz bolıp quwǵanda Qasım muni.
947. Qasimbek äl bermeytin küşti adam,
948. Qıradı birdeme aytsañ bizdi tamam.”
949. Dedi de közin suwlap julay berdi,
950. Naqaqtan kinäsiz öldi dep jalǵız balam,
951. Taǵı da ayǵaq boldı bir bes kisi,
952. Qasımniń ötip edi dep qılǵan isi.
953. Adalın Asılbektiń körip turıp,
954. Aytpasaq bizdi soǵar aqtıq isi.
955. Qasımdı, Ajardı da qapıs qaldı,
956. Qasımǵa bayan etti qılmıs haldi.
957. “Jalamenen Güljahandı suǵa aǵzıp
958. Asıldan qalay aldın dedi dünje- maldı?!
959. Kim üşin Qumarşanıń joydın basın,

960. Sol üşin joyılmasın seniñ basın!
961. Tep- tegin ketedi dep nege oyladıñ?
962. Asıl menen Güljahannıñ közi jasın!?”
963. Jihanşa Asılbekten söz suradı,
964. Ne qılmıstı boldıñız dep suradı.
965. Asıl ayttı: “Malımdı qurap ustadım,- dep,
966. Ötirik ayğaq janjalmen sot qaradı,
967. Mal- mülkimdi ol aldı aylamenen,
968. Ğarıq etti äyelimdi aylamenen.
969. Bar bolsa bizden qate keşirersiz,
970. Ädil ükim eter dep sizge senem.
971. Üş jıl boldım lagerde arıq boldım,
972. Aş- jalañaş qorlıqtı körip boldım.
973. Teñdikke bugün meni jetkizgeysiz,
974. Tüsinem adamı dep ädil joldıñ.”
975. Ülgili sot quradı Qasımbekke,
976. Döp keldi tolar kezi qayğı- dertke.
977. Qasımdı darğa asuwğa ükim etti,
978. Mal- mülkin qaytaruwğa Asılbekke.
979. Qasımnıñ konfiske etti mal- mülkin.
980. Asıl da qutqarıldı bolıp erkin.
981. “Ajar qatın ömirlik kator,- dedi,
982. Mal bölip Qumarşağa qun berilsin!”
983. Osılay sot ükimin jariya etti,
984. Jendetter orındadı bärin etti.
985. Bir adam Jihanşanı tanımadı,
986. Körsetti barlıq halıq zor qurmetti.
987. Asılbek ökinedi Güljahanğa,
988. “Aqıldı dana edi dep bar amalğa.”
989. Oñaşa Jihanşadan aqıl surayd,
990. “İzdesem tabılar ma dep bul jahanda?”
991. Jihanşa:

992. Äy, Asıl, Güljahan ba izdegeniñ,
993. Küderdi äli künge üzbegeñiñ.
994. Aqıl- bilim öziñde tolıp jatır,
995. Äli köp bilgeniñnen bilmegeniñ.
996. Jihanşa bir üş awız änge saldı,
997. Asılbek onı estip añ- tañ qaldı!
998. Öleñi, änimenen bäri tamı,
999. Oyda joq tuñday qoydı sözdi dämdi.
1000. “Oy, Asılbek, Asılbek,
1001. Bas qosqansıñ, asıl dep.
1002. Körkem suluw aruw dep,
1003. Tübi taza näsil dep.
1004. Altın desem jez be ediñ,
1005. Bir närseni sezbediñ.
1006. Suğa ağızğan diqannan,
1007. Nege küder üzbediñ!?”
1008. Güljahan seniñ joldasıñ,
1009. Ol süyeniş muñdasıñ.
1010. Bilmediñ be, Asılbek,
1011. Oğan degen qazanıñ
1012. Öziñe aynalıp qonbasın!
1013. Habarın Güljahannıñ estip edim,
1014. Bir aynalıp kelersıñ estirtemin.”
1015. Dedi de bar tur dep esik japtı,
1016. Qozğadı Asılbektıñ işten şerin.
1017. Kiyine eskilikti kiyimderin,
1018. Tağınıp asıl monşaq buyumdarın
1019. Güljahan äp- ädemi bir kelinşek,
1020. Jibekpen sürte tüsip mañday terin
1021. “Asılbek asığadı bu qalay?!” dep
1022. Biluwge asığadı onı däldep.
1023. Padişanıñ Ğabdulmälik küyewi deydi

1024. Bul jigit asıl zadı tuwğan- aw dep.
1025. Esik qaqtı Asılbek köreyin dep,
1026. Jihannan anıq habar bileyin dep
1027. Qılış qolda Jihanşa aqıradı,
1028. Betiñdi para para tileyin dep.
1029. Asılbek tani koydı Güljahandı,
1030. Ajarı qor qızınday körkem sändi
1031. Eñbektep ayağına qulay ketti,
1032. Qorqıp eñirewmen esten tañdı.
1033. Asılbektiñ Jihannan keşirim surağanı:
1034. “Jalbarındım öziñe
1035. Tüsindim aytqan söziñe
1036. Armanım joq öltirseñ,
1037. Keldi bugün keziñe!
1038. Bilimiñ men qayratıñ,
1039. Arıstanday aybatıñ.
1040. Keşirgeysiñ, Jihanjan
1041. Qalsın tiri däl basım
1042. Öltirseñ Asıl sağan joq,
1043. Jariq dünye mağan joq
1044. Keşire kör qatemdi,
1045. Qatesiz ötken adam joq!
1046. Jihanşanıñ Asılğa keşirim berip aytqanı:
1047. “Basıñdı köter, Asılbek,
1048. Kim aytar seni asıl dep?
1049. Biz sekildi suñqarğa
1050. Aytuwğa boldıñ masıl dep.
1051. Ölimge meni qiyğanıñ,
1052. Qayda ketti imanıñ!?
1053. Qara jürek Qasımınñ
1054. Aldawına sıyğanıñ
1055. Jigit ediñ ersingen,

1056. Turmısqa qoja jelpingen
1057. Baqıtıñ men dāwletin,
1058. Qatar ösip teñsingen
1059. Ayırdıñ biraq erkimmen,
1060. Zalımğa etken sertinñen
1061. Üş kün, üş tün suğa aqtım,
1062. Qasiret- qayǵı dertimmen.
1063. Ajalım jetpey ölmedim,
1064. Aştıqtan sonda meñdedim
1065. Qılıǵıñ eske tuskende,
1066. İsiñdi beker tergedim
1067. Esten ketpes kün boldı,
1068. Jarıq dñnye tñn boldı
1069. Basıñdı kesip alsam da,
1070. Kñnāsi joq kñn boldı.
1071. Basıñdı köter, tur endi,
1072. Keşirdim endi kñnāndi.
1073. Duşpanıñdı, dosıñdı,
1074. Kimder qanday bil endi!”
1075. Asılbek ökinedi qatesine,
1076. Ne aytam: neǵıp körem dos esine.
1077. Muqatıp duşpanımdı teñdik bergen,
1078. Ne jetedi Güljahannıñ esesine!
1079. Güljahan Asılbekke kek etpedi,
1080. Dostıqqa, tatuwlıqqa sebep dedi.
1081. Burnǵı erli- zayıp turmısında,
1082. Asıldı tärbiye etti, kem etpedi.
1083. Bağdattan habar keldi halifadan,
1084. Kidirmey qaytsın degen şuǵıl zaman.
1085. Nurjamal şeşesine qayǵı etedi,
1086. Ay boldı habar joq dep Jihanşadan.
1087. Güljihan söz aytadı Asılbekke,

1088. Bolmasa mazaqtaydı äzildep te.
1089. “Äperem Nurjamaldı toqaldıqqa,
1090. Şın küyew siz boluwğa keldi döpkе.”
1091. Asılbek jolatpaydı almaymın dep,
1092. Bolmasa Bağdatqa da barmaymın dep.
1093. Güljihan Asılbekti tastamadı,
1094. Ol üşin aqıl tabar aylası köp.
1095. Bilmeydi bul qalderdi nökerleri,
1096. Saltanat ökimşilik jürgen jeri.
1097. Ämiri halifanıñ Jihanşa dep,
1098. Qurmettep täjim etti ülkenderi.
1099. Nurjamal qarsı aladı kündik jerden,
1100. Qasına birneşe qız nöker ergen.
1101. Sändikke kilem jawıp esek jegip,
1102. Halifa sarayına Birge kirgen.
1103. Oñaşa bular qondı keñ sarayğa,
1104. Şihanşa köp oylaydı aqıl- ayla.
1105. Sırlardı jasırındı aşuw kerek,
1106. Söyleydi Jihanşanıñ tili ayda.
1107. Jihanşa Nurjamalğa qarap:
1108. “Nurjamal, jaqsı tüsin men jasımda,
1109. Ayrılmaz dos bolayıq ärdayımda.
1110. Öziñdey men de äyelmin, erim mınaw,
1111. Asılbek: tağı aytayın bu jayında.
1112. Asılbek meniñ erim ğalım jigit,
1113. Oqığan on eki pän bärin bilip.”
1114. Tağı da bolıp ötken halderdi aytıp,
1115. Nurjamal qaldı biraq öte sınıp.
1116. Jihanşa ayttı:
1117. “Nurjamal, sınba beker,
1118. Asılbek küyew bolsa bizge jeter.
1119. Atası Sälimbaymen köp dos bolğan,

1120. Sen süyseñ sultan onı uwäzir eter.
1121. Men süygen erdi süyseñ kem demeydi,
1122. Aqıl- bilim say adam kez kelmeydi.
1123. Nurjamal joğalmaysıñ soñına er,
1124. Jan süymeytin mılqawlar jol bermeydi.”
1125. Nurjamal oylay- oylay tañ atırdı,
1126. Bir kün mursat suradı kün batırdı.
1127. Aqırı şeşesine jariya etti,
1128. Şeşesi şoşınğannan bir baqırdı.
1129. Nurjamal estigenniñ bärin ayttı,
1130. Jihanniñ körgen- bilgen halin ayttı.
1131. Bilimdi köp oqığan layıq jigit,
1132. Qasında Asılbektey jarın ayttı.
1133. Şeşesi ayttı:
1134. “Qor boldıñ- aw, qızım,- dedi,
1135. Umıtılmas uyatımız bizdiñ,- dedi.
1136. Ekewin daq waqıtqa şaqır munda,
1137. Köreyin ol jigittiñ jüzin,”- dedi.
1138. Keltirdi ekewin de Jamal barıp,
1139. Körisip, sälemdesip sälem alıp.
1140. “Al, şeşe, künim üşin etken isim,”
1141. Dep Jihan anıqtadı istiñ bärin.
1142. Tañ qalıp aqılınan hanım tañdı,
1143. Ömirde esitpegen munday jandı.
1144. Toyı dep Nurjamal men Jihanşanıñ,
1145. Bağdatta bükil halıq habarlandı.
1146. Dep hanım julawmenen qayğıradı,
1147. Izamenen tınım tappay zar qıladı.
1148. “Al, şeşe, meniñ isim qayğırma” dep
1149. Qayğısın şeşesiniñ qoyğızadı.
1150. “Berıñiz Asılbekke men barayın,
1151. Mağlum bolıp qaldı elge jayım.

1152. Birimiz apa, birimiz siñlidey dep,
1153. Aqılın Güljihannıñ men sınayın.”
1154. Atama ayt saltanattı toy ötkizsin,
1155. Jastarda türli sawıq, oyın etsin.
1156. Jasınan maqtawlı dep kuwä bergen,
1157. Mälim ğoy sır- sıypatı Asılbektiñ.”
1158. Jihanşa halifamen amandastı,
1159. İşinen qahar eter dep jaman sastı
1160. Bayandama sözderin berip jatır
1161. Lagerden neşe türli qılmıs aştı.
1162. Halifa riza boldı Jihanşağa,
1163. “Maqtawlı jas ämir” dep berdi bağa.
1164. Hanımı halifanıñ büldirer dep,
1165. Aytuwğa qorqıp ta jür halifağa.
1166. Hanım ayttı sultanğa: “Sen ne bildiñ?
1167. Estip köz körmestey bir is bildim.
1168. Küyewi Nurjamaldıñ äyel boldı,
1169. Osığan ızalanıp öte sındım.
1170. Jihanşa äyel eken köp oqığan,
1171. Küyewi Asılbek te öte oqığan.
1172. Nurjamal Asılbekke baram deydi
1173. Jüdedim aqıl tappay men osığan.”
1174. Sultan ayttı: “Asılğa Jamal tiyse tiysin,
1175. Biz onı zorlamalıq özi süysin.
1176. Aytpañız bir adamğa saq bolıñız,
1177. Küyewdiñ kim ekenin kimder bilsin!
1178. Jihanşa äyel bolsa bilimdi adam,
1179. Etken is, jürgen jeri tınımdı adam,
1180. Ämirlik lawazımın atqarıp tur,
1181. Sezbedi osı qalay sırın da adam.
1182. Asılbek, men bilemin, täwir mırza,
1183. Nurjamal süyse- süysin men riza.

1184. Bileyin jay- mänderin tügel surap,
1185. Ekewin qonaqqa al, müldem sıyla!
1186. Ekewin şaqıradı qonaqqa dep,
1187. İšetin tahil şarap ğurıpqa ädet.
1188. Suraydı män- jayların Mälik patşa,
1189. Bayan et körgeñiñdi Jihanşa dep.
1190. Jihanşa ayttı: “İyä, taqsır, ayıp deme,
1191. Adamğa bäle- jala ğayıp deme,
1192. Jalamen Qasımbektiñ bälesinen,
1193. Sumenen ağıp jürdim küni keşe.”
1194. Üş kün, üş tün suğa aqqan zarın ayttı,
1195. Äyel jolı jıñışke, tarın ayttı.
1196. Şarasız Nurjamalğa uwäde berip,
1197. Qatelik öz moynında barın ayttı.
1198. “Bizde bolğan qatelik sizderde bar,
1199. Sol üşin keşirer dep köñil nanar.
1200. Sadır ağızam halifa siz bolğanda,
1201. Säwlesi elge tiygen janğan panar.”
1202. Güljahan tamam etti qal- jayların,
1203. Halifa tañırqadı munıñ bärin.
1204. Sol qonaq mäslıhatı mälim boldı,
1205. Asılbekpen Jamalğa jağday barın.
1206. Jasadı neke toyın Nurjamaldıñ,
1207. Sırt elge mälimi joq bolğan haldıñ.
1208. Zawıq sarayında toy bazarın,
1209. Qızığın kördi halıq dünye, maldıñ.
1210. Jihanşa usınadı halifağa,
1211. İzgilik zawqı qalsın halifada.
1212. Manifes osı toyğa jariyalañız,
1213. Quldıqta adamdar köp tartqan jaza.
1214. Manifes jariya etti maqul körip,
1215. Bolsın dep egili toy aqıl kirip.

1216. Köp adam tutqındağı azat boldı,
1217. Lagerdiñ qorlığında qısım körip.
1218. Güljahan ämir boldı alğan şenim,
1219. Otırıp qatarına halifanıñ.
1220. Asıldı uwäzir etti ordasına,
1221. Aybındı biyler boldı elge mälim.
1222. Dastandı jazdıq arnap mısal üşin,
1223. Oyıña qalay kelse solay tüsin.
1224. “Aqtıñ otın aqımaq söndire almas,”
1225. Degeni durıs maqal sonıñ üşin.

BÖLÜM 2: AKTARMA

Bolat- Janat

Bismillah sözün başı,

Bismillah diye başlarsa,

Her iş erir muradına.

Her sabahın başında

Bir bismillah durur

İki ayet edip çıkarır.

Bu sözü Nuralı

Şokay imiş boyu.

Boralbay imiş mekânı.

Yalan mı, gerçek mi?

Nuralı' ya cevabı.

Nazım edip çıkarın

Sözünün yok art niyeti.

Ne kadar söylese de doymaz

Dinleyen halkın kulağı.

Boş sözle boş halat,

Bulunsa çevirecek etrafı.

O çıkardı, biz söyledik,

Çıkaran cesura soruyu.

Gerçek olursa eğer de

Vardır cesura sevabı.

Boş boşuna ise zor yol

Eşitlenirken cevabı.

Adamın olmaz dediği,

Allah'ın olur kabulü.

Evvel geçen zamanda Nogaylı devletinde Şolak şehrinde Makalbay denen bir zengin adam varmış. Bolat, Janat denen bir oğlu, bir kızı varmış. Sauda şeyh

denen bir şeyhi varmış. Bir gün Makalbay Ürüm şehrine gitmeye karar alır. Kendisi tüccar imiş. Evini şeyhinin sorumluluğu altına vermek için şeyhine gelir.

Bir günleri Makalbay
Geldi koşup pirine.
Bakın sözüne
Orduyu verip pir eden
Razıydı baştan dinine.
Bakın Beyefendim,
Gidiyorum Ürüm' e.
Çocuk-çoluğum evimde
Her gün gidip bakarsınız
Emanettir onlar size.
Biz gidiyoruz ta uzaklara,
Dedeme dedeniz yardım eden
Kötülük yoktu soyunuzda.
Ölüm de var, kaza da var,
Böyle girdi gönlüme.
Bolatım kaldı elinde,
Tüm hayatım yolunda.
Düğün olur, eğlence olur,
Eksik kalmasın efendim!
Janatım kaldı elinde,
Eğer aniden ölürsem
Kavuşturursun münasibine.
Sauda şeyh dedi:- Makalbay,
Mal-mülkten aşıp zengin oldun.
Ben bir dua edeyim,
Kalk da aç elini,

Nereye gidersen git,
Açsın Allah'ım yolunu!
Sağ-salim gelirsin,
Merak etme boşuna.
Sen gelinceye kadar,
Evladını sağ görünceye kadar,
Dileği bir oluyum,
Beş vakit namazda,
Dua edeyim sana.
Emanet ettin bize,
Evini, çocuk- çoluğunu.
Günde üç kere bakıyım,
Evini, bir de şehrini.
Sen de inanma düşmana,
Zamane gibi kötüydü.
Bir de hazırlayıp git,
Bolat ile Janat' ı.
Sağ- salim gelirsin,
Yolun açık olsun.
Allahû ekber!
Daha bir söz diyeceğim,
Düşmanlık düşünür çok adam,
Aklında bulundur bunu dedi.
Adamı şeytan caydırırsa,
Aklı şaşkın olur dedi.
Düşünmem eziyet,
Gövdemde canım olunca dedi.
Bu sözü duyup sevinip,
Makalbay eve dönüyor.

Oğlu ile kızını çağırıp,
Öğüdünü söylüyor.
“Oğlum, kızım şirinim,
Sözünü dinleyin pirinin.
Küçükken edepli olursan,
Herkesten başarılı olursun.
Ne derse pirin kabul et,
Yavrularım-Bolat, Janat.
Sen de dinle karıcığım,
Düşmanı dinlemeyin.
Emanet edip sizleri
Uzak yola gidiyorum.
Dua edin benim için
Bolat, Janat yavrularım!”
Makalbay’ ın bu sözünü
Herkes kabul ettiler.
Şeyhe emanet etti diye
Sevinip gülüştüler.
Ürüm’ e gitti zengin adam,
Yöneten bu oldu.
Kaç ay, kaç gün oldu.
İçinde bir ayın
Bir sır olay oldu.
Önce dostça kişinin
Sonu bunca destan oldu.
Bir günleri Janat kız,
Çay koyuyordu pirine,
Konuşmuyordu gün boyunca.
Aşk oldu Suda şeyh

Janat' ın bakıp yüzüne.
Nazik belli, kalem kaş,
Benziyor cennet kızına.
Benzemiyor insanoğluna
Dikkatli baksam yüzüne.
Ne yapıyor burada diye
Cennetten uçup gelmiş diye
Böyle girdi gönlüne.
Türlü türlü değişip
Benziyor dev, periye.
Kendinde yoksa bile
Vardır soyunda galiba.
İki yüzü nar gibi,
İki gözü panar gibi.
Bunun gibi güzeli
Görmemişti hayatında.
Mesele yanan alev gibi
Ak yüzünde leke yok.
Ak tavuğun kanı gibi
Ne kadar konuşsa da ulaşamaz.
Güzelliğın dibine
Aklı gidip esneyip
Bileğinden tuttu
Yıkılarak düşerek.
Beri otur diye gösterdi.
Kız geri çekilip silkindi.
Karkuş gibi
Kıza şeyh atıldı.
O zaman Sauda söylüyor:

— Yavrum, Janat,
Bir isteğim var söylerim,
Duyar mı kulağın.
Açık ateş düştü içime,
Nasıl ben dayanıyorum.
İçim dolu kaygı- dert,
Göğüsüm dolu endişe.
Malımı bırak canım kurban
Benim eşim olacaksan!
Tamam dersin aç beli
Gidersin benim merakım!
Sen de geldin on beşe,
Ben de geldim kırk beşe.
Kırk altıya çıkarken
Aşk etti beni Allah'ım!
Kendimi sen beğenirsen
Tenimi sana bağışlayım.
Duyduktan sonra bu sözü
Janat baktı pirine.
Çok çeşitli değişe
Kaş ve gözü kıyıla
Ne diyorsun, efendim diye
Baktı biraz dönerek
Olmaz diye başını çevirdi.
Şeyhin niyetini anladı,
Rengi kötü değişip.
Çok konuşmayan çocuktuk,
Bir kelime bile söylemedi.
O zaman şeyh konuştu:

— Eğer dediğimi dinlemezsens,
Söylediğimi kabul etmezsens,
Öldüreceğim şüphesiz
Şimdi söylerim sırrımı.
Söylememiş miydi Makalbay
Edepli olun diye pirine.
Babana şikâyet edersen,
Hiç bir değerin olmaz.
Dikkatli ol, yavrum,
Dediğimi yaparım.
Açlıkta sabır yok,
Ulu sözde namus yok.
Ayeti var Kuran'ın
Her gün görmektense,
Her gün aşk olmaktansa,
Bıçakla bir vururum.
Bunu söylerken
Şeyh boynunu çevirirken,
Gitti çıkıp elinden,
Genç deve gibi atılıp.
Biraz kovdu sonundan.
Janat bir şey demedi,
Niye olsun heves diye
Öylesine coşmuş olur diye.
Gerçekten heveslenseydi,
Gizli yerde buluşup
İkinci kere sorar diye.
Kötülük yapsa müridine,
Allah belasını verir diye.

İyi derdi mollalar,
Kiş kusurunu göstermeyen
Erir muradına şaşırmayan.
Bu arada yokmuş
İkisinden başka kimse.
Bir günü Janat kız
Çay koyuyordu yine de,
İçiyordu şeyhi de
Yere koyup kâseyi.
Atıldı şeyh kıza yine,
Geçip bile sofrayı
Bileğinden tutuverdi.
Beri otur diye gösterdi.
Kız geri çekilip silkindi.
Kara kuş gibi kalkıp
Şeyh kıza atıldı.
O zaman silkinip
Gitti ölküp elinden.
Aşkın yolunda
Sauda şeyh öfkelendi.
Biçarelik halinde
Janat yürüyor, ağlıyor.
Çabucak geçti on beş gün,
Geçtikten sonra on beş gün,
Bittikten sonra on altı gün,
Çıktıktan sonra aklından,
Bir günü Janat kız
İbrik aldı eline
Pirinin durdu yoluna,

Koymaya su eline.
Gitmişti yanına
Lanet olsun kurnaz Sauda
Tutuverdi bilekten.
Öpmeye kalktı yanağından
Önceki dediği arzuyla.
Sinirlenip Janat'ın
Çıktı ateşi yürekten.
Gönlü kötü karardı,
Payını şeyh bilmedi.
Sinirlenip Janat kız,
İbrikle vuruverdi.
Şeyh düştü yere,
Kız koştu evine.
Bu sırrı bilmedi
Ağabeyi ile annesi.
Otuz gün yattı şeyh de
Yüzünün geçmedi yarası.
Sağ- salim döndük diye
Deveye yükü yükledik diye
Şeyhe gelip inerler,
Makalbay'ın selam namesi.
Önüne çıktı Sauda şeyh,
Yanında Bolat oğlu.
Zenginle şeyh buluşup,
Oturup yere yerleşip,
Sırrını paylaşan ikisinin
Bakın şimdi sözüne.
Şimdi Makalbay konuştu:

- Selamünaleyküm,
Efendim, pirimiz!
Sağ- salim misiniz?
Açılan bağ gülümüz,
Tüccarlığı bırakın,
Görmeyeni gördük biz.
Devemiz ölüp, yük kalıp,
On sekiz ayda geldik biz.
Şehir halkı esen mi?
Büyük- küçük kardeşler.
Karım benim esen mi?
Eskisi gibi zaman mı?
Evimiz aç mı, tok mu?
Bolat geldi, Janat yok,
Nasıl oldu günümüz?
Görünceye sabır yok
Yavrum Janat kızımı,
Gözümün ak-karası.
Öyle olup doğar mı,?
Her uslunun evladı.
Gelmedi mi başına
Düşmanın atar iftirası.
Ah, efendi pirim
Janat' tan haber verin.
O zaman Sauda konuştu:
— Janat kızın, Makal, esendir,
Yaptığı işi kötüdür.
İnsanoğlu yapmayan iş yaptı,
Söylemeye geldim haberi.

Yapma dedim dinlemedi,
Saraya gelip oynadı,
Şehrin bütün bekârı.
Buzağı erken kaçırdın,
Olmadı aklındaki işin.
Kızın- oğlun büyüyünce
Alnındaki felakettir.
Herkes takip etti kızını,
Kötüler bastı izini,
Hayvandan da beter
Kızınız kötü bozuldu.
Yapma dedin diye
İbrikle vuruverdi.
Kendime geldim bir zaman
Bunu kimse bilmedi.
Yüzümdeki yara delil,
Siz gittikten sonra
İş oldu böyle.
Giderken herkesi
Emanet ettin niye?
Bekçi oldum evine
Gelir diye kötü söz.
Şimdikisin sen bilirsin,
Geldin kendin sağ- salim!

Makalbay çok sinirlendi. Bolat' a emretti. Janat' ı öldürüp, bana delil getir dedi. Çabuk gidip, çabuk gelmezsen, ikinizi de yok edeceğim dedi. Bolat evine doğru gitti. Atını bağlayıp, kapıyı açıp baktığında Janat' ın gözüne gözü düşüp, gözü ışıldadı, öldüremedi ve geri de dönemedi. Bunu kimseye de söyleyemedi. Tek kardeşini ölüme de kıyamadı ve gözyaşını durduramadan ağlarken Janat' a Bolat' ın dediği gazeli bu idi:

Yavrum, Janat, nerdesin,
Bu sözün bul çaresini.
Yavrum, gider oldun
Dünyanın görmeden faydasını.
Sözümün budur tazesı,
Babamın vardır hocası,
Kökünü kuruttu sonunda,
Hocanın attığı iftirası.
Geç kalmadan çabuk çık,
Ağabeyinin yok morali,
Gelmiş gibi, yavrum,
Hayatının kazası.
Haksız olmaz ak iş
Suçlunun cezası.
Babam bana emretti,
Öldür benden önce dedi.
Ölür oldun yavrum,
Şeyhin iftira sözünden.
Hayatım kurbandı,
Parıldayan gözüne.
Canım, yavrum,
Cevap al annenden
Ölür oldun iftiradan.
Kalk canım, giyin,
Gidelim bu şehirden.
Dediği oldu şeyhin,
Can kalmaz bundan esen.
Ne derse piri inanır,
Uzaklaştı baba çocuktan.

Kalk canım, gidelim,
Ağlayıp canım, geçelim.
Kızı ile oğlu ağlarken
Girip geldi annesi.
Ne oldu diye sorduğunda
Kızı ile oğlu ağlayarak
Geçen bütün olayı
Hepsini birden anlattı.
Haberini yok söz idi,
Annesi hemen ağladı.
Annesi dedi o zaman:
Aklımı kaybettim ben dedi,
Yalnız gitmesin kardeşin
Beraber git, Bolat, sen dedi.
Biçare annenin meşgalesi
Yavrum, iki küçük çocuğum,
Geç kalmadan gidin dedi.
Gerçekten ayrılırsam
Gecikmeden ben de ölürüm.
Var olanı yok eden,
Kudreti güçlü Allah'ım.
Kudretine ne derim.
Kalkın, evladım, gecikmeden
Gidin uzaklaşıp uzağa,
Bilinmesin haberiniz.
Nasip etse bir Allah,
Mahşer günü görürüm.
Bunu söyleyip annesi,
Kucakladı çocuğunu.

Sonra Janat söyledi:
Sağ- salim kal, anneciğim,
Kalmam ben bundan esen.
Sonunda kuruttu kökümü
Yüzü kara şeyh-ay!
Sütüne, anne, razı ol,
Affeder mi, affetmez mi?
Bizlere yapan gücünü,
Ağlama anne, razı ol,
Allah'ın yaptığı işine.
Babama selam söylersin
Şeyhle birleşip
Bayramları çoğalsın.
Oğlun ile kızın öldü de
Bundan fazla ne dersin.
Ölümü bize buyurdu
Bilmeden yalan, gerçeği.
İnsan kara dese de
Hepsi malum Allah'a.
Hakikati olur bu işin
Sonuçta çiğner parmağını.
Bunu dedi evladı
Kucaklayarak annesini.
Ağlayıp öptü yanaklarından,
İçi yanıyordu üzüntüden.
İçini yandırıp ateş etti,
İki evladının derdi.
Annesi dedi:- Canım, evladım,
Dinle sözümü, evladım.

Nasip olsa görüşürüz,
Allah'a emanet ol, evladım.
Gitti bunlar birlikte
Bir ata ikisi binip de,
Hızlı gitmeye başladılar.
Uzak bir yere geldiğinde
Peşinden bir it takip etti.
Bolatla Janat görürler.
Arkasındaki Janat kız
Bolat' a söyler:
- Canım, can ağabeyim,
Bana bir fikir geldi.
Eğer siz kabul dersiniz,
Kaçıp da biz bu yurttan
Kurtulamayız biz sonunda.
Babamın yap dediğini,
Vurup öldür köpeği.
Kana boya bütün giyimleri,
Öldürdüm diye kızını,
Kandırırısın babamı.
Bırak beni bozkıra
Görürüm başa geleni.
Gösterirsin giyimimi
Tek babamın özüne.
Gördükten sonra giyimimi
Önüne yığıdıktan sonra hepsini
Ne kadar alçak olsa bile
İnanır ki sözüne!
İkimiz beraber ölmeyelim,

Yol azabını çekmeyelim,
Sen geri dön, ağabeyim.
O zaman Bolat,
Aldı eline sadağı.
Düşünmeden günahı
Karanlıktı gönlü.
Düşündü o anda
Tek bir kardeşini.
Sadağı alıp eline
Vurmak istedi ve
Bolat' ın gönlü bozulup
Köpeği vurup öldürdü.
Alıp kardeşinin giyimini
Hepsini kana boyadı.
Beyaz teni parıldayıp
Kaldı Janat çıplak.
Janat Bolat' ın yüzüne
Ağlaya- ağlaya bakarak
Göğsünü kapatarak
Dedi, ne yapacağım?
O zaman Bolat dedi:
Canım, kardeşim,
Kana boyandı elbisen,
Öldürür beni derdin senin.
Köpeği vurup öldürüp
Kana boyayıp giyimini
Kandır dedin babamı.
Canım, kardeşim,
Seni bırakıp bozkıra

Ben nasıl geri gidiyim?
Haberin çıksa diri denen
Beni de babam öldürür.
Canım yine görüşecek
Var mı gene günümüz.
Bundan sonra ikisi
Kucaklaşıp ağlıyor.
Bir birini öperek
Vedalaşıp gittiler.
Janat geri bakarak
Ağabeyine bağırdı.
Dur ağabey diye çağırdı.
Koşarak geldi yanına
O zaman Janat söyledi:
— Canım, ağabeyim,
Dinle sözümü, ağabeyim,
Anne- babamın yanına
Oynayıp, gülüp gidersin.
Sen kaybolmazsın gidersin
Bana direk yolu göster.
Büyük selam söylersin,
Arkadaş ve dostlara.
Selam söyle halkıma
Büyüdüğüm yurduma.
Düşünmeden git, ağabey,
Artık merak etme beni.
Kızgınlıkla babam dese de
Düşünür biraz sonunda.
Değerini bilmezdim

Her gün olsan yanımda.
Ölürsem kuran bağışlardın,
Yaşıyorum bugünde.
O zaman Bolat dedi:
— Canım benim, kardeşim,
Kucaklayıp ağladı.
Janat dedi ağabeyine:
- Ağlama, ağabey, üzülme,
Tövbe et, Allah'a.
Allah'ın yaptığı bu işe,
İnsan sabretmez mi?
Can çıkmaz ecelsiz
Bunu çıkarma aklından.
Yakışmaz senin kaçtığın,
Yavaş bekle, aslanım.
Diri kalırsam görüşürüz.
Ecelim gelirse ölürüm,
Kendi haline bak, canım.
Bu sözden sonra Bolat
Atına tekrar biner.
Janat' a geri bakmadan
Yurda doğru koşar.
Gözyaşı göl olup
Atın boynu sel olup
Gelir babasının yanına.
Öldürdüm diye kızını
Giyimini getirir verir,
Önüne babasının yığar.
Giyimleri gördükten sonra

Önüne hepsini yığıdıktan sonra
Öldü diye inanır.
Canı ateş gibi yanar.
Ters dönüp sessizce
Ağlamaya başlar.
Bunu duyduktan sonra
Eşi gelir koşarak.
Kendi çocuğunu kendin öldürüp,
Ne oldu sana bozulup,
Şikâyetçinin tuzağına
Kaldın mı sen tutulup.
Görür müyüm diye ağlayıp
Canım, Janatcığım, seni de.
Şikâyetçiyi dinlersen
Öldürürsün beni de.
O zaman Makal söyledi:
— Ağlama canım, karıcığım,
İçim çok yanıyor,
Olacak iş oldu gitti,
Şimdi ne yapacağım?
Bu dünyada var mıdır,?
Benim gibi ahmak birisi.
Ölürüm ben sıkıntıdan,
Yeni öğrendim, pişmanım.
Şimdi bozkırda çıplak giden Janat kızı dinleyin.
Şimdi Janat koşuyor,
Nerde kalacağım diye ağlıyor.
Ölmek yok aklında
On beş günü geçirdi.

Koşarak kurt, aslan yolunda
Biri gelirse yerdi,
Elinde yok hiç silah.
Tabanından taş geçti,
Alnından güneş geçti.
Kudreti güçlü Allah'ım
Otuz gün gibi koşturdu.
İtburnu geçmeyen
Bir sıkı yere geldi.
Janat' ı Allah öldürmeden,
On sekiz gün olduğunda
Ağaca kızı durdurdu.
Birkaç karaağacı kucaklayıp, gözünün yaşı parlayıp yürüyemiyordu.
“Sonuçta öldüm” diye Janat' ın dediği bu idi:
“Yaratıcı Allah'ım,
On sekiz bin âlemi
Farklı farklı dağıtan.
Bu belaya uğradım,
Ne sebepten ayrıldım,
Yalnız ağabeyim, Bolat' tan.
Kalmasaydım ayrılıp,
Kuyruğunu tutup doru atın.
Yalnız kaldım dolaşıp,
Gittim çıkıp suvattan.
Ölmediğim neyim kaldı,
Ayrıldım ben kuvvetten.
Şeytan hoca, kurnaz hoca,
Ölmemiş mi utançtan.
Küçükken yalan yapıştırıp

Boşuna beni ağlatan.
Çocuğunun gelsin başına.
Suçsuzu Allah tam etmiş,
Ağlayanı da teselli etmiş.
Şeytan- hocayı
Ne zaman karşıma çıkardın,
Küçükken böyle söz ettirdin.
Anne- babamdan uzaklaştırıp
Yeryüzünü gezdirdin.
Biçare oldum şimdi ben,
Olmuştur belki bir hata,
Hepimiz yani insanoğluyuz.”
Bunu söyleyip ağladı,
Annesi gelip aklına.
Aklında yokken karşına çıkar,
Olsa yani nasibin.
Bunu söyleyip yıkıldı,
Batıya doğru koydu başını.
Doğuya doğru uzanarak,
Böylece öldü Janat kız.
Boşuna niye uzatayım,
Ağacın yanında Janat kız,
Ölmemiştii o bayılmıştı.
Bir padişah var idi,
Akıllı bir dâhi idi.
Çok genç bir çocuk idi,
Adı onun Haldarşa idi.
Babası Julduz han idi.
Kendisine layık birisine,

Bir sevgiye muhtaç idi.
Gündüz-gece yanında
Kırk yiğidi var idi.
Bir günleri Haldarşa
Çıktı kuşla avlanmaya.
Yapıyım diye harika
Yürüyordu ileri.
Coşkuyla arkasından
Geliyordu kırk yiğit.
Harikayı görmeye
İtburnu geçmeyen
Bir kalına girdiler.
Ak tuygun kuşu istediler,
Ne olduğunu da bilmediler.
Hatta serçe görmediler,
Coşkudan ölür oldular.
Olmadığı için çaresi
Uçurdular yönlendirip
Konakladı büyük bir ağaca.
Çağırdıysa gelmedi.
Daima usta bir Allah,
Her hale düşünür insanı,
Atından indi Haldarşa,
Ağacı gidip görmeye.
Bunun gibi ağacı
Önceden hiç görmemişti.
Yaprakları dalgalanan
Sağa-sola sallanan,
Rüzgâra başa silkelenen

Çeşit çeşit değişen
Görmemişti önceden.
Biraz yerden padişah
Geldi yanına koşarak.
Aklından ayrılıp
Durakaldı padişah.
Çok güzel bir kız yatıyor,
Dikkatle baktı padişah.
Koşarak geldi yanına,
Nazik belli bir kızmış.
Altın saçı toplanan
Ciğerine el koydu.
Kemiği kalmış, canı yok,
Kırpikleri kımıldayıp
Konuşacak hali yok.
O tarafa, bu tarafa salladı,
Sallasa da olmadı.
Aşk oldu padişah
Yanına kızın geleli.
Uçurup gönderdi kuşu
Yanında kızın olalı.
Ölürse kendisi gömmeye,
Diri kalırsa kendisi evlenmeye,
Diri kalmazsa bu kız,
Söz verdi Allah'a
Yanında ölmeye.
Şimdi padişah kaldırdı,
Yatan kızın gövdesini.
Giydirdi kendi gömleğini.

Sonra padişah ağlayıp
Kız canını istedi.
Gelip baksa kırk yiğit,
Olmuş büyük harika.
Kırk yiğitle beraber
Dua ediyor padişah.
Günahsız güzel ölmesin
Bunu versen Allah'ım,
Çobanın kızı olsa bile
Evlenir kıza padişahım.
Padişaha dedi birisi
Su damlatırsan pamukla
Ecelsiz olursa ölmez dedi.
Gerçekten gelirse eceli
İstesen de vermez dedi.
Ölen adam dirilip
Dünyaya geri gelmez dedi.
Kabul edip padişah,
Suya gönderdi birisini.
Suyu bırak şeker buldurdu.
Su damlattı pamukla
Kırk yiğit durdu başında.
Açlıkta yatan kızcağız
İki yutup, üç yutup
Gözünü açıp baktı.
Padişahı görüp Janat' ın
Gözü ateş gibi yandı.
Kızı aldı diriltip
Getirdi alıp şehre.

Hoca, molla toplayıp
Padişah kestirdi nikâhı.
Janatla padişah evlendi.
Padişahla evlenmeyi
Janat kendisi de istedi.

Janat padişahla evlenip, hamile kaldı. Dokuz ay, on gün sonra kız doğurdu. O kız bir yaşa, iki yaşa, üç yaşa geldi. Bir günü Haldarşa kırk yiğitle ava çıktılar. Avdan gelip, atını bağlayıp eve girdi. Padişahın üç yaşındaki kızı padişaha doğru koştu. Haldarşa kızını kaldırıp, yanaklarından sırayla öptü.

Janat kapıya yaslanarak “Ah, Allah’ım” diye ah çekerek yakasını tuttu. Padişah çok kızar. “Ben gittikten sonra beni başkasıyla aldatmışsın. Bugün onun gelecek günü imiş. O artık gelemez diye, onu düşünüp ah çekiyorsun. Gözümün dirisinde seni öldürüp, bu dünyadan gidiyim” diye kılıcını çıkardı. Karısının yakasından tutup, tokat atacaktı. Kılıcın altında durup Janat’ ın padişaha dediği bu idi:

- Dileğim var, padişahım,
Dinlersen dileğimi söyleyim.
Dışım bütün, içim tütün,
Gönlüm dolu kaygıya.
Keseceğim dersiniz kesiniz,
Suçum varsa bulunuz.
Dinsin, padişahım, hevesiniz,
Öldürsen de size yok,
Benden giden günahım.
Yoksa sabrediniz,
Size beyan edeyim.
Şolak denen şehirim,
Nogaylı denen memleketim var.
Babamın adı- Makalbay,

Tüccarlık yapardı.
Bir gün babam malını alıp,
Ürüm' e doğru gitmişti.
Çağırıp alıp şeyhini
Bakarsın diye her gün,
Şeyhe bizi emanet etmişti.
Şeyhin niyeti bozuldu,
Uyutmadı beni dürtükledi.
Dinlemedim ben onu
Attım ibriği başına,
Yara düştü yüzüne.
Münasip oldu bu iş,
Şeyhin kötü niyetine.
Bu sebeple ben gittim.
Üç aylık aradan sonra
Geldi babam şehre.
Yüzündeki yarayla
Çıktı önüne şeyhim.
Anne-babamdan uzaklaştırdı,
Günahsız boş yalanla.
Kucaklaşıp ayrıldım,
Biçare olan annemden.
Yalnız ağabeyim Bolatjandı,
Ondan da kaldım ayrılıp.
Seksen gün geçti aradan,
Ölsem o zaman ölürdüm,
Kılıcından korkmam.
Seksen gün gezdim şaşırıp,
Sonunda kaldım bir yerde,

Üç gün yattım mırıldanıp,
Kırpıklarım kıpırdayıp,
Tenimle canım çekişip.
Allah sizi karşılaştırdı,
Gözümü açıp bir baksam.
Ölsem o zaman ölürdüm,
Kendi elinle gömerdin.
Benim gönlüm gerçektir
Öldürsen tamam suçlayıp.
Öptün sen çocuğunu,
O zaman ben de hatırladım,
Annem ile babamı.
Her şeyden önce kardeşimi
Düşünsem içim yanıyor.
Görecek gün nerde
Yalnız ağabeyim Bolatjan' ı.

O zaman padişah der:

“Bunun gibi derdini niye evlenmeden önce söylemedin? Ben sana bakıp kendimi kaptırmışım. Seni görünce evlenmişim. Ben padişah değilim, hırsızım. Yoksa sen bu derdini söylersen, ben seni anne-babana kavuşturup, sonradan evlenmeliydim” der.

Bundan sonra padişah halkını toplar. Akıl danışır. Kırk devenin üstüne altın-gümü, inci, gevher, mercan yüklediler. Kırk deveye kırk yiğit kattılar. Ebedi dostu vardı, kırk yiğide baş edip onu da kattı. Kırk deveye yükü yükleyip, ortasında bir ata üç yaşındaki kızı ile karısını dostuna emanet edip, şahaneyle gidip, şahaneyle dönün diye uğurladı. Gündüz- gece durmadan on beş gün, on beş gece yürüdüler. Bir gece bir yere konakladılar ve gece yarısında herkes uykudayken dostunun karısına aşk olup, el koyuyordu. Janat uyanıp baksa dostu imiş. Kıpırdarken uyanmış. Dostunun gövdesini itip, Janat' ın dediği bu idi:

Ah, dostum, bunun ne, çek elini,
Bilmedin uykulu sağ-solunu.
Bu sözleri duyduktan sonra
Evet diye dostu ileri atıldı.
Gönlüm gitti sana diye
Ay gibi ak yüzün
Dostunu aşk etti diye.
Önce günah yapmadıysan
Ben çekiyim eziyetini.
Bunu söyleyip dostu,
Yanağından öptü hanımın.
Kucakladı boynundan.
Şimdi kadın nefret etti,
Dostunun yaptığı niyetten.
Oynama, dostum, yapma dedi,
Allah'ın adı dost denen
Düşünsen idi akılla dedi.
Yakın sayıp padişahım
Yanımda seni gönderdi.
Yakınlığın yolunda
Yakışan iş mi bu?
Oynayıp şaka yaptınız,
Zülüm yapma dostuna.
Kendini satıp nefise
Şeytanla olma sevgili.
O zaman dostu sinirlenip padişahın üç yaşındaki kızını kılıçla ikiye böldü.
Gövdesini bir tarafa, vücudunu bir tarafa attı. Ondan sonra Janat korktu. KIZI
öldüren beni de öldürür. Oynamazsam öldürür diye:

— Tamam, dostum, kızı alan Allah'ım oğlan verir, gel oynasak oynayalım. Siz bana yaklaştığınızda midem bulandı. Bir saat olsa da canım rahatlasın. Oradaki suya gidip, yıkanıp gelir misin- diye bir şişe şarap, sabun ve parfüm verip dostunu suya gönderdi. Dostu yıkanırken kadının dediği bu idi:

Şimdi Janat ağladı,
Döktü kaygıyla gözyaşını
Kibleye doğru bakarak,
- Yaratıcı Allah'ım
Bu beladan kurtarın.
Pirimden gördüm zülüm,
Dostumdan da görmedim şefkat.
Sağ-salim göster
Padişahın ak malını.
Ölmedim zulümden
Kurtulmadım zorluktan.
Yetişse de isteğim,
Kurtulsam kaçıp giderdim,
Anne-babamı görürdüm,
Ecelim gelse ölürüm,
Eş dosttan ayrıldım,
Şeyhin yalanı yüzünden.
Kurtulmadım eziyet-zulümden
Döktüm kanlı gözyaşımı.
Tekrar kaldım hapiste
Kurtarın Allah'ım çabucak.
Ayrıldım kuvvet, ölümden,
Nereye gitsem bu başım,
Kurtulmadım zulümden.
Bunu söyleyip kadın

Şimdi kaçıp gidiyor.

Arkadaki dostuna

Bildirmedi haberini.

Dostu suda yıkanıp, kadını bıraktığı yere gelse kadın yok. Oraya bakıp buraya bakıp bulamadı. Sabah olmadan yanındaki kırk yiğidi uyandırır. Kadın kaçıp gitmiş der. Bir gün ararlar, iki gün ararlar, dört gün ararlar bulamazlar. Kırk yiğit der:”Tamam, padişaha gidip kadının kaçıp gittiğini söyleyelim”. Padişah bizi hepimizi darağacına asar, padişaha gitmeyelim” dedi dostu. “Gökyüzüne gitmedi, yeryüzünde arasak buluruz” der. Sonunda kırk yiğit bir taraf, bir kişi bir taraf olup, kırk yiğidin dediği olup, padişaha geri giderler. O zaman dostunun kırk yiğide baş olup, kadınla düşman olup, padişaha dediği bu idi:

Selamünaleyküm hanımız,

Sözümüzü dinleyin.

Beni siz dost saysanız

Dediğime inanınız.

On beş gün yürüdük durmadan,

Ortaya alıp hepimiz,

Bir yere gidip konakladığımızda

Gece yarısı olduğunda,

Hanımı aldık kaçırap,

Kızını gitmiş öldürüp.

Aklıma sığmıyor

Yanında olsan sana da

Yapacakmış bir zarar.

Kızını da öldürmüş

Muradına ermiş.

Bu sözleri duyunca

Hıçkıra hıçkıra ağladı.

Janat’ ın derdinden

Çok ıstırap çekti.

Padişah işini bırakıp
Padişah başka iş başlar.

“Küla” şapkasını giyer

Dostunu alır yanına

Dervişlik yapar.

Bir kere Janat’ ı görmeli,

Hayalsiz de ölmeli.

Çıkar dostuyla yola

Artık sonu nasıl olur.

“Kadın bulunursa padişahı mı yoksa beni mi kabul eder, ama bana sabun ve parfüm verip de yıkanmaya gönderen o idi” diye dostu şaşırarak gidiyor.

Şimdi Janat’ ı dinleyin. Janat kaç gün, kaç gece kaçarak birçok kırları aşarak, gözyaşını dökerek bir çobana gelir. Çoban koyunlarını otlatıp yatıyormuş. Aklı da az, başı da kelmiş. Kaçıp gezen bir kadınmış diye kadına el koyar. O zaman çobandan kurtulamayan Janat’ ın dediği bu idi:

“Bakar mısın çobanım,

Bu ne yaptığın iş,

Şaka mı yoksa gerçek mi,?

Dinle, bak ne diyeceğim.

Ne dersen de yaparım,

Söz veririm kalkayım.

Köye doğru gidelim,

Koyunları yönlendir.

Ben de gelirim seninle

Bir koyunu kesersin,

Halkını toplarsın,

Nikâhla beni alırsın.

Bunları duyunca

Kadın aldım diye bağırdı.

Aklıyla çobanı kandırıp

Janat' ın gönlü yerleşti.

Ayağa dolanan koyunun

Tozuyla kaçıp kurtuldu.

Janat birkaç gün, birkaç gece kaçıp, birçok kırları aşarak, acıkıp, kuvveti bitip, bir hayvan bakıcısına gelir. Önünde iki yüz civarında hayvanları varmış. Kendisi çok yaşlıymış, bir kadına muhtaç imiş. Üstünde bir tane kurşunu varmış. Sopasını dombıra yaparak, kadına bakarak bir şiir söyler:

- Ben yürüyorum sığır otlatıp,
Sonu sevaplı olur diye düşünüp.
Sen kadın, peri misin, insan mısın,?
O, Allah, nerden geziyorsun parlayıp.
Bak kadın, kocan var mı,?
Sen gerçeği söyle bana.
Ben sığır otlatıp
Hala yürüyorum bekâr.
Bunu söyleyip hayvan bakıcı,
Karakuş gibi atlar kadına.
Kadın geri çekildi,
Hayvan bakıcıyla tartıştı.
Kadınla yaşlı adamın
Bitmedi bir kavgası.
Lanet etti ihtiyara
Döktü Janat gözyaşını.
Dedi birisinden kurtulsam
Biri önüme çıktı.
İhtiyar baba sabır et dedi,
Bir saat zaman istedi.
İsteğim var dinlersen,

Sonunda var zararı,
Şeriat yolunu yapmazsan.
Evine gidip danış sen
Büyük ve küçüklerle.
Bir koyun kesip nikâhla
Halkının içinde al beni.
Nikâhsız kadın alır mı?
Benim de aradığım sizin gibi
Para kazanan birisiydi.
Evlenmek istersem çoktan
Evlenirdim genç birisine.
Sabır et biraz ne olur,
Sabırlı olan insanoğlu
Sonunda muradına erir.
Bunu kadın söylerken
İhtiyar öpüp yanağından.
Çıkmazsın dedi sözümden,
Söyledin mi iyi niyetle.
Çaresiz Janat geliyor,
Toplu sığır arkasından,
Janat' ı görüp ihtiyar
Gözü ateş gibi yanıyor.
Hıçkıra hıçkıra bağıra,
Köye doğru sürdü sığırı.
Dağılmaya başladı buzağı,
Allah lanet etti ihtiyarı.
Bu kaçıp gider diye
Takip etti ihtiyar Janat' ı.
Fark etti Janat da,

Bulamadı fırsat kaçmaya.

Janat geldi evine

Korktu görüp evini.

Döktü gözyaşını,

Ev dediği barınakmış.

Yastığı bırak yorgan yok.

Bir kerpici yastık edip,

Yatan biriymiş.

Hala gönlü Janatta.

Söz verdi Janat

İhtiyarla evlenmeye.

Bir çuval alıp omzuna

Çıktı tezek toplamaya.

İhtiyar da gitti koşup

Bir koyun bulup gelmeye.

Birçok ihtiyar geliyor,

İhtiyarın yemeğini yemeye.

Davet edilmeyenler de

Geliyor hepsi eğlenmeye.

Hoca- mollalar da geliyor

Nikâhını kesmeye.

Çocuklar da koşuyor

Kadının yüzünü görmeye.

İhtiyar herkesi ve her şeyi toplayıp evine gelse, kadın yokmuş. O zaman ihtiyar halkı toplayıp “Ey, halkım, kaç senedir hayvan bakıcısıyım, kadın görmedim, eziyet çektim. Tamam, o kadın benimle evlensin, evlenmesin, benim için bir dua edin” diye dua istedi.

Şimdi Janat koşuyor,

Güzel gözü parlıyor.

Altın ayakkabı partıltap,
Küpeleri altın kürek gibi,
Altın saç bağı sallanıp,
Zor kaçıp geliyordu,
Çıktı önünden yedi derviş.
Bir derviş gelip
Tuttu elinden Janat' ın.
Biri geldi arkadan
Ne yapsa da münasip.
Geri çekilmek istedi,
Ama herkes ona atıldı.
O zaman Janat ağladı.
Yaratıcı Allah' ım,
Bu nasıl bir söz oldu,
İçim dolu dert oldu,
Birinden kaçıp kurtulsam,
Birine gelip rastladım.
Şimdi Janat söyledi:
- Beni dinleyin, beylerim,
At yarışı yapalım.
Beş kilometre yer dedi.
Herkes gelsin benimle
Kalanlar kalsın yerinde.
Başarılı olanlar benimdir.
Padişah olsun, köle olsun
Ben ona tamam diyorum.
Kalırsa bile padişah
Geriye bakmam ben dedi.
İttifakla iş biter,

Tartışmayın boşuna.
Janat' ın dediğine
İnanırlar dervişler.
Kıyafetlerin çıkartıp
Yalın ayak olurlar.
Biri- padişah, biri- köle,
Biri nazik, biri güçlü,
Yarışmaya çıkarlar.
Dervişler gidiyorlar,
Bunların arasında
Altı saat geçiyor.
Dervişler yarışıyorlar,
Birbirini geçiyorlar.
Bir uzunlu geliyor
Gelse Janat yok.
Yüreği çok yanıyor.
Böylece onların
Hepsi tamamen geliyor.
Birbirini suçlarlar,
Dövüşmeye başlarlar.
Bunu görünce Janat da
Kaçmaya başlar.
Şimdi Janat kaç gün, kaç gece kaçarak, karnı çok acıkıp, Şolak şehrine de
gelir. Babasının evini görüp, doğup büyüyen yurdunu görüp böyle der:
Gerçek mi, yalan mı geldiğim,
Beş yılda bu yurdu gördüğüm,
Kuaniş han yerinde, han tahtında,
Sağ-salim mi adaletli beylerim.
Ne kadar belaya rastlasam da,

Ecelim yokmuş ölmedim.

Sıcak geldin bana ana yurdum.

Bunları söylep, gözyaşını döküp, herkes uyuduktan sonra babasının misafirhanesine gelir. Onu bunu görüp, birisini koklar, birisini öpüp, ağlayıp oturur. Düşündü de padişah giysilerini çıkartıp, başka bir iş başlayım dedi. Bütün kıyafetlerini çıkartıp, misafirhanede sakladı. Kendisine köşe köşeden bir eski püskü kıyafetler buldu. Ayağına eski mest giyip, başına kellerin şapkasını giyip, kendi kendini bozup, önceki kız ismi de, kadın ismi de, Janat ismi de kalmadı. Babasının pazarın ortasında bir dükkânı vardı. Kapısının önünü temizleyip, kapı eşiğinde uyup rahatladı. Ertesi erkenden zengin babası dükkâna geldi, kokmuş bir kel yatıyor. Koşarak gelip bir tekme attı. Kalkıp baksa babası imiş. Babasına bakarak keloğlanın dediği bu idi:

Eh, can ata, boşuna tekme atma,

Bir şeyin kaybolmasa azarlama.

Gider demir akıp, gümüş çürür,

Kalsa da altın yerde küflenir mi?

Hükmü kaç insana vermiştin,

Aslı gerçeği söylese hırsız ölür mü?

Diye sokağı gezip gider. Akşam zengin dükkânı kapattıktan sonra gelir, tekrar temizleyip yatar. Ertesi zengin gelse, çünkü kel gene yatıyormuş. Tekrar kele tekme atar. Kel de yerinden kalkıp böyle der:

Bekçilik yaptım dükkânına parası var diye,

Bir şey mi vurdun, ata, çaldı diye

Götürüp altınındı çöpte saklasan

Gider miydin bırakıp pislendi diye.

Arkasını bırak yüzüne iz bıraktın

Hiç düşünmeden vurdun diye.

Babası üçüncü günü dükkâna gelse, kel yine yatıyormuş. Gene koşarak gelip bir tepti. Yerinden hemen kalkıp, yine böyle der:

Can ata, günden güne aşırıyorsun,

Ne zaman senin sinirlerin yatışacak.

Eski ihtiyarlardan kalan atasözünde,

“Şak diye tepiyormuş sevgilisini.”

Günde on kere tepsen bile,

Dökersin bir gün gözyaşını.

Gidiyim git dersiniz yine gezip,

Bir Allah’ım iyilik etsin.

Tepmeyi bırak ağlardın

Bir görsen kelin şapkasını çıkartıp.

O zaman zengin: “Şapkanla def ol, başıma mı giyeceğim ben onu, sen bana parayla çalışacak mısın?” dedi. Evet diye kabul eder kel. “Sen iş yapamazsın. Ben sıkıldığım zaman bana şiir söylersin” der. “Ata, ben şiiri çok güzel söylüyorum.” der kel. Böylece ikisi anlaşır, kendi babasına işe girer. Akşam keli evine getirir. Şeyhi çağırıp yemek verir. Şeyhe “bu keli işe aldım, çok güzel şiir söylüyormuş” der. Şeyh de “bu dünyanın mürüvveti- şiir ve şarkıdır, söyletin” dedi. O zaman zengin “Ey, kel, bu şeyhi öv” dedi. Kelin şeyhi överek söylediği şiiri bu idi:

Bu dünya yalan devir,

Aklını birçok erin alan devir.

Şeytan-düşman, nefsi-düşman, dünya- çolak,

Aşağılık şeyh ile handan kalmış.

Azdırıcı ilmi vardı şeytan olan,

Nefsine şeyh var mı aldanmayan.

Yaratıcı kaygısız yalnız geçti,

Tek başına dünya arayıp gezmemiş.

Bugünde şeyh var mı, hoca var mı,?

Nefsi sağ, temiz var mı?

Gösterir yedi cehennem hoca-molla,

Her türlü rastlatır cezalara.

Hoca ile şeyhlerin çare bulsa,

Haram derler şarap ile bozaları da.

Zekâtın hakkını verir malı olanlar,

Kim söylerse ona inanan imanlılar.

Bugünde bilgili hoca nerde,

Müridin kız- kadını dolandıranlar.

O zaman şeyh yerinden kalkıp, keloğlanı tutup, tekmeledi. Tekme atarak kapıdan dışarı attı. Bundan sonra benim oturduğum yere gelme dedi. Şeyh evine döndü. Kapının önünde keloğlan ağlayarak oturdu. Şeyhten iyice dayak yedi...

O zaman Bolat ağabeyi eskiden Janat' ı bırakıp giden yere günde bir kere gidip geliyordu. O gün iki-üç gün geceleyip, bundan sonra hiç gelmem diye ağlayıp kapıdan içeri giriyordu. Ağabeyine bakarak keloğlanın söylediği bu idi:

Yapıyorsunuz her gün şen-eğlence,

Kendine yakışıyor ay-koşumun.

Yürüyorsunuz han oğlu şehzade olup,

Rastladım sizin gibi birçok beye.

Kederliye benim gibi yardım eder,

Başım kel, aklım az, ben bir yetim.

Ağabeyim sen yardım edersen yakışır,

Allah'ın kudretine bakarsanız

İkisi de birbirini kaybederler.

O an ağabeyi dedi:"O kaybedenlerden biri benim. Böyle bir olay varsa söyler misin, biraz moralim düzelir mi" dedi.

Ağabeyi olmayana ne denir?

Değeri olmayan ne denir?

Yakasız olmayana ne denir?

İki tuygun uçmuş,

İki kardeş anneden,

Biri-geyik, biri-erkek.

Göndermişler birini,
Bilmiyor kimse bilgi.
Bilmiyor anne-babası,
Gözünün ak-karası.
Öldü demek boş söz,
Biliyorum yaşıyor, belki.
Arayıp gelse kardeşi,
Tanımamış ağabeyi.
Bu zamanın hocasının,
Dünyayı yakar sözü.
Meyveli ağaç övünür,
Tereğın olmaz kozası.
Yalan mı, gerçek mi,?
Böyle diyorlar.
Ağabeyi nasıl yaşıyor,
Kaybolsa bizim gibi kardeşi.
Birbirini görmezse,
Kardeşi arayıp gelmezse,
Yaşadığından ne fayda,
Ağabeyim hayal çok.
Bu sözü Bolat anlayıp,
Evine doğru koşuyor.
Annesinin önüne
Ağlayıp geliyor.
Hemen söylemeye başlar:
Canım, anneciğim benim,
Ağlamak istiyorum ben.
Kardeşim geldi aklıma,
Kardeşimi görmüş gibi,

Çekiyor iki kapağım.
Duymuş gibi sesini,
Gürültüyor kulaklarım.
Kalbim eziliyor
Keloğlanın sözüne.
Bütün vücudum titriyor,
Geliyor yaş gözüme.
Güm güm atıyor kalbim,
Rastlamış gibi kendine.
Mutlu olsaydı şimdi
Üzgün olduğum zaman.
Canım anneciğim,
Keloğlana çabuk git,
Duymuş mu bir haber.
Kardeşimden ayrılıp,
İzine muhtaç oldum ağlayıp.
Babama da bildirmeden,
Çaresini bulup, yalnız git.
Bu keloğlanda ben bilsem,
Janat' tan bir haber var.
Güm güm atıyor kalbim,
Bugün bir sır var.

Bunu derken şehre on bir derviş gelir. Keloğlan sahibine gelip, “ata, bu dervişler nereden?” diye sorar. Atası: “Bu bizim Şolak şehrinin dervişleri değil, başka bir yerden gelenler” der. Keloğlan: “Ata, bugünlük misafirhanenin yönetmenliğini bana verin, ben bu dervişlere bakayım, dualarını alayım” der. Atası da tamam der. Atasından maaş olarak yedi tenge alır. Dükkâna gidip, yemek hazırlamaya başlar. Sonra bir dervişin yanına gidip, “Akşam oldu, bize misafir olun” diye misafirhaneye getirir ve kapıyı açtığı anda dervişler: “Bu dervişlere layık değil, padişahlara layık evmiş” diye giremiyorlar. Haldarşa

başlayıp girer ve oturur. Sonradan dervişlerin hepsi girip otururlar. Önüne sofraya serip, yemekleri getirir. Makalbay şaşırır: “Benim Janat’ım bu şehirden bulunur, bu ekmekle yemeği Janat’tan başka kimse yapamaz” diye sevinir. Keloğlanın atasına bakarak dediği bu idi:

Can ata, geri çevirmedin sözümü,
Ölünceye kadar unutmam bunu.
Almaya bir duasını merak ettim,
Misafirin içine al, şeyhinizi.
Otursun eğlenip, gülsün burada,
Getirir misin hanımını ve oğlunu.
Ben biçare yetimdim küçüğümden,
Ayrıldım anne-baba, ana yurdumdan.
Öncede beğenmezsen, beğenirsin,
Evine sebeple getirmiştin.
Can ata, para verdin sorduğumda,
Gözyaşım kabul oldu ağlamıştım.
Bugünde kapı önünde köle oldum,
Bir zenginin özenle baktığı kızı idim.
Uçmuş iki şahin bir yuvadan,
Ben biçare o şahinin biri idim.
Getirir misin kadın, oğul, şeyhini
Ben biçare hikâyeye meraklı idim.

Şeyhi getirtirdi ve Bolat ile annesi de geldi. Makalbay Bolat’ a “kapıları kilitle, keloğlanı dinleyelim” der. Bolat kapıları kilitlemeye gelse, kapının önünde on atın üstünde on yüzbaşı haberci haber vermeye gelmiş. On yüzbaşı habercilerin sözü:

Evde oturan adamlar,
Herkes bize bakın,
Sözümüzü dinleyin.

Söyleyecek ilanım var,
Yiğidin var, ihtiyarın var.
Yokumun yönünü bilenler
Bir miskal altın para alınız.
Julduz han'ın oğlu
Haldaşa kayboldu.
Nerden arayıp bulalım,
Ortadan söndü nurumuz.
Gören bilen olsa eğer,
Verelim sayıp bin altın,
Görmeseniz de söyleyin,
Her yerden soralım.

Bolat hiç bir şey bilmez, bu sözü duyan keloğlan: “Julduz han'ın oğlu Haldaşa mı? Getir bin altın parayı, ben tam buradan, bu evden bulurum” der. Bin dildayı sayıp verirler. Eve girerler. Makalbay'ın önüne kırk altın para koyar: “Ata, bugünkü toplantı için verdiğim” der. Sauda şeyh de: “Ey, keloğlan, bize de vermez misin, yarın pazardan çay içelim” der. Keloğlan onlara: “sizin payınız budur” diye bir şiir söyler:

Arzu ne herkes yerse topladığı mülkü,
Mal-mülk dökermiş yüz namusunu.
Olur, sabah olduktan sonra bir anlamı,
Yaramaz gece yarısı tartışmanın.
Önce yemek sonra haram denir,
Vurmaz mı felaketi misafirlerim.
Keloğlan bunu söyleyip kalktı yerinden,
Sauda şeyh “aptal kel” diye gülüyordu.
Şapkasını padişahın çıkardı,
Sahibini gözü görse bilir dedi.
Bilmezse padişahın padişahlığını
İkinci bana zarar gelir dedi.

Önceden bana düşman olan
Kurnaz şeyh beni tekrar teper dedi.
Bunu düşünüp kaldırdı,
Padişahın başından şapkasını.
Özür dilerim, padişahım,
Keloğlanın suçunu.
Sizi arayıp geldiler,
Bin miskal altın para verdiler.
Aldığımı iyi niyetle
Söyledim, padişahım, gerçeği.
Tahtımı terk edip, yalnız başına
Dolaşıyorsun sen nasıl?
Altın başını bakır edip,
Yoldaşını düşman edip,
Allah sizin gibi etmesin,
Canım, padişahım.
Göster kendini haberciye,
Yatışsın gönül üzüntüsü.
Sizi bulamayıp ağlayarak
Yeryüzünün gördü çilesini.
Ondan sonra otur tahtına
Sahip ol bütün bahtına.
Toplayıp Şolak kentini
Genç kızlar ve hanımları
Kalmasın bütün kadınlar.
Bir görünce tanırlar,
Yanında dost, arkadaşın.
Dostun düşman olmazsa,
Yolunuz neden açık olmasın.

Bulamazsan aradığını
Ben bulurum çaresini.
Padişah pencereden baksa, on yüzbaşı duruyormuş. “Geldiniz mi?” demişti.
“Geldik” dediler. “Şolak kentinin bütün ayakta gezenlerini buraya getirin”
diye emretti.

Bu söze padişah inanır,
Bulunur dedikten sonra
Gönlünde şüphe kalmadı.
Şapkasını bırakıp, taç giyip,
Kapıya doğru baktı.
Özleyen vezirler,
Hepsi de tanıdı.
Ortaya tahtı kurdurup,
Kapıya cellât durdurup,
Tahtına oturur.
Şehrin bütün adamlarını
O sarayın içine aldırır.
Şehirde bütün kız- kadın,
Hiç biri de kalmadı.
Bir sıraya dizilip,
Kaş-gözleri süzülüp,
Sıra sıra dururlar.
Dürbünü alıp eline
Güç verip kendine
Padişah birer birer bakar.
Çıkmasın gözü ama da
İçinde Janat olmadı.
“Canım Janat, Janat, Janat” diye
Üç kere ahenk edip

Padişah bağıırır.
Bu nasıl diye
Makalbay hayran kalır,
Evladımın ismi idi diye.
Bolat düştü yere.
Sormak istese padişah duruyor,
Biçare anne bayıldı.
Bu üçünü ne yapacağım diye
Janat çok üzüldü.

O zaman padişah yerinden kalkıp, keloğlanın yanına gelir. “Kurnaz kel, halkı toplarsan aradığını bulursun demiştin, yok ki burada, hani var demiştin, başını alacağım” der. Keloğlan: “Ben hiç bir şey bilmiyorum, ama bir padişahın başından geçen masalı biliyorum” dedi. “Benim gibi biçare padişah mı, onun olayı benimkinden nasılmış, söyle” dedi.

O an keloğlan başladı:
Öğrendim kadı ile beyden masal,
Bir uslu iftirayla yanmış masal.
Çok olur baştan sona söylersem,
Pir mürit kızını sevmiş masal.
Birisi gerçek, diğeri hep zorluk,
Bir kadın on bir ere varmış masal.
Kız özleyip babasını arayıp gelip,
Üç gün babasından yemiş tokat,
Dinleyin, misafirlerim, oturun,
Veriyim ayrı ayrı anlatıp.
Varmış bir büyük zengin bey,
Varmış bir şeyhi de.
O zengin beyin bir oğlu, bir kızı varmış.
Mal-mülkünü, kız-hanımını, evini

Eline şeyhin emanet bırakmış.
Güzel kız şeyhine hizmet ederken,
Şeyhin gönlü gitmiş güzel kıza.
Kaç gün dolandırdı, olmadıktan sonra
Şeyhi öpüp yanaklarından tutuverdi.
Kız biçare kaçıverdi.
Bırakmadıktan sonra ibrikle vuruverdi.
Hiç kimse bilmiyor Allah bilir,
Şeyh birkaç dakika bayıla kalmış.
Baban sağ-salim geldi diye
Şehir halkı haber vermiş.
Şeyh üç gün önce gidip,
Kızın fahişe oldu diye iftira atmış.
Zengin bey inandı bu iftiraya,
Şeyh şeytan oldu iki araya.
Babasının dediği ile oğlu gelip,
Kaçırıldı kardeşini bozkıra.
Köpeği öldürüp giyimini kan yaptı,
Gösterdi öldürdüm diye babasına.
O zaman Makalbay kalkıp: “O kız o yerde öldü mü yoksa yaşıyor mu?” diye sordu. “O kızın nerde olduğunu da biliyorum” dedi keloğlan. “Söyle, canım” dedi Makalbay.
Önümdeki zengin bey,
Önceki sözün sonu.
Öldürdü diye inandı,
Şeyh ile zengin bey.
Yatıyormuş kız biçare
Bir ağacın yanında.
Yürüyecek hali yok.

O vakit olsaydı,
Ağaçta ölüp kalsaydı,
Ama ölmemiş, bayılmıştı.
Kırk yiğit yanında
Altın tacı başında
Sizin gibi efendim,
Bir padişah gelmiş.
Yatan kızı görüp,
Aşk olmuş padişah.
Kıza gönlünü vermiş.
Kudreti güçlü Allah'ım
Dileğini padişahın vermiş.
Diriltip padişah alır,
Şehre alıp getirir.
Nikâhla evlenip,
Olur, bir çocuğu.
Allah'tan sonraki yakını,
Öpermiş padişah kızını.
Oflamış kadını bunu görüp,
Bu arada padişahın
Aklı başından çıkıyor.
Kesemin başını
Kimdi o sevgilin der.
Acıdı padişah
Ağlayan gözyaşına.
Kırk yiğidi dost edip,
Katmış bu dostuna.
On beş gün yürüdüktan sonra
Bir yere gidip gecelediğinde

Gece yarısı olduĝunda
El koymuş dostu kadına.
O zaman kadın olmadı,
Dediğini yapmadı.
Kırk yiğit uykudaydı,
Büyüdü bunların tartışması.
Öldürürsem kızını görür diye,
Korktuktan sonra kabul eder diye
Böyle oldu itin kederi.
Bundan da kadın kurtuldu,
Düşman edip Cebbar Allah'ı.

O an padişahın dostu: “Kurnaz kel, şeyh ile benim talihsizliğime uğradın sen!” diye çıkmaya hazırlandı. Padişah dostunu kılıcının ters tarafıyla vuruverdi. Kapının önündeki iki yüzbaşı dostunu bağladı. Vura vura şeyhin yanına getirip oturttu. “Eee, sonra kadın nereye gitti” dedi padişah. Keloğlan devam etti:

Canım, efendim,
Kadının yolu kudurdu,
Öğlen vakti olduĝunda,
Çobana gelmişti.
Çoban da ona atıldı,
O dedi, bu dedi o kadın
Bundan da bir çare bulup,
Zar-zor kaçıp geliyordu,
Hayvan bakıcının üstüne
Direk geldi yanına.
Bu da saldırdı kadına,
Kadın bununla da tartışıp,
Zor kaçıp kurtuldum diye

Sevinip Allah'a dua ederken
Karşılaştı yedi dervişe.
Bunlar da aldı ortaya.
Kadın dedi onlara
Siz yarışın ben beklerim dedi.
Dervişler de inandı kadına,
Dervişler gittikten sonra
Kadın da gitti kaçıp.
Gelir de babasının
Dükkânına geceler.
Def ol diye babası,
Üç gün boyu teper.
Kim olduğunu bilmedi,
Bilinçli er olursan
Aradığının budur haberi.
O an Makalbay söyledi,
Söylediğinde böyle dedi.
Canım, keloğlanım,
Bir sır varmış
Bu sözünün içinde,
Başkalarını bilmem bu sözün
Gönlüme şuur düşürdü.
Yalnız kızım var idi,
Peri kızı gibiydi.
Ölmüştü öncede,
Bunu kimse bilmedi.
Diri olsa şayet
Geliyor ona uygun.
Doğruyu söyler misin, canım,

Bunu sana söyleyen kimdi?
Canım, Bolatcanım
Öldürdüğün yalan mı?
Uygun geliyor bu söz
Evladım, şeker-tatlıma
İftirayla dolaşan.
Şimdi Bolat bira bekledi,
Söyleyemedi tereddüt etti.
Gözyaşı döküldü.
Padişahı gördükten sonra
Öleceğim dedi o günde.
Keloğlan şimdi söyledi,
Söylediğinde böyle dedi:
Bunu söyleyen ata, benim dedi,
Suçsuzu Allah düzeltti.
Sen Bolat isen, benim Janat,
Dikkatle bak dedi.
Özlemimi ağabeyim, gideriyim,
Sesine sesimi katırım,
Perdeyi ben açıyım,
Buraya doğru gel dedi.
Ar-namusun kapandı,
Kaybettiğin bulundu,
Bekle, padişah, sen dedi.
Dileğini Allah verdikten sonra
Janat' ı gözü gördükten sonra
Padişah haykırmaya başladı.
Dediğini dinlemedi,
Bağırma katılıp,

Annesi de ilerledi.
Bunlar gürültü yaparken
“Çoktan ölmüştü” diye
Sauda şeyh hala inanmadı.
Makalbay söyledi şimdi:
Eh, evladım mısın, hayret,
Varmış mı benim gibi ansızın!
Sönmüş ateşim yanıyor,
Patlamadan kalbim ne yapar.
Neden otursun, Hatunum!
Şimdiki sohbet niye lazım,
Kadın, çocuk içinün,
Etrafını çevirdi halk.
Sesli ağlamaya başladı,
Gözyaşını dökerek.
Makalbay şimdi bağırdı,
Alnını vurarak.
Yalnız kız, yalnız oğuldu,
Başka da çocuğum yoktu.
Allah’ım düşürdü bu hale
Yapacak başka çarem yok.
Gezdirten seni dedikoduyla
Ne kadar azap çektirmiş.
Nasıl öldürsen bile
Sauda şeyhe hıyanet yok.
Yavrum, Janat, evladım,
Ömrüm sana kurban-ay!
Utanmadan şeyhin
Kıpırdamadan duruşunu-ay!

Bu dünyada varmış mı,
Benim gibi talihsiz.
Sonra padişah konuştu:
Ağlama buna, Bey, dedi,
Yolun kendisi dar dedi.
Şeyh ile dostumda
Benim kinim var dedi.
İyiliğe iyilik,
Kötülüğe kötülük.
İntikamımı Bolat al dedi.
Duyduktan sonra bu sözü,
Kalktı dostu yerinden,
Oturuyordu kulak kabartıp,
On tekeye bir kasap,
Geldi Bolat yanına.
Dervişler çekildiler,
Eskisi gibi sesi yok
Oturuyordu Sauda yalvarıp.
Yedi derviş, dostu, Sauda şeyh, herkes ölecek olduktan sonra Janat konuştu
şimdi:
Can ata, dinle, söz ustasını,
Çocuğunun sevindin mi esenine?
Öldürttün bir çocuğu bir çocuğuna,
İnanıp da şikâyetçinin sözüne.
Padişahım, beni kendine eşitledin,
Derdine çare bulursan şeyhin.
Cezayı sonra verirsin dostuna
Kızını ikiye ayırıp kesene.
Ben biçare böyle dolaştım,
Şeyhin yatmayacağım diye yatağına.

Hayvan bakıcı, çoban ve dervişleri
Padişahım siz bilirsiniz bu araları,
İyi insanların yaptığı hataları.
Yerini padişahlık ağabeyime ver,
Teselli eden sevap diye ağlayanları.
Sonra da hazinenden bana da ver
Veriyim anne-babama payımı.
Şimdi Bolat kalkar
Şeyhi baştan vurur.
Sırt üstü yatırıp
Çene kemiğine hançer vurdu.
Bunu gören dervişler,
Hepsi yere eğildiler.
Kulağını kesip küçültüp,
Burnunu kesip tımpitip,
Sakal, bıyığını kesip,
Tek başını mahrum bırakıp
Dostuna padişah ileri atıldı.
Baştan tabanına kadar
Derilerini sıyırdılar.
İkisini de öldürüp
Sahatına getirdi.
Hayvan bakıcı, çoban, dervişler
Bir deri, bir kemik oturdular.
Camı çıkıp gövdeden
Tek kemik kalmış gibiydi.
Bakın padişah aklına,
Haber verip şehre,
Malum etti herkese,

Janat' ın dileğini verdi.
Dervişler kaçmasın,
Öldürür diye şaşırmasın,
Duyduktan sonra bu sözü,
Zor yatıştırdı kalbini.
Dervişleri çağırđı,
İyi hale getirdi.
Dokuz ata bindirdi,
Dokuz kaftan giydirdi.
Vedalaşıp padişah,
Memleketine gönderdi.
Bolat' ı çağırıp getirtti,
Altın tahta oturttu.
Suçsuz eğilip kırılmaz,
Suçlu cezasız kalmaz.
Herkesi böyle güldürdü.
Janat' ı kavuşturup
Düğün yaptılar ve
Padişah da yola çıktı.

Gayar Kadın

Önceki eski halde
İpe geçirilmiş iğne.
Yüzüne bulaşmış
Süsleyip sürersen bu dünya!
Masalın masalını yazıyım da,
Çıkmazsa elden kulak soruyum da.
Dastanbay diye bir zengin olmuş,
Yaşamış Türkistan yanında.
Dermiş herkes hürmetle “Dastan
Türkistan şehrinde zenginliği aşan.
Yardımları kardeşlere bol kişiymiş,
Herkesi yardım verip kalbini açmış.
Hazinesiyle sekiz odalı ev yaptırmış,
Tepesi göz çarpıtıcı mavi sacı kaplanmış.
Altınla kapı eşiği nakışlanmış
İçinde değerli ateş yaktırmış.
Kokusu âlem çiçeklerinin etrafına yayılmış,
Çiçek koyup bir kaç yere
Her yere yakut oyup, gümüş kesmiş,
Cennetin sarayı gibi süslendirmiş.
O eve gitti bütün mal- mülk, parası,
Miras olarak kalsın diye yaptı bunu,
Yaşlı olduğunda zar- zor gördüğü
Bazarhan Dastanbay’ ın yalnız oğlu.
Olduktan sonra zengin oğlu
Deve elması gibi Bazarhan oldu.
Değişken yeni delikanlı oldu,
Ayağını yamuk basarak şımardı.

Delikanlı kaçık büyüyen zengin oğlu,
Karar almış seçerek evlenmeye,
Dastanbay da söyler oğluna
Evlenirsen evlen, güzel kızı seçerek de.
Güzelin güzelini seçti maldan kaçmadan,
Güzelden güzel geçmez dünya yalan.
Yalnızım dünya güzeline evlenirse,
Şımarıklık karakterini bırakır diye.
Babasının izniyle,
Oğlu evlendi güzel kıza.
İnşallah oğlumun borcundan
Kurtuldum dedi Dastanbay.
Söylerim öğüdümü oğlum sana,
Bazarhan, buraya gel, yalnızım!
Sahip çıkmazsan bu mirasa,
Zorluğu bu zamanın kötü olur.
Babanın mal- mülkünden ayrıldıktan sonra,
Olmaz beş kuruşluk halka değer.
Mal- mülkünü dağıtmadan iyi bak,
Allah'ın ölümü gelirse bana.
Böyle diye babası hayrete düştü,
Ağzından köpüğü akıp, tedirgin oldu.
Bir kelime başka diyemeden,
Böylece babası vefat etti.
Ansızın Bazarhan' ın babası öldü,
Her eve koşturup haber geldi.
Toplanıp bütün halk cenazeye,
Süsleyip Dastanbay' ı gömdüler.
Gözünde kara kurt gibi doluydu,

Sebebi kazasının olmuştu.
Babası öldükten sonra oğlunu
İnatçı eğlencesine bulaştırdı.
Oğlu kumar oynamaya başladı,
Mal- mülkünü babasının dağıtıp,
“yapma, dağıtma” diyecek hayran baba,
Hor oldu korunduğu bütün malı.
Bütün dört asığı alır da
Gidip oynar kumarı da.
Zengin mal- mülkü tükenir de,
Böylece ahmak olup kalır da.
“Oh benim babam akıllıymış” der,
Bir at ve bir sığırı kaldı şimdi.
Bakacak halkın yüzüne yüzü yok,
Kapanıp evde sakın yatacağım der.
Kaybetti baba malını tekrar tekrar,
Tükendi ısırıp olup bütün mülk!
Evvelki seçip aldığı güzel kadın,
Gitmeye karar verdi bir gün.
- Bazarhan israf ettin baba malını,
Bozdun dünyanın bütün tadını,
Yüzün kalmadı halka bakacak,
Takıldın yalnız ata, canım.
Olduğun için zengin oğlu sevmiştim,
Gelmedim yüzüne bakıp, Bazarhanım!
Elinde az ihtiyacın olmadıktan sonra
Ne yapacağım, önceden malı vardı diye!
Olmadığı için hiç bir şeyi,
Kadını “gideceğim” diye gitti.

Kadının dediğine üzülmeden,
Bazarhan kendi kendine gülüyordu.
- Eh, ahmak, niye böyle gülüyorsun,
Sevinecek bu hayatta ne yaptın?!
Ben miydim seni felakete uğratan
Akılsız, gittiğime niye güldün?
- Eh, kadın, kudrete şaşırıyorum,
Sen gidersen aklım gidip deliririm.
“Oğlu zengin sonuça açtan öldü”
Diyecek sözlerden utanıyorum.
Bolluk içinde rahat yaşadığımız günlerde,
Değil miydim yakışıklı zengin günümde.
Sahibi zararına yönetici denen,
Aklıma gelseydi basit günlerimde.
Mesele köpek olursa havlar denen,
İnsanoğlu utanırsa güler denen.
Yansam yanıp, kaygılsam birlikte kaygılanıp
Ateşte canım birlikte yanar demiştim.
Yoksul olduğum zaman gideceğim diyorsun
İçim ki, iç geçmişi bilir demiştim.
Asilik yaptığımı gülüyorum,
Başımı öldüğüm yerde öper demiştim.
Karısı zavallının düşünür,
Delili tam bulduğu için yıkılır.
Seninle ölüme kadar beraberim diye
Böylece tekrar geri çekilir.
- Bazarhan, istersen olmak benim kocam,
Bana ver sana gelen söz sırasını.
Kendinden gitti deme ne yapacaksın,

Mal- mülkü sen bulamayan ben buluyum.
Yüzüme yüz perdemi kapatayım mı?
Şehrin pazarına ben gidiyim mi?
Bu huri kızı bir tenge verin diye
Gördüğün için görümlük diye alıyım mı?!
Verir beni görüp herkes tenge,
Tengeyi pek çok ben buluyum da.
Can kurtarmak çok zor oluyor,
Söylemeyelim kimseye sırrımızı.
Bulunmuş bulunana bu bir akıl,
İlk önce can kurtarsak her şey kabul.
Öncelik can kurtarmak farz denen,
Olur, her şey sen gitmesen kabul dedi!
Güzel gösterişli bir kızdı
Dönse ince beli eğilirdi.
Tertemiz asil kıyafet giyip,
Güzel kokularını sürerdi.
Layıktı bu kadın hangi erkeğe,
Fışıldayıp tenge, takı, mercan perde.
Kocasının tembelliğine dayanamayıp,
Gider kendisi tevekkül edip.
Gölün yeşil kamışı
Gibi bir kadındır.
Boy tasarımına bakarsan
Beylerin bindiği atı gibidir.
İki gözüne bakarsan,
Nurun yandığı çırağı.
Altın toka, küpesini,
Taşıyamaz kulağı.

Sapı gibi elmanın
Koparılacak gibi gerdanı.
Tam yirmi ikiye
Geldiği bir yaşı var.
Açık alın, iri gözlü,
Düğme gibi başı var.
Simsiyah olan saçı var,
İpek gibi saç örgüsü.
Çekirdek gibi burunu,
Otuz dişi inci,
Yüzü çok güzeldi.
Ay gibi yüzü var,
Kar gibi eti var,
Böyle kadın, delikanlı,
Talebin varsa al!
Orta boylu tıknaz,
Yorga kaz gibi yürüyüşü,
Süslenerek adım atar güzelin.
Güzel parfüm kokar.
Huri kızı gibi gülüyor,
Tebessüm ettiği gülüşü.
Ağzından çıktığı sözler
Tatlılığı gibi şekerin.
İki göğsünün arası
Yumuşak kuş yuvası gibi.
Pazardaki halka,
Kendi kendini tanıtmadan,
Dolaşıp gidiyordu.
Suda yüzen balık gibi,

Bu ne güzel diye
Pazar halkı bakıyordu.
Baktığında gözü dikerek,
İki gözün yorulur.
Karşısından Bazarhan
Karşılaşır.
Huri kızı imiş diye
Bir tengeyi alır.
Görümlüğü bu diye,
Eline kadının bırakır.
Bir kaldırıp perdesini,
Yüzünü açıp kapatır.
Pazar dolu halkın
Meraklandı isteği.
Gördüğüne görümcük
Bir tenge veriyordu.
Görmeyen adam kalmadı,
Vermeyen adam tamamdı.
Tenge koyduğu torbası,
Ağına kadar doluydu.
Eve gelip saysa,
Bütün para toplamı,
İki yüz elli tengenin
Hesabında olur.
Verir sayıp- sayıp Bazarhan' a,
Sırrımı bildirme diye kimseye.
Yalnız at satılacak oldu ki,
Yoksulluk bakar değil ar namusa.
Güzelliğimi çoktan faydalansaydım

Sebebim değmez miydi çok mala.
Gizli hile yapıp kocasıyla,
Yine çıkıp gitti o pazara.
Gittiği belli değil hangi sırra,
Niyeti hangi akıl, hangi birliğe.
Avcının iti gibi süslü püslü
Geliyor direk fırıncıya.
Süslü kıyafetlerini giyip
Güzelin güzelliği de ayrı idi.
Diyordu Amirakın büyük kasap,
İki gözü dört olup bakıyordu.
Tüccar ve Nogayları dolaştı,
Başkalarının dkknına bakmadı.
Dikilip Amirakın kaldıktan sonra
Gelip onun dkknına sığındı.
- Güzelim, ne kadar güzeldin,
Gelmişsin dkknıma dedi benim.
Ne istersen söyle bana,
Yapıyım isteğini dedi senin.
Güzelim var mı senin kocan,-dedi,
Misafirliğe geldiniz mi, gelin?-dedi.
Kavurma, mantı, pılav ya da börek,
Yiyebilirsin istediğin kadar,-dedi.
- Tüccarlık yapmaya gitti benim kocam,
Karın var mı dedi senin,
Sekiz yıl civarında oldu
Bilmiyorum yaşıyor mu, yoksa l m?
Sekiz odalı ev yaptırıp gitmişti,
Olmadı birliği birliğimin.

Gideli dört yüz tenge borçlu olmuş.
Onun için yarın evim satılacakmış,
Ev- mülkümü ucuz fiyata gider diye
Göründü eziyeti diye eğlenmenin.
Dünya bülbül uçan gözümüze,
İnanmaz inanacağı yok sözümüze.
Ne olsa da birisiyle evlensem diyorum,
Benzeyen görünüşü kendinize.
Dönüyor ceren gibi gerilir,
Acele etmeden bir konuşmaya üşenir.
Gözüne o tüccarın bir şey olup,
Huri kızı gibi görünür.
İstersen canım, sana evlenirim dedi,
Hazırlanıp gereğini bulurum dedi.
Hazırlar dört yüz tenge akşama kadar,
Akşamleyin ben sizinkine gelirim dedi.
Bugünlük para pulum yoktur,
Kasaba bunun çaresi var mı dedi.
Hemen Amirakın çıkarttı cebinden,
Parayı yüz elli som saydı şimdi.
Çay, şeker, erik, kuru üzüm koydu torbaya,
Kadına verir her şeyi şimdi.
Ne istese her şeyi hazırladı,
Bu kasap ne yapsa da yaradı.
Sonra kadın gitmek oldu,
Kasaba bakar “güle, güle” demeye.
İziyle geldiği geri dönüyor,
Pazardan öyleden sonra geliyor.
Kadına akşam kasap evlenecek,

Halk ayağı yatışıkça gelecek.
Zavallı akşama kadar yorulup,
Herkesten para aradı kasap.
Tengeyi her yerden arayıp,
Parayı topladı birleştirip.
Kasaba gün batacak değil,
stne giyim giydi uydurup.
Aynaya dkkndaki yüzünü bakıp,
Yakışıklı sakal bıyığını tarıyordu.
Toparlayıp dört yüz tenge vereceği,
Kalın malımı da saydı alıp.
Geldikten sonra sevdiği yarı meraklanıp,
İçeri aldı kapısından kadın tanıyıp.
Kolundan destekleyip,
Kasabı oturttu değerli yere.
Cebinden dört yüz tengeyi çıkarttı,
Kurnaz kadın sandığa koydu alıp.
Güzelin süslü yürüyüşüne
Oturdu kasap şaşakalıp.
Kaynatıp iştirdi koyu çayı,
Et pişirip yedirdi beyaz yağı.
Yedirip yemeğini saygı gösterip,
Uyumaya iki kişilik yatak hazırladı.
Demeyin bu kasap uslu diye,
Erken yatalım diye rahatsız etmiş.
Kasabı şaka sözlerle dolandırıp
O, bu diye kurnaz kadın kaçıyordu.
İkisi şakalaşıp otururken,
Kapıyı birisi gelip çalıyor.

Biraz bekletip baksalar,
Kapıyı daha sert çalıyor.
Yolcu olup giden kocan geldim diye
Dışından kapının cevap verdi.
Allah'ım biçare eden şimdi ne yapacağım,
Kasaba,-dedi,-kocam gelmiş!
Yakalandık biz bugün dedi,
Bekleyin sonunun iyiliğini dedi.
Bugün canımızı kurtara bilsek,
Umudunuzu kesmeyin, canım!-dedi.
Sesin haykırdı ki çok, canım,
Sesin kızdığında çıkar şarkın.
Aklımdan ölünceye kadar çıkarmam,
Bunu bildirmez bir çare bulun!
Uygun bir sığınacak yerin varsa,
Çabucak saklamayı düşün beni.
Girecek kara yerin deliği yok,
Yüzümün yüzü kurusun,-dedi,-kasap.
Olmadı kasabın girecek deliği,
İçinden iliği var dış kapısı,
Allah'tan ümitlenip sakladığı
Kadının bir büyük beşiği vardı.
Kasabın gönlünü avutup,
Beşiğe küçük çocuk gibi bağladı.
Salladı beşiği hızlı hızlı
Ağlama uyu canım dedi erken.
Beşiğin örtüsünü kapatıp
Dışarı çıkar kadın.
İçeri Bazarhan' ı alıp kapıdan,

Selamlaşıp kişi gibi gelirler.
İkisi karı- koca gelirler,
Evine yolcu olup girdi kocası.
Beşiğe girdiği yerden göz atar,
Bacağı kulaç gibi çıkıyordu.
- Oldu ki, ben gideli, dedi, çok
Ne hayrat, çocuklu mu olmuştun!
Oynaşından mı çocuğun var diye,
Beşikte yattığının anlamı ne?!
- Oldu ki sen gideli sekiz sene,
Düşünme kötü şeyler sen böyle!
Senden hamile kalmamış mıydım,?
Aklından çıkmış hepsi Allah'ım!
O zaman içimde kalan bu çocuk,
Çocuğu doğurmaya karar verdim.
Dışarıdan gelirimiz olmadığı için,
Tüketip evdekini olduk mahrum.
Bitirdik han kızının mal-mülkünü,
Olduğum için yetim yoksul.
Biçare arkamızdan bu çocuk,
Raşitizm oldu ayakları yürümüyor.
Olduğum rezilliği bu gizlerdi,
Bu evde ne olmazsa bu bahane,
Benden çok yemezse az yemiyor,
Zavallı içten dilsiz doğdu biliyorum.
Kara koyunu kesmiştim
Etini doyup yemiştim.
Yolcu olarak gezdiğin için,
Adını Amanjol koymuştum.

Babası sağ gelip talihli olup
Çocuğum alın yazılı adam oldu.
Seferden sağ- salim geldin dedi,
Geldiğinde bebek eğlencesi gördün dedi.
Zar- zor gördüğün çocuğun ki,
Boş konuşmadan grmcğn ver.
Çocuğumu grym dedi kocası
Gördükten sonra veriyim dedi.
Beşiğin örtüsünü asa gözünü kapatıp,
Üzüntüden yatıyor kasap ölecek olup.
Bu çocuğun çok büyük deve gibi,
Doğmasın bu bize bela olup.
Bu işte hedefli doğan ocuk,
Sakalı doğmuştan çıkmıştır.
Kendinde var ki yüz kişilik g,
Oldu ki Allah kavuştursa bize...
Sakalı büyük olup yalnız oğlun
Olmasın görenlerden böyle ayıp.
ıkarıp usturasın hazırlandı,
Yaparım bunu çok iyi ocuk diye.
Bir yeri kesiverme dikkat et,
ırağım bu benim diye kadın ağladı.
Aldı usturasın adam eline,
Ustura keskinmiş sakal ister.
Kasabın sakalını sıkı tutup,
Bazarhan başladı kesmeye.
Sünnet ettirmemiştir hla seni,
Aklından çıkmış olabilir annenin diye
İlk baştan Müslüman olursan,

İyi olur çocuğun geleceği.
Kadına bunum nasıl diye sorar,
Kadın da tamam diye kabul etti.
Kötü ki hassas yere yapışır
O zaman kasap kalkıp kaçıverdi.
Ağaç beşığı sırtında taşıp,
Kapıyı bulamayıp şaşırđı.
Beşığı sırtındaki atıverdi,
Kapıdan dışarıya atladı.
Kırılıp dışarıda kaldı beşik,
Büyük büyük adımla kaçtı.
Sakal bıyıklardan hiç bir şey yok,
Nefes nefese evine gire geldi.
Hangi belaya uğradın, Üke?-diye
Kasabın kendi kadını tanımıştı.
Kadın bir beladan kurtuldum diye,
Ağladı o zaman bağıra bağıra.
- Dışarıdaki satılık mallara gitmişim,
Geç kalıp alış-veriş yapmışım.
Uğradım yarı yolda çetelere,
Birçok da para bulmuşum.
Önümde iki hırsız çıkageldi,
Üstümdeki her şeyi aldı.
Cebimden dört yüz tengemi de aldı,
Sakal, bıyıklarımı da kesip aldı.
Kasabın kalmadı adam hali,
Alay etmez mi yarın halkı.
Kimseye görünmeyim diye
Utanıp olmadığı için sakal- bıyığı.

Bu kasap kendisi bilip ayıbını,
Düşündü uçtu diye kasap adı.
Zemin kat eve sakla diye,
Sakalım uzayana kadar, karım!
Zemin kata gizleyip kapattı,
Kasabın kadını sabaha yakın.
Kasabın ortağı olduğu
Vardı bir kısa boylu Kasımakın.
Ertesi Kasımakın geldi kasaba
Dünkü faydamız nerde diye.
Kadını kapıdan içeri almadı,
Evde yok, dün dışarı gitmişti diye.
Kasabın kadını bir aptal diye,
Kasımakın hızlı hızlı gidiyordu.
Erkenden işimi yapıyım diye
Dükkânın açmaya başladı.
Eline anahtarla kulpu alıp,
Dükkâncı dükkâna girdi.
Dükkânını toparlayıp açıyordu,
Gözüne bir ışık geliverdi.
Bu ışığa aniden baktı,
Gidiyor bir güzel süslü.
Kasabın dükkânının yanına
Geliyor direk dükkâncıya.
Güzelin güzelliğine bakarak
Gidiyordu ağzından suyu akıp.
Durdurup konuşmayı merak etti,
İki gözü parlayarak yanıyordu.
Güzelim, gel buraya, dedi O,

Bende var size layık ayna-tarak,
Parfüm, sabun, kokulu yağ var,
Alınız, her şey güzel size layık.
Hiç bir de paranızın gereği yok,
Alınız istediğiniz kadar dedi.
Yavaş yavaş adım atarak geldi,
Çağırın dükkâncıya ben buradayım diye.
Ah çekti başımı sallayıp:”Eh, hayat,
Siz nasıl merhametli adamsız” diye.
Dul kadını sekiz senedir dedi,
Ümidini kesmişti gönlüm erkekten.
Hesaba benim kocam çok iyiydi,
En başta tüccarlığa gitmişti.
Oralarda evlenip de gelmedi mi,
Haber alamayıp ben pişmanım.
Biriyle evlense de benden başka
Bir haber verseydi ondan sonra.
Kendim de ümidimi kesiyorum,
Oralarda kaza yapıp ölmüştür diye.
Boşuna yolunu beklemeden yolcunun,
Biriyle evlensem mi diyorum erkenden.
Aklınızda bulunmasını isterim,
Gözü açık, akıllı erkek olursa eğer.
Öldü ki benim kocam eceli gelip,
Sekiz odalı ev yapıp gitmişti.
Gideli dört yüz tenge borçlu oldum,
Satılacakmış yarın evim pazarlanıp.
Evde olmadığı için mal-mülk,
Ev mülküm satılacak günü yarın.

Ödeyecek erkek olursa borcumu,
Direk onunla evlenirdim ne olurdu.
Dükkâncı:”Evlenir misin benimle”- dedi,
Gönlüm gitti sana canım dedi.
Bir gördüğüm güzelliğinize kurban,
Bulurum ben bugün dört yüz tenge.
Siz benden hoşlandıysanız tamam dedi,
Siz sevseniz sizden de beter severim ben dedi.
Uygunmuş şeklinize boyunuz da
Olur mu sizden artık koca?- dedi.
Hemen cebinden çıkartıp
Yanından dört yüz tenge birleştirir.
Parayı hemen sayıp verir de
Sizinle bütün hayatımı geçiririm der.
Yanında dükkâncının aldı sayıp,
Gülümseyip cebine koydu parayı.
Kendisi yüksek kırk altıncı eve
Bulup gelirsiniz akşam dedi.
Akşamleyin gelirsiniz diye
Gidiyordu naz yapıp güzeli.
Giyinip hazırlanıp dükkânından
Kasımakın Bey pek süslendi.
Numarayı söyledikten sonra bulamaz mı,
Duruyordu güzel yarı bekleyip kapıda.
Kapıdan içeri aldı beyi,
Bey’in kaldı atıyordu.
Evin başköşesine oturtup,
Çayı demleyip veriyordu.
Pişirmiş her çeşit yemekleri

Bey'e saygı gösteriyordu.
Dünkü belli ki yaptığı iş,
Bazarhan dış kapıyı çaliverdi.
Dükkâncının iki gözü dört olup,
Beladan korusun Allah'ım dedi.
Kim dedi kapı çalan dinleyip,
Kapıyı şingirdatan kızarak.
Yolcu giden kocan geldim diye
Kapının dışından bağırıyordu.
Kocam gelmiş Bey'im dedi,
Bir belaya uğradık ikimiz de.
Ölelim kucaklaşıp nerde olsa da,
Bunu kabul edersen, söz dedi.
Dayanırsan bu söze yiğit olup,
Kucaklayıp göz önüne yatacağım dedi.
Kadını Bazarhan'ın gecikir,
İt kadın, çabuk çık diye bağırır.
Pişman olup, başını sallayıp bey yürür,
Kurnaz kadın inadına onu öper.
Gösterme yüzünü aptalın,
Beni gizle diye rica eder.
Bir toplam odun yatıyordu,
O tarafa doğru yürüyordu.
Geldi ki kudurup bunun dedi,
Oduna beni sakla, hanım, dedi.
Beladan başımı kurtarırsanız,
Kurban olsun dört yüz tenge dedi.
Hemen bey ön taraftan yatıverdi,
Kadın da bütün odunu kapladı.

Bu evde kimse yok mu diye,
Bazarhan kızarak bağıyordu.
Kurnaz kadın kapattı ışığı
Dışarı koşuyor “bu kim?” diye
Kapıyı açıp Bazarhan’ a,
Demedi gir içeri, eve yürü diye.
Bazarhan sinirliydi, çok kızgın,
“Aklından çıkmışım, beni unutmuşsun
Hoşuna gitmedi mi benim geldiğim?” diye
Kadını kovarak eve geldiler.
Kocasından şaşırıp kaçmış gibi
Kadın gitti eve girip.
Evin ışığını aç dedi,
Şimdi benden öleceksin dedi.
- Bitmişti çoktan beri lambanın yağı,
Yakmaya yoktur şimdi odun hali.
Birisini senden gizliyor mu dersin,
Olmaz böyle bir şey dedi karısı.
- Ben geldiğimde ışık yanıyordu,
Ben girdiğimde mi bitti dedi kocası.
Bazarhan kibriti yakıp da
Nerde lamba, karım, diye bağırdı.
Hemen kibriti yakar da
Lambayı da yakıp bakar da,
Odun yok diyorsun, o ne diye
Kadını dövmeye başlar.
Kamçıyla kadını dövmüş gibi,
Odunu eşikten bulmuş gibi,
Kıskandığın odunu yakarım diye

Odunu sinirlenip yakmaya başlar.
Her taraftan alev-alev yandıktan sonra,
Giyimleri yanmaya başladı.
Odunu sinirlenip yakıyordu,
Kokarak giyimleri yanıyordu.
Sakal bıyıkları yandı, bir şey kalmadı.
Zavallı hareketsiz niye yatıyor.
Yanına ateş gelince
Yerinden kalkıp kaçıyor.
Kapıdan koşarak çıktı gitti,
Şaşırıp koşuyordu sokakta.
Sokakta koşarken önüne çıktı,
“Sen kimsin?” diye kasap beye.
Kaçyorsun sen kimden?- dedi.
Gelen dükkâncı benim dedi,
Niye bu kadar korktun,
Ne zorluk gördün sen?- dedi.
- Ben bugün, kasabım, evlendim,
Evlenmeye gece evine gittim.
Yatmaya hazırlanırken
Yolcu giden kocası geldi.
Kadının kocası gelip sinirlendi,
Canımı kurtaracak çare bulamadım.
Yatacaktım yatağına az kalsa,
Onun için sakalımı yaktılar.
Kasap dedi:- Beni de dün bitirdi,
Sakalım ile bıyığımı kesip aldı.
Beni vuran Allah’ım seni de vurmuş,
Halkın yüzüne bakacak yüz kalmadı.

Kırktı dün beni, bugün seni,
Ne oldu bunun yolu, beyim.
Kadıya bildirelim bu olayı,
Kalmadı bunun başka çaresi.
Kasabı kendi karısı saklamış,
Utanıp sakalında eğilmiş.
Gündüzleri zemin katta oturup,
Akşamleyin dışarı çıkmış.
Bütün gece kasapla dükkâncı danıştılar,
İkisi danışa danışa anlaştılar.
Kadıya bütün olayı söylemeye,
Sabah olunca kadıya gittiler.
Kadıya kasap, dükkâncı geldiler,
Kapıdan el verip selamlaştılar.
Halkımın adil koruyucu kadısı idin,
Adaletlikle soruşturun bizi dedi.
Kadı sözümüzü dinleyin dedi,
Bir kadın gayar olup çıktı dedi.
Bin som civarında paramızı alıp,
Kırktı sakal ile bıyığımızı dedi.
Bunun bütün giyimlerini yaktı,
Sonra da sakalımı kırktı dedi.
Aldırtıp hapsine atmazsanız,
O kadın bütün halkı bozar dedi.
Rastladı bela kadın gece bize,
Bozacak bütün halkı durdurmazsanız.
Unutmazsam aklımda tam sokağı,
Kendisi yüksek kırk altıncı evdedir.
Açık konuşmadan gizlediler gerçeği,

Önüne kadının başvurular.
Hemen yanıma getirin o kadını diye,
Yüzbaşı, habercileri çağırır.
Kırk altı numaralı eve gidip,
Kadını getirin diye bağırır.
Halkımda böyle bozuklar olmasın diye,
Ağzından ak köpüğü sıçradı.
Askerler koşarak gittiler,
Kadının evini aramaya,
Numarayı sayarak buldular,
Olmuştur tartışma bu evde diye.
Kapıdan güzel kadın çıkageldi,
Hiç bir şey yapmamış gibi şaşkın.
Sizi kadıya şikâyet etmişler,
Çağırıyor kadı sizi dediler.
Kendim de gideceğim kadıya,
Bütün gece rahatsız etmişti.
Eğer de han önünde bozuk olsam,
Ricada bulunmazdım suçumda.
Haberci böylece kadını alıp,
Kurnaz kadın mendille yüzünü silip,
Süslenip, yavaş adım atarak,
Önüne kadının de geldi şimdi.
- Zalim, gel buraya doğru dedi,
Hadi cevabımı söyle dedi.
Dükkâncıyla kasabın mal- mülkü nerde,
Bunların yüzünü gördün mü dedi.
- Ya pirim, dedi kadın, kadı dedi
Kadıcığım aklınız az mı dedi.

Utanmadan Şikâyet mi ettiler,
Dükkâncı ile kasap ikisi de dedi.
Kadıcığım karnınız tok galiba dedi.
Benim evde kocam yok dedi.
İkisi utanmazlar bunlar dedi,
Bu oturan dükkâncıyla kasap dedi.
Gelmedi sekiz senedir benim kocam,
Söylerim kasapla dükkâncı olayını.
Yatağına alır mısın, ne yapacaksın diye,
Her gece geliyordu bunlar bana.
Kocamın evde olmadığını biliyordu,
Süzülüp bu ikisi yürüyordu.
Bazen Şakalaşıp oynuyordu,
Bazen eğlenip gülüyordu.
Tam uyuyacaktım dün gece,
Kasapla dükkâncı geldi.
Sana çoktan aşğız diye
İkisi utanmadan bizim ol dedi.
Hayvandan beter iki domuz,
Gerçekten zorlamak istediler,
Dedim ben korktuğumdan
Yatağı düzettiğim tekrar diye.
Birin kal, birin evine git,
Ben buluyum dedim.
Kasap dedi:- Ben kalacağım,
Dükkâncı dedi:- İlk ben kalacağım.
Tartışıp gece yarısı kasap, dükkâncı
Yatağı ikisi de bağırıp çağrdılar.
Yatağı dükkâncı gelip yatmıştı,

Sakalını dükkâncının kasap yaktı.
Kasabı dükkâncı yıktı yere,
Sakal bıyığını aldı kesip.
Sabaha kadar ikisi tartışıp,
Sabah yok oldu ortalıktan.
Bilmiyorum bundan başka bir şey,
İkisini şeytan dürtüp canım kaldı.
Sinirlenip Nüsip kadı kızdı,
Çağırıp cellâtlarını topladı.
Zavallı kasap, dükkâncıyı çıplak koyup,
Arkasına kırk kamçı cezası verdi.
Önünde kadının kuş gibi ötüp,
Parladı o zaman kadın gül gibi.
Yalan diye sizin işiniz,
Kadı ikisine ceza verdi.
Kalbi kadının çarpıyordu,
Güzele göz kırpıp sulandı.
Karım yakında ölmüştü,
Ama da buyurun dedi çay içelim.
Güzeli evine kadar getirdi,
Her türlü hayal edip kadı Nüsip.
Ev- mülküm eskimezdi,
Bir kadın olsa iyi.
Güzele getirip kendi evine,
Ev- mülküm boş duruyor dedi.
Güzelim iyi gibi görünüyorsun,
Beni sevseniz olun buna sahip.
Kadıcığım hal- hatırınız iyiymiş,
Kendine tüm halk bakarmış.

Ağzından adaletli sözü duyup,
Önünden grup-grup dağılırmış.
Evleneceksen evlenirim sizinle
Kimsenin gereği yok sizden başka.
Kadı, sizinkinden benimki daha güzel,
İstersen akşam gelip görsen derim.
Değersiz, kocasız kadın olduğumdan,
Birisinden bin tenge borç almıştım.
Ödeyecek zamanı geçiyor,
Artık yalan da söyleyemem.
Bin tengeyi bugün bulup ödemezsem,
Satılacak evim pek ucuza ona.
Kadınlar ev eşyasını kıyamazmış,
Küçükken alıştıktan sonra.
Güzele dedi kadı:- Üzülmeyin,
Bin tenge lazımsa, buyurun, alın!
Sizin ev artık bizim ev inşallah,
İkimizin dileğimiz bir oldu, canım.
Borcun ne kadar olsa da alın diye
İlerledi sandığa anahtarı alıp.
Canım, borcundan çabuk kurtul diye,
Bin tenge dediği gibi sayıp verdi.
Akşamleyin gelirsiniz diye gitti,
Parayı sayıp alıp güzel kadın.
Süslenip yürüyüşüne kadının,
Kadı göz almadan bakakaldı.
Arkasından gün de battı,
Kadı hazırlanıp, giyindi.
Karısı ölen yaşlı bekâr,

Olduğunca süslenip hazırlandı.
Kadının yaşı tam altmış beşte
Görüşleri çok iyi aşk konusunda.
Düzeltilip yüz şeklini akşamleyin,
Acele kadın evine geliyordu.
Geliyor kadi, bastonu elinde,
Dolandırıp şeytan, inandırmak yolunda.
Ak kaftanı düğmelenmemiş,
Ak sarığı başında.
Yaşlı bekâr kadı
Altmış beş yaşında.
Kapısına kadının
Yaklaşp dinledi.
Kadın çıktı kapıdan
Şımara atıp adımını.
Bildirmeden kadına
Sevindi içten kadı.
Yürüyordu ikisi
Eve doğru acele.
Kadıyı eve alıp
Oturttu en köşeye.
İlgi çekti kadının
Adil bastığı mührü.
İnanırsan sözüme
Aldatmam ben seni dedi.
Sizin için özellikle,
Yemek yaptım şimdi de,
Erik, kuru üzüm, ekmek
Sofrayı açıp koyar.

Kaynıyordu kazanda
Kadının güzel yemeği.
Kazı-karta, jal- jaya,
Kadıya yaptığı yemeği.
Buyur kadı deyince
Kapıyı kocası çalar.
Suratı bozulup kadının,
Şaşırıp kalır.
Kapıdan gizlice
Eğilip kadın bakar.
Yolcu giden kocan diye
Bağırmaya başlar.
O zaman kadın pişman olup,
Üzölmüş gibi halde durur.
Kocanız mı sizin diye
Kadı de sıkıştırır.
Geldi diye düşünür
Sakalının eceli.
Kadı böyle der:
- İftiradan oldu ki kaza,
Atası idim bu halkın.
Ata- soyu Manakök
Kadısı idim halkın
Oldum ki yüzü kara.
Bu beladan kurtarırsan
Unutmam hiç dedi.
Tekrar tekrar yalvardı,
Çabucak gizle diye.
Ölümdür bu bana

Kadısı idim halkın diye.
Tabakları saklayıp
Yemekleri yok et dedi.
Kocanıza göstermeyin
Bana yaptığınız yemekleri.
Şimdi beni gizle dedi
Görünmeyen bir yere
Kadı kadına yalvardı.
Tabakları, yemekleri
Sofrayı da topladı.
Kadıyı bağladı
Hayvan gibi bir köşeye.
Yem döktü önüne
Ölen buzağı derisini
Üstüne de örttü.
İki gözü dört olup
Kadının hali kötüydü.
Dış kapıya gider,
Bazarhan' ı içeri alır.
Kocasını görüp kurnaz kadın
Çok sevinip gülüyor.
Kadiyi görüp Bazarhan,
Bu ne diye bakıyor.
Hayvanı anlatacağım diye
Kadın konuşmaya başlar.
- Sen gittiğinde dışarı,
Yalnız sığır kaldı.
Her sene buzağılardı,
Hayvanın da iyisiydi.

Sen gideli ben,
Yalnız sığırı bakardım.
Her sene olduğu buzağı,
Her yıl keserdim ben.
Herkes gibi süt içip,
Rahatlardım yaz günü.
Rüzgârda baharda
Uçup öldü o şimdi.
Ata malı hayvan
Can kurtarmıştı.
Bir sağdığımda bir kova
Sütü de vardı çoktu.
Öldükten sonra annesi
Yetim buzağı evladı
Önüne yem koyup
Beslemeye dayanır.
Annesine benzemiş
Büyüyüp geliyor.
Diri kalsa buzağı,
Sığırımı öder.
Dişi mi, erkek mi diye
Eski malın gözünden
Kalmıştır kutum diye
Erkek mi diye buzağın
Tutuverdi budundan.
Erkek buzağı imiş diye
Sıkı tutup duruyordu.
Bağladığı ipi çekip,
Gövdesine vurdu onun.

Kaçmaya başladı.
Kadı şaşkın geliyor.
Arkasından kalkıp
Karı- kocalı kovuyor.
Kadı okuyup duasını
İpi başında
Yemi ağzında
Sokakta koşarak
Geliyor gibiydi.
Ne oldu diye önünden,
Kasapla dükkâncı çıktı.
Sakalını koparıp
Rezil olup ağladı.
Dünkü sizin işinizi
Geri çevirip beni
Rezil edip kadıyı
Allah cezamı verip
Beni böyle yaptı diye
Dünkü gayar kadın.
Kazık ile ipi
Çıkarttı sonra kadı.
Kadısı idim halkın
Oldum şimdi eşeği dedi.
Kadıyla sırlaşıp
Kasap, dükkâncı ikisi.
Öldürelim kadını
Anlaşıp dediler.
Yeraltıyla gitmezsek
Hesabını bulamayız.

Hazırladı kadınlar,
Balta, kürek, baltasını
Keskin edip alırlar.
Ahırın arkasından
Evine doğru kazarlar.
Üç gün kazıp üçü
Ocağının başından
Delmek isterler.
Gürültüden uyanıp
Kadın ışığı açar.
Kasap, dükkâncı, kadınlar
Onlar diye bulur.
Karı- koca ikisi
Balta, bıçak alırlar.
Uyumadan bekleyip
Evin içine bakar.
Ocağın başından
Ayak gibi delikten
Dinlemeye kulağını
Dükkâncı koyar.
Bekleyen kurnaz kadın
Yerden kulak çıktıktan sonra
Bıçakla kesip alır.
O zaman dükkâncı
Kulağını tutup kalır.
Ne oldu diye dükkâncıya
Kasap, kadı gelir.
Uyumuyormuş bunlar diye
Etikli birisi gelip

Ezip gitti kulağı.
Ne yapıyormuş diye
Koklayıp bileceğim diye
Kasap burnunu tıktı.
Yeraltından bir başın
Burnu bütün çıkar.
Bıağıyla kurnaz kadın
Kesip bunu da aldı.
Hiç bildirmeden kimseye
Dayanıklı kasap ağladı.
Ne oldu diye kasaptan
Kadı gelip sordu.
Uyumuyormuş onlar
Zalim kadın kinli der.
Ekmek pişiriyormuş
Bıçağı değdi burnuma
Diye kasap sırrını
Söylemez kadıya.
O zaman kadın düşündü,
Kazanına yapıyım
İhtiyacımı ben diye.
Bütün yemeğini
Haram yapıp
Eve ben gireyim diye.
Karı- koca ikisini
ldreyim ben diye.
Böyle diye kadın
Dasmaya ıkartır.
Bunu da bekleyen kadın

Bunu görüp sevinir.
Kesip alıp kadın
Sünnet etti kadıyı.
Kadı yüksek sesle bağıırır,
Kasap, dükkâncı gelin,
Deminden beri it kadın,
Kesip aldı deseydiniz.
Benimkini de kesip aldı.
Canım çıkıyor, acıyor,
Beni kaldırır mısınız ikiniz.
Kasabın burnu yok,
Dükkâncının kulağı yok.
Sen suçlu, ben suçlu diye
Birbirini döverler.
Dövüşüp üçü
Birbirini kovarlar.
Kıpkırmızı kana boyanır,
Öyle vakti olduğunda,
Sokağa çıkagelir.
Üçünün halini
Bütün şehir halkı görür.
O şehrin amiri
Dâlel han'ın tartışmaya
Vezirleri gelir.
Ne oldu size diye sorar.
O zaman üçü de
Olayın gerçeğini söyler.
Zorluğunu kadının
Üzüntüyle anlatır.

Han'a bizi götürürsen
Kadını da alın dedi.
Vezirleri Dâlel' in
Karı- koca ikisini
Evinden kovup getirir.
Dâlel han'ın önüne
Kasap, dükkâncı, kadıyı,
Getirip oturtur.
Büyümüş bir işmiş diye
Beşini de getirtip,
Hanın önüne oturtur.
Kasap, dükkâncı, kadı dediğinden
Kadın ile Bazarhan şaşkın kalır.
Kasap, dükkâncı, kadıya
İftira atar bunlar.
Beşini de Dâlel han,
Zindana atıp tutuklar.
Kaç gündür Dâlel han,
Ayrı ayrı çağırıp
Soruşturma yapar.
Sonuçta hakikat
Gerçeği ortaya çıkar.
Beş halat odun toplatıp
Adaletliği gösterip
Beşini de yakar,
Böylece masal biter.
O zaman Dâlel han
Halkına emreder.
Yok edin sokaktan,

Ölümü kötü bunu.
Tozu bunun uçmasın
Belası halka bulaşır.
Tozu değse birisine
Halk bozulur bundan.
Bunların külünü şehirden
Uzak yere atın der.
Haram bulup artınız
Helale bela bulaşmasın.
Hayvanda haram budur
Artacak bunu diye
Eşegi kimin varsa
Getirin buraya der.
Eşegi var herkes
Getirdiler buraya.
Yakan ölü külünü
Götürüp atın dedi
Adam ayağı basmayan
İt içmeyen göle der.
Ölü küllerini bunlar
Kırk eşeğe arttılar.
Yerini iyice süpürüp
Bir arttılar.
İt içmeyen göle
Atıp geldiler.
Bir kadının belası
Bir , kırk eşeğe
Yük oldu derler.
Bazarhan, karısı, kadı, kasap, dükkâncı

Cezaya uğradı büyük merhametsiz.

Belası bir kadının kırk eşeğe

Yük oldu bir denen atasözü varmış!

Padişahın oğlu Abdimalik

Elime kalem aldım Cuma günü,
Yazıp bitirdim gündüz- gece.
Musa'nın zamanında bir padişah
Olmuş, cemiyet, dinleyin bunu.
Kendisi padişah evinde hazinesi çok,
Bu dünyada maksadına gönlü tok.
O zaman seksen yaşına gelmiş,
Bir arzusu var onun-evladı yok.
Padişah evlat için çok üzöldü,
Öncede vermediği için bir Allah'ım.
Allah'ım bana çocuk verir mi diye
Padişah her sene ümitlendi.
Seksene geldi padişah hala umutlu,
Allah'ım yardım eder her zaman.
Musa'nın bir gün padişah yolunu bekledi.
Bir derman olur mu diye iç derdine.
Der Allah beni padişah etti
Hem de iyilik yapsın bizim gibi kölesine.
Allah'ın kapısına yetiştir, efendim.
Verir mi vermez mi bana evlat.
Gitti Tor dağına Musa kalim.
Söz verdim söylemeye ama çarem yok
Allah'ın kapısına gidip söylediğinde,
Cevap verdi Musa'ya Allah'ım.
Kaderine ona evlat yazmadım ben
Sormayın yazılmayı, Musa, şimdi sen.
Dünyanın bütün maksadını versem de
Etmiştim onu eksik evlattan.

Peygamber bunu duyup geri döner
Söylediğini baştan sona söyler şimdi.
“Kaderine sana evlat yazmamış” dedikten sonra
Allah’a dua etti şimdi padişah
Allah’ım kölen var mı benim gibi garip
Başıma mehnat işi koydun
Evlatsız ben padişah olduğumdan,
Küçükken canımı alsaydın dedi.
Çocuklu ev gülistan gibi.
Çocuksuz ev gürüstan gibi.
Çocuksuz ben padişah olduğuma
Küçükken yatsaydım o gürüstanda.
Üzülüp bir gün padişah yine geldi.
Garibin gönlü dolu kaygı idi.
Tekrar gidip Allah’tan sorar mısın?
Hiç vermezse başka çare var mı?
Tor dağına Musa yine geldi de
Padişahın dileğini söyledi şimdi.
“Ona evlat vermem” dedikten sonra
Duyup bunu tekrar geri döndü.
Padişaha söyledi bu olayı,
Sana evlat vermem diye beyan eder.
Evlat vermeyeceğini duyduktan sonra
Padişah gönülsüz olup ağladı.
Musa’ya rahatsızlanıp tekrar geldi,
O eski sözlerini tekrar söyledi.
“Bir dileğimi vermez mi Allah’ım
Bizi bırak dilek ister şeytan da” der.
Yavaş yavaş Tor dağında geldi Musa,

Doksan ağız söz söyledi şimdi Musa.
Bir kölenizin sizden isteği var,
Bir evlat verin ne olur?-der Musa.
Allah'ım peygambere verdi cevap,
Beni düşünse bulur o sevap.
Bir oğlan verdim ona Musa,
Ama ömrü olur onun üç gün".
Musa döndü Tanrı'yla konuşup
Önünden tekrar çıkageldi padişah.
"Bir evlat verdi-der- size Allah
Ömrü kısa- üç günde geri alacak".
"Gerçek mi bu duyduklarım
Evlat diye bekledi benim yüzüm.
Verdiği gerçekse bana evlat,
Ben onu geri vermem Allah'a".
Padişah bu sözüyle geldi evine
Bir hayal geldi onun gönlüne.
Halkını toplayıp padişah düğün yaptı.
Gelir bütün cemiyet bu düğüne.
Düğün yapıp hazinenin kilidini açtı.
Garibe, fakirlere sadaka verdi.
Bir gün hanımı da hamile kaldı,
Padişah bunu duyup çok sevindi.
Her gün geliyor halk buraya
Alıyor altın garip, yoksullar da.
Dokuz ay, on gün tamam olduğunda
Hanımı doğurdu ay gibi bir çocuk.
Dünyanın dört köşesine verdi haber,
Düğün yapıp, eğlendiler onlar.

Gün geçtiği, gece geçtiği bilinmeden
Toplanan halk oyun oynadılar.
Gelmeyen insan hiç kalmadı,
Birbirini tanımazlar o kadar insan.
Yedi yıl geçtikten sonra efendim Musa
Padişahın yanına geldi bir gün.
Getirir Musa'ya da yemek alıp,
Bir çocuk hizmet ediyor önünde.
Çocuğunu padişahın şimdi bildi.
“Neden bu çocuk yedi yaşına geldi?”
Diye soru sordu Allah'tan şimdi.
“Der neden böyle çok yaşıyor,
Dememiş miydin ömrü üç gün,
İnsan yalan söylerse eğer, Allah'ım
Derdiniz onun yeri cehennem.
Gelmiş padişahın oğlu yedi yaşına,
Demiştin üç gün ömrü onun öncede.
“Ya, Allah'ım siz yalan söylerseniz
Neden yalan söylemez başkaları”.
Allah'ım peygambere cevap verir.
“Ey, Musa, cevabımı dünle- dedi,
Sadaka, iyilikle o padişah
Bulmuştur fazla büyük sevap.
Duyduğundan beri o padişah
Düğün yapıyor, çıkardı sadakayla çok para.
Her adam oğlunun ömrünü isterdi.
Herkesin dileği ile ömrü uzadı işte.
Bunu duyup padişaha gelip söyledi,
Oğlunun büyüdü bugün bahtı.

Allah'ım oğlunun yaşını uzun etti.
Dedi ki- gönlünün gitsin derdi.
Padişah şükür edip düğün yaptı.
Bu düğünde Musa'ya da saygı gösterir.
Yedi yaştaki çocuğa okumak- farz,
Okutayım diye düşünür padişah.
Bir hocayı aldı padişah oğluna.
Saray yaptırdı onu okutmaya
Sekiz yılda okuyup yetişti hocasını.
Bakın bu çocuğun zekâsına.
Hocası kendisi âlim, şair idi
Hem de büyük akıllı adam idi.
Benim bildiğim bilimim tamamlandı
Diye bir gün getirir çocuğu.
“Baht verdi oğlunuza Allah'ım” dedi.
Benim verdiğim ilimim tamam oldu,
Bulunuz başka bir hoca dedi.
“Okut diye vermiştim oğlumu sana
Ben razıyım, ey, hocam, şimdi sana.
Senin bildiğini bilse eğer
Ona da tövbe derim Allah'a ben.
Sen hoca, yaşın büyük, çok gördün
Ben seni hoca diye emanet ettim.
Padişahlık şölenini kursun oğlum,
Baştan sonuna kadar sen başçı olun.
On beşten on altıya geldi çocuk
Biraz eğlenip yer görsün gidip diye
Çırağını alıp gidip gel büyük ovaya”.
Dönerler evlerine üç gün gezip,

Padişaha hürmetle selam verir.

Gördüğü-bildiğini, duyduklarını beyan edip

Sarayına geldi ikisi oynayıp- gülüp.

Abdilmalik şehzade bir gün pazara gitmek ister ve hocasını alıp pazara gelip
gördükleri bu idi:

Akıllı insan yoldan çıkar mı?

Asilden giyersen eskinir mi?

Aklı geniş şehzade

Düştü gönlü pazara.

Bir dükkânın içinde

Rastladı hoca pazarda.

O dükkânda kaftan gördü,

Bulunmaz bir yol gördü.

Bir resme aşk olup

Bulunmasını zor gördü.

Kaftanda resim çizilmiş,

Çocuğun başı dönmüş.

Aşk ateşi dert olup

O yerde dili bağlanmış.

Hoca kötü şaşırdı,

Gönlünü kaygı bastı.

Bunu gören cemiyet

Korktuğundan kaçır.

Hoca geldi evine

Haber verdi hanına.

Oğlun uğradı belaya,

Kaygı düştü canına.

Bir dükkâna geldiğimizde

İçine onun girdiğimizde

Çocuğun halini bilmedim.
Rastladı hangi zalime...
Çocuğun dili bağlandı,
Bana da eziyet etti.
Oğluma ne oldu diye,
Anne-babası üzüldüler.
Getirdi hocası
Düştü yere gözyaşı.
Oğlunun akli gitmiş gibi
Ne oldu oğluma Allah'ım
Oğluma hangi bela bulaştı,
Bir çocuk bana çok mu oldu?
Padişah edip yarattınız
Bir çocuğa baktırtınız
Onu bana çok görüp,
Ömrümü kısalttınız.
Oğluma olan kaygının
Bulunur mu bir çaresi.
Bulunmazsa çaresi
Bir ihtiyara ne lazım ki bu dünya.
Gözümde aktı kan
Olmaz oldu sabah.
Can can oğlum, can oğlum,
Sen idin benim bir sığınağım.
Başına geldi ne bela,
Sırrını söyler misin sen bana,
Sen sırrını söylemezsen
Ben de öleyim, başka yok çarem.
Hiç cevap vermez çocuk babasına,

Düşünmez sözün doğru-hatasına,
Hocaya ilan etti şimdi padişah,
Yanında olun çocuğun, hem geceleyin.
Padişah falcıların topladı hepsini,
Toplayıp da söyledi kendi derdini.
Hoca, molla, falcıları toplayıp dedi,
Dermanını bulan alsın mal-mülkümü.
Şehirde bütün falcı toplanır
Padişah oğlumu tedavi edin diye emreder.
Üç gün bakıp falcılar bulamadı.
Kulağı yok, dili yok ne yapsın.
Çıkarmaz bu çocuk hiç sesini.
Tüm halk merak etti bu çocuğu.
Falcılar baktı derdini dermanını bulamadı,
Kıza aşk olduğunu nerden bilsinler.
Herkesin kaygısı var kendi başında,
Talepli söz söylemiyor arkadaşına.
Bu halka çocuk konuşmayınca
Söyletmeye çalıştı şimdi hocası.
“Hocam aklını söyle ona
Yoktu enden başka yakın ona.
Sırrını söylerse size söyler,
Yoksa başka çare yok hiç buna”.
Hocası gelip çırağına söyler.
“Neden dilin bağlandı söyleyin,
Anne- baba yolundan ağır
Öğretmen hakkım bilmek bunu.
Hangi bela geldi sizin başınıza
Bu sırrını söylemezsen oğlum,

Öğretmen hakkımı helal etmem”.

Bunca söz söylese bile konuşmadı,
Hoca ağlayıp ne kadar sorsa bile.
Kulağı dili yok gibi konuşmadı,
Tüm halk çocuğa derman aradı,
Bir sebep bulunur mu diye konuşmasına
Şehzade ava gidip gelsin dedi.
Böylece şehzadeyi ata bindirip
Hiç konuşmadı o zaman da insanoğluna.
Yolda bunlar gelirken,
Rastladılar cemiyet yavrulu ördeklere.
Yavrusunu bırakıp ördek gitti uçup.
Uçan ördek başına bela geldi,
Gökten gelip bir ala doğan
Uçan ördeği alıp gitti.
O zaman şehzade Abdimalik ala doğanın götürdüğü ördeğin öldüğünü
gördüğünde söylediği söz bu idi:

“Kendini saklarsan eğer kurtulursun,
Yoksa sen ecele tutulursun.
Dilini saklarsan belaya uğradığın,
Dilini durdurmazsan kudurduğun”.

Böyle diye şehzadenin çıktı dili
Yaverlerin hepsi duydu bunu.
Müjde almak için padişahтан
Şehre doğru koşuşup gitti biri.
Bunu duyan padişah düğün yapar,
Müjdeye de güzel bir armağan eder.
Çocuğu büyük ovidan geldikten sonra
Konuşurtmayı düşünür onu.

Eskisi gibi konuşmuyor çocuk hala,
Padişah bunu görüp üzüldü yine.
“Müjdeyi neden yalandan aldı” diye
Müjde alan yaveri
Cellâtlara öldürsün diye emreder.
Cellâtlara böylece emir verdi.
“Müjde niye alıyor bunlar,
Çocuğun dili çıktı diye yalandan.
Dalga mı geçiyorsun, yoksa kurnazlık”.
Cellâtlar alıp onu götürürken
Dur,- diye han oğlu durdurur.
“Kendini korursan beladan kurtulursun
Dili durdurursan tek ölüm var”.
Şehzade bunu söyleyip tekrar sustu.
Buna sevinip padişah yine düğün yaptı.
Tekrar sessiz kaldı yatıp.
Padişah konuşur mu diye düşündü.
“Bilmedim bu oğlumun önceden niyetini
Söylemez mi size sırrını oğlum.
Sorun çırağından gidip şimdi,
Söylerse sırrını size söyler” der.
Hoca geldi şehzadeye sırrını sormaya
Şehzade oturuyordu yalnız başına.
Yalvarıp sırrını söyle dedikten sonra,
Söyledi padişah oğlu bunu, o zaman.
Hocası gelip şehzadeye sırrını söyle diye sorduktan sonra, şehzade Abdilmalik
dükkânda kaftanda gördüğü kızın resmini beyan edip, ona aşk olduğunu
söylediği:

“Pazara sizinle gitmişim,

Elime bir kaftanı almıştım,
Çizmişler bir harika resim,
Ben ona bakıp göz atmıştım.
Bir kızın resmi imiş ay gibi,
Bilmiyorum malum değil onun adı.
Nereli, hangi şehirli, belli değil,
Yokmuş hiç olmazsa yazdığı mektup.
Gözüme gözü onun geldiğinde
Kanatlarım olsaydı arardım, kuş olup uçup.
Bunu nerden bulacağım der diye
Babama bunu söyleyemedim korkup.
Peri mi, insan mı belli değil,
Görünüşü var, canı yok, konuşmaz.
Tasvir edip binden birini söyleyemem
Cennetle huri kızı da öyle değil.
Bir resmi gördüm ben,
Açıp kaftan içinden.
Gündüz aklımdan çıkmıyor,
Gece benim rüyamda.
Sizi üzmem hocam
Benim işim miydi?
Açıp kaftan içinden
Bir resmi gördüm ben.
Aşk derdine uğradım,
Ona muhtaç oldum ben.
Aramaya babam değmez der diye
Dilsiz peltek oldum ben.
İsteğim gerçekleşmezse
Ben ömrümü yok ettim.

Duramam yerde
Yürüyemem elde
Yarım, aşğım bulunmazsa.
Gündüz- gece gönlümde
Çaresi bunun bulunur.
Babam toplansın halkımı.
Ağlayarak geçsin diye
Bir mezarlık göründü.
O yarımı görmezsem,
Yaşayamam ben.
Huri kızları gelse bile
Boynumu çeviremem.
Babam çare bulmazsa
Gider bütün dünya boşuna”.
Bunu duyup hoca sevindi.
“Oğlunuz aşk olmuş” diye
Padişaha gelip söyler.
Padişah topladı halkımı
Toplayıp da söyledi sırrını.
Bir kıza aşk olmuş kızım diye
Anlatır oğlunun hikâyesini.
Toplanan halkım çare bulun,
Nasıl bulunur onun haberi.
Toplanan bütün cemiyet
Bir resmi görüp de
Aşk olmuş bu çocuk.
Akli bunun olmazsa
İçine düşer kaygı dert.
Adam mı ya da peri mi?

Evladım bunu görür mü?
Arayıp gitse evladım,
Sağ- salim geri döner mi?
Han aklını kaybederse
Halkı akıl verir mi?
Cemiyet bir çare bulun
Bu kaygıyı yok edin.
Evde boşuna durmayın
Her tarafa koşturun.
Yeryüzünde yaşıyorsa
Onu arayıp bulun.
Kalın malını konuşup
Onu isteyip gelin.
Bütün malımı verin
Bütün malım az olursa
Kendi başımı verin.
Evladım benden gitmesin
Bizi kaygılı etmesin.
Yalnızımdan ayrılıp
Bu yaşa geldiğimde
Bizim düşmanlar
Muradına ermesinler.
Toplanıp bütün halk anlaşırlar
Hal-hatırını şehzadenin öğrenirler.
Dediği dükkândaki kaftanı alıp
Cemiyet resmi görürler.
“Cihanda böyle birini gördün mü?” diye
Halk birbirinden soruşturdu şimdi.
Padişah kaygı- üzüntüden yürüyemedi,

Toplanan halk hiç bilgi veremedi.
Bir adam bilir diye düşünmüştü.
Hiç kimse isteği gerçekleştiremedi.
Görmediniz böyle bir şey
Han sözünü dinliyor.
Olmadığı için bir haber,
Yalnızı için ağlıyor.
Yine bir çare bulun
Her tarafa koşturun.
Gelmeyen adam var olabilir,
Gelmeyenler varsa eğer
Çağırıp getirin.
Bu sözümü onlara söyleyin.
Onlar da duysunlar
Han'ın nasıl üzöldüğünü.
Han sözünü ilan etti halka,
Kim sahip olur mal-mülküne.
Varmış gelmeyen bir ihtiyar adam,
İhtiyar adam gelmiş üç yüz yaşına.
Bir adam çağırıp gitti,
Ata bindirip zor getirdi.
Han çağırıldı dedikten sonra
Hiç çaresiz ihtiyar garip gelmiş.
Han efendim, ne istekle çağırdınız,
Geldim çağırıldıktan sonra siz.
Han o zaman kaftanı getirip
Malumsa bu kız size söyleyin dedi.
O zaman üç yüz yaşındaki ihtiyar bu kızdaki hiç bilgi bilmediğini, kimin kızını
olduğunu tanımadığını söyler, ama bulmaya akıl vereceğini söyler:

“Büyük yaşta bir ihtiyardım
Dünyayı gezen bir tüccardım.
Bu zamanın önderi
Eski zamanın sonu idim.
Her tarafa gitmişim
Birçok yeri görmüştüm
Birçok şehri gezmişim.
Kendi yurdumdan uzaklaşmışım
Kervan olup dolaşıp
Pek mutlu hayat yaşamışım.
Pek çok Han’a gitmişim
Pek çok armağan almışım.
Misafir olup her yerde
Pek çok kızı görmüştüm.
Gördüm şimdi böyle can,
Görüp resmi şaşırđım.
Bunu benden sormayın,
Ben bilmiyorum, efendim.
Ama da aklımı söylerim,
Eğer beni dinlerseniz.
Dokuz yolun kavşığına
Oraya bir ev yaptırın.
Götürüp de bu kaftanı
O eve asınız.
Giden gelen kervanın
Hepsini misafir edin.
Gelse misafir kudret
Asılı dursa o resim,
Tanımaz mı bir adam.

Yönünü size söylerse
Gitmez mi o zaman kaygın.
Aşk olan şehzade
O zaman muradına ermez mi?
Bunu bir yapın
Halk sahibi, efendim”.
İhtiyarın bu sözünü han kabul eder.
Oğlu eskisi gibi yatıyordu.
Han emriyle, hocası altın alıp
İhtiyarın söylediği yere ev yaptırdı.
Durdurup bütün kervanları misafir edip,
Kervanların yolunu bekledi bunlar.
Giden gelen hepsi boş gitmiyor,
Atlı- yaya hepsi de misafir olur.
Böylece hoca bir sene yattı,
Elinden pek çok kervan yemek yedi.
Bir sene geçti, kimse haber vermiyor,
Hocayı bu resmin derdi üzdü.
Üç yüz develi bir kervan geldi bir gün.
Asılı kaftandaki resmi
Bütün kervan gelip baktı.
Resimden göz almadı kervanbaşı
Geçmiyor yediği yemeği boğazından.
Önüne koyduğu yemekler bekliyor,
Herkesin gözü resimdeydi.
Yemeklerini yiyip tamamladı kervan,
Hoca dedi:”Niye getirip misafir ettim?
Koyduğum yemek kaldı boşuna,
Resme bakıyorsunuz siz neden?”

Kervanbaşı söyledi kendi sırrını:
“Alınma sen hemen, hocam,
Canı varsa bu kızı han kızı derdim,
En kötüsü sadece resmi duruyor.
Vardı padişahın böyle bir kızı,
Sebebi şaşkınlığımızın bu idi.
Hiç yalanı yok, aynen böyle,
Allah’ım yalan söylettirmesin.
O kızın kırk cariyesi yanında
Altın taht, mal-mülkü başında.
Gören kişi muptala olurdu
Canı yok o han kızı buradadır.
Sevinip hoca söyler şimdi.
“Bekliyordum inanç Allah’tan
Şehrin nedir, kervan, nerededir?
Söyleyin hangi taraftan siz geldiniz?”
Kervanbaşı söyler:”Dinle, sözümü,
Sefer yaparak açıldı benim gözüm.
Dokuz aylık yol olur bu aradan,
İran’ın kervanıym ben kendim”.
“Bu kız bugünde var mı, yok mu?
Varsa kervanım söyle, ne tarafta,
Evlenmiş mi, evlenmemiş mi?
Kervanbaşı bunu da açıkla”.
“İran şehrinde padişah kızı,
Şimdi yaşıyor ve evli değil.
Evlenmem diye söz vermiş,
Şart koymuş bir zaman vermiş söz.”
“Ne şartı varmış, neden evlenmemiş?

Evlenmeyecek sebebi neymiş?”
Kervanbaşı söyledi baştan sona:
“Ne yapıyım sizden gizleyip sırrı
Kızı için padişah altın saray yaptırmış.
Yaptırmış etrafına bir bahçe.
Söyleyim o bahçenin ben görünüşünü
Görse adam acayip seyahat eder.
Bülbül, papağan hepsi orda,
Girsen çıkmak istemezsin oradan.
Girsen başın dolanır o harikadan.
Birisi bahçedeki papağanın
Bahçede bir ağaca yapmış yuva.
Papağan yavrusu uçma zamanı geldiğinde
Bahçeden bir yangın çıktı.
Yandı bütün bahçe yangında,
Söndürdü bütün halk yangını.
Han kızı o zaman bakıyormuş
Alev çıktığı için pencereden.
Han kızının gönlü gitti her tarafa.
Yuvası ağacıyla yandıktan sonra
Papağan yükseklerde öterek uçuyordu.
Erkek papağan gitti kaçıp
Bunu görüp han kızı korkup.
Yavrusu için dişi papağan öldü.
“Ah” diye bunu han kızı düşünür.
Yavrusu için anne garip ölüyor,
Ben de böyle olurum
Ne yapacağım kocayı der.
Evlenmem ben şimdi diyen

Şartı var han kızının.
Gönlünüz yerine geldi mi şimdi”.
Bu sözü hoca duyup sevindi.
Padişaha götürüp bütün kervanı
Hepsine altın- gümüş armağan etti.
Sevinip padişah verdi pek çok malı.
Kervandan kızın haberini aldı bilip.
Arada birkaç gün geçer,
Kırk deveye yemek ve altın artıp
Yola çıkmaya hazırlık yapar hoca.
Bu durumu duyup şehzade de
Hocasıyla yola çıkmaya karar alıp
Babasına haber verdi sonra.
Padişah izin verdi oğluna,
Altın çadırla yola çıktı,
Kırk hizmetçi aldı yanına.
Şehzade kervanla birlikte kızı aramaya yola çıkıp, şehirden çıkarken anne-
babasına, halkı- yurduna dediği bu idi:
“Eh, babam, can babam,
Ayrılmazdım, can babam.
Başına kaygı geldi
İçim ateş gibi yanıyor.
Gideceğim diye düşünmüş müydüm,?
Bırakmadı beni bu üzüntü.
Bu resimle dost imiş
Ne rabbim, ne şeytan.
Resim kaftana çizilmiş.
Görüp gönlüm bozuldu.
Görüşürüz babacığım.

Ne zaman geleceğim,
Yüzünü ne zaman göreceğim.
Kendim hiç görmediğim
Yerlere baba yürüyorum.
Sağ- salim görüşelim,
On iki ay olduğunda
Bir haber veririm”.
Şehzade bunu söyleyip yola çıktı.
Ağlayıp yurdunu kıyamadan gitti.
Altı aydır geliyor seferde
Çok yerin tadını tattı, suyunu içti.
Dokuz ay sefer yaptı yolda
Görmediği harika yolları gördü.
Dokuz ay tamamlandı zaman
İran şehrine ayrıldı yol.
Kervan ve şehzade ile hocası
İran’ın şehrine geldi sonra.
Kervana altın- gümüş verip dedi.
“Demeyin hiç kimseye bizim geldiğimizi
Söylemeyelim,- dedi- kervan kimseye”.
Yatırdı oraya şehzadeyi.
Boyacı montunu giyip
Kervanla girdi hoca İran’a
Şehri gezip baştan sona.
Bir elinde kovası ve sopası
Rastladı bir zengin buna dedi.
“Evim var, boyayacak mısın?”
“Ben boyacı ev bulunsa, boyarım
Birçok evi bundan önce de boyamıştım”.

Ne kadar para alırsan, açık söyle,
Evimi boyayacaksın kendi boyanla.
Aptal mısın, aklın var mı senin?
Ne kadar alacaksın diyorsun bana
Değerini ver emeğimi gördükten sonra
Ben almam beğenmezsen senden para”.
“Tamam, o zaman, boya evimi” der.
Böylece boyadı evini hoca,
O zenginden almadan hiç kuruş.
Bir gün evi boyayıp bitirdi hoca
Önce bir evi boyayıp açtı yolu,
Sonra birden- bire duyup gitti.
Bir gün de padişah da duydu.
Evi var neden çağırmasın,
Hoca geldi çağdıktan sonra padişah.
Bir ev yaptıracam han kızına
Boyarsın o evi boyacı bana,
Alacaksın onun için kaç para?
Aptalın sözünü söyleme, padişah,
Alacaksın diyorsun bana kaç para?
Ben sizden hiç para almam şimdi
Fakat arkadaşıyla bana gelsin kızınız.
Kalacaksın mutlu boyadığıma.
Bu sözle padişah aldı kızını çağırıp,
Bak boyacı, kızım bu-dedi,
Boyacı gördü gelen han kızını.
Görüp kızı boyacı tamam der.
Adam var sizi eve götürür der han
Eve gelince boyamaya başlar.

Ne kadar yeteneği varsa yaptı.
Han kızının odasına gelince
Resmi kızlarıyla çizer Şimdi.
Boyu gibi han kızının boyu vardı her birinin,
Han kızının kırk kızıyla nuru vardı.
Her birini kendisi gibi çizdi
Ve daha bir Őeyi dűŐündű.
izdi karşısına han oğlunu
Yanına da kırk yiğidi çizer.
Őstűne altın tahtın oturtup
Őnűne çizer bahçe ađaçlı.
İçinden akar bir kaynak,
Her çeşit kuŐları da çizer.
Dűrt geyiđi kaynađın yanına getirir,
İki yavrusu yanında geziyordu.
Biri- baba, biri- annesi yavruların,
Yaptı tam yanına Şehzadenin.
Su içmeye gelen yavruları
Akıntısı çok sertmiŐ kaynağın
Suya batıyordu iki yavrusu.
Cemiyet bunu bir dinleyin
Ansızın iki yavrusu suya gitti.
Arkasından baba geyik ağlıyordu
Anne geyik sakın duruyordu.
Bűylece boyayıp bitirip verdi haber,
Evi gűrmeye geldiler onlar.
Birinden biri daha gűzel boyanmıŐ
Bu harikayı herkes gűrűyordu.
En son odaya geldi bunlar

Duvarдан kendisini görür han kızı
Görür ve yanındaki kırk kızını.
Şaşırıp biraz durdu ve yanına geldi.
Acayip aynen kendisi gibi gördü.
Fakat resim cansız demezseniz.
Baktı bir sağ-soluna han kızı
Daha bir acayip resim gördü.
Altın tahtın üstünde bir şehzade
Otur elini çenesine dayanmış.
Yanında kırk yiğidi var,
Gören adamın akli kalmaz.
Han oğlunu görünce han kızının,
Akli kalmadı, başında soru vardı.
Bu kim, boyacı, söyle bana
Olurum razı ben sana.
Resmini güzel çizmişsin,
Yönünü söyle, bu ne adam?
Sorusuna han kızının,
Boyacı böyle dedi:
“Seviyor herkes kendi yurdunu,
Kendi yurdumda güzelim.
İyiye iyi yakışır diye,
Şehzademi görsün diye,
Çizmiştim ben han kızım.
Beğenmezsen eğer de
Silerim başka çarem yok”.
Gerçek mi bu sözün yalan mı,
Bekâr mı yoksa evli mi?
Şehzade mi yoksa köle mi?

Söleyin siz bana.
Boyacı cevap düşündü.
Kadını yok evlenmez,
Kendi kendine söz vermiş.
Başına bela istemez.
Kadından erkek utanmaz.
Nedeni nedir, neden evlenmez?
Boyacı der o zaman:
Benden soru sorana
O resme baksana.
Şehzade bir bahçe yaptırdı,
Acayip bir bahçe idi.
İçinde akan bir kaynak vardı,
Alışkanlık yapıp kaynaktan
Su içerdi geyikler.
Bir vakit bir- ikisi
Su içmeye gelmiş.
Yanında iki yavrusu varmış.
Su içerken onlar,
Su alıp götürmüş.
Akıntısı sert kaynaktır.
Sudan çıkarıp alacağım diye
Babası da gidiyor suya
Yavrularıyla beraber.
Allah'a lanet edip
Göz önünde düşmana,
Ateş ile su- dilsiz düşman
Nasıl kıyar yavruları.
Korkup gider annesi,

Saklanır gidip sığınağa.
Gezerken han oğlu
Görüp bunu gözüyle
Aklı gitti başından.
Aldığı karar bu idi,
Hiç evlenmem dedi.
Geyik gibi ölürüm
Benim çocuğum olsa eğer.
Böyle diye, han kızım
Evlenmez oldu, şehzadem.
Böylece bir şart koydu.
Han kızı dedi:”Boyacı, dinle sözümü,
Ben de söz vermiştim kendime
Ben de evlenmem diye söz verip
Yanan papağanı görüp gözümle.
Ben bozdum bugün sözümü,
O benimle evlenmeyi kabul etse.
Yakındaysa, boyacı, söyle bana
Gidiyim görmeye onu, yolu varsa”.
“Uzakta değil, şehzadem yakında,
Yanında kapınızın altı çadır.
Yanında kapınızın, eh, han kızım,
Yurdunu bırakıp yolcu olarak yatıyor”.
“Öyleyse şehzadeye söyleyin beni
Gidiyim gece yarısı bugün”.
Boyacı kovasını alıp eline
Gönlünü han kızının öğrendi.
Her şeyi anlattı şehzadeye
Gece yarısı olduğunda geldi han kızı.

Yanında kırk kızı vardı.
Görüşüp iki aşk birbirini
Aklı gidip bayılırsa şaşırmayın.
Görüşüp iki aşk bayıldı,
Yanındaki arkadaşları ikisini,
Su bürkerek zor ayağa kaldırdı.
İkisi birbirine kucak açtı,
Gözünden akıyordu yaşı sel gibi,
Söz yerine gözlerinden yaş akıyordu.
Böylece bir şey söylemeden han kızı döndü.
Gidip de kendi durumunu anlattı padişaha:
“Ben buldum kendime layık bir şehzade,
Beni ona versin diye haber verdi.
Gelmiş kapınıza han oğlu,
Ben kabul ettim görüp onu.
Beni ona vermezse babam,
Eskisinden daha kötü olurum”.
Bu sözü babası duyup kabul etti.
Düğün yaptı, mal keserek,
Çağırıldı şehzadeyi yanına,
Çeyiziyle gönderdi kızını padişah.
Kırk deve, kırk eşeğe yükünü artıp,
Ve de kırk kızla köle verdi padişah.
Padişah seksen deveye yükünü artıp
Evlendirip kızını böyle dedi.
Resmi aşk olan eline geçip,
Şehzade çok sevinçli yurduna döndü.
O zaman padişahın kızını uğurlarken ağlayarak vedalaştığı sözleri bu idi:
Ya pirim, gerçekten ayrıldım yalnızımdan,

Yalnızım, canım, nuru var kızımdan.
Bülbülüm masal ettiğim elden gitti,
Başıma gelen ahiret zaman.
Ağlarım seni düşünsem gündüz gece,
Allah'ım suçlu etme beni köleni.
Ağlamak istemiyorsam da dayanamıyorum,
Günaha yazılmasın benim bu işim.
İçimde vardı bu bir sırrım,
Olunca otuz kızım yerine,
Olsaydı ayak-kolu yok oğlum.
Oğlum olsaydı o benden gider miydi?
Bir evladım vardı ayrıldım şimdi,
Severim sevinçle şimdi kimi.
Padişah bağıra bağıra ağlayıp gidiyor,
Sırrını içindeki hepsini söyler.
Resmi aşk olan eline geçip
Şehzade geliyordu sevinçli.
Şehzade kırk hizmetçi, kırk köleyle
Seksen geve, altın- gümüş çeyizlerle,
Oyun- eğlence hepsini görüp
Geliyorlar herkes gece- gündüz.
Olmuyor sevinçlerini dille anlatmak
Oyun- eğlence şimdi olacak
Yaptırdığı misafirhaneye geldi dönüp.
Arkadaşlardan birisini gönderdi,
Müjde almaya babasından.
Yolmuş üç aylık iki arası,
Olduğunda bir ay on gün geldi.
Gelse padişah soruyormuş ağlaya

Oğlumunu sağ- salim göster diye Allah'tan.
Sabırsızlık yaptığımdan gelmez diye
Padişah oturuyormuş dayanıp.
Haber olmadıktan sonra bir yıl on ay,
Padişah onun için bağıra üzülüyormuş.
zlp padişah oturduğunda
Görüyor padişah bir adamı,
Müjde bütün sözün anahtarımış,
İnsanı söz sevindirir denen de var.
Haberini duyup padişah bayıldı,
Sevinip bir Allah'a inandı.
Müjde sora gelen adam
Padişahtan birçok mal aldı.
Padişah halkıyla çıktı önünden
Grşt oğluyla selamlaşıp
Gelinini getirdi şehrine.
Sevinip düğün yaptı padişah
Hepsi muradına erdi şimdi.
Ben yaşlandım, tahta oğlum otursun
Diye padişah halkına hüküm etti.
Sonunda padişah oldu yalnız oğlu,
Herkes sevindi buna şimdi.
Boyacınn sebebiyle hem ihtiyarın
Bulmuşlar akıllarıyla onlar bunu.
Herkes sonunda muradına erdi.
Kavuşup aşk olduğu resmine.
Umutlu biz de garip kölesiyiz
Allah'ın zor değil kudretine.
Sonuçta bu dünyadan geçti onlar da

Okuyucu elini kaldırıp dua edin

Sonu böylece tamamlandı.

Karkabat

Evvel geçen zamanda
İleri giden adamda
Şehrinde Ürüm' ün
Padişah varmış Karkabat.
Adil hüküm yürüten
Olmamış kimse muhtaç.
Yetim- dul, yoksullara
Yapmış çok merhamet.
Bir ocuk sahibi olamayıp
Üzülürmüş Karkabat.
Bir günü padişah rüya görüp
Hemen topladı halkını
Anlatıyım rüyamı
Dinleyin dedi cemaat.
Padişah rüya görüp, rüyasında çeşitli iş görüp, halkını toplayıp anlatıyordu:
Dinle halkım, vezirim
Bugün değişik rüya gördüm
Kapımın önünde
Meyve vermiş ınarım.
Bir tanesini alıp yemeye
Ben garip heveslendim
O yükseldi yukarıya
Yoktu çarem çıkacak
Ulaşamadım gökyüzüne.
Kurudum susayıp dermenim
Bir tane alıp yiyemedim
Merakımı gideremedim
İyiliğe yorumlayın.

Padişahın iki veziri olur. Birinin adı- Dana, ikincisinin adı- Zülmat idi. Dana veziri sağ tarafında dururdu. Bu Dana padişahın güvenli veziri idi. İkinci veziri padişahın nefret ediyordu. “Padişah ölürse tahtına ben sahip olurum” diye arzu ediyordu. Dana Zülmat’ tan önce ben yorumlayım diye Dana’nın padişahın rüyasını yorumladığı an bu idi:

Yorum yapalım biz şimdi
Meyve vermişse çınarın,
Bir oğlan doğurur kadının
Müjde verin padişahım.
Meyveyi kalsanız yiyemeyip
Olacak mı kısa ömrünüz.
Meyveniz pişmişse rüyanızda
Büyümüştür oğlunuz.
Uzaklaşıp gitse yükseslere
Ayrılırsınız oğlunuzdan.
Evladın büyüyünceye kadar
Dolaşır bizim yurdumuz.
Sonunda oğlunuz oturur tahta
Böyle dedi Dana padişaha.
Yalnızdı padişah kendisinden
Başka yakın kimsesi yoktu.
Halka padişah olmuştu
Olduğu için akli çoktu.
Dileğini verip padişahın
Olmuş kadını hamile.
Ağlayıp yürüdüğünde
Görmüş gözyaşını Allah.
Dileği gerçekleşip padişahın
Hanımı hamile kalmıştı.

Hamile kadını
Padişah görür.
Sevinip içten
Gönlüne şen gelir.
İçindeki bebek
Padişahın yalnızı idi.
Yakını yoktu padişahın,
Yorumu gelip Dana'nın
Padişah hastalanır.
Hastasından korkup
Dana'ya haber verir.
Çağırttıktan sonra padişah
Önüne geldi Dana.
Dana'yı görüp padişah
Söylediği şu idi:
Senden başka kimseye
İnanmam Dana dedi.
Ağlayarak padişahın
Dana'ya dediği bu idi:
“Göremedim oğlumu diye
Bunu söyleyip ağladı.
Koklayıp gitmedim diye
Gözyaşını döktü.
“oğlan doğurursa takarsın” diye
Beş miskal cevher verir.
Padişah oldum Ürüm' e
Kimseye gelmedi zararım.
Ben ise şimdi dünyadan
Gidiyorum Danacığım.

Kendim de yalnızdım
Ağabeyimin görmedim yardımını.
Ne de kardeşim yoktu arkamda
Göremedim çocuğumu da.
Danacığım sen de yalnızdın
Olmuştun bana vezir.
Göremeyip bir evlat
Sen de çektin kaygısını.
Zülmat olsa düşmandı
Yapar mı, bilmem, bir zarar.
Evladımı göremeyip
İçimde gidiyor hayalim.
Doyunca öpemeyip evladımı
Pişman içinde gidiyorum.
Emanet sana oğlum dedi
Görmesin zülüm zarar dedi.
Danacan sana emanet
Yetimden olsun haberin.
Göze batmasın
Annesi ile çocuğum".
Böyle dediğinde
Dana'nın gönlü bozuldu.
Gözyaşı parladı.
Bunu söyleyip padişahın
Gözü kapanıverdi.
Karkabat padişahın yerine padişah seçmeye Ürüm şehrinin bütün halkı
toplandı. Karkabat padişah başka yerden gelip, Ürüm şehrine aklıyla
mütefekkirliğiyle yalnız olsa bile halka padişah olmuştu. Dana da Ürüm' e
başka yerden gelmişti. Böylece Karkabat' ın veziri Dana'nın da evladı yoktu.
Akrabaları da yoktu, yalnızdı. Akrabalarının çokluğuyla Zülmat padişah oldu.

Dana'nın durumu yetiştiremedi. Zülmat adaletsizlikle padişah olduktan sonra, halka böyle diye ilan etti:

“Hepinize ilan ediyorum
Büyük küçük herkese.
Herkesi toplayıp
Ortaya koyduğum söyleşim.
İmzanızı atıp
Mührü koyup
Kadının sözünü söyleyen
Olacaksa öleceksiniz.
Ölen padişahın karısı
Oğlan çocuğu doğurmasın.
Oğlu büyüyüp bir gün
Yapmasın sahiplik.
Mirasımı tahtımı
Kendime ver demesin.
Hamile kadını
Öldürüp bana verin.
Öldürsem diyorum, cemaat
Bunu nasıl buldunuz?”
Böyle dediğinde
Dana'nın gönlü bozuldu.
Kaburgası sökölüp
Omurgası bükölüdü.
Üzölüp Dana yıkıldı.
“Öldürün” diye kadını
Zencilere emretti.
Zenciler vurup kadını,
Gösterdi çok kötü zorluk.

Çaresi yok ağladı,
Biçare kadın üzüldü.
Arkasından aramaya,
Ölümden alıp kalmaya,
Parayı verip ölümden
Ayırıp almaya
O zaman er Dana
Saydı bütün parasını.
Zenciler vurup kadını
İki kolunu bağlayıp
Uzağa götürdüler.
O zaman kadın ağlaya
Zencilere yalvardı.
“Dinleyin beni zenciler
Bir sene bekleyin
Karkabat padişah yarımın
Hiç suçu yoktu.
Yüklemeyin boşuna kanımı”
Bunu duyup zenciler
Sinirlenip kudurdular.
Boğup kadını
Bıçakla kesiverdi.
Günahsız kadını öldürdü.
Taraftar olacak kimse yok,
Zorlukla gitmiş gibiydi.
Zenciler kadının içini yarıp, bozkırlarda bırakıp gitmişti. Dana zencilere para verip, kadını ayırıp almaya geldiğinde kadını zenciler öldürmüşlerdi. Dana biçare padişahın sinirinden korkup kadını gömemedi, çaresiz ağlayarak evine döndü. O gün rüyasında kadın Dana’ya böyle diyordu:

Dana'ya ayan oldu kadın gelip
Yürürdü dirisinde yakın görüp.
“Eh, Dana, gerçekten mi gömmedin?
Kocaman arkadaşı akıl veren.
Yüzümü kapatmaya yaramadın,
Elimden yemek yedirmiştim.”
Uyandığında Dana korkup, rüyası imiş,
Gömmeyi kabul gördü.
Kadını gömmeye geldiğinde
Yanına yakın gelip baktığında
Ölen kadının kucağında
Göğsünü emip bir çocuk yatıyormuş.
Çocuğun sağ-salim kalmasının sebebi bu imiş: O gün ayı bitip, günü gelip
doğuracak saati zamanı imiş. Zenciler kadının karnını kestiğinde çocuğun
vücuduna hiç zarar gelmemiş ve annesinde doğmuş gibi sağ- salim kalmış.
Çocuk doğduğu gün Zülmat rüya görmüş ve rüyasında kendisine bir tehlikeli
iş görüp rüyasını anlatıyordu:

Rüyasını anlatıp padişah
Halkına bakıp oturup,
“toplanıp gelen cemaat,
Korkup bugün uyandım.
Rüyamda çocuk kaplan
Şehrime girdi zorla,
Askeri topladım savaşmaya
Önüme çıktım bekledim.
Savaşmaya asker yaramadı,
Heybetine dayanamadı.
Şehirden kaçtı çekilip.
Elimdeki dişi kaplan

Atıldı ona çabalanıp,
Savaşır diye bıraktım.
Sevindi ona kavuşur.
O çocuk kaplan
Kendime doğru atıldı.
Elimdeki dişi kaplan
Yatay durdu o çıkıp
Araya girmeye benzedi.
Gözyaşı dökülüp
Saygı tuttu ona.
Duruyordum ben korkup,
Leke bırakmadan gitti.
Düşünüyordum koparır diye.
İyiliğe yorumlayın
Görmesem idi zorluk”.

Dana halkına: “padişah eğer kızmazsa, ben yorumlayın” dedi. O an halk seslendi: “Dana gönlünce yorumla” dediler. Halk Dana’ya güvenip, onun padişahın rüyasını yorumladığı bu idi:

“Gerçek mi, padişahım, bu işiniz
Yorumlayalım bunu biz.
Kapan gördüysen rüyanda
Sonu iyilik olmaz.
Bir çocuk sizinle savaşır
Size söyleyecek sırrımız.
İsteyecek sizin yeriniz,
Buna geldi sizin rüyanız.
Askerin kaçsa çekilip
Düşmanın olur halkınız.
Araya girse rüyanda

Dişi kaplan gülünüz
Onu öptüyse okşayarak
Kavuşur ona kızınız.
Ölümden kızın kurtarır,
Düşünün bunu her zaman,
Özür dilerim padişahım,
Sinirlendirdiysem sizi ben”.

Yeraltında mağarada yatan, ölen kadının kucağındaki çocuktan haber alalım.
Bir- iki kaplan, biri- dişi, biri-erkek mağarada yatan çocuğu görüp, bunu
yiyelim diye çocuğa bakarken dişi kaplan erkek kaplana böyle der:

Evlat arayıp ikimiz
Gönlümüz bozuldu.
Gece- gündüz durmadan
Dağ taşı gezdik biz.
Götürelim mağaraya
Hoşuma gitti bu çocuk.
Erkeği de hoşlandı.
Götürdüler çocuğu.
Sevinip gidiyorlar
Kaç çeşit türleşip,
Ayağı yere değmeden,
İleri atla koşuyorlar.
Çocuğu mağaraya getirir.
Anne- babadan on kere
Fazladan besleyip, büyütür.
Çocuğu büyütüp şeriler
Yatıversinler mağarada.
Anlatıyım Mısır şehrini
Şhrinde Mısır’ın

Müşkülât diye biri vardı.
Dünyası hesapsız
Padişah kadar can idi.
Dünya malda işi yok,
Düşündüğü bir evlat idi.
Ağlayarak üzülop
Bir evlada muhtaçtı.
Kaygısıyla evladın
Sakat kalmıştı.
Ürüm' e bir gün gitmeye
Aklında hayal etmişti.
Bin deve çıkarıp
Hepsine başçı olmuştu.
Yüz yiğidi hizmetçi edip
Ürüm' e doğru yürümüşü.
Birkaç gün yol yürüyüp
Az değil çok yürüyüp
Ürüm' e de gelirler.
Eskiden geçen Karkabat
Müşkül' ün arkadaşı idi.
Müşkülât ile Karkabat
Can arkadaş idiler.
Birbirini görmezse
Dünyanın gereği yoktu.
Dostluğu o kadardı ki
Canını da kıyardı.
Karkabat padişah öleli
Onun da bu geldiği.
Mezarın yanına gelip,

Kuran okudu başına.
Gözyaşını döküyor.
Altın, süs alıp
Ürüm' den dönüyor.
Dünyada israf yok.
Arttığı altın süs idi.
Acıkıp susadılar,
Bayaban çöl bozkırdı.
Bir dağa doğru geldiler.
Gök ala dağı tam bölüp,
Çağlaya akan ırmaktı.
Bu ırmağı görürler.
İrmaktan su içip
Allah'a tövbe ederler.
Yüklerini indirip
Dinlenmeye yatarlar.
Bunlar yatsınlar dinlenip
Şeriden haber verelim.
Şerilerin elinde
Karkabat erin çocuğu
Çocuğu nasıl büyütmiş
Şerinin durumunu görelim.
Kaplana küçük çocuk
Tam bir yaşta rastladı.
Ağızına verdi göğsünü
Çocuk da çekinmeden emmiş.
Soğuk yüzlü olsun diye
Ejderha ödünü vermiş.
Yürekli, güçlü olsun diye

Ağzına saçtı körüğü.
Yüzü yakışıklı olsun diye
Altına buharlamış.
Şımartıp çocuğu
Kendi kendine bıraktı.
Elma, alça, üzümü
Önüne koydu eriği.
Her çeşitli meyveden
Çocuğa toplayıp vermiş.
Hava sıcak olmuş o gün
İki şeri susamış.
Su bulup içmeye
Çocuğu arkasında taşıp
At gibi koşarak gelir.
Üstünde insan çocuğu
Cihanda çok yakışıklı.
Kervan yatan ırmağa
İki şeri gelmiş.
Tüccarları fark etmeden
Suya doğru gitmişler.
Su içen şerileri
Tüccarlar görmüşler.
Üstündeki insanoğlunu
Tüccarlar fark ettiler.
Sekiz- dokuz civarında
Küçük bir çocuk gibi,
Bakışları ise
Yirmiden fazla gösterir.
Halat çekin dedi Müşkület,

Onların büyük ağası.
Tek bir yol idi,
Irmağın kayası.
Halat çekti yolu kapatıp
Gürültü yaptı adamlar.
Halatı çekip yüz kişi
Kaçacak yolu yorumlar.
Taşlara doğru saklanıp
Kaçmaya başladı iki şeri
Çocuk kaldı esire
Tepiyor ayakla
İki elle vurarak
Bağırıp çağırıyor.
Giysilerini yırtıp
Yüzünü yaralar
Anne- babadan ayrılıp
Kaygıyla çocuk ağladı.
Kol- ayağını bağlayıp
Kervanlar kaçırdılar.
Sen yetiştir, evlatlık et diye
Müşkülât'a verdiler.
Karkabatla Müşkület
Can arkadaş idiler.
Karkabat erin çocuğu,
Arkadaşının oğluna rastlayıp,
Müşkül'ün oldu isteği.
Kervanlar sevinip
Ortaya alıp geliyorlar.
Mısır'a gelip Müşkület

Halkına düğün yapar.
Önceden Mısır'da düğün yapıp,
Bundan önde olan yoktu.
Türlü türlü meyve ile
Pilavı halka dağıttı.
Halkını bütün toplayıp
Çeşitli yemek verirler.
Padişah kadar Müşkület
Adam idi akıllı.
Koyun, sığırdı hesap yok.
Kısrak, at kestiler.
Razı olup düğüne
Halk bir doydı.
Çocuğa isim vermeye
Genç, yaşlı toplandı.
Şerinin sütünü emmiş diye
Şerkuat diye ad verdiler.

Müşkület'ın Şerkuat' ı dokuz yaşına geldi. Altınsarı diye atı ak kulun doğurdu. Bunu Şerkuat' a hediye olarak en koyup verdiler. Arada dört sene geçti. Çocuk on üç yaşına geldi. Akkekil aygır oldu. O zaman çocuk babasına gelip: "Baba, ava çıkıp, kuş avlanıp, eğlence yapmak istiyorum", - dedi. Babası: "Tamam, olur, oğlum" diye eşyalarını hazırlayıp, yanına kırk yiğidini verip gönderirken böyle der:

Çocuğu hazırladı
Akkekil atı bindirip,
Su geçirip cevherden,
Paradan malzemeleri yaptırtıp,
Ok geçmesin diye de
Çelikten zırh gömleği giydirdi.
Kılıç verip eline

Elmasta kılıç ildirip,
Kırık yiğit verip yanına
Şatafatla yürüyüp,
Her şehri tanıttı.
Bilmeyeni bildirip
İt kattı dağ koyunu, ceylana
Çok hızlı koşturtup antilobu
Toy, kaz, ördeğe
Kuş avlandı koşturtup.
Kız yiğit sevişmiş gibi
Her şeyden ilginç bu oldu.
İlginç şeyler söyleyip güldürdü.
Rastladı bir grup kervana
Söze aldı çocuk durdurup.
“Selamünaleyküm ağalar,
Yolunuz açık olsun.
Uzak değil köyümüz
Misafir olup geceleyin.
Kendi hikâyenizi anlatın
Biz de onu severiz.
Sizden rica ederiz
Bizimle kalın bir günlük”.
Kervanlar dedi: “Evladım,
Acelemiz var bizim.
Misafir olun diye istedin
Çok iyi ki bunun.
Ama geceleyemeyiz evine
Uzak hala yolumuz.
Sağ ol evladım

İlgin için bize gösterdiğin.
Dinle bizi evladım,
Ürüm' den biz geliyoruz.
Sözüme benim inan, evladım,
Şehrinde Ürüm' ün,
Zülmat diye biri var.
Yıpratıp kendi halkını
Yaptığı iş çok kötü.
Bunu görüp şaşırıp
Aklım çok karışık, evladım.
Eskiden geçen padişahı
Hayırlı birisi imiş Karkabat.
Yetim, yoksul, dullara
Yapmış çok merhamet.
Dünyadan gitmiş Karkabat
Hamile kalmış karısı.
Emanet bırakmış onu
Öldürmüş Zülmat.
Boşuna yapıp eziyet
Zalim imiş padişah.
Ağlıyor şimdi cemaat.
Zülmat' ın bugünde
Bir evladı varmış.
Güzel bir kızmış
Nazik belli, şirin sözlü
Övülecek kadar varmış.
Kızın ismi Kunduzşa
Yaveri varmış yanında.
Oynuyorlar bahçede kırk kız

Altın, yakut, cevher gibi,
Parlıyorlar yıldız gibi”.

Kırk yiğitle vedalaşıp, Ürüm’ e gitmeye hazırlanırken çocuğun kırk yiğitten babasına söylediği selamı bu idi:

Yanımda kırk yiğit arkadaşım,
Yoktu hiçbir kötülüğü.
Birkaç gün oldu benim de
Sizlerle arkadaş olduğuma.
Hakkınızı helal edin arkadaşlar,
Hiçbiriniz üzülmeysin.
Ürüm’ den gelen kervandan
Duydum ben zalim haberi.
Sinirlenip kendimi
Durduramıyorum ben şimdi.
Eziyetçiymiş duydum ben
Zalimi yıkarım ben gidip.
Allah’ım nasip etse
Kızı ile tahtını alırım.
Kaderim bittiyse eğer de
Oradan geri dönmeyeceğim.
Babama çok selam söyleyin.
Askeriyle bir arayıp gelsin.
Olacak nasıl zamanım
İçimden kaygı ediyorum
Babamın yalnız kaldığını”.

Bunu söyleyip Şerkuat
Ürüm’ e doğru yürüdü.
Deve ile gidene
Otuz günlük yol idi.

Atla gidene ise
Yirmi günlük yol idi.
Ürüm' e yaklaştığında
Sabah vakti olmuştu.
Bahçede gezen kırk kıza
Yaklaştı gelip Şerkuat.
Kırk kız görüp çocuğu
Sevimli birisiymiş der.
Kunduzşa dedi kırk kıza:
“Susun biraz siz dedi
Yanına yakın gidelim
Yakışıklı çocukmuş,
Sözüne bir bakalım.
Köşeye atını bağlayın
Görmesin hiç kimse.
Hoşlanırsak eğer kırkımız,
Birimiz evleniriz onunla.
Kimde kim söylerse başkalara
Kafasını kesip alalım.
Ağzınızdan söz çıkarmayın,
Tek bir ağız olalım”.
O zaman kırk kız dedi:
“Kunduzşa çocuk bize layık değil,
Kendiniz evlenin onunla.
Sözümüzü tutarız
Desenli yorgan kapatıp
İki genci kavuşturup
Eğlenceye bakarız”.
Kırk kız böyle der

Çocuğa Kunduz gelir.
Gelip de şöyle der:
“Beyzadem, yolunuz açık olsun.
Saraya girdin izinsiz,
Bunu biz ayıp görmeyelim.
Sizin gibi yıldıza
Elimizi uzatsak yetişemeyiz.
Sorması ayıp ama da
Hangi şehirden geldiniz?
Kemiğin temiz çocukmuşsun
Padişaha benzer yüzünüz.
Anne- baban kimdir
Haliniz nasıl, arkadaşım?”
“Mısır’dan ben geliyorum,
İyi bir kız arayıp.
Gece- gündüz uyku yok
Durmadan yol yürüyüp
Size rastladım şimdi ben.
Geziyorum kız bakıp
Çiftimi bulursanız bana
Eğer beni layık görmeseniz
Boşuna gezmeyim de
Başka şehirden arayım”.
Böyle diye Şerkuat
Naz yaparak çevrildi.
Bundan sonra kızların
Ağzından suyu kurudu.
Bir maksadı düşünüp
Kunduzşa bir söz çıkardı.

“Kırk kız otur önünde
Beğenmedin bunları
Gençlik denen az gün
Kimse de durup kalmaz.
Beni dinlersen beyzadem,
Sizinle olmaya meraklıyım.
Sarayda bugün kalalım
Beraber merakımı giderelim”.

Akkekil atı göstermeden
Sarayın içine sakladılar.
Saraya getirdiler
Şerkuat gibi çocuğu.
İpek kilem, atlas yorgan,
Aşçı yemek hazırlayıp
Önüne getirip koyar.
Şakalaşıp yemek yer.
Ondan sonra Şerkuat
Kunduz’a dikkatle bakar.
“Hanım, buraya gel”, diye
Elinden kendine çeker.
“Ne dersin, canım”, diye
Kunduzşa yanına gelir.
Kunduz gelip yanına
Boynuna elini koyar.
Sevişip koklaşırlar.
Uyumaya gider kırk kız.
Mapiya denen peltek kız,
Saklanıp kalır orda.
Çok kurnazdı bu kız,

En kötüsü bu idi.
Yerinden kalkıp kızarak
Padişaha gidip söylerim der.
Padişahın önüne gelip
Kızının hikâyesini anlatır.
“Özellikle geldim, padişahım,
Önünüzde anlatmaya.
Bir yiğit geldi Mısır’dan
Yakışıklıymış kendisi.
Bir günden fazladır, padişahım,
Kızınızla beraber olalı.
Koşarak geldim kızgınla
Kızınıza geldi zararı.
Kırk kız da hürmetle
Kızınıza çocuğu kavuşturdu.
Uyumadan gözlüyordum
Kızınız ağlıyordu.
Ağlattı kızınızı.
Nazik belli kızınızın
Ne yaptı ki halini?”
Bunu duyup padişah
Gönlü bozuldu.
Kaygıyla içi doldu.
Çocukla beraber yok edeyim
Yok- dedi- kızın hayırlısı.
“Kızla çocuğu öldürün
Kafalarını bırakmadan
Elime getirin” dedi.
Padişahın besleyen

Zencileri çoktu.
Altısı onun zor idi.
Özellikle içinde
Karkabat' ın karısını
Öldüren bu altısı idi.
Padişah ikisini gönderdi.
Şerkuatla kıza geliyor.
Sarayına Kunduzşa' nın
Zenciler hemen gelirler
Ve gele bağırlar
“Nerdesin, çocuk, öldün!
Ecel arayıp geldin,
Buraya neden geldin?” diye
Karşı çıktı Şerkuat,
“Geldiysen gel, ben de erim
Kaçacak adamın ben değilim”-diye.
“Konuşma” diye çocuğun
Yanına gelir zenciler.
Korkunçla iki dev
Ortaya alır çocuğu.
Genç çocuğun başına
Zenciler gürz koyarlar.
Gürzü atıverir.
Şevkuat er yayı da
Kılıcı da atıverdi.
Zenciler orda vefat etti.
İki devi öldürüp
Şerkuat çok sevinir.
İkisini öldürüp altının

Dördünden haber alır.
Mapiya peltek koşarak
Padişaha gelir.
“Kurnaz çocuğun gücüne
Canım çok şaşırdım.
Gönderdiğin iki devi
Konuşturmadan öldürdü.
Böyle yaparsa bu çocuk
Kapatır senin yolunu.
Bunu duyup padişah
Üzülüp aklını kaybetti.
Zülmat şaşırp
Kalmadı sabrı.
İki devi kötü idi diye
Dört devi seçip gönderir.
Bunu duyan dört zenci
Şerkuat’ ı arayıp giderler.
Yer- cihanı bağırta
Çocukla kıza gelirler.
Dört devi gören çocuğun
Yardımcısı yalnız gücü idi.
“On üç yaşında çocuktum” diye
Gönlüne kaygı gelir.
Aklına gelip yalnızlık
Gözyaşını döker.
Pişman olup üzüldü,
Almadım yanıma arkadaş diye.
Suçu çocuğun gençliği
Ama gücüne güvenir.

Kunduzşsa kız ağladı,
“Kurtar Allah’ım diye
Dua etmeye başladı.
Hala genç çocuktu
Zararım benim gelmesin.
Birisinin yalnız evladı idi.
Duymuştum Mũřkũl de
Evlada muhtaç biri idi.
Hayırlı yetim, yoksullara
Yardımcı olan er imiş.
Kaplandan ayırıp
Bũyũttũđũ derlerdi.
Mısır’dan çıkıp kendisi
ũrũm’ e yalnız gelmişti.
Yalan mı, gerçek mi?
Benimle ift olmuştu.
Muhammed, yardım etmezsen
Biçare yetim ölecek”.
Bũyle diye bağırarak
Sũyledi ağlaya laneti.
Zenciler o an bağıra
Kapıya geldiler.
“Aın kapıyı” diye
Gũrũltũyũ başladılar.
Amadı Kunduz kapıyı
Bozarak girdiler fakat.
Ortaya aldı ocuđũ
Dũrt taraftan zenciler.
şerkuat eri tutukladılar.

Genç çocuğa dört dev
Biraz güçlü geldi.
Halsizleştirdi Şerkuat,
Şimdi biraz yoruldu.
Bütün vücudu titriyor,
Hiç gücü kalmadı.
Fakat sır vermiyor,
Düşecek hale geldi
İki ayağı yoruldu.

Kunduzşa çocuğun düşeceğini fark edip, devleri aptal edip övmeye başlar. Bu dört pehlivanın adı- Kapal, Kapal' ın kardeşi ikincisi- Sapal idi. Üçüncüsü- Aypar, dördüncüsü- Aypar' ın kardeşi Cappar idi.

Kunduzşa güzel o an,
Bir çare buldu düşünüp,
Yok edeyim dedi dördünü,
Çaresini bulup düşünüp.
Giydi güzel kıyafetlerini
Huri kızı gibi süslenip.
Yüzüne kapatıp perdesini
Zencilere dedi Kunduzşa:
“Gücünüze şaşırdım
Rüstem, Dastan, Ali de
Denk gelmez size bellidir.
Onlar da dayanamaz,
Olsa da er Malik”- dedi.
Kötüledi çocuğu,
Yalandan ağlayarak.
“Üç gün oldu geleli
Git desem gitmiyor.

Yapar diye zarar korkuyorum
Sinirlenirse kızgınlıkla.
Açlıktan ölsün eziyetle
Zindana bırakın götürüp”.
Perdesini açıp Kunduzşa
Gösterdi tam yüzünü.
Yüzünü görüp zenciler
Aklı gidip şaşırır.
Cevher gibi gözleri parlayıp
Kunduzşa nurunu döküyor.
Eğri kaşları süzülüp,
Kara göz kirpikleri
Nura nur katıyor.
Aklını adam kaybeder
Yüzüne bakarsan.
İncecik boğazı
Gerdanı bembeyaz harika.
İki omuzu tahta gibi
Kıpkırmızı yanakları elma gibi
Boynu da yuvarlakça
Dış görünüşü de yakışmış.
İnci gibi dişleri
Şekli gelmiş gerçekten.
Küçücük ağzı, gülümseme gözlü
Nazik belli, şirin sözlü,
Herkes aşk, hoşlanır.
Düşünürler zenciler.
“Alalım”- dedi,- isterse.
Kunduzşa dediğin olsun,

Zindana kendin at istersen der.
Eline verdik olmazsa
Öldürdü diye söylersin
Babana eğer sorarsa.
Birimizi seçip al
Kocam diye baban beğenirse.
Kunduzşa aklıyla
Zencilere çare buldu.
Pehlivanlar sizler görün
Alay edip kırk kız başlasın.
Tekeciği bağirtıp,
Kafa derisini kırk kız çiğnesin.
Acımaz kızlar kinli
Çıkmayacak gibi yerleştirsin.
Arkasından teperek
Kızlar kendileri oynasın.
Dört devin gücünü
Kuduran yetim fark etsin.
Kunduzşa' nın sözüne
Övüne devler gülerler.
Kunduzşa' nın metodunu
Bütün kızlar biliyorlar.
Ortaya alıp vurmuş gibi
Zindana doğru götürürler.
Bütün halk uykuda
Gece yarısı idi.
İşaretle Kunduzşa,
Böylece emretti.
Zindana gittiğinde

İyice bağlayın dedi.
Bağlayın denen bu sözü
Rahat bırakın demesi.
Zeberles diye bir kızı
Kunduzşa ona güvenir,
İyice bağlayın dediğini
O da hemen anlar.
Kırk kızın içinde
Zeberles idi can dostu.
Kunduzşa ile ikisi
Dostça arkadaş olmuştu.
Şerkuat' ı bırakıp
Kırk kız gitti kendi işine.
“İyice bağlayıp attık” diye
Devlere haber verdiler.
Kunduzşa' ya bakıp
Devler gözlerini almıyor.
Göz kırptı Zeberles
Kunduzşa bunu anladı..
Şerkuat bildirmeden
Tekrar saraya gelir.
Delikten gizli bakarak
Devleri görüyordu.
Kunduzşa söze çekiyor
Anlayıp çocuk biliyor.
Zenciler dedi güzele
Bilin biz kimiz?- dedi.
Dördümüz de pehlivan,
Halimizi bil,- dedi.

Kunduzşsa bir şey diyeceğiz,
Yalan değil, gerçek,- dedi.
Dördümüzü beğenirsen
Birimizle evlen,- dedi.
Kunduzşsa dedi: “Kabul diyelim,
Ama şartım var benim size.
Ortadan karı etmeyin
Ayıp iş, bunu bilin,- dedi.
Bunu babam öğrenirse
Sizleri hiç sevmez.
Her biriniz de pirisiniz
Hangi kız sizinle evlenmez.
Birini seçip alın dedi.
Tartışmanız doğru dedi.
Güreşip yenip alın,- dedi.
Ben onunla evlenirim.
Yıkılanı bağlayın
Bu benim şartım dedi.
Yıkılan yatsın bağlı
Bozmayın benim şartımı dedi.
Böyle şart koymak
Eskiden kalan yol dedi”.
O zaman zenciler
Bu dediğın doğru diye
Kim yıkılır bak
Gözünle gör, ayım,- dediler.
Kapal ile Sapal kardeşti, Aypar ile Cappar kardeşti. Kapal ile Aypar, Sapal ile
Capppar güreşiyordu.
Kunduzşsa güzel bunlara

Bakarak eleştiriyordu.
O zaman gece yarısıydı
İki çift olarak
Güreşirler devler.
Aypar' ı Kapal kaldırıp
Altına alıp vuruyor.
Sapal'ı Cappar yere atıyor.
Birisinin abisi, birisinin kardeşi
Şarta göre ayak- kolunu bağlarlar.
Bağlanan Aypar' ı görüp
Utançla Cappar kızardı.
Sapal' ı görüp Kapal da
Yüzü bozuldu.
Dayanıp duramayıp
Güreşiyor şimdi ikisi.
Kapal' ı Cappar yıktı.
Cappar binip üstüne
Zorlana Kapal düştü.
Kol- ayağını bağlayıp
Ağzına saman tıkadı.
Üçü iyice bağlandı,
Yalnız tek Cappar kaldı.
Kendi kendilerini yok ettim diye
Kunduzşa içten sevindi.
İçeri alıp Cappar' ı
Güzel kız alay eder.
Cappar' ı içeri alıp, Kunduzşa' nın Cappar' ı alay ettiği an bu idi:
Kunduzşa dedi Cappar' a:
“Bulundu sizin gibi çiftim,

Yeryüzüne yayıldı
Pehlivan Cappar adınız.
Bunlar da sizden yıkıldı,
Zor olan Kapal- Sapal.
Altına alıp ikisini de
Bir kendin bağladın.
Sizin gibi er varken
Başkalarını ne yapıyım.
Sersem döşek oluyor
Kocaman kalın sakalın.
Öpsem ağzına sığarım
Kapısı gibi çukurun.
Gülümsemek nasıl yakışmış
Yakası gibi cihanın.
Sakal- bıyığın yakışmış
Kamışı gibi kopanın.
Burnun nasıl kalkık
Burnu gibi deve yavrusunun.
Dişlerin de çakışmış
Denk gelmez dişleri kurdun.
Dudakların da büyük
Kapağı gibi su deposunun.
Beliniz de çok ince
Kapal- sapalın bokkarın.
Üç günde nikâh keselim
İzniyle babamın.
Babamın izni olmazsa
Dayağı değer duanın.
Üç gün dayan, bahadır

Nikâhla sizin olurum” der.
Nazla nazik dolanıp
Böyle dedi Kunduzşa.
Yanına gelip Cappar da
“Kunduzşa sizin yolunuzda
Bir canım kurban” dedi.
“Sen seversen ben de severim
Dayanamaz bana hiç kimse
Karşı gelirse ölür.
Şimdilik bana bu da yeter”
Diye saçının uçunu öper.
Yakınlaştırmamak için
Kunduzşa şarkı söyler:
Yakışıklı olmazsa er olur mu?
Erleri anlamayanlar olur mu?
Gevezeler erin işini yapamaz.
Tepecik yüksek dağ ile eşit olur mu?
İçinde yayın balığı yüzemezse
Çukurdaki göl olur mu?
Derlerdi bahadır halk koruyucusu
Bahadırsız hiç bir zaman millet olur mu?
Namus da var, şeref de var bahadırlarda
Düşünmekten böyle kişi eksik olur mu?
Nikâhsız kavuşursak acele edip
Duyan halka bahadır, doğru mu olur?
Acele etmek- şeytan işi denen söz var,
Hiç bir şeytan yürümeyen yer mi olur?
Üç gün dayan, sevdiğim yarım
İşitirse başkalara söz mü olur?

Kunduz böyle dediğinde
Mapiya koşarak gelir.
Mapiya peltek Kunduzşa ile Cappar' ı görür.
“Aptal Cappar gülüp
Otursun niye? - dedi.
Bunun gibi aptallar
Çabuk aldanır dedi.
Bildim aptal olup sen de
Tuzağa düşer ölürsün”.
Bunu söyleyip peltek kız
Kaçmaya çabaladı.
Kunduzşa kız pelteği
Tutun, kırk kız dedi.
Böyle dedikten sonra
Kırk kız kapattı kapıyı.
Kırk kız koşarak
Kaçacak yolunu da kapattı.
Cappar da gelip atıldı
Peltek kız döverek
Sağ yeri bırakmadı.
Bütün vücuduna leke bıraktı.
Kunduzşa' nın önüne
Pelteği sürükleyip getirdi.
Padişaha gidip söyler diye
Onu da bağlattı.
Kunduzşa Cappar deve: “Sizin gücünüze razıyım, bu devleri nasıl bağladınız,
benim de ayak- kolumu bağlar mısınız, bakıyım. Bugüne kadar birisinin ayak-
kolunu bağlamamıştım ya da kendi ayak – kolumu bağlatmamıştım,- diye
güldü ve şarkı söylemeye başladı.

“Aşığımı aşk yarı özler,
Sizin gibi yarı ben nerden bulurum.
Kadından altın başlı erkek artık
Kocasına kadın bağımlı olur.
Kadın erkeğe karşı gelirse
Cehenneme ahirete atılacak.
Eğlence yalnızlık yapalım diye
Gülüşle pehlivana yalvarır.
“Görmemiştım ayak- kolu bağlanamı
Nasıl da bağlananlar sarılırlar.
Bağlayın benim ayak- kolumu
Ne olur leke kalır yoksa”.
Cappar’ ın aklı başından gidip, “Canım, koluna leke düşse ve üç güne
gönderirsin, senin kol- ayağına leke düşmesin de benim yüzüme düşsün” der.
O zaman Kunduzşa der:
“Erimsiz, yüksek dağ ayrı belimsin,
En içten sevdiğim
Aslan doğan şerimsin.
Bağlamam kolunu
Olur günah, pirimsin.
Başka kız gelip bağlarsa
Ne der ona gönlünüz.
Baldızların bağlasın
Eğlence oynayıp görelim.
Yükselmez mi biraz
Kızlarla oynayıp moraliniz.
Hangisini oynayıp öpsen de
Siz bilirsiniz, erim kendiniz.

Cappar zenci Kunduzşa' ya bakıp: "Akıl- niyetine şimdi ölsem bile razıyım, kızların hepsi gelsin, eniştesini görsün diye elini uzatıp, ayaklarını büküp, bağlayabilirsiniz" diye, bağlatmaya kendi isteğiyle yatıyordu.

Kunduzşa kırk kıza: "Eniştenize gelin, yanına gelip kol bağlamak oynayıp, merakınızı giderin" diye kırk kıza eniştesine kapattı. O zaman Zeberles kız Şerkuat' a kız kıyafetini giydirip, kırk kızın yanına katmıştı. Otuz dokuz kızın yanına Şerkuatla kırk kız edip pehlivanın kol- ayağını bağlamaya gönderdiği an bu idi:

Zeberles kızın yöntemi
Maharetleri fazla çoktu.
Akıllı, bilimli ve zeki.
Kırk kıza başlayıp Zeberles
Enişteye doğru geliyor.
Kıyafetini giyip kızların
Şerkuat da geliyor.
Sakal- bıyığı beli değil,
Genç kız gibi yüzü var.
Kızlarla karışıp
İçeri çocuk giriyor.
Kıpkırmızı yanağı elma gibi
Kızlardan artık görünüşü.
Kızlara bakıp sırtıp
Eniştesi Cappar gülüyor.
Kızı bırak kadın görmeyen
Yabani büyüyen biri idi.
Kişilik koku hissetmedi
Kırk kız onu fark etti.
Şakalaştı Capparla
Kırk söz söyledi kaç türlü.

“Neden konuşmuyorsun
Çıkar derdini, enişte.
Devleri bağlamışsın
Enişte sözünü tut
Meraklanıp geldik biz
Yakışıklılığını görmek istiyoruz”.
Şakalaşıp Capparla
Ortaya almış gibi.
Enişte sizinle oynarız
Dinlemeyiz sözünü.
Enişteye atıldı
Kulağını devin çektiler.
Boynuna çıkıp zıpladılar.
Kunduzşa dedi Cappar’ a
Görünüştünüz şeri gibi
Aynı edip Allah’ım yaratmış,
Ön- arkayı, sağ- solunu.
Söylerim size bir söz, erim
Ayıp görmeyin onu siz.
Anlaşmıştık sizinle
Derseniz o da doğru.
Ben de eğlenmek istiyorum
Eğer siz tamam dersiniz
Bağlasın ayak- kolunu.
Cappar dedi: “Ayım canım,
Sözünü senin dinlerim,
Fakat kırk kızın
Birisi kötü göründü.
Belimi oynayarak tuttuğunda

Gösterdi gözüme canımı.

Oyunundan korktum

Gönderme onu, canım.

Kırıldı mı, bilmem, canı yok

Oynayarak sıkımsıtı kolumu.

Eğer ona bağlatırsan,

Dinlemez evet- hayrı.

Sizden beni ayırıp

Yarım, talihsizliğe uğratar.

Kunduzşa Şerkuat' a bakıp: “Hey, kız, sen terbiyesizmişsin, yaramazlık yapmadan eğlen biraz, eniştenin aklından çıkmayacak kadar oyna, enişteyi güldürüp oyna, şimdi bu oyun son oyun, hemen ben sevinecek gibi oyna” der. Çocuk hemen anlar. “Tamam, enişteme görmediği eğlenceyi gösteriyim” diye güler.

Böyle dedikten sonra

Yerinden kalkar kırk kız.

Enişteyle biraz eğlenir.

Özellikle bir baldız

Eniştenin canını çıkarır.

Hangi kız gücü zor der

Benden de güçlü bu kız diye

Kızlardan Cappar soruyor.

Güçlü baldız eniştesini

Kaldırıp yere vuruyor.

Oyunu kötüymüş diye

Enişte sırt düştü yere.

Kırk kız kaldı köşede

Yalnız baldız yıktı.

“Enişte nasılsın?” diye

Kol- ayağını bağlıyor.
Şaka yapıyorum, enişte diye
Sakalını koparıyor.
Genç yiğit olun enişte diye
Bıyıklarını da koparıyor.
Baldızın oyunu kurusun
Kunduzşa gel diye ağladı.
Böyle baldızı kurusun
Kızların işini yapmadı.
Bırak desem bırakmadı.
Sağır mı bilmem kulakları.
Kız da olsa güçlü imiş,
Kaplan gibi ayakları.
Hanımım kendin gelmezsen
Bu kız beni öldürür.
Sabaha yakın kalmıştı.
Şaka yaptım enişte diye
Ciğerden yine de sıkar.
Oynayalım “deve baş” diye
Kızlar üstüne çıkar.
Kol- ayağı bağlı
Kaldıramadı kızları.
Koparılıp omurgası,
Kırıldı kaburgaları.
Oyunun sonu gerçekleşip
Cappar da gözünü kapattı.
Baldızların oyunundan
Eniştesi de ölür.
Attı kırk kız çukura.

Üç devden beyan edelim.
Kapal, Sapal bağı
Aypar da yatıyor sıkılıp.
Bir buçuk gün bağlanıp
Hepsi de gitmiş şişip.
Kırk kız geldi koşarak
Görmeye bunların halini.
Birer kılıç ellerinde
Kızlar geldi yutkunup.
Öldürmeye üç devi
Hazırdı bunlar da.
İçinde var Şerkuat da
Şerkuat erkek biçimde
Korkutup hemen onları.
Öldürme, canımızı bırak diye
Başını eğip istediler.
Size erim bizi gönderen
Zülmat padişah koşturup.
Gitmeyeceğiz desek de dinlemedi,
Ajdahar gibi bağırıp.
Zincirle bağladılar.
Koparamadık tüm gücümüzle.
Kunduzşa' ya çekiştik.
Kunduzşa bize şart koydu.
Yıkılmayamın benimle evlen diye.
Niye boşuna anlatalım,
Kendin de görüyorsun.
Ölünceye kadar biz sizinleyiz.
Yalvarırız biz size.

Eğer bize inanmazsan,
Zindana atın bizi.
Canımız kalsa olur
Ölmekten iyi o da.
İyilik yaptı çocuk
Ağladıktan sonra üzülüp.
Bağlı devi öldürsem
Olmaz bu kişilik diye.
Devleri çocuk bıraktı,
Kendiniz bilin, devlerim,
Düşmanlık yapsanız, güç girip.
Bunu söylerken
Güneş çıkıp sabah oldu.

Zenciler o zaman Şerkuat' a gerçekten içten razı oldular ve padişahı görmeyeceğiz, dediğini yapacağız, seninle beraber padişaha karşı savaşacağız diye Şerkuat' ın yanında kaldılar. Dağdaki anne- babası iki kaplan, çocuktan ayrılıp, üzülüp, ağlamakta olur. Onlar çocuğu bulalım diye ikisi Ürüm' e doğru yola çıkarlar.

Anne- babası iki şeri
Çocuğu düşünüp ağladılar.
Düşünse içi yanıyor
Gözyaşını döküyor.
Topladı gücünü kaplan
Aslan kaplan şeri idi.
Ağızları on karış,
Geri dönmeyen er idi.
Baba şeri yolu başlayarak
Ürüm' e doğru geliyor.
Yer- cihanı bağırıp

Ürüm' e girip geliyor.
Gelir iki kaplan
Gözyaşını döker.
Sık sık bağıırıp
Evladım nerde derler.
Sütünü içen Şerkuat
Anlar hemen sözünü.
Sütünü emen annesini
Babasını görür çocuk.
Bekleyip duramayıp
Hemen yanına gelir.
Saygı gösterip anne- babaya
Kollarını birleştirep eğilir.
Şerkuat yanına gelir.
Anne- babası şeriler
Gözlerini açıp bakarlar.
Bağıra gelip onlar
Okşuyorlar çocuğı.
Yüreğı kopacak kadar
Sevindi onlar.
Kapan kavuşsun da
Müşkül'den haber alalım.
Müşkülât Mırzalıık denen bir yiğıdi yüz yiğıde başçı edip, bin deveyi Mısır'dan
Ürüm' e gönderip, Şerkuat' tan haber getir diye göndermişti. Kapanla Şerkuat
kavuşurken Mırzalıık kervanıyla yanından geçerken, Şerkuat' ı görüp “dur”
diye çağırđıđı an bu idi:
Yanından geçiyordu
O anda Mırzalıık.
Şerkuat çağırđı

Durun, beyim, soralım.
O yiğit dedi Kuat' a
Gidiyorum altın, süs alıp.
Gördüğü ilk bakışta
Şerkuat onu tanımıştı.
Arkadaş olan önceden
Kırk yiğidin biri idi.
Kucakladı bu gidip.
Mırzalık dedi:
“Şerkuat, babandan beyan edelim,
Ürüm' e oğlum gitti diye
Üzülüp ağlıyor baban da,
Arayacağım oğlumu diye
Topladı askeri hazırlayıp,
Sayısız askeri padişahтан
Hazır olanları ele alıp
Gelmiştir belki yakınlaşıp
Kalmıştı yola çıkmaya toparlanıp”.
Bunu dediğince
Geldi Müşköl de.
İki yüz bin askerle
Gökyüzüne tozu çıkarıp.
Çocuğu koruyor şeriler
Çevresini kapatıp.
Gösterip gücünü
Kapal, Sapal, Aypar da
Dinleniyordu dinleyip.
Padişahla savaşmaya
Kapal ile Sapal hazırды.

Cappar' dan Aypar ayrılıp
Bu da çok sinirliydi.
Müşkülât ile Şerkuat' ın kavuşup ağladığı an bu idi:
Şerkuat koşarak gelir
Babacan, gözünü aç diye,
Aradığın oğlun benim diye,
Umudunu kesmişsin diye.
Kucakladı Müşkûlat.
Kaybolan kuzumu buldum diye
Ağlarken şikâyet ediyordu.
Düşünmeden yattın diye.
Yaşlandığında babanı
Bir kız yüzünden sattın diye.
Söyleyecek sakladığım
İçimde hayal-derdim çok.
Aklına bile almadın
Üzülüyordur yaşlım diye.
Anne- baban olsa sardı
Ne olacak sonuç diye
Gençliğini düşünmedin.
Yapacağım bahadır âdetini diye
Gelmedi mi aklına
Gaile olup kalır halkım diye.
Yolda giden kervandan
Duydun kız haberini,
Yetersizlik derdinden
Gittin arayıp o kızı.
Yalnız hem gencim diye
Kaygı- endişe yapmadın.

Yaşın büyük olsaydı
Bu kadar zorluk görmezdin.
Gezerken de diyecek
Evladı çok ihtiyar mıydım?
Bir çocuğun derdinden
Kaygısı çok dertliydim.
Canım nasıl dayansın
Kardeşi çok sen miydin?
Senin başka kardeşin yok
Onu düşünüp yoruldum.
Yanaklarından öpeyim
Özlemimi gideriyim.
Yanıma yakın gel dedi
Kalmadı artık sabırım.
Yüzünü bana çevir dedi
Babası açtı kucağını
Şerkuat girdi şımara
Kucakladı boynundan.
Özleyip gelip kucaklayarak
Okşuyordu ay- güneşini.
Ortamından ayrılıp
Kavuşan tay- kulun gibi.
Müşkülât da kavuşsun.
Dana'dan söz edelim.
Özleyen er Dana
İçten kaygı yiyordu.
Çocuğun nerde olduğunu
Bilemeyip ağlıyordu.
Evlât göremeyip

Üzölenlerden biri idi.

Bıraktığı yerden kaybedip

Bulamayıp ağlıyordu.

Dana vezir çocuğun nereye gittiğini bilemeyip üzülop bulamıyorken, şehre bir genç pehlivan çocuk gelmiş denen haberi duyar. O benim kaybettiğim Karkabat' ın çocuğu olabilir diye, Zülmat' a görünmeden çocuğa gelir, Karkabat'a benzetir. Hakikaten çocuğu tanıyıp, Dana çocuktan adını, kimin oğlu olduğunu sorduğu an bu idi:

“Kaybolup nerden geliyorsun

Canım evladım.

İhtiras olup geldim sana

Yüzüme iyi niyetli görünüyorsun.

Kimdir seni büyüten anne- baban?”

“Kişinin sizin gibi oğluyum,

Gözünün ak- karasıyım.

Bilmiyorum anne- babamın kim olduğunu

Küçükken yetim kalıp kaybolmuşum.

Büyüdüm kaplan sütünü içip,

Büyüdüm düşmanlarla tartışıp.

Siz de kendinizi anlatın,

Bugün size rastlamışım.

“Evladım, ben babamın Danasıyım.

Şaşırırken akıl katan hem aklı idim.

Karkabat senin baban adaletli

İşini yapan kişisiydim.

Padişah olup senin baban büyümüştü,

Yalandan, kaygıdan ölmüştü.

Elime bir cevheri verip

Kendisi emanet etmişti.

Karım oğlan doğurursa takarsın diye
Ay- günü annenın de gelmişti.
Yerine zalim Zülmat padişah olup
Öldürmeye anneni ilan etti.
Öldürdü anneni zarar verip.
Ölümden ayırıp almak istedim altın verip
Arkasından geldiğimde kesip bırakmışlardır.
Gömemedim korktuğumdan gittim ağlayıp.
Gitmişim ağlarken uykuya ben
Uyuyordum üzölüp ben
Konuştu benimle gelip yaşlı annen.
“Eh, Dana, gerçekten gömmedin mi?
Dirisinde yürüyordu yakın görüp,
Yüzümü kapatmaya yaramadın,
Kocama dost olup, akıl verip”.
Düşünsem o an rüyam imiş,
Gömmeyi kabul görüp aklıma aldım.
Anneni gömmeyi o zamanda
Yanına gelip yakından baktım.
Ölen annenın beyaz göğüsünden
Bir çocuk emiyordu göğsünü.
Sendin göğsünü emen
Yanına yakın gelip gördüm.
Emanet eden babanın
Boynuna taktım cevheri.
Beş miskal boynunda parlayan
Cevherin benim taktığım işaret idi.
Evladım, şimdi ölsem hayâlüm yok
Bulamıyordum, artık gördüm seni.

Kalbimle bir kucağıma alıyım
Özledim, yanağından öpeyim, gel” dedi.
Kucakladı okşayıp
Evlatsız idi bu da.
Bunu duyan Şerkuat’ ın
Gönlü bozuldu, üzüldü.
Toplayıp askerini meydana
Zülmat çıkarıyordu.
Gücüne bindi Şerkuat
Alıp eline silahını
Yer- cihanı bağırttı.
Şeriler çıktı sızlanıp
Aslanlar bağırıp
Gücünü topladı.
Müşkülât dedi koluna
“Çıkın, durup kalmayalım”.
Kunduzşa kızın
Ömrünü istediler
Ne olur diye zamanım.
Gözyaşını döktü bu görüp
Şerkuat bindi atına.
Yay ile kılıç alıp eline.
Müşkülât’ın askeri
Onlar da çıktı hazırlanıp.
Yanına aldı Şerkuat
Kaplanların çağırıp.
Şerkuat başladı
Akkekil atına kamçı vurup.
Şerkuat’ ın sonunda

Şeriler gitti.
Şerkuat' ın sonunda
Gitmedi onlar boşuna.
Şerkuat bağırdığında
Kaplanlar da bağırdı.
Şerkuat kime atılsa
Onlar da karşı atılıp
Koparıp gidiyorlar.
Koparıp düşmanı ezip
Kapal, Sapal, Aypal da
Bunlar da çıktı bağırip.
Müşkülât'ın askeri de
Kalmadı onlar çekinip.
Zülmat' ın askerini
Kovdular Ürüm' den.
Bunu gören Zülmat
Karşı yürüdü ağlaya
Şerkuat' ın önüne
Zülmat geldi başvuru.
Zülmat' ın Şerkuat çocuğa yalvara bir söz dediği an bu idi:
“Canım, evladım,
Önüne gelip ağladım
Ayağına yıkılıp
Önüne gelip düştüm.
Geçmiş benden bilmezlik.
Dediğimi tutarım.
Tahtım da bahtım da senin
Senden tek canımı isterim”.
Padişahın suçunu yüzüne batırıp, Şerkuat' ın söylediği bu idi:

“Önüme niye geldin, gelmez padişah,
Dünyadan kendinden ölmez padişah.
Ağlasa durumunu anlatıp hamile kadın
Gözyaşını sinek gibi görmez padişah.
Yalvardığında hamile kadın acımadın,
Yetime niye şimdi yalvarırsın?
Benim adım eski
Hayırlı Karkabat.
Yetim, yoksul, dullara
Etmiş çok merhamet.
Dünyadan geçmiş
Babam görüp çok felaket.
Kalmış hamile annem
Bırakmış emanet edip.
Yapmışsın zulüm- eziyet.
Ölen annemin karnından
Doğmuşum ben sağ- salim.
Öldürmeye buyurdun
Doğmayan çocuğu.
Zulümlük yaptın
Düşünmeden ak- karasını.
Rastlamazdın bugüne
Yapsaydın işin açığı.
Kaplan büyüttü küçükken
Görmedim hiç zorluk ben.
Müşkülât büyüttü oğlu edip
Mısır şehrini gördüm ben.
Bindirdi at hazırlayıp
Malzemenin hazırladı temizini.

Paradan kıyafet giydirdi.
Altından yaptırtıp yakasını.
İt koşturup, kuş avlayıp
Dünyada böyle eğlendim.
O çekemediğin yetim benim,
Gelmesin padişah dikkatin.
Doğmayan çocuğu çekemeyip
Rastladı niye niyetin?
Biçare kadın yalvarsa
Düşmedi niye iyi niyetin?”
Böyle dediğinde
Kunduzşa geldi yanına.
Gelip konuşmaya başladı.
Yorumu Dana'nın
Aynen geldi şimdi.
Ömrünü isteyip zalimin
Kunduzşa böyle der:
“Canım, ver, dedi
Pişmanlıkla geçen iş,
Yerine tekrar gelmeyecek.
Tuttuğun bu kazancımı
Bu sefer bana ver”, dedi.
Ağlayan üzülüp
Şerkuat görüp Kunduz'u
Gözü düştüğünde
Kıyamadı onu da.
Çaresi yok hiç bir de
Kadınsız kim yürür!
Öldürürdü zalimi

Kıyamaz biri bozdu.
O zaman Şerkuat Kunduzşa' ya bakıp
“Senin için affettim, Kunduz,
Etmeyim ben darlık”, dedi.

Asılbek- Güljahan

Bağdat'ta padişah olmuş Gabdimalik
Genişlemiş sırasında halifelik,
Bağlı kalmış batı, doğu memleketleri,
İslami bayrak tutmuşlar tüm halk.
Yerleşmiş Bağdat yerine Türk, Araplar
Kalmamış eskiden örf- adetler.
Çeşitli iş yapan adamlar çok
Pazarda tüccarlık yapıp, hayvan besleyip
Karimbay, Salimbay' lar zengin olmuş.
Birbiriyle öyle samimi dost olmuşlar.
Oğlu Karimbay' ın Kasımbek idi,
Oğlu Salimbay' ın Asılbek idi.
Okulda da, oyunda da beraber
Arkadaş olarak iki bey büyümüşler.
Asılbek okumuş âlim oldu,
Ünlü, bilgili, belli oldu.
Aldanıp mal- mülk, şölene
Kasımbek cahil, zalim oldu.
Padişah iyi niyetle bunlara baktı
Saygı gösterip hürmetle
Zenginleri hâkimiyetine kabul etti.
Padişah Gabdimalik dikkat çekip
İkisi oğullarını sınava verdi.
Akılla Malik padişah sınıadı,
Bilimine, şekline bakarak
Asıl'a okuma yazma belgesi verdi.
Kasım'ı okumayan cahil dedi
Hayvan bakıcı edin dedi.

Karimbay Kasım'a kalın verdi
Asılbek kız seçen, beğenmeyen
Kasımbek' in evlendiği yarısını gördü.
Kasım dedi:"Baldızım daha güzel
Hoşlanırsın onu görürsen dedi.
Bakıyım güzeline tamam" dedi.
Asıl da, baldızını çağırdı ertesi
Güzel kız süzülüyor Asılbek' e
Konuşup şakalaşıp denedi kızı
Terbiyesini, huyunu Asılbek de.
"Okumayan cahil kız lazım mı" diye
Baldızını beğenmedi Asıl görüp.
Bu söze Kasım gitti sinirlenip
Dostuna toz kondurmaz kızarak.
Asılbek ilim adamı, bilimli
Güzel kız seçmeli onun işi.
Böylece biraz günler geçti,
Onun için küserek Kasım gitti.
"Yarımı seçip alan bakarız" diye
Kasımbek ağır sözle konuştu.
Salimbay oğluna böyle dedi
"Yaşlandım, artık evlen" dedi.
Eğer ecel gelip ölürsem
Hayal edip kaygıyla giderim.
Asılbek teselli eder anne- babasını
Kaygı yapmayın, silin gözyaşınızı diye".
Asılbek bey oldu gruptan ileri
Çok insan yetişemedi elini uzatıp.
Asılbek kendisi âlim, kendisi cömert.

Terbiye şöleni aynı anda konmuş.
Salimbay oğluna akıl verdi.
Çok gören dünyayı akıllı idi.
“Dolaşıp dünyayı seyahat et” dedi.
Bunu Asılbek de kabul etti.
Çok dünyayla Asıl Bey Şam’a yola çıktı.
Çok adam kervan edip yola çıktı.
Süslü ipek çadır, kilimle kapatıp
Bağdat’tan Şam şehrine ilerledi.
İki hafta civarında yol yürüdüğünde
Kervan sarayına yakın geldi.
Bu kervan sarayı Ahmet bey’in imiş.
Yolcu kervanları gören hayran
Özellikle görevli adamlarla
Yıl boyunca on iki ay durmadan
Onlar için yiyecek yemek yetiyordu.
Kervanlar doyunca yiyip gidiyordu.
Ahmet zengin bu günlerde ölmüştü.
Gönderdi saray başkanı kervanlara.
Beyi yaverleriyle kervanları
Hepi bize gelip misafir olsun
Herkes gelip yolcuların
Dinlenip misafir olur sarayında.
Sordu ad-soyadını hem durumunu.
Babamın adı- Salimbay, benim- Asılbek.
Çağırtdı tanışalım diye sahibini.
Saray başkanı dedi Asılbek’ e
“Gelmeyecek sahip, umudunu kes,
Babası Ahmet zenginden kalan miras

Güljahan annesiyle yalnız kız.
Güljahan çok okuyan âlim kız.
Babasının zenginliğiyle halka malum.
Oldu kendisi güzel, kendisi dahi.
Yetmez yüzleşmeye senin halin”.
Asılbek bu söze şaşırıldı.
Şakayla arkadaşları alay etti.
Gönderip bir arkadaşını mektup yazıp
Asılbek kızla görüşmeyi niyet etti.
“Güljahan annesiyle selam bizden
Alınız gerçek iltifat ve bizden.
Oğlu Salımbay’ ın benim Asılbek.
Tanışalım konuşalım göz göze.”
Diye yazdı Asılbek Güljahan’ a.
“Kız seçip beğenmeyen Asıl siz misiniz?
Önceden haberini duymuştum.
Olmam layık ben de size
Yürüyün pazara, yolunuz açık olsun.
Şam’da çok kız çeker dikkatinizi,
Gitmeye sizin yanınıza zamanım yok”.
Asılbek sert gördü söz anlamını
Göremeyip kız yüzünü üzüldü.
Ama da seferini devam etti
Dönüşte görürüm diye Güljahan’ ı.
Yürüyüp iki hafta Şam’a geldi.
Aradan birçok sıcak tozlar geçti.
Kervandan yaverleriyle ileri gidip.
Dinlenip biraz gün pazarı dolaştı.
Pazara sattı götürdüğü malı

Davulu Asılbek' in belli oldu.
Pazarda birkaç gün eğlenip
Hazırlayıp aldılar bütün ihtiyacını.
Pazarda bir grup adam göründü.
Burada bir alış-veriş var dedi.
Gidip baktılar bir acıyıp yüzükmüş.
Tüm halk onu almaya arzu ettiler.
Asılbek geldi gruba pazarlık yaptı.
Alsam diye Güljahan' a düşündü.
Yüzük hem acıyıp, hem pahalı
Tüm halk durumu gelmeyip kuşattı.
“On altın hakkı dedi yüzüğün”
Bir evin hakkı imiş.
Asılbek on altını verip aldı.
Pazardan döndü evine kervanıyla
Yakışan şölen eğlencesiyle.
Köyüne Ahmet zenginın yakın geldi.
Yaverleriyle Asıl Bey anlaşır.
Bu yerde bir hafta dinlenecek.
Çağırıp Güljahan' ı görürüm der
Yaverler bunun nasıl demezler.
Gönderdi kâğıt yazıp bir yaveri
Yöneticisi idi bu yaverlerin.
Güljahan annesiyle danışıp
Gitmeye söz verdi onlara.
Yazılan mektup şiir idi Güljahan' a
Şiiri okuyup hoş oldu Güljahan da.
Bu yiğit mütefekkirin kendisiymiş dedi.
Asılbek' in kıza yazdığı şiiri şu idi:

“Selam verdik, güzel kız
Sağ- salim olun, güzel kız.
Siz orda, biz burada
Sağ olalım hepimiz.
Yatıyor musunuz sakince
Davulu çıkan cihanda.
Arkadaşlarınla, yaverlerinle
Gel bize misafirliğe.
Bizim çadır ak çadır,
Altın kadife taht çadır.
Meclisimiz güzelleşir,
İçtiğimiz şarap bal tatar.
Tanışalım bakalım
Alalım da verelim.
Hoş alıp dost olup
Kabul et sözüümü.
Biz geliyoruz pazardan
Kendine malum seferden.
Davete gelmeyen
Kimi gördün inatçı.
Benim Salimbay oğlu
Memleketim Bağdat şehri.
Gabdulmalim padişahı
Koruyucu desteği.
Mektup yazan Asılбек
Doğru anla dostum diye.
Bırakmadan getir
Ne kadar dostun varsa!”
Azıcık Güljahan da şiir yazdı,

Yüksek okul okuyan bilimli idi.
Az konuşup çok mana veren
Kadında özel doğan biriydi.
Güljahan' ın Asılbek' e mektubu:
“Gidelim, Asıl Bey davete
Gitmemek ayıpsa davet edende.
Konuşup yemek yemek bize heves
Senin gibi saygılı Asıl beyle.
Bizim halk Bağdat yerine yerleşmemiş.
Şakalaşmaz bizimle tanımayan adam.
Cömertlik şölenlik kendinizde
Yiğitmişsin çare bulan.
Bir eksiklik bulamıyorum sözünüzden
Bakalım sohbet edip kendinizle.
Alnına yazılandan kaçamaz der
Sizden başka güç nasipse”.
Kız geldi üçlülle coşkuyla
Nasıl da şaşırılmaz gören onu.
Annesi yanında otur Sara Hanım
Dünyada görmemiş hiç bir zorluk.
Asılbek bey idi çıkan yükseklere
Armağan etti cevher yüzüğü Güljahan' a.
Mektup yazıp, mühür basıp kıza verdi,
Sevindi bu hediyeye Güljahan da.
Güljahan mektubu okudu şiirle
Söz manası gibiydi derinlerden.
Annesiyle halkıyla danışıp
Hepsi beraber meclis yapacaktı.
Asılbek' in kıza yazdığı mektubu:

“Güzel kız, gördüm bugün ay yüzünü
Gümüşten çekmiş teli on parmağın.
Bağdat’ ta halk önderi benim Asılбек
Kız seçip geziyordum senin gibi.
Aydınlatmış karanlığı senin nurun,
Az sözlü manalı iç sırrın.
Görüp görünüşünden eksiklik bulamadım
Ölçüsüz sana bitmiş akıl-bilim.
Özel aldım sana cevher yüzük
Alındı on altına hakkı pekiyi.
Arkadaşlık işareti olarak al benden
Gerekirse ışık olup aydınlatır.
Sana layık gördüm asıl aynam
Cömertlikle halka faydan geliyormuş.
Bu sırrım bana kabul, sen ne dersin?
Yürüyelim karı-koca olup gezelim.
Bu sözün cevabını ver kabul görersen
Geliyoruz uzak yerden biz yolcu
Yön gördük danışmayı sizinle yarın.”
Güljan da hemen mektup yazdı.
Yazılan mektupta sözleri tatlı.
Gönderdi bir yiğidi götür diye
Mektup yazıp şiirle süslü.
Güljahan’ ın Asılбек’ e yazdığı bu idi:
“Yakışıklı yiğit Asılбек,
Halkın var çarpan.
Bir şahini kendin gibi
Ben de beklemiştim çoktan.
Yakışıklı, görkem yüzünüzü

Şölen süslü pazarınız.
Layık değil diye kim söyler.
Yazılsa sizinle azalım.
Beklediğim benim senin gibiydi.
Kendin gibi babayiğit gelmezdi.
Mesut, mal-mülk dolu olsa
Çiftini arayıp erler havasına girer.
Bize gelin misafir olun
Acele etmeden bir hafta.
Görünüş, şeklin tanındı
Kim olduğun da soruldu.
Yakışıklı yiğit, ay yiğit
Seninle denk gelir hangi yiğit.
Namusluk, insanlık
Hepsi kendine ait yiğit.
Sensin benim çiftim
Padişah gibi görünüşün.
Günün düşerse kötüye
Görebilir mi halk yüzünü.
Pek çok yiğit istemişti
Baka baka göz atmıştı.
İzine senin değmez
Olmadı senin gibi yol yapan.
Görünüşlü güzel bizler var
Biz bekleriz sizin gibi yar.
Mektup yazan Güljahan
Sever dostun ihtiras".
Çağırıldı haberciyi Güljahan' ın
Güljahan güzel idi bu cihandan.

Asılbek' e mektup geldi şiirle
Sevindi isteğimi kabul etti diye.
Güljahan karşılayıp misafir etti.
Hizmetçi, eğlenenler çok idi.
Üç gündür misafir edip
Tüm yaverlere hediye armağan etti.
Güljahan Asılbek' e evlenecekti.
İki genç birbirini sevecekti.
Annesi arkadaşlarıyla danışıp
İki taraf anlaştı örf- adetle.
Gönderdi memleketine arkadaşlarını
Emanet etti pazar malını babasına.
Babasını el adamı çağırttı.
Dünürlük yürütmeye armağan kanunu.
Asılbek kaldı kayın yurdunda
Gördüğü her gün eğlence idi.
Kervanlar Bağdat'a geldiler.
Geçirip kaç gündür yolda.
Salimbay çağırttı Esim dostunu
Herkes malum etti aklındakini.
Özel arkadaşlarıyla yola çıktı,
Dünürü karşılamaya örf- adetle.
Karşılayıp dünürleri hürmetle
İçinde Asılbek de yürüyordu.
Konağın sarayına yerleştirdi,
Yeterdi kaç güne eden hürmetleri.
Evlendirdi Güljahan' ı hep beraber.
Eğlenceler geçiyordu her türlü.
Gelini Güljahan' ı gördükten sonra

Hayalsiz Salimbay' ın gönlü yerleşti.
Güljahan kervanbaşında faytonla
Gençler arkasından geliyor eğlenceyle.
Ay yüzü parlıyor Güljahan' ın,
Görünüp ara-sıra faytondan.
Düğününde Salimbay' ın Kasım da var,
Kaç türlü görgüsüzlüğü Kasım bulur.
Güljahan hem güzel, hem akıllı
Kasım'ın görüp gönlü ateş gibi yandı.
Böylece biraz günler, aylar geçti.
Şölen siyasetli haller geçti.
Halkıyla Güljahan' ı tanıştıırıp
Asılbek dost- arkadaşlarıyla eğlendi.
Bir an şaka yaptı Kasım gelip,
“Karın hem güzel, hem akıllı
Kadını ne kadar sevip övsen bile
Olmaz aklındaki gibi akıl dost!
İyi kadın değeri olmayan can dostun
Akıllı yiğit bulur horlanmaz.
Okuyan akıl sahibi adaletli kadın,
Ben inanırım erkeklerden eksik olmaz.
Hey, Asıl, karına neden inandın?
İyisini seçip aldım deme.
İyi kadın çok erkekleri satardı
Sır alıp alıştıktan sonra.
Asılbek.
Ben böyle cahil kadın almadım da
Elinden Bağdat'ın (girak) seçtim de.
Dostluğu sonuna kadar olan kadınlar var

Seçtiğin kadınına
Kasimbek.
Hey, Asıl, bu sözüme inanmadığın,
Olmadı kadını sınırar merakla baktığın.
Bir aylık sefere çık sınırarım ben
Dünyayı gezip seçtiğinin kim olduğunu.
Şart ettiler ikisi de mal-mülkünü
İmza attılar şart kâğıdına bunlar.
Karısı yoldan çıkarsa Asılbek' in yenildiği
Verecek bütün mal, mülkünü Kasimbek' e.
Yoldan çıkarırsa Güljahan' ı Kasım yenecek,
Onun için Kasım Bey çalışacak.
Eğer de kadını yoldan çıkaramazsa
O zaman mal-mülkünü Kasım verecek.
Bugünde Salimbay da ölmüştü.
Asılbek tümüne sahip imişti.
Kasimbek pek zalim, kıskanç adamdı.
Çaresi kötü akıla dolu idi.
Asılbek pazara çıkmaya hazırlandı.
Onun için kervanı dizip, pazar malı
Gitmesi bu pazara kabul değil.
Güljahan rüya gördüm diye üzüldü.
“Rüyamda at- tonunla çukura düştün,
Beklemediğin kaygılı- üzüntülü hale düştün.
At- ton, kıyafetini sadaka diye
Kurtardım emek gücün sebebiyle”.
Asıl dedi: “Pazara gideceğim, diye
Şahsi değişmesin talep dedi.
Rüya tilkinin gübresi diye söz var

Gönlüme getirme endişe dedi.
Asılbek pazara gitti kervanıyla
Eski kervan sarayı gelen yolla.
Dinlensin, şimdiki söz Kasımbek' ten.
Verdiği sözü tutmak şarttaki.
Kasımbek Güljahan' a geldi yavaş.
Şakalaşıp Güljahan' ı öğrenecekmış.
Kapısı Güljahan' ın kilitli idi.
Çağırıp hizmetçi kadını haber alacaktı.
Hizmetçi kadın aşçı Ajar idi.
İşim var Güljahan' da Ajar dedi
Ajar gidip Güljahan' a haber verdi.
Kasımbek' in işi varmış sizde dedi.
Güljahan Kasımbek' ten çekinmedi
Bende yok Kasımbek' in işleri
Onun için bundan sonra yine gelme
Halledilir Asılbek' ten işin durumu.
Kasımbek bunun için üzüldü.
Şart da var yapılacak kanuni.
"Nasıl da olsa Güljahan' ı yoldan çıkaracağım diye
Uyumadan endişe etti sabaha kadar".
Zavallı da fakirdi Ajar kadın,
Rica etti Kasım ondan eğilip.
Yüzüğü elindeki çalıp ver diye
Onun için bin som aldı kadın.
Su verdi Güljahan' a yıkanacak,
Kasım'ın verdiği işi yapacak.
Güljahan yüzüğü çıkarıp yere koydu,
Ajar' ın işi idi su dökmek.

Suyu döküp su kapını götürdü,
Yüzüğü de yan cebine koydu gitti.
Sevinip Ajar kadın benzettim diye
Kasımbek' e yüzüğü getirdi.
Güljahan yüzüğü kaybettiğini ilan etmedi.
Çaldırdım demeye utanırdı.
Kasımbek yüzüğü alıp gönlü yerleşti.
Tekrar çare arayıp hazırlandı.
Oğlu Kumarşa idi Saparbek' in
Genç yiğit iyi birisi idi.
Yalandan Kumarşa' ya araya koydu.
İftira için Güljahan' a verdiği sözü.
Onun için Ajar kadın delil olacakmış.
Güljahan' ı, Kumarşa' yı zina edecekmiş.
“Cihan'ın yatağından yakaladım” diye
Dayanamadı öldü gitti vurduğumda der.
Kasımbek bütün planını hazırladı.
Yok etmeye Güljahan' ı canla başla çalıştı.
Asıl'ı yenmek için yoktu acıyacak malı.
Bir ay gezip Asılbek de geldi memlekete
Beraber gezen yaverleri olup erleri de.
Güljahan gönlü dolu sevinir
Asıl'ın sağ-salim dönmesine.
Kasımbek Asılbek' ı kandırıyordu
Şartı çok yapacak her türlü.
Asıl'a gelince beyan etti,
Sen gideli bulduğum diye.
Karın Kumarşa ile zina etmiş,
Harama iyi niyetliyi edep etmiş.

Bunun için Ajar kadın delil olur.
Sebebi dünya sonunda sen aptalsın.
Kucağında Kumarşa' nın ben yakaladım,
Öldürdüm, tesadüfen ben vurduğumda.
Yanından cevher yüzük çıktı
Üzülüp üzüntüden aklım gitti.
Asılbek buna inanıp aklını kaybetti.
Kasım' ın dediği sözü vaat etti.
Olan iş hakkında sormuştu.
"Gerçek" diye Ajar kadın cevap verdi.
Kasimbek dedi:"Sözümü tuttum,
Vereceksin tüm topladığın mal- mülkünü.
Aptal bir kadına o kadar inanıp
Görmedim senin gibi ahmak aptalı."
Asılbek ah çekip üzüldü.
Verecek gün geldi diye mal-mülkü.
Çabucak hazırlattı iki kayık,
Denize gönderecekmiş Güljahan' ı.
Kayığın çekecek küreği yok
Baht gitse baştan akli yok.
Suya gidip ölsün dedi Güljahan' ı,
Bilmiyordu bu hakkında Güljahan.
"Sağ- salim pazarından geldin mi,
Gecikmeden hemen eve gelmedin mi?"
Diye Güljahan Asılbek' e şaşıra baktı.
Ne suçum vardır benim boynumda diye.
Asıl dedi:"Denizde dolaşalım,
Bakalım harikasına Bağdat' ın gidip.
Yiyeceğin gereği yok"- dedi Asılbek.

Cihan ıktı birer kıyafet alıp,
Bindirdi Göljahan' ı yuvarlak kayığa.
Cihan dedi:"Küreği yok yuvarlak kayığım"
Asıl dedi:"O kayak bağlı duruyor
Ben varken korkmak layık mı" dedi.
Denizle bunlar gitti dolaşıp
Asılbek düşünene düşünene bitiremedi.
Kayığını Göljahan' ın bırakıverdi.
Vedalaşıp geri dönüp gitti.
Geri döndü "hoşça kal" diye Asıl.
Göljahan düşünmedi o zamana kadar
"Hey, Asıl, oynama" diye seslendi.
Göljahan sandı bunu oyun diye.
Cihan'ın Asıl'a dediği:
"Hey, Asılcan, Asılcan,
Oynadın mı, Asılcan!
Yüzüne baksam
Yüzün kapalı.
Böyle oyun gördün mü,?
Niye kaçtın yanımdan!?
Küreksiz kayak içinde
Korktun oynayarak başımdan.
Gönderme derine,
Kayarak kayak akıyor."
Asılbek' in Göljahan' a cevabı:
"Göljahan suya gidip ölürsün de,
Kaderi başa gelen görürsün de.
Kendi zalimliğin geldi önüne,
Cebinde mektup okursun da görürsün."

Güljahan mektubu görüp üzüldü,
Anladı Kasımbek' ten gelen hali.
“Haksız bir belaya uğradım” diye
Asıl'ın çözümüne aklı gitti.
Güljahan' ın küreksiz kayık içinde giderken, Asıl'a bakarak dediği:
“Can dostum, Asılbek,
Kavuştuğum asıl diye.
Mesut, zenginliği tükenmeyen
Kökü temiz soy diye.
Kötülüğe kıydığın
Benim için söz yığıdığın,
Ona ne çare edeyim.
Düşmanı dostum diye,
Araya şeytan yürütüp,
Gönlüne lanet getiren,
Hasret kaygı kül katan,
Lanet olsun, Kasımbek!
Kasım'a neden inandın,
Düşmanın idi o senin.
Olacak sana gün imiş,
Talan-soygun can malın.
Bilemedin Asılcan,
Senden sırrım yoktu gizleyen.
Aramıza ateş koyan
Kasımbek' in dileği.
Ecel gelse kim ölmez
Günahım seni bırakmaz!
Yiğit isen Asılbek,
Suçluyu bulup açıkla.

Hey, Asılbek, Asılbek,
Pazara gidip geciktin,
Benden neden öç aldın?
Olmasın sana bildin mi?
Bana olan nasibin!?
Ecelime gönderdin,
Kötü akıl düşündün.
Ahiretlik dostum-ay
Ölüme beni bağladın!
Halka rezalet ettin,
Duyan adam ne demez.
Aktırdın beni denize
Basacak da yer değil.
Sadık idim bilmedin,
Can dostunu çekemedin.
Günahsız canı öldüren
Kasımbek' i kim dedin.
Suçum varsa yaptığım
İspatın varsa gösterin.
İsteğim yok öldürsen,
Öyle bir ağır suç ile.
Bana kaza yapacağım diye
Kumarşa' yi öldürmüş.
Canına zarar getirmiş
Çekememiş zalim.
Onunla sözleşen
Sözün senin varmış.
Bir ağız söz için,
Mal-mülkünü şart etmiş.

Duyan halktan ayıpmış
Bunu neden bilmedin.
Ben biçareyi haset ettin.
Ak- karayı ayırmadan
Aklın yok muydu senin?
Kara yürekli Kasım'ın
Düşündüğü var idi.
Âşıklığın zarı idi.
Anlatmaya zaman vermedin.
Üzgün idim bilmedin.
Maksadı olmayıp hor idi.
Kaderim beni gönderen
Dar kayığa bağlayan
Yiyecek yemim de yok
Olacağım nasıl tekrar insan!
Kalmadı çarem ölmeye,
Kadere baş eğmeye.
Talanın aşır, baht yaşadım,
Dönüp geri gelmez de.
Asılbek ile Kasımbek
Kumarşa' nın değeri için,
Ben garibin namusu için,
Bir geri dönüp denklerse.
Kara yürekli Kasımbek,
Başına gelsin yaşın pek.
Cehenneme gidersin.
Adaletli hüküm rastlarsa.”
Güljahan' ın Asılbek' ten ümidini kesip, denize bakarak yalvardığı:
Yutacak mısın gerçekten,

Basara' nın denizi.
Duyup, gören kimse yok
Ağızdan çıkan dileği.
Adama azap getiren
Söylenen sözün manası.
Yaşaran gözlerim
Alnıma yazılan ikizim.
Rüzgâr gibi kayık içinde
Karşılaştım böyle hale.
Hayatımı tanıdım
Diye bugün son temeli.
Bu dünya bana dar idi.
Kime söyleyeceğim derdimi.
Tüm âlemin sahibi
Görmezsen kendin halimi.
Küreksiz kayık içinde
Öleceğimi kimse bilmedi.
Dalı yok ak denizde
Geçirdim üç gün, üç geceyi.
Esen rüzgârla yöneldim
Ben denizin dibine.
Bana denen kader günü
Bugün mü, yarın mı?
Sara Hanım atanan,
Annem seni görmedim.
Bir görüp seni ölmedim.
Üç gün, üç gece suda akıp
Ecelim yaklaşmış sardı.
Yüreğim korkup patlaya

Benim için dünya darılma.
Beklediğim günüm oldu mu?
Başım sağ çağında!
Uyuyup biraz kaygı aldım
Büyük denizi dolandım.
Uçurum düşüp vurulan
Akbaş dalgaya çevrildim.
Kanatlanıp uçan kuşlar
Hepiniz buraya gelmiyorsunuz.
Kuş uçmayan denize
Gönderen beni kim dersiniz.
Yiyecek yemek bende yok
Beni görececek kimse yok.
Kara yere muhtaç oldum.
Ben sığınak yer de yok.
Kayığı sağlam olsun diye güç
Sağlam etti kayığı
Tehlikeden şimdi kurtardı.
Sudan başka yemek yok
Açlıktan öleceğim.
Güljahan uyuya kaldı ağlaya-ağlaya
Solmuş elma gibi yüzü.
Uyanmadan günü boyu uyudu.
Hayırla bir adaya gemi durdu.
Uyandığında kara yere durmuş kayak
Sevindi kara yeri görüp gönlü.
Yine de kaygılanıp şiir söyledi,
Gönlünü şiirle teselli edip.
Güljahan' ın adayı görüp söylediği:

“Görünen bu ada mı,
Kimler bu adada?
Aslan, ayı, kaplan,
Mekân eder adayı.
Ada dolu hayvanlar mı,
Adam korkacak şafaklar mı?
Ben garibe yoksa
Ağaracak bir şafak var mı?
Ada dolu meyve idi,
Oluyordu pek güzel.
Talanıma rastlayan
Açlığım benim gark oldu.
Rahat gün bana yok
Sevinirim olsa karnım tok.
Kalbimi acıtan
Düşmanımdan gene ok.”
Şimdi söz edelim Asılбек’ ten.
Yoksa şart sahibi Kasımbek’ ten.
Suda Güljahan’ ı bırakıp
Zamanı idi şartları yapacak.
Asıl’a Kasım geldi askeriyle,
Asıl’ın aklında yoktu tartışmak.
Asılбек mal-mülkten hemen çıktı.
Bin som aldı farklı yollarla.
Asılбек cömert idi, eli açık
Bin somu bir-iki ayda tamam etti.
Kasım’dan sormuştu yüz som verdi.
Bundan sonra gelme diye.
Yüz soma Asılбек geçinemedi.

Kasım'a yine geldi para sorup.
Bir gün Kasım düşünüp akıl buldu,
Mahkemeyle hüküm etmeye danıştı.
“Hayvan çalarken avludan yakaladım” diye
Asıl'ı gerçekten yok etmeyi kabul gördü.
Mahkemede delil olacak Ajar kadın,
Onun için Ajar aldı alacağını.
İspatla hapse atıldı beş seneye
Asıl gitti döküp gözyaşını.
Şimdi söz edelim Güljahan' dan.
Çok görmüş hasret-kaygı bu cihandan.
Altının değerini bilmeyip bakır derseler
Işığını söndürür parıldayıp yanan.
Kayıktan çıktı suyun kıyısına
Ses var bağırap çağıran.
Karşılaştı balina balığının kazasına.
Balina balığı su kıyısında oynuyordu
Aslan onu takip edip kötülük yaptı.
Güçlü hayvan atladığı yerde alıp düşürdü.
Balina balığı o anda öldü.
Fakat balina da çok güçlüydü.
Kalçasıyla balina da vurup yıktı.
Aslanın beli kırılıp o da öldü.
Payı ikisinin de oldu güçlü.
Öldüğünü ikisinin de gördü.
Yerim diye balınayı sevindi.
Çakmak taşlardan ateş yakıp
Biraz gün balınayı yemek yaptı.
Suçsuz çok haksız insansız var.

Gaipten sıkıntı çektiğinde rızk bulur.
Kaygılı gece gidip uyuyacak yeri,
Bozkırda yalnız kendisi kime inanır!
Kıyafetini alıp çıkan giydi o.
“Dileği ata-baba” dedi kabul et.
Genç yiğit çok yakışıklı çıktı.
Sızlanarak şiir söyler ara-sıra.
Güljahan’ ın yalnız yalvarıp söylediği şiiri:
“Kaderim hükmünü gördüm ben,
Her türlü ümidim çok, teşekkürüm çok.
Ayrılan yaşamı ile halkı-yurdundan
Dünyada ferdin var mı benimle denk gelir?
Ben nasıl adada yaşayacağım.
Kalır mı canım benim bu hayvanlardan.
Nefret ettim böyle hayatımdan
Ecel ver hakikaten sağlam karar verdim.
Olmazsa bir sebepler getirin
Düşmana beni takip eden edin ağ.
Uzaklaşıp çocukluktan büyüyen başım,
Böylece halsizleşip olacağım mı hor.
Ben yalnız bu bozkırda nereye gideceğim.
Yoktur bu hayatta benim çarem.
Bu halde ölmeden yaşayabilir miyim,?
Sıkıntı çektim ki bir aydınlık göster bana.
Hayvanlar var ayı, kurt adam yiyecek,
Bakmaya dayanamaz adam görünüşüne.
Gelmiyor yatsam uykum, kalksam gülüşüm.
Değişti hasretle benim görünüşüm.
Bu nasıl da bu halimle kime inanırım.

Dayanamaz benim vücudum ses duysam.
Varsa eğer benim için rızık derim
Hepsini de getir bana toplayıp!”
Bunu söyleyip üzüldü,
Baktı kalkıp çevresine.
Dinleyecek konuşacak adam yok
Şiir söz dolu idi gönlünde.
Bir kez dolaştı meyveleri
Dört adam çıkageldi karşısına.
Sevinip adam diye gülümsedi de
Yabani adam mı diye kaçtı.
Dört adam Güljahan’ a seslendi.
Akılla bu da korkup bitmedi.
“Anlatın, sizler kimsiniz, yaklaşmayın.”
Diye Cihan korksa bile şaşırmadı.
Onlar dedi: “Biz burada tutukluyuz.
Hepsi binden fazla tutuklu var.
Suçluları toplayan kamp dedi
Düşündü burada nasıl yaşam var?”
Sorsa bunlar gelmiş Ankara’dan.
Bunları bir başkan sayıp biriktirmiş.
On seneden hüküm alan adamlarız.
İyilik yok mu dedi kanunda
Kıyafet yok, sakal, saçlar uzamış.
Değişmiş adam halden hayvan gibi.
Hepsi de hiç haksız çıktı
İşlerini anlattığında geçen.
Onlarla beraber geldi kalın kola.
Adamın aç-çıplağı hepsi burada.

Herkes kendi yoluyla yiyecek bulmalı.
Açlıktan azgınlıktan yürüyorlar zar-zor.
Sordu Güljahan' dan "sen kimsin?" diye
Adamlarına buranın benzemiyorsun diye.
Buralar halifelik kamp dedi.
Basit birileri gelmez buralara çok.
Cihan dedi:"Bağdat'tan gelen yolcuym,
Gemiyle gezdik biz çok yolcu.
Gemi kırılıp çok adam öldü.
Ben gittim bir tahtayla yalnız
Sorsanız kendi adım Cihanşa idi.
Bitirdim ortaokulu, bilimliyim.
Zorluk gördüm çok aklımdan gitmez
Suyla dolaşacağım diye yeryüzünü."
Bir kişi bu kampı yönetirdi.
Yardımcı etti Cihanşa' yi mektup yazacak.
Onlara giyim, yemek vermiyorlar
Yapacak iş de yoktu yönetecek.
Kampta sekreter olup bir sene yaşadı.
Getirdi yok kuralları kaç türlü.
Adam çoktu aç-çıplak hem malul,
Bunların hepsini yazdı bu mektuba.
Aldırtıp adam etti sakal-saçlarını,
Yemek verip düzeltti içecek, yiyeceği.
Bunun için padişahın ilan aldı,
Yaptırdı hapisaneler, kaldırıp çadırı.
Senede iki kere gidip Bağdat'a
Merkez halifelik Bağdat idi.
Gireceğim diye darihiun okuluna

Mektup yazdı halifeye gitmeye.
Bir gün geldi karar halifeden.
Bağdat'a gelsin demiş halife hem.
Cihanşa kampla selamlaştı,
Özellikle padişahdan önce git diye
Yol yürüyüp suyoluyla Bağdat'a geldi.
İzniyle girdi halifeye selam verip
Halife hal-hatırını sorup bakıp
Okula gireceksin diye kupon verdi.
Cihanşa bir genç yiğit olarak okumuş
Okuluna darilfiunun girmişti.
Şerefle okulu bitirip belge aldı.
Okulda iki sene okumuştı.
Cihanşa bahçeyi gezerdi.
Kızlara, yiğitlere bakmazdı.
Yaveriyle padişah kızı direk geldi.
Zamanıydı bahçeyi dolaşacak.
Nurjamal padişah kızı konuştu.
"Hey, yiğit, sen kimsin?" dedi,
"Gel buraya, kaçma bizden tanışalım,"
Yine de şakayla dalga geçer.
Cihanşa dedi:"Okulda öğrenciyim,
Akıla bilim temelini alıcıyım.
Bu yer sizin gezer bahçe imiş,
Biliyordum, ben işime bakıyım."
"Hey, ismini söyler misin, hoş göründün,
Bu yere erken de geç de geliyorsun.
Gezeriz bahçe içinde eğlenip
Layık mı niye bizden kaçıyorsun?"

“Bağdat’ın Cihanşa’ sı benim adım,
Ünlü halifeye yazdığım mektubum.”
“Yüksek darilfiun sınıfında
Gerekirse bulursun aslını.”
Diye yürüdü okuluna
Nurjamal şaşıra kaldı sertliğine
“Bir dönmeden gitti mi?
Yarar bu yiğit bana diye.”
Bir gün gitti arayıp Cihanşa’ yi,
Çok aramadan buldu onu.
“Cihanşa arayıp geldim, dost olalım,
Azıcık dolaşalım gel bahçede.”
Bırakmadan götürdü bahçeye
Konuşup şakayla her türlü.
Hoşlandı Cihanşa’ dan diğerleri de.
Nurjamal annesinden rica eder.
“Dostum var darilfiunda öğrenci idi,
Misafir edelim hazırlık yap.”
Dediğini annesi d kabul etti.
Çağırıldı Cihanşa’ yı, misafir oldu,
Her türlü tatlı yemek, şeker oldu.
Nurjamal Cihanşa’ ya bildirir,
Ben sizin aşk yarın diye yolu.
-“Nurjamal, yiğidim ben yalnız
Olmazsa ilim-bilim ve mal-mülksüz.
Gabumalik padişahın sen kızıydın
Bırak bu sözünü olur manasız.”
Nurjamal üzülür bundan sonra,
Gönlü Cihanşa’ nın olmadı meyim.

Annesi Nurjamal' in soruyordu
Sırrımı söyle senin için endişeliyim.
Nurjamal söyledi sırrını annesine,
Dostum diye Cihanşa' ya aşk olduğunu.
Cihanşa kabul etmedi diye
Söyleyip yalnızlığı ile yoksulluğunu.
Annesi dedi:"Nurjamal, merak etme,
Kurtulmaz gerçek seversen o dedi.
Sultanla o hakkında danıştım,
Jamalcan, bu isteğim olmaz deme."
Onun için hanım söyleyip danıştı,
Sultan da bunu hata demedi.
Cihanşa aklımda vardı dedi.
Hanım'a "Bu sözünü beğendim" dedi.
Halife buyruk yazdı Cihanşa' ya.
Okulda iki sene olduğu zaman.
"İşim var halife huzurunda
Cezam var eğer dinlemezsen."
Cihanşa buyruğu okuyup şaşırıldı,
Nurjamal' dan geldiğini fark etti.
"Sağ başım büyük belaya kaldım" diye
Her türlü çare arayıp kanuna baktı.
"Ne yapacağım, gerçeği söyleyim mi,
Gerçeği söylersem kendim evleneceğim mi der.
Yoksa Nurjamal' la evlenirim diyeyim,
Bulurum bir çaresini ona sonra."
Cihanşa geldi hemen saraya
Halife girsin dedi kendisi ayrı.
İlimi Cihanşa' nın yeterli idi,

Aklı İslam yoluyla vardı.
Sordu Cihanşâ' nın ata- soyunu
Ve yaşamı ile mal-mülkünü.
Oğlu Salimbay' ın benim Cihanşâ
Ağabeyim dedi Asılbek' i.
Halife Nurjamal' ı teklif etti.
Cihanşâ üzülop sıkıldı.
“Amirlik sırasına katarım” diye
Halife söz verdi gizli.
Halife şimdi bildi asıl diye
Benziyor Asılbek' e akıl-oyu der.
Cihanşâ razılığını belli etti,
Siz kabul dersiniz tamam dedi.
Cihanşâ koca oldu çaresiz,
Böylece hale geldi kimsesiz can.
Halife düğün yaptı, halkı çağırıldı.
Bu düğüne toplanır sayısız can.
Cihanşâ Nurjamal' la bir gün oldu,
Meclis şarkılarla sabah oldu.
Söz verdi Nurjamal' a üç cumayı
Nikâhsız kullanmayalım biz haramı.
Olsun diye üç cumada nikâh düğünü,
Halife kabul etti dediğini.
Mektup yazdı halifeye dilekçe edip
Vardı Nurjamal' ın akıl-oyu.
Amirlik ver yöneticilik görevle
Bakıym yöneticilik han fazılın
Asılbek Kasımbekler küs idi.
Araştırıym bunların hangisi suçlu.

Amir edip tayın etti mektubu verip.
Faytonlu üçlü atını verdi.
Soruşturmaya büyük suçlu adamları
Yüksek hâkimlik hakkını verdi.
Dolaşıp üç cuma yürüyecek
Amir olup Cihanşa çok sevindi.
Bağdat'tan gönderdi şöenle
Koruyucu bekçiler bir grup kollu.
Soruşturdu hâkim işleri kamptaki
Yüksek Ankaralık amirdeki.
On seneden hüküm alıp haksız giden
Serbest bırakmayanları azap çekenleri.
Sonra geldi kendi memleketine
Kasimbek oturuyor kâmilinde
Tüm mal-mülkünü Asılbek' in yönetip.
Yaptırdı kendi dediğini işçilere.
Soruşturdu Asılbek' in işine bakıp
Koymuşlar Asılbek' i yok sayıp.
Kamptaki Asılbek' i aldırttı.
İlan etti mahkeme işini tekrar bakıp.
Babasını Kumarşa' nın çağırıp
Biliyor musun kim öldürdü Kumarşa' yi?
“Ajar kadın bir zamanlar söylemişti” der
Tartışıp Kasım onu kovduğunda.
Kasimbek çok güçlü adam,
Öldürür bir şey söylersen tamamen bizi.”
Dedi de gözyaşını döküp ağladı,
Haksız suçsuz öldü diye yalnız oğlum.
Daha beş kişi ispat etti

Kasım'ın yaptığı işi diye.
Adaletin Asılbek' in görerek
Söylenmezsek bizi vurur nihai işi.
Kasım'ı da, Ajar' ı da hapse attı.
Kasım'a beyan etti suç halini.
“İftirayla Güljahan' ı suya aktırıp
Asıl'dan nasıl aldın mal-mülkünü?
Kim için Kumarşa' yı yok ettin,
Onun için yok edilmesin senin başın.
Kolay-kolay gidecek diye niye düşündün?
Asıl ile Güljahan' ın gözyaşları?”
Cihanşa Asılbek' ten sordu
Ne suç yaptınız diye.
Asıl dedi:”Malımı çaldın diye
Yalan delillerle mahkemeye verdi.
Mal-mülkümü o aldı yalanlarla,
Gark etti karımı da yalanla.
Varsa bizden hata affedin,
Adil hüküm eder diye size güvenirim.
Üç sene oldum kampta zayıfladım,
Aç-çıplak zorlukları gördüm.
Bağımsızlığa beni bugün çıkarın,
Anlarım adamı diye adaletin.”
Düzenli hâkimlik kuruldu Kasımbek' e
Tam zamanı geldi kaygı-derdin.
Kasım'ı öldürmeye hüküm etti,
Mal-mülkünü geri vermeye Asılbek' e.
Kasım'ın mal-mülkünü müsadere etti.
Asıl da kurtarılıp serbest bırakıldı.

“Ajar kadın ömürlük kürek cezası dedi,
Mal bölünüp Kumarşa’ ya kan hakkı verildi”
Böylece mahkeme hükmü ilan etti.
Cellâtlar hepsini yerine getirdi.
Bir kişi Cihanşa’ yı tanımadı,
Gösterdi tüm halk büyük hürmet.
Asılbek pişman oldu Güljahan’ a,
“Akıllı dahi idi bütün çözüme.”
Baş başa kaldığında Cihanşa’ dan akıl sordu,
“Arasam bulunur mu bu cihanda?”
Cihanşa:
Hey, Asıl, Güljahan mı aradığın,
Umudunu hala da kesmediğin.
Akıl-bilim kendinde dolu idi,
Hala çok bildiğinden bilmediğin.
Cihanşa bir şarkı söyledi,
Asılbek onu duyup şaşırdı.
Şarkısı da, müziği de tanıdık,
Aklında yok dinledi sözünü tatlı.
“Oy, Asılbek, Asılbek,
Kavuşmuşsun asıl diye.
Görkem, güzel kız diye
Kalbi temiz can diye.
Altın dersem bakır mıydın?
Hiç bir şeyi hissetmedin.
Suya aktığı çiftçiden
Neden umudunu kesmedin!?
Güljahan senin dostun
O koruyucu sırdaşın

Bilmedin mi Asılbek
Ona dediğin kazanın
Kendine dönüp gelmesini!
Haberini Güljahan' ın duymuştum
Bir dolaşıp gelirsin, söylerim.”
Dedi de gidebilirsin diye kapıyı kapattı.
Dokundu Asılbek' in iç yarasına.
Giyindi eski kıyafetlerini
Taktı asıl boncuk, takılarını.
Güljahan güzel bir kadındı,
İpekle siliyordu alnın terini.
“Asılbek acele eder bu nasıl!?” diye
Öğrenmeye acele etti onu tamamen.
Gabdulmalik padişahın damadı dedi
Bu yiğit asıl kökenlidir dedi.
Kapıyı çaldı Asılbek bakıyım diye
Cihan' dan tam haber biliyim diye.
Kılıç elinde Cihanşa bağırır,
Yüzünü param-parça keseyim diye.
Asılbek tanıdı Güljahan' ı
Görünüşü huri kızı gibi güzeldi.
Hemen ayağına yıkıldı.
Korkup ağlarken bayıldı.
Asılbek' in Cihanşa' dan özür dilediği:
“Yalvarırım kendime,
Anladım dediğini,
İsteğim yok öldürsen
Geldi bunun sırası!
Bilimin ile gücün

Aslan gibi bakışın.
Affet, Cihancan,
Kalsın diri bu başım!
Öldürürsen sana Asıl yok,
Aydınlık dünya bana yok.
Affet benim hatamı,
Hatasız geçen adam yok!”
Cihanşa’ nın Asıl’a affettiğinde söylediği:
“Kaldır başını, Asılbek,
Kim der seni asıl diye?
Bizim gibi şahine
Diyecek oldun hımbıl diye.
Ölüme beni kıydığın
Nereye gitti imanın!
Kara yürekli Kasım’ ın
Yalanına inandın.
Yiğit idin er idin
Yaşamına sahip idin.
Bahtın ile mal-mülkün
Denk gelir büyürdü.
Ayırdın ama özgürlüğümden
Zalime verdiğin sözünle.
Üç gün, üç gece suya akıp
Hasret kaygı, derdimle.
Ecelim gelmedi ölmedim,
Açlıktan da ölmedim.
Yaptıklarını hatırlayıp
İşini tekrar soruşturdum.
Aklımdan çıkmaz gün oldu,

Aydınlık dünya gece oldu.
Başını kesip alsam da
Günahı yok gün oldu.
Başını kaldır kalk şimdi,
Affettim şimdi günahını.
Düşmanını, dostunu
Kimler nasıl, bil şimdi!”
Asılбек pişman oldu hatasına,
Ne derim, nasıl bakarım dost aklına.
Güljahan Asılбек’ e kinli değildi.
Dostluğa, arkadaşlığa sebep dedi.
Önceki karı-koca hayatında
Asıl’ı terbiyeledi, eksik etmedi.
Bağdat’tan haber geldi halifeden,
Gecikmeden dönsün demiş hemen.
Nurjamal annesine üzüldü,
Bir ay oldu haber yok Cihanşa’ dan.
Güljahan söz söyledi Asılбек’ e
Olmazsa dalga geçerdi şakalar da.
“Alırım Nurjamal’ ı kuma olarak
Gerçek koca siz olacak zaman geldi.”
Asılбек yaklaştırmadı almayacağım diye,
Olmazsa Bağdat’a da gitmeyeceğim diye.
Güljahan Asılбек’ i bırakmadı
Onun için akıl bulur, çaresi çok.
Bilmiyor bu durumları yaverleri
Şölen hüküm veren yürüdüğü yeri.
Amiri halifenin Cihanşa diye
Saygı gösterip eğilerek büyükleri.

Nurjamal karşıladı günlük yerden.
Yanında birkaç kız yaverleri gelmiş.
Süsler kilem kapatıp, eşek yükleyip
Halife sarayına beraber gelmiş.
Baş başa bunlar konakladı geniş sarayda
Cihanşa çok düşündü çare, çözüm.
Gizli sırları açmak gerekir,
Konuştu Cihanşa yavaş yavaş.
Cihanşa Nurjamal' a bakarak:
“Nurjamal, iyi anla beni,
Ayrılmaz dost olalım her zamanda.
Kendin gibi ben de kadınım, kocam budur,
Asılbek: daha anlatıyım bu hakkında.
Asılbek benim kocam, âlim yiğit,
Okumuş on iki ders, hepsini öğrenmiş.”
Daha da olan olayları anlattı,
Nurjamal kaldı ama çok üzülüp.
Cihanşa dedi:
“Nurjamal üzülme boşuna
Asılbek koca olsa bize yeter.
Babası Salimbay' la dost olmuş
Sen seversen sultan onu vezir eder.
Ben seven eri sevsen eksik demez,
Aklı, bilimi denk adam karşılaşmaz.
Nurjamal kaybolmazsın arkasından yürü.
Can sevmeyecek dilsizler yol vermez.”
Nurjamal düşüne-düşüne sabah oldu.
Bir gün zaman istedi akşam oldu.
Sonunda annesine anlattı,

Annesi şaşırıp bir bağırdı.
Nurjamal duyduklarının hepsini söyledi,
Cihan'ın görüp, bildiği hali anlattı.
Bilimli, çok okuyan layık yiğit
Yanındaki Asılбек gibi yarını anlattı.
Annesi dedi:
“Hor oldun-ay kızım
Unutulmaz utancımız bizim.
İkisini aynı zamanda çağır buraya
Bakıyım o yiğidin yüzüne”- dedi.
Getirdi ikisini de Jamal gidip,
Selamlaşp, selam verdi.
“Anne, günüm için yaptığım işim”
Diye Cihan açıkladı bütün işi.
Şaşırıp aklına hanım kaldı,
Hayatında duymamıştı böyle canı.
Düğünü diye Nurjamal' la Cihanşa' nın
Bağdat'ın bütün halkına haber verdi.
Diye hanım ağlayarak üzülürdü.
Kızgınlıkla durmadan ağlıyordu.
“Anneciğim, benim işim, üzülme” diye
Kaygısını annesinin durdururdu.
“Verin Asılбек' e ben varıyım,
Malum oldu halka durumum.
Birimiz abla, birimiz kardeş gibi
Aklını Güljahan' ın ben sınavım.”
Babama söyle, şölenle düğün yapsın,
Gençlere her çeşit oyun, eğlence etsin.
Küçüklüğünden yetenekli diye övülen,

Malum ki, şekil biçimi Asılбек' in.”
Cihanşa halifeyle selamlaştı,
İçinden kızar diye korktu.
Rapor sözlerini veriyor
Kamptan her türlü suçlar açtı.
Halife razı oldu Cihanşa' ya
“Yetenekli genç amir” diye değer verdi.
Hanımı halifenin bozar mı diye
Söylemeye de korkuyor halifeye.
Hanım dedi sultana:”Sen ne bildin?
Duyup göz görmez bir iş bildim.
Kocası Nurjamal' ın kadın imiş,
Buna sinirlenip çok üzüldüm.
Cihanşa kadın imiş çok okuyan,
Kocası Asılбек de çok okumuş.
Nurjamal Asılбек' le evleneceğim diyor
Yoruldu çözüm bulamayıp ben buna.”
Sultan dedi: “Asilla Jamal evlenirse evlensin,
Biz onu zorlamayalım kendisi sevsin.
Söylemeyin hiç kimseye dikkatli olun,
Kocasının kim olduğunu kim bilsin.
Cihanşa kadınsa bilimli adam,
Yaptığı işi, yürüdüğü yeri becerikli adam.
Amirlik görevini yapıyor,
Hissetmedi bu sırrımı bir adam.
Asılбек, ben bilirim, iyi bir bey,
Nurjamal seviyorsa ben razıyım.
Biliyim her şeyi ben sorup
İkisini misafir edip, saygı göster!

İkisini çağırıp misafirlige,
İçecek tahil şarap örf-adet.
Sorar hal-hatırını Malik padişah,
Beyan et gördüğünü Cihanşa der.
Cihanşa dedi:”Evet, padişahım, ayıp demeyin,
Adama bela-iftira gaip demeyin.
İftirasıyla Kasımbek’ in belasından,
Suda akıyordum dün.”
Üç gün, üç gece suda aktığı derdini anlattı,
Kadın yolunun ince darını anlattı.
Çaresiz Nurjamal’ a söz verip
Hatanın kendi boynunda olduğunu anlattı.
“Bizde olan hata sizde de var,
Onun için affedersiniz diye inanırım.
Sadır agzam halife siz olduğunuzda
Nuru halka değer yanan panar “
Güljahan tamamladı her şeyi
Halife şaşırıldı bunun hepsine.
O misafirlik meclisi malum oldu,
Asılbek’ le Jamal’ ın durumu.
Yaptılar nikâh düğünü Nurjamal’ ın
Dış halka belli değildi bu hali.
Keyif sarayında düğün pazarın,
Eğlenceyi gördü halk dünya, mal-mülkün.
Cihanşa teklif etti halifeye
İyilik niyeti kalsın halifede.
Manifesto bu düğünde ilan edin,
Kölelikte adamlar çok ceza çeken.
Manifesto ilan etti kabul görüp,

Olsun diye duygulu düğün aklı girip.
Çok adam hapisteki serbest oldu,
Kampın zorluklarında eziyet çekip.
Güljahan amir oldu alan unvan
Oturup sırasına halifenin.
Asıl'ı vezir etti sarayına
Heybetli beyler oldu halka belli.
Destanı yazdık özellikle misal için,
Aklına nasıl gelirse öyle anla.
“Suçsuzun ateşini aptal söndüremez,”
Dediği doğru atasözü onun için.

BÖLÜM 3: DİL ÖZELLİKLERİ

3.1. İmla ve Ses İlişkisi

Kril - Transkrip:

1) Ə ə - Ä ä

A ve E arası ince kısa bir ünlü sestir:

Äkim - vali (A.G -763)

Äke – baba (B.J- 190)

Däwlet – devlet (B.J - 49)

2) F f - Ğ ğ

G'dan biraz kalın bir ünsüzdür:

Ğalım – alim (P.U.A - 131)

Ğılım – ilim (P.U.A - 137)

Ağaş – ağaç (B.J - 695)

3) Ę ě - Yo

Ruşçadan gelen bir sestir. Ruşçadan gelen kelimelerde kullanılır.

4) Ў ў - Kısa i

5) Қ қ - Q q (kalın k)

Qabaq – göz kapağı (B.J - 1457)

Qaşan – ne zaman (B.J - 62)

Qısqa – kısa (Q - 41)

6) Һ һ – D d

Hiçbir zaman kelime başında kullanılmaz.

Jaņa – yeni (B.J - 834)

Täñir – Tanrı (B.J- 1788)

Muñ – sıkıntı (B.J - 602)

7) У у – U u

Ul – oğul (B.J - 94)

Urı – hırsız (Ė.Q - 427)

Uyqı – uyku (B.J - 1671)

8) Ц ц – Ts ts

Ruŝadan gelen bir ünsüzdür. Sadece Ruŝadan gelen kelimelerde kullanılır.

9) Щ щ – Ŗç Ŗç

Ruŝadan gelen bir ünsüzdür. Ruŝadan gelen kelimelerde kullanılır.

10) Ъ ѡ – Ayırma işareti

Ruŝadan gelen bir sestir. Ruŝadan gelen kelimelerde kullanılır.

11) Ь ѣ – incelik işareti

Ruŝadan gelen bir sestir. Ruŝadan gelen kelimelerde kullanılır.

12) Ё ё – I ile İ arası bir sestir

İnce ünlü bir sestir.

İs- iş (B.J - 604)

İye – sahip (Ė.Q - 43)

Biraq – ancak (P.U.A - 64)

13) Ю ю – Yu

Ruŝadan gelen bir sestir. Genelde Ruŝadan gelen kelimelerde kullanılır.

Ayu- ayı (B.J - 932)

14) Я я – Ya

Ruŝadan gelen bir sestir. Ruŝadan gelen kelimelerde kullanılır.

3.2. Ses Bilgisi

3.2.1. Ünlüler

Kazak Türkçesinde 9 tane ünlü var. a, ä, y, o, ö, u, ü, ı, i ve 2 tane diftong (i,w) var. Böylece 11 tane ünlü olur. Bir de Rusçadan gelen (e, yo, yu, ya) sesleri kattığımız zaman 15 tane ünlü olur.

Ünlülerin sınıflandırılması:

1) düz – a, ä, e, y, ı, i

yuvarlak – o,ö, w, u, ü

2) dar – ı, i, u, ü, i

geniş – a, ä, y, e

3) kalın – a, o, ı, u (i, w)

ince – ä, ö, ü, i, e (i, w) (Bekturov, 2006: 30)

3.2.1.1. Ünlülerdeki Ses Değişmeleri

Ünlü sesler, bütün Türk lehçelerinde olduğu gibi, Kazak Türkçesinde de incelleme, kalınlaşma, daralma, genişleme, düzleşme, yuvarlaklaşma yönünde tarihi değişimler geçirmiş, düşme ve türeme olaylarıyla karşılaşmıştır (Doğan ve Koç, 2004: 65).

3.2.1.1.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

a > ä

Söz başında:

Alıp kel – äkel (B.J – 638)

Ata eke – äke (Ğ.Q - 37)

Alıntı sözlerde söz içinde:

Hâzir > äzir (Ğ.Q - 253)

Asker > äsker (Q - 227)

Günâh > künä (B.J - 968)

a > ä ses olayının bazı örneklerde ä ünlüsünün inceltici özelliğe sahip ç, ş, y seslerinin tesiriyle ortaya çıktığı görülür.

Söz içinde:

Çay > şay > şây (B.J - 220)

Yala > jäle (B.J - 1745)

Yana > jäne (B.J - 211)

a > e

Söz içinde:

Aran > äreñ (P.U.A - 408)

Alıntı sözlerde:

Nikâh > neke (B.J - 865)

Dükkân > düken (B.J - 1362)

ı > i

Bıç_ > piş_ (Ğ.Q - 403)

It > it (B.J - 449)

Iz > iz (B.J - 470)

o > ö

Nomer > nömer (Ğ.Q - 535)

u > ü

Uçun > üşin (Q - 542)

Buk_ > bük_ (Q - 145)

Sûret > süwret (P.U.A - 163)

3.2.1.1.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

e > a

Âdem > adam (B.J - 1216)

Şeytân > şaytan (B.J - 1382)

Hıyanet > qıyanat (B.J - 992)

Alıntı kelimelerde:

Ecel > ajal (B.J - 965)

Hîle > ayla (Ğ.Q - 574)

Sefer > sapar (P.U.A - 580)

i > ı

İsig > istıq (Q - 370)

Miņ > mıņ (B.J - 1504)

Çiz_ > sız_ (P.U.A - 563)

Alıntı sözlerde:

Çinî > şını (Ğ.Q - 881)

3.2.1.1.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

a > o

Alıntı kelimelerde:

Vâkı' a > woqıyğa > oqıyğa (Q - 705)

a > ö

Alıntı kelimelerde:

Vasiyet > osiyet > ösiyet (B.J - 93)

a > u

rûy > ray (A.G - 865)

e > ö

İlk hecede:

Bele_ > böle_ (Ğ.Q - 328)

Erik > örik (Ğ.Q - 259)

e > o

Alıntı kelimelerin ilk hecesinde görülür:

Vebal > wobal > obal (Q - 731)

Vefâ > wopa > opa (B.J - 993)

Vefât > wopat > opat (Q - 771)

e > ü

İlk hecede:

Tegül > tügil (P.U.A - 56)

Tewe > tüwe > tüye (Q - 304)

ı > u

ığ/ ıg > uw mastar ekidir:

Barıg > barıw > baruw (Ğ.Q - 254)

Ajıratıǵ > ajıtatuw > ajıratuw (Q - 159)

Alıǵ > alıw > aluw (Ğ.Q - 30)

Söz sonunda:

Adıǵ > ayuw (A.G - 647)

Sılıǵ > sılıw > suluw (Q - 360)

Azıǵ > azuw (A.G - 699)

i > ü

Söz sonunda:

Kelig > keliw > kelüw (Ğ.Q - 54)

Berig > beriw > berüw (Q - 36)

Elig > eliw > elüw (Ğ.Q - 201)

i > ü

Tilkü > tülki (A.G - 369)

i > o

Alıntı kelimelerin ilk hecesinde:

Vîrân > woyran > oyran (Q - 536)

3.2.1.1.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

o > a

İlk hecede:

Oq > aq (B.J - 1347)

Biroq > biraq (P.U.A – 64)

u > a

Bolmas mu > bolmas pa ()

Botuq > bota (Ğ.Q - 151)

Tonşuq > monşaq (A.G - 1018)

u > ı

İlk hecede:

Bulayu > bılay (Q - 605)

Munda > mında (P.U.A - 597)

Eski Türkçe kelimelerde:

Anuq > anıq (P.U.A - 543)

Altun > altın (Ğ.Q - 15)

Alıntı kelimelerde:

Kabûl > qabıl (P.U.A - 450)

Bagatur > batır (Ğ.Q - 336)

ü > i

İlk hecede:

Mün_ > min_ (B.J - 631)

Günâh > kinâ (Q - 185)

Eski Türkçe kelimelerde:

Bedük > bedhük > biyik (Q - 335)

Belgü > belgi (Q - 32)

Temür > temir (B.J - 1356)

Son hecede:

Ögüt > ügit (A.G - 42)

Ölüg > ölik (Ğ.Q - 1139)

ü > e

İlk heceden sonra:

Kötür_ > köter_ (Q - 24)

Sünük > süyek (Q - 556)

Tüpü > töbe (Q - 809)

ü > ı

Süpür_ > sıpır_ (Ğ.Q - 1147)

3.2.1.1.5. Geniş Ünlülerin Daralması

a > ı

Turğan > tuğın (Q - 1462)

Bere turğan > beretuğın (Ğ.Q - 281)

Tawıs > dıbıs (P.U.A - 219)

a > u

İlk hecede:

Qağur_ quwır_ (Q - 787)

a > i

Alıntı kelimelerde:

Hâlâ > âli (Q - 480)

Ma'nâ > mâni (A.G - 216)

e > i

İlk hecede:

Bedük > bedhük > biyik (Q - 335)

Beg > bey > biy (B.J - 1592)

Keyik > kiyik (P.U.A - 586)

Alıntı kelimelerde:

Nomer > nömer (Ğ.Q - 535)

e > ü

Tewe > tüwe > tüye (P.U.A - 820)

o > u

İlk hecede:

Boqa > buqa (B.J - 1289)

Boz_ > buz_ (Q - 270)

Oğul > uwıl > ul (Q - 206)

ö > ü

İlk hecede:

Böwrek > büyrek (B.J - 1854)

Közetçi > küzetşi (B.J - 343)

Söy_ > süy_ (Q - 236)

3.2.1.1.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

ı > a

Toğrı > tuwra (A.G - 816)

Iğaç > ağaş (P.U.A - 515)

i > e

İlk hecede:

İki > eki (Q - 163)

İndi > endi (Q - 96)

İşik > esik (P.U.A - 95)

Alıntı kelimelerde:

Hîç > eş (Q - 176)

İsm > esim (A.G - 827)

Kemi > keme (A.G - 639)

u > o

Uz_ > oz_ (P.U.A - 856)

Çumıl_ > şomıl_ (B.J - 986)

Quzı > qozı (Q - 1391)

Alıntı kelimelerde:

Mu' min > momın (B.J - 308)

Tûtî > totı (P.U.A - 510)

Abırûy > abıroy (A.G - 267)

u > ö

İlk hecede:

Umr > ömir (P.U.A - 64)

u > a

Botuq > bota (Q - 1101)

Monşuq > monşaq (A.G - 1018)

Tolu > tola (B.J - 158)

ü > ö

İlk hecede:

Hükm > ökim (Q - 5)

Hüner > öner (P.U.A - 133)

Tüpü > töbe (P.U.A - 525)

ü > e

Son hecede:

Kötür_ > köter_ (Q - 24)

Sünük > süyek (Q - 556)

Tüpü > töbe (Q - 809)

e > ä

İlk hecede:

Teñri > Täñir (P.U.A - 65)

Nesre > närse (P.U.A - 154)

Alıntı kelimelerde:

Her > är (P.U.A - 119)

Ewwel > äwel (P.U.A - 10)

Selâm > sälem (Q - 524)

3.2.2. Ünsüzler

Kazak Türkçesinde 26 tane ünsüz vardır. Bunlar: b, v, g, ğ, d, j, z, kısa i, k, q, l, m, n, ŋ, p, r, s, t, w, f, x, h, ts, ç, ş, şç.

v, f, ts, ç, şç- Kazak Türkçesine Rusçadan gelen seslerdir.

Ünsüzlerin sınıflandırılması:

Sert – k, q, p, s, t, x, f, ts, ç, ş, şç

Yumuşak – b, v, g, ğ, d, j, z, h

Tonlu – kısa i, l, m, n, ŋ, r, w

Yapılarına göre 7'ye ayrılır:

1) Dudak ünsüzleri – p, b, m, w

2) Diş – dudak ünsüzleri – f, v

3) Diş ünsüzleri – t, d, ts, s, z

- 4) Diş – damak ünsüzleri – ç, j, n, l
- 5) Ön damak ünsüzleri – ş, r, kısa i, şç, k, g
- 6) Arka damak ünsüzleri – q, η, x, ğ
- 7) Gırtlak ünsüzü – h

Sesin söyleyişine, yani havanın çıkışına göre 2'ye ayrılır:

- 1) Süreksiz ünsüzler– p, b, m, k, g, d, ç, η
- 2) Sürekli ünsüzler – f, v, s, ğ, ş, x, z, j, h (Bekturov, 2006: 38 – 39)

3.2.2.1. Ünsüzlerdeki Ses Değişmeleri

ç > ş

Söz başında:

Çapan > şapan (B.J - 1875)

Çık_ > şıq_ (Q - 228)

Çakır_ > şaqır_ (Q - 80)

Söz içinde:

Kaçan > qaşan (B.J - 62)

Uçun > üşin (Q - 542)

Bahçe > baqşa (P.U.A - 508)

Söz sonunda:

Üç > üş (B.J - 191)

Küç > küş (Q - 235)

Iğaç > ağaş (P.U.A - 524)

ş > s

Söz başında:

Şerik > serik (Q - 988)

Şol > sol (Q - 1260)

Şeytan > şaytan > saytan (P.U.A - 562)

Söz içinde:

Eşik > esik (B.J - 1563)

Yaştık > jastık (B.J - 1201)

Eşgek > eşyek > esek (A.G - 1101)

Söz sonunda:

İş > is (Q - 296)

Yaş > jas (Q - 283)

Tüş > tüs (Q - 13)

f > p

Söz başında:

Faide > payda (B.J - 1446)

Ferzent > perzent (Q - 9)

Farz > parız (Ğ.Q - 127)

Söz içinde:

Sefer > sapar (P.U.A - 490)

Müsafir > müsapir (P.U.A - 78)

Afet > apat (Q - 499)

Söz sonunda:

Taraf > tarap (P.U.A - 394)

İsrâf > ısırap (Ğ.Q - 74)

g > y

Söz içinde:

Tügme > tüyme (Ğ.Q - 152)

Yigne > iyne (Ğ.Q - 2)

ğ > y

Söz içinde:

Sığır > sıyır (Q - 439)

Bağla_ > bayla (Q - 163)

Söz sonunda:

Sığ_ > sıy_ (A.G - 1054)

Yıġ_ > jıy_ (Q - 17)

Andaġ > onday (P.U.A - 307)

ġ > w

Söz içinde:

Aġıl > awıl (Q - 469)

Aġız > awız (Q - 236)

Aġır > awır (A.G - 538)

Söz sonunda:

Aġlaq > awlaq (Q - 169)

Aġrıġ > awruw (Q - 77)

Tuġ > tuw (A.G - 4)

y > j

Söz başında:

Yaqa > jaġa (Q - 392)

Yat_ > jat_ (P.U.A - 282)

Yala > jala (A.G - 957)

d > dh > y

Söz içinde:

Adaq > adhaq > ayaq (Q - 281)

Tod > todh > toy (Q - 431)

Kidin > keyin (Q - 661)

ġ > ġ

Söz başı ve söz içinde Arapça kelimelerdeki, Türk lehçelerinin hiç birinde bulunmayan (ġ) ayın sesinin ġ ünsüzüne dönüşmesidir.

Söz başında:

Aceb > ġajap (P.U.A - 509)

İlm > ġılım (P.U.A - 137)

Âlim > ġalım (P.U.A - 131)

Söz içinde:

Sa'at > saġat (B.J - 1143)

Cemâ'at > jamaġat (Q - 505)

b > w > y

Söz sonunda:

Seb_ > sew_ > söw_ > süy_ (Q - 263)

Eb > ew > öw > üy (P.U.A - 93)

b > p

Söz başında:

Bıçak > pışaq (Q - 220)

Bıç_ > piş_ (Ğ.Q - 403)

Bende > pende (P.U.A - 155)

Söz sonunda:

Cevâb > jawap (P.U.A - 24)

Mekteb > mektep (A.G - 191)

Sebeb > sebep (P.U.A - 103)

ç > s

Çiz_ > sız_ (P.U.A - 563)

d > t

Duzeh > tozaq (P.U.A - 108)

Pâdişah > padşah > patşa (Q - 221)

Maksad > maqsat (A.G - 559)

f > p > b

Fatiha > pata > bata (Q - 1111)

Fâl > pal > bal (P.U.A - 211)

Lafz > lebiz (B.J - 1022)

f > p > m

Fursât > pursat > mursat (A.G - 1126)

g > ğ

Gine > ğana (Q - 391)

g > k

Günâh > künâ (Q - 1188)

Beg > bek (Q - 146)

Ölüg > ölik (Ğ.Q - 1139)

g > ƣ

Egmek > eƣbek (A.G - 352)

ğ > ƣ

Yağmur > jaƣbır (B.J - 1303)

Tağma > taƣba (B.J - 1366)

g > w

Biregü > birewi (P.U.A - 229)

Elig > elüw (Ğ.Q - 201)

Küdegü > küdhegü > küyew (Q - 663)

ğ > q

Söz başında alıntı kelimelerde:

Ğayret > qayrat (Q - 1555)

Söz içinde:

Qısğa > qısqa (P.U.A - 68)

Söz sonunda:

Issığ > ıstıq (Q - 370)

Yarlığ > jarlıq (Q - 124)

Çırağ > şıraq (B.J - 1493)

h > q

Alıntı kelimelerde:

Hasret > qasiret (A.G - 60)

Hata > qate (A.G - 969)

Hâhla_ > qala_ (Q - 946)

Söz içinde:

Ahmaq > aqımaq (P.U.A - 610)

Rahmet > raqmet (Q - 481)

Rahm > raqım (P.U.A - 14)

h > ğ

Alıntı kelimelerde:

Bahâ > baĝa (P.U.A - 611)

h > y

Alıntı kelimelerde:

Mihmân > meyman (P.U.A - 427)

Sipâhî > sıpayı (Q - 675)

k > g

Söz içinde:

Sekiz > segiz (Q - 386)

Tükel > tügel (Ğ.Q - 521)

l > d

Söz içinde:

Tilla > dildä (Q - 158)

Molla > molda (B.J - 864)

m > b

Söz başında:

Mihnet > beynet (A.G - 210)

Söz içinde:

Saman > saban (Q - 1070)

Merhamet > marqabat (Q - 8)

Yağmur > jağbır (B.J - 1303)

m > n

Emdi > endi (Q - 33)

m > p

Söz içinde:

Âsmân > aspan (Q - 26)

Altmış > altpıs > alpıs (Ğ.Q - 785)

Duşman > duşpan (P.U.A - 377)

η > g/ğ > y

Söz ortasında:

Sünük > sügek > süyek (B.J - 1479)

Könlek > kögk > köylek (B.J - 526)

n > d

Söz içinde:

Sünnet > sündet (Ğ.Q - 401)

Jennet > jendet (B.J - 1567)

η > ğ

Söz ortasında:

Yalñuz > jalğız (Q - 98)

Menge > manğa > mañan > mağan (P.U.A - 20)

Senge > sanğa > sañan > sağan (P.U.A - 31)

n > m

Söz içinde:

Unıt_ > umıt_ (B.J - 1481)

n > η

Söz sonunda:

Aran > äreη (P.U.A - 801)

Söz içinde:

Yinçge > jinjşke (Q - 1106)

η > n

Söz sonunda:

Yün > jün (Q - 276)

Otuη > otın (Ğ.Q - 565)

ny > y

Qony > qoy (Q - 439)

Qıny > qıyın (P.U.A - 889)

p > b

Söz içinde:

Qapaq > qabaq (B.J - 1457)

Töpe > töbe (P.U.A - 526)

İpek > jibek (Q - 667)

p > m

Pamuq > mamıq (Ğ.Q - 172)

q > ğ

Söz içinde:

Toquz > toğız (Q - 328)

Yoqaru > joğarı (Q - 24)

Taqı > dağı (Ğ.Q - 79)

Alıntı kelimelerde:

Sadaqa > sadağa (P.U.A - 115)

Taqat > tağat (Q - 204)

q > k

Qanu > qanı > käne (Ğ.Q - 688)

Qarı > kəri (P.U.A - 405)

q > w

Taquq > tawıq (B.J - 141)

r > l

Zarar > zalal (Q - 107)

Seyr > seyil (B.J - 1397)

s > ç > ş

Söz başında:

Saç > çaç > şaş (Q - 1125)

Seç_ > çeş_ > şeş_ (A.G - 589)

s > t

Issıq > ıstıq (A.G - 126)

t > d

Söz başında:

Ten > dene (Q – 368)

Tawış > dawıs (A.G - 695)

Tala > dala (Q - 331)

Alıntı kelimelerde:

Tilla > dildä (Q - 161)

t > n

İttifak > intımaq (B.J - 1287)

w > b

Alıntı kelimelerde:

Derwäze > darbaza (Q - 858)

w > y

Tewe > töwe > tüwe > tüye (Q - 304)

z > s

Sekiz on > sekzen > seksen (P.U.A - 7)

Toquz on > toqzan > toqsan (P.U.A - 58)

Alıntı kelimelerde:

Zewq > sawıq (A.G - 1155)

3.3. Ses Olayları

3.3.1. Metatez (Göçüşme)

Değişme, konuşma sırasında seslerin yer değiştirerek söylenmesi ile ortaya çıkan ses olayıdır.

Kazak Türkçesinde göçüşmenin iki türü vardır:

- 1) Yan yana seslerin yer değiştirip kullanılması
- 2) Uzak olan seslerin yer değiştirmesi (Qazaq grammatikası, 2002: 157).

Yan yana seslerin yer değişmesinde pq >qp olarak seslenen kelimelerle çok karşılaşıyoruz:

Qapqaq > qaqpq (Q - 1105)

Qapqan > qaqpın (B.J - 1164)

Yan yana seslerin yer değişmesi ünlü ve ünsüzler arasında da olur:

Esit > esti (B.J - 1458)

Siñil > siñli (A.G - 1152)

Uzak olan seslerin yer değişmesi:

Jalañaş > jañalaş (B.J - 519)

Aylan > aynal (B.J - 1397)

Dobıra > dobra (Q - 657)

3.3.2. Kelime Başında Ünlü Türemesi

Kazak Türkçesinde kelime başına ses gelmenin ortaya çıkması ikiye ayrılır. Birincisi L, R seslerinden başlayan kelimelerin önüne u, ü, ı, i, o ünlü seslerinin konulup söylenmesi, bir de Arap ve Fars dillerinden gelen alıntı kelimelerde Kazak Türkçesinde önüne u, ü sesleri konarak söylenir (Qazaq grammatikası,2002: 158).

Ruqsat > urıqsat (Ğ.Q - 37)

Ret > ıret (Q - 101)

Layım > ılayım ()

Alıntı kelimelerde:

Woqiya > uwaqiğa (Q - 705)

Wozir > üwäzir (B.J - 1564)

Wohit > uwaqt (B.J - 65)

3.3.3. Kelime Başında Ünlü Düşmesi

İzerle > zerle > zertte

İşek – qarın > şek – qarın

İşek – silesi > şek – silesi

3.3.4. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi

Kelime başında ünsüz seslerin düşerek söylenmesi Kazak Türkçesinde b, q/k, n, s, ş seslerine bağlı olur (Qazaq grammatikası, 2002: 168).

Baqır > aqır (B.J - 559)

Kázir > ázir (Ğ.Q - 253)

Sızıl > ızıl (Q - 663)

Şılǵıy > ılǵıy (B.J - 1596)

3.3.5. Kelime İçinde ve Kelime Gruplarında Ses Düşmesi

Kelime içinde ve kelime gruplarında ünlüler de, ünsüzler de düşer. Ünlü seslerin düşmesi, aslında, yan yana gelen ünlülerin birisinin düşmesine, reduksiya olayına ve yutulma durumuna göre olur. Yan yana gelen ünlü seslere göre düşme usulü kelime ile ek arasında ve beraber söylenen kelime gruplarında görülür. Yan yana gelen ünlü seslilerinin kelime gruplarında düşmesi yazılışında tam yazılıp, söylenişte belli olur (Qazaq grammatikası, 2002: 168).

Söyle – it > söylet (P.U.A - 266)

Qara – ıp > qarap (P.U.A - 295)

Torı at > torat (B.J - 708)

Köre almadı > köralmadı (Q - 108)

3.3.6. Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi

Kazak Türkçesinde Orta Hece Ünlüsünün Düşmesi şu durumlarda olur:

- Kelime en az üç heceden oluşmalı,
- Kelime içinde en az iki açık hece yan yana olmalı.

Bu iki şart olan bütün kelimeler aynı olaya uğrarlar.(Qazaq grammatikası,2002: 169)

Ma- ğı- na > maǵna

Jo- ğa- rı- ğı > joǵarǵı

Ünlü seslerin düşmesi kök kelimelerde de, ek alan kelimelerde de olur. Ek alan kelimelerde daha çok görülür.

a) Sessizle biten kelimeye sesliyle başlayan ek eklendiğinde yan yana açık heceli kelime ortaya çıkar. (Qazaq grammatikası, 2002: 169)

Awız – ı > a – wı – zı > awzı (Q - 236)

Moyın – ı > mo – yı- nı > moynı (B.J - 201)

Sessizle biten kelimeye sesliyle başlayan söz eklenip bitişik söylenirse yan yana olan açık heceler oluşur ve reduksya olayı olur.

Barğan edi > barğandı (P.U.A - 292)

Keletin edi > keletindi

b) Sesliyle biten kelimeye sessizle başlayan ek eklendiğinde ekten önceki sesli düşerek söylenir.

Ara – las > a – ra – las > arlas (Q - 1207)

Tiri- lik > ti – ri – lik > tirlik (A.G - 724)

3.3.7. Kelime İçinde ve Kelime Eklenirken Ünsüz Sesleri Düşmesi

Kazak Türkçesinde kelime içinde ve kelime eklenirken ünsüz sesler şu durumlarda düşerek söylenir.

1) Ünlülerin arasında gelen k, q, ğ, g, h, l sesleri düşüp, hem iki yanındaki ünlünün birisini kendisiyle götürür ve kalın söylenen kelimeler ince heceye dönüşür (Qazaq grammatikası, 2002: 171).

Raqat > rät (A.G - 657)

Qahar > kâr (B.J - 484)

J sesi sadece bu kelime gruplarında düşer:

Bara jatır > baratır (Ğ.Q - 123)

Kele jatır > keleatır (Ğ.Q - 214)

2) Al, bol, kel, qal, qıl, sal fillerine zarf – fiilin –ip, - ip ekleri eklendiğinde l sesi düşer (Qazaq grammatikası, 2002: 171)

Al – ip > alıp > ap (B.J - 489)

Bol – ip > bolıp > bop (B.J - 64)

Kel – ip > kelip > kep (B.J - 273)

Qal – ıp > qalıp > qap (B.J - 295)

Qıl - ıp > qılıp > qıp (B.J - 12)

Sal – ıp > salıp > sap (B.J - 728)

Bir de bu fillere başka da ekler eklendiğinde l sesi düşerek söylenir.

- sa, - se şart kipi eki:

Alsa > asa (Ğ.Q - 35)

Bolsa > bosa (B.J - 20)

Kelse > kese (Q - 913)

-maq, - mek isim – fiil eki:

Kelmek > kemek (B.J - 1211)

Qalmaq > qamaq (Q - 157)

Qılmaq > qımaq (A.G - 412)

- ğan, - gen sıfat – fiil eki:

Alğan – ağan (B.J - 299)

Bolğan – boğan (B.J - 268)

Qılğan – qığan (B.J - 314)

Emir kipinin 2 şahıs çoğul şeklinde:

Keliñder > keñder (B.J - 953)

Salıñdar > sañdar (P.U.A - 400)

L sesinin düşmesi ol, bul, sol zamirlerine çoğul eki eklendiğinde de görülür:

Ol – lar > olar (Ğ.Q - 1077)

Bul – lar > bular (P.U.A - 249)

Emir kipinin üçüncü şahıs ekinde:

Alsın > asın (B.J - 829)

Bolsın > bosın (B.J - 206)

Kelsin > kesin (B.J - 717)

3) Men, Sen şahıs zamirlerine ilgi hali eki eklendiğinde bir n sesi düşerek meniñ (B.J - 163), seniñ (B.J - 459) olarak söylenir (Qazaq grammatikası, 2002: 172).

4) İlgi hali eki alan qıs, jaz, küz keilmeleri ve küni sözü birleşerek söylendiği zaman ve ilgi halindeki men, sen, ol şahıs zamirlerine vasıta eki eklendiğinde ŋ sesi düşerek söylenir (Qazaq grammatikası, 2002: 172).

Qıstıñ küni > qıstıǵüni

Jazdıñ küni > jazdıǵüni

Küzdiñ küni > küzdiǵüni

Meniñmen > menimen (Q - 847)

5) – ğan, - gen sıfat – fiillerine soñ edatı eklenerek söylendiğinde n sesi düşerek söylenir (Qazaq grammatikası, 2002: 172).

Bolǵan soñ > bolǵansın > bolǵasın (B.J - 1667)

Körgen soñ > körgensin > körgesin (B.J - 474)

6) Degemenasiya yoluyla b, m, z, t, ş sesleri düşerek söylenir (Qazaq grammatikası, 2002: 172).

Mahabbat > mahabat (Ğ.Q - 786)

Alıp bar > appar > apar (Ğ.Q - 1083)

Ap kel > äkel (P.U.A - 413)

7) Saygı amacıyla kişi adlarına –aqa, -eke ekleri eklendiğinde son bir yada birkaç hece düşerek söylenir (Qazaq grammatikası, 2002: 172).

Asılbek > Aseke (A.G - 14)

Bazarhan > Bazeke (Ğ.Q - 24)

3.3.8. Kelime Sonunda Ses Düşmesi

Kelime sonunda ünlü sesler de, ünsüz sesler de, bazen ünlü ve ünsüz beraber düşer. Ünlü seslerin düşmesi yan yana gelen açık heceleri kapalı heceyle söylemekle uygun olur (Qazaq grammatikası, 2002: 173).

Bağana > bağan (B.J - 386)

Baradı- barat (B.J - 863)

Ertegi > ertek (B.J - 1592)

Ünsüz seslerin içinde kelime sonunda q, k sesi çok düşer.

Ulıq > ulı (B.J - 195)

Tolıq > tolı (B.J - 159)

Kişik > kişi (B.J - 298)

3.3.9. Benzeşme (Asimilasyon)

Asimilasyon – (Latince assimilativ - benzemek) morfemlerin yan yana gelen sessizlerinin akustik ve boğumlanma yönünden birbirine benzemesi, uyması.

Sessizlerin birbirine etkisini üç yönden inceleriz:

- 1) Progressivti (ilerleyici) asimilasyon
- 2) Regressivti (gerileyici) asimilasyon
- 3) Toğışpalı (karşılaşmalı) asimilasyon (Qazaq grammatikası, 2002: 89)

3.3.9.1. İlerleyici (Progressivti) Asimilasyon

Bu olay çoğunlukla kök ile ek arasında saklanır, yani ekin ilk sesi kökün son sesine bağlı oluyor. Bu kelime ile kelime arasındaki sessizlere de ait olaydır. Sessizlerin türüne göre böyle progressivti (ilerleme) asimilasyon oluyor:

- 1) Tonlu sessizler kelimeyi bitirebilir ve bunlar sesliler gibi kendisinden sonraki morfemin sadece yumuşak ve tonludan başlamasını talep eder (Qazaq grammatikası, 2002: 89).

Mal – dıñ (Ğ.Q - 913)

Mal - ğa (Ğ.Q - 352)

Mal - men (A.G - 73)

Mal – sız (A.G - 856)

Kelime grubundaki ikinci sözün ilk sesi q, k tonsuzlarıyla başlıyorsa, kendisinden önceki tonlular ilerleme asimilasyonuna uğrar ve yumuşak tonlulaşır.

Taň qaldı > taňğaldı (Ğ.Q - 93)

2) Kazak Türkçesinde yumuşak tonlu sessizlerden sadece j, z sesleri söz sonunda gelir. Bu yumuşak tonlularla biten sözlere sessizlerle başlayan ekler tek yumuşak tonlu sessizlerden başlar (Qazaq grammatikası, 2002: 89).

Jaz – dıñ

Qız – bın

Qız – dar

3) Sert ünsüzlerin hepsi sözün sonunda kullanılabilir. Söz sonundaki sert ünsüzleri kendinden sonraki morfemlerin tek sert ünsüzlerden başlamasını talep eder (Qazaq grammatikası, 2002: 90).

Tas – tı

Kes se

Kes – ti

3.3.9.2. Gerileyici (Resressivti) Asimilasyon

İlerleme asimilasyonu sırasında akustik ve boğumlanma yönünden işlenmemiş seslerin arasındaki uyumsuzluğu gerileme asimilasyon sonraki sesin önceki sese etkisiyle yapar. Çünkü gerileme asimilasyon söz sonundaki sessizlere sonraki morfemlerin ilk sessizlerinin etkisi halinde olur.

1) Tonlu sessizler de sesliler gibi başka sessizleri de etkiler. Gerileme asimilasyonuna uğrayan tek bir ses var, o – n sesidir (Qazaq grammatikası, 2002: 91).

Ruşçadan gelen kelimelerin içindeki nk, ng seslerindeki n sesi ŋ sesine dönmüş:

Seryanka > siriŋke (Ğ.Q - 599)

Dengi > teŋge (Ğ.Q - 119)

N sesi aşağıdaki durumlarda gerileme asimilasyonuna uğrar ve değişir.

a) Sonu n sesiyle biten söze g ve ğ sesiyle başlayan ek eklendiğinde n sesi ŋ sesine değişir:

Jan – ğa > jaŋğa (B.J - 1358)

Bügin – gi > bügiŋgi (Ğ.Q - 313)

b) sonu ne sesiyle biten sözlere b, m sesleriyle başlayan ek eklendiğinde n sesi m'ye değişir:

Sen – bedi > sembedi (B.J - 1335)

Än – men > ämmen (A.G - 998)

Bu olay söz ile söz arasında da görülür:

On bes > ombes (P.U.A - 147)

2) Yumuşak tonluların tek z ve j sesleri söz sonunda kullanılır.

Gerileme asimilasyonu böyle olur:

a) Önceki morfem z tonlusuyla bitip, sonraki sert s sesiyle başlarsa, o zaman z sesi s sesine değişir (Qazaq grammatikası, 2002: 91).

Söz – siz > sössüz

Qaz – sa > qassa

Oz – sa > ossa

b) Sonraki morfem j sesiyle başlarsa, önceki morfemin sonundaki z sesi j sesine dönüşür. Bu söz ile söz arasında olur (Qazaq grammatikası, 2002: 91).

Jüz jigit > jüjjigit (Q - 306)

Köz jası > köjjası (P.U.A - 186)

c) Sonraki morfemin başındaki ş sesi önceki morfemin sonundaki z sesini ş'ya değiştirir (Qazaq grammatikası, 2002: 92).

Tazşa – taşşa

Tez şıq > teşşıq

ç) Önceki morfem q, k, p sertlileriyle bitip, sonraki morfem d, j, z sessizleriyle başlarsa, o zaman söz sonundaki q, k, p > ğ, g, b seslerine değişir (Qazaq grammatikası, 2002: 92).

Bez – zada > begzada (Q - 606)

Köp jas > köbjas (P.U.A - 415)

d) Önceki morfem s sesine bitip, sonraki morfem ş sesinden başlarsa, s sesi ş sesiyle değişir (Qazaq grammatikası, 2002: 92).

Qosşı > qoşşı (Q - 306)

Bas- şı > başı (P.U.A - 146)

3.3.9.3. Toğışpalı (Karşılaşmalı) Asimilasyon

Morfemlerin arasında yan yana gelen sessizlerin öncekisinin kendisinden sonraki sese akustik yönden ve sonraki sesin önceki sese boğumlanma yönden etkilenmesi neticesinde ikisinin de değişmeye uğramasını toğışpalı (karşılaşma) asimilasyon deriz. Yani, toğışpalı asimilasyonda yan yana gelen sessizler hem ilerleme hem gerileme asimilasyonuna uğrar. Bu iki türlü durumda ve söz ile söz arasında oluşuyor.

1) Önceki söz n sesiyle bitip, sonraki söz q yada k sesleriyle başlarsa, o zaman nq, nk > nğ, nk olarak değişir (Qazaq grammatikası, 2002: 92).

Munan keyin > munanğeyin (A.G - 859)

Qayran qaldı > qayranğaldı (B.J - 1585)

2) Önceki söz s sesiyle bitip, sonraki söz j sesiyle başlarsa, o zaman bu ikisi de ş sesiyle değişir (Qazaq grammatikası, 2002: 92).

Bas jaqta > başşaqta

Bes jıl > beşşıl (B.J - 1329)

3.3.10. Aykırılışma

Söz içinde aynı ya da benzer seslerin birisi benzerliği yok sesle değişir. Yani, aykırılışma bir söz içinde boğumlanma benzerliği olmayan iki yada daha çok sesin yan yana gelmesidir. Onlar birbiriyle yan yana ya da araya ses alarak da dururlar.

Bu alıntı kelimelerde görülür (Qazaq grammatikası, 2002: 155).

Alla > alda (Ğ.Q - 55)

Molla > molda (B.J - 864)

Sünnät > sündet (Ğ.Q - 401)

3.3.11. Haploloji

Kelime içinde aynı, benzer hecelerin birinin düşmesi (Qazaq grammatikası, 2002: 83).

Ba – la – lar > baldar (A.G - 25)

A – ra – las – tır > arlastır (Q - 1207)

SONUÇ

1990 yılında, Kazakistan'da M. O. Auezov adındaki Edebiyat ve Sanat Enstitüsü tarafından yayımlanan "Dastandar" kitabında verilen destanlar, Kazak folklorunun, Kazak Destanlarının iyi birer örneğidirler.

Bu çalışmadan çıkan sonuçları şöyle belirtebiliriz: Kazak edebiyatında Destanların çok önemli bir yeri vardır. Destan metinlerinde Kazak Türkçesinin kelime hazinesinin zengin olduğu görülür. Metinde Eski Türkçe kelimeler ve alıntı kelimeler de kullanılmaktadır. Alıntı kelimelerin Arapça ve Farsçadan gelen kelimeler olduğunu görmekteyiz. Gramer incelemesinin İmla ve Ses ilişkileri Türkiye Türkçesinde kullanılmayan, Kazak Türkçesine Rusçadan gelen seslerin olduğunu görüyoruz. Ses değişiklikleri ve ses olaylarını incelerken Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesinde bir paralellik olduğu anlıyoruz.

KAYNAKÇA

- BEKTUROV, Şabiken, (2006), *Kazak tili*, Atamura Yayınları, Almatı.
- BURAN, Ahmet ve Ercan Alkaya (2006), *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İBRAYEV, Şakir (1998), *Destanın Yapısı*, Çev., Ali Abbas Çınar, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KASKABAYEV Seyit ve Azerbayeva Bahıtjan (2004), “*Babalar sözi*” *hikayalık dastandar*, Foliant yayınevi, Almatı.
- Kazakistan Respublikası Madeniyet, Akparat jane Kogamdık Kelisim Ministrliğinin Memlekettik Tildi Damıtu Bağdarlaması (2002), *Qazaq grammatikası. Fonetika, sözjasam, morfolojiya, sintaksis*. Astana.
- KOÇ, Kenan ve Doğan Oğuz (2004), *Kazak Türkçesi Grameri*, Gazi, Ankara.
- KOÇ, K., A. Bayniyazov ve V. Başkapan (2003), *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KOKIBASOVA, Gülnar, “*Kazak*” *Kelimesi Hakkında* (2003), TDAV, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, İstanbul, s. 16 – 19
- M. O. Auezov Adındaki Edebiyat ve Sanat Enstitüsü (1990), *Dastandar*, Jazuşı Yayınları, Almatı.
- ÖZKAN, Mustafa, *Türk Destanları* (1997), TİMURTAŞ, Faruk Kadri *Makaleler*, Ankara, s. 538 – 542.
- ŞÇERBİNİN, V (1999), *Türkçe Okunuşlu Türkçe – Rusça Cep Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.
- Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı “?”, *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*, Türk Dünyası Araştırmalar Vakfının Yayınları, İstanbul
- TÜYMEBAYEV, Janseyit (1996), *Kazak tili*, Almatı.

ÖZGEÇMİŞ

Aliya Bashenova, 1981 yılında Kazakistan Cumhuriyeti, Kızılorda eyaleti, Terenozek ilçesinde dünyaya gelmiş. 1987 yılı Terenözec ilçesinde ilkokula gidip, 1997 yılında tamamladı. 1999 yılı Dede Korkut Kızılorda Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi, Türk dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Aynı bölümü 2004 yılı Haziranda tamamladı. 2004 yılı Kasımında Türkiye, Sakarya Üniversitesi Türk Dili Anabilim dalı, Yeni Türk Dili Bilim dalında yüksek lisans yapma hakkını kazandı. Halen bu bölümde yüksek lisans eğitimini devam ettirmektedir.